

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Rudolf Zíka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VÝVOJ A FUNGOVÁNÍ ČESKÝCH SBORŮ DOBROVOLNÝCH
HASIČŮ VE VENKOVSKÝCH OBCÍCH NA JIHU ČECH
V LETECH 1876–1939**

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.

Autor práce: Bc. Rudolf Zíka

Studijní obor: Archivnictví navazující

Ročník: Druhý

2013

ANOTACE

ZÍKA, Rudolf, *Vývoj a fungování českých sborů dobrovolných hasičů ve venkovských obcích na jihu Čech v letech 1876–1939*, diplomová práce, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2013, 185 stran + 60 stran příloh.

Předkládaná diplomová práce se zabývá na základě dostupných pramenů fungováním českých sborů dobrovolných hasičů na venkově. Je rozdělena na pět základních kapitol, přičemž její součástí je seznam literatury a pramenů k této problematice a bohaté obrazové a tabulkové přílohy. První kapitola je zaměřena na vývoj požární legislativy a zákony, které přímo ovlivnily fungování dobrovolných hasičských sborů. Druhá kapitola přináší základní vývoj vyšších složek hasičské organizace v českých zemích. Třetí část se zabývá popisem a rozбором funkcí, správními orgány a samotnou činností dobrovolných hasičů na venkově. Čtvrtá kapitola je věnována popisu, rozdělení a věkovému a sociálnímu rozboru členstva hasičských sborů. Pátá část se podrobně zabývá hospodařením sborů, které je rozděleno na oddíly příjmů a výdajů. Závěrečná část pak shrnuje získané poznatky a upozorňuje na další možnosti a postupy při práci s tímto širokým a zajímavým tématem.

ANNOTATION

ZÍKA, Rudolf, *Development and the functioning Czech volunteer fire brigades in the country the south of Bohemia in years 1876–1939*, Diploma thesis, Faculty of Philosophy, University of South Bohemia, Institute of Archival Science and Auxiliary Science of History, 2013, 185 pages + 60 pages supplements.

This diploma thesis is focused on the activities of Czech volunteer fire brigades in the country. It is based on accessible sources. The work is split up to five basic chapters. It contains an extensive list of the literature and sources for this topic and the abundant pictorial and tabular supplements. The first chapter describes development of fire-protectational legislation and laws important for the function of the volunteer fire brigades. The second part brings basic informations about the development of higher levels and main institutional ranks of fire brigades organisation in the Czech lands. The third part deals with the description and analysis of functions, administration and activities of volunteer firemen in the country. The fourth chapter is devoted to the membership Czech volunteer fire brigades, especially to their description, division and analysis of age and social level. The fifth section deals in detail with the management of fire Department and its accounts, what is divided into a part of the incomes and expenses. The final part summarizes the findings and points to other possibilities and procedures of study concentrated on this broad and interesting theme.

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou prací s názvem „Vývoj a fungování českých sborů dobrovolných hasičů ve venkovských obcích na jihu Čech v letech 1876–1939“ vypracoval zcela samostatně za použití uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponenta práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textů mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 30. června 2013

.....

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi byli nápomocni při zpracování této práce. Největší dík jistě patří vedoucí mé práce paní Mgr. Lence Martínkové, Ph.D. za její cenné rady, připomínky a především trpělivost, kterou se mnou na našich konzultacích po celou dobu měla. Dále bych chtěl jmenovitě poděkovat PhDr. Janu Šimánkovi a Mgr. Jiřímu Cukrovi, kteří mi zpřístupnili důležité prameny, bez kterých by tato práce vznikala velmi obtížně. Dále děkuji pracovníkům Národního archivu v Praze a Státního okresního archivu v Českých Budějovicích za vstřícnost, ochotu a příjemnou komunikaci. Nakonec bych chtěl poděkovat mým blízkým za jejich pochopení a podporu nejen v době psaní této práce, ale i během celého mého studia.

Obsah

Úvod	10
1. Legislativní vývoj protipožární ochrany.....	16
1. 1. Hasičské normy do poloviny 19. století.....	16
1. 1. 1. Od prvních norem do roku 1755	16
1. 1. 2. Protipožární nařízení z období 1755 až 1854.....	18
1. 2. Základní legislativa ovlivňující fungování dobrovolného hasičstva.....	23
1. 2. 1. Spolkové zákony	23
1. 2. 2. Zákony o požární policii.....	26
2. Správní hierarchie českého dobrovolného hasičstva.....	31
2. 1. Organizace na zemské úrovni	31
2. 2. Nižší složky hasičské správy.....	34
3. Společenská funkce a praktická činnost sboru dobrovolných hasičů.....	38
3. 1. Vznik sboru	39
3. 1. 1. Vývoj zakládání spolků	39
3. 2. 2. Příčiny vzniku.....	43
3. 1. 3. Účel existence hasičských sborů	44
3. 1. 4. Postup při zakládání sboru.....	46
3. 2. Správa sboru.....	48
3. 2. 1. Valná hromada.....	49
3. 2. 2. Správní výbor	52
3. 2. 3. Předsednictvo, velitelství a velitelský sbor	53
3. 2. 4. Činovníci sboru	54
4. 2. 5. Smírčí soud.....	59

3. 3. Činnosti sboru	60
3. 3. 1. Akce veřejně prospěšné	60
3. 3. 1. 1 Výcvik sboru	60
3. 3. 1. 2. Požár a hasičský zásah	62
3. 3. 1. 3. Vybavení mužstva a sboru	71
3. 3. 1. 4. Samaritánská služba	75
3. 3. 1. 5. Podpora charitativních organizací	76
3. 3. 2. Akce společenské a kulturní	77
3. 3. 2. 1. Zábavné a vlastenecké podniky hasičských sborů	79
3. 3. 2. 2. Slavnostní hasičské akce	85
3. 3. 3. Aktivity podporující členy	90
3. 3. 3. 1. Hasičské knihovny	90
3. 3. 3. 2. Pohřební a starobní pokladna	92
3. 4. Zánik hasičského sboru	95
4. Členská základna a její struktura	98
4. 1. Přijímání členů	98
4. 2. Druhy členství a jejich vývoj	100
4. 2. 1. Činný člen	100
4. 2. 2. Přispívající člen	103
4. 2. 3. Zakládající člen	104
4. 2. 4. Čestný člen	105
4. 2. 5. Ostatní druhy členství ve sboru	106
4. 3. Charakteristika členské základny	107
4. 3. 1. Velikost sborů	107
4. 3. 2. Sociální rozvrstvení	109

4. 3. 3. Věková skladba sborů.....	112
4. 4. Zánik členství v hasičském sboru	114
5. Sbor dobrovolných hasičů po stránce hospodářské.....	117
5. 1. Příjmy spolku	122
5. 1. 1. Řádné příjmy	122
5. 1. 1. 1. Členské příspěvky.....	122
5. 1. 2. Mimořádné příjmy.....	124
5. 1. 2. 1. Dotace od obce a Hasičského fondu věcné podpory	124
5. 1. 2. 2. Dary a dědictví.....	133
5. 1. 2. 3. Výnosy z činností sboru.....	138
5. 2. Výdaje spolku.....	143
5. 2. 1. Řádné výdaje	143
5. 2. 1. 1. Daně a poplatky	143
5. 2. 1. 2. Kancelářské potřeby.....	147
5. 2. 2. Mimořádné výdaje.....	148
5. 2. 2. 1. Nákup sborové výstroje a osobní výzbroje.....	148
5. 2. 2. 2. Stavba hasičského skladiště	156
5. 2. 2. 3. Výdaje vzniklé z činnosti sboru.....	159
5. 2. 2. 4. Dary a dobročinné příspěvky.....	163
5. 2. 2. 5. Hasičská odborná literatura, beletrie a periodika.....	166
Závěr	167
Seznam zkratk	173
Seznam literatury a pramenů	175
Seznam příloh.....	183
Přílohy.....	186

Úvod

Hlavním cílem této diplomové práce s názvem „Vývoj a fungování sborů dobrovolných hasičů ve venkovských obcích na jihu Čech v letech 1876–1939“ je za pomoci dostupných pramenů přiblížit a popsat vývoj, strukturu a činnost, jak je již patrné z názvu, českých venkovských dobrovolných hasičských sborů, kterým nebyla, a dodnes není, věnována větší pozornost historiků. Téma venkovského spolku je velmi zajímavé jak pro poznání samotné organizace, tak i pro poskytnutí náhledu na obec, ve které působil. A pokud hledáme spolek, který se objevoval skoro v každé vsi českého venkova, tak nejlepší možnou variantou jsou právě dobrovolní hasiči, kteří tvořili především v menších obcích střed kulturního a společenského života.

Práce se zaměřuje na období fungování sborů dobrovolných hasičů od druhé poloviny 19. století, přesněji od roku 1876, kdy vznikl zásadní právní předpis nařizující jejich zakládání v obcích s více než 100 domy,¹ až do roku 1939, kdy vláda Protektorátu Čechy a Morava zakázala užívat název „sbor dobrovolných hasičů“ a zavedla označení „Hasičské sbory“, a také byla zrušena župní organizace, se kterou byly hasičské spolky pevně svázány. Tímto rozsahem je tedy ohraničena doba pro bádání o činnosti těchto spolků. Oblastní zájmu této práce se stal celý okres České Budějovice, především kvůli získání dostatečného množství pramenů, které vykreslují sledované téma.

První část této práce nastiňuje v první kapitole vývoj legislativních nařízení zaměřených na ochranu proti ohni, a to od úplných počátků v českých zemích až do období vzniku prvních hasičských sborů, ještě placených, v 50. letech 19. století. Věnuje se i zákonům, ať už spolkovým nebo o požární policii, kterými se řídila činnost sledovaných dobrovolných hasičů. V druhém oddílu je představena dobová hasičská organizace, kterou reprezentovaly především zemské hasičské jednoty a župní hasičské jednoty představující nadřízené správní orgány pro zkoumané sbory. U těchto orgánů je zajímavé sledovat vývoj jejich kompetencí a zasahování do samosprávy jednotlivých hasičských spolků.

Druhá část práce je zaměřena přímo na dobrovolné hasičské sbory, přičemž je rozdělena na tři podkapitoly, ve kterých je podrobně přiblížen rozbor sledovaných

¹ Zákon ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z., „O řádu policie v příčině ohně“.

sborů. Třetí kapitola o společenské funkci a praktické činnosti hasičských sborů se zaměřuje na detailní popis a vysvětlení fungování těchto spolků od jejich vzniku, přes správu a spolkové akce, až po možný zánik. Čtvrtý oddíl se zaměřuje na sborové členstvo, které tvoří základní pilíř každého spolku, takže je zajímavé zkoumat jak jeho složení, tak i podmínky přijímání nových členů, nebo naopak jejich odchodu. Pátá kapitola má za cíl detailně rozebrat sborové hospodářství, aby bylo patrné, z jakých zdrojů byly získávány prostředky pro jejich fungování, a také za co sbory tyto fondy utrácely. Práce je doplněna v příloze tabulkami, grafy a obrázky.

Literaturu využívanou v této práci mohu rozdělit na práce zabývající se problematikou spolčování a spolky v českých zemích, ze kterých jsem využíval především práci Marka Laš'ovky a kolektivu.² Další důležité práce na toto téma jsou studie Evy Drašarové, která se zabývá spolky do roku 1918.³ Spolkovým zákonodárstvím se zabývají práce Renaty Veselé, která zpracovala toto téma v práci o Brněnských fakultativních spolcích,⁴ a Václava Dusila a Josefa Klimenta, které pojednávají o právní stránce spolčování v Československé republice.⁵

Pokud jde o současnou odbornou literaturu na téma historie hasičských sborů v jižních Čechách, tak se vyskytuje pouze poskrovnu a tvoří ji především kvalifikační práce, které se zajímají pro rozsáhlost tématu vždy pouze o určitou jeho část, jako jsou práce Lenky Šulcové o požární policii v Českých Budějovicích,⁶ nebo Josefa Štěrbý o

² Laš'ovka M., *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*, Praha 1998.

³ Drašarová E., *Společenský život v Čechách v období neoabsolutismu – spolky padesátých let 19. století*, *Paginae historiae* 1, 1992.; Drašarová E., *Soupis právních předpisů a dokumentů ke spolčovacím právu z fondu Státního ústředního archivu v Praze od poloviny 18. století do roku 1918*, *Sborník archivních prací* 40, 1990.

⁴ Veselá R., *Spolkový zákon v praxi některých brněnských fakultativních spolků (1919 – 1952)*, Brno 1995.

⁵ Dusil V. - Kliment J., *Spolky, shromáždění a politické strany podle práva československého*, Praha 1936.

⁶ Šulcová L., *Požáry a činnost požární policie v Českých Budějovicích v letech 1919–1929*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1996.

dobrovolném hasičstvu na Českobudějovicku do roku 1918,⁷ přičemž výjimku tvoří článek Adolfa Kalného o požární ochraně v období feudalismu.⁸ Zatím jedinou komplexní publikací pro toto téma je kniha Jana Caletky, která zachycuje vývoj požární ochrany v okrese České Budějovice.⁹ Hojněji byly zpracovány dějiny samotných jihočeských sborů, většinou velkých, přičemž se mezi tyto práce řadí například knihy Josefa Nouzy, Jana Vališe, Martiny Krausové nebo Antonína Dubského.¹⁰ Výjimkou mezi dějinami sborů je práce Jana Caletky, který se zaměřil na malý sbor z Češnovic.¹¹

Mezi literaturu zabývající se hasičskými instrukcemi pro starší období se řadí práce Václava Černého, Josefa Jirečka či souhrnná práce Městské rady požární.¹² Pro sledovanou dobu, tedy časový úsek druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století, jsou práce zaměřené na legislativu také staršího data vzniku a řadí se mezi ně práce autorů Fidelise Schleého, Josefa Plimla a Jaroslava Flögela,¹³ které se zaměřují na výklad jednotlivých zákonů. Pro hasičské téma jsou také zajímavým zdrojem

⁷ Štěrba J., *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987.

⁸ Kalný A., *Zajištění požární ochrany v Jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonensis 1986.

⁹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003.

¹⁰ Nouza J., *100 let požárního sboru v Českých Budějovicích*, 1974.; Vališ J., *100 let požárního sboru v Třeboni*, 1973.; Krausová M., *125 let Hasičského sboru v Týně nad Vltavou 1874-1999*, Týn nad Vltavou, 1999.; Dubský A., *Paměti padesátiletí dobrovolného hasičského sboru v Hluboké nad Vltavou 1876 – 1926*, Hluboká nad Vltavou 1926.

¹¹ Caletka J., *Historie Sboru dobrovolných hasičů v Češnovicích 1935 - 2010*, České Budějovice 2010.

¹² Černý V., *Hospodářské instrukce: Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV. - XIX. století*, Praha 1930.; Jireček J. (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1878.; *Městské rady požární, Prameny ku dějinám hasičství v království Českém*, Roudnice nad Labem 1905.

¹³ Schleé F., *Požární rady*, Praha 1933.; Pliml J., *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933.; Flögel J., *Obecní zřízení v Čechách a na Moravě*, Praha 1948.

informací statistiky Adolfa Seidla, který v roce 1902 vytvořil velký souhrn o českém dobrovolném hasičstvu z celých Čech.¹⁴

Z dobových periodik tato práce využívá hlavně odborné hasičské časopisy, které jsou vhodné v této problematice pro dokreslení situace hasičských sborů na území celých Čech. Hlavním hasičským periodikem byl v letech 1878–1895 časopis *Český hasič* a v letech 1896 – 1947 se jím staly *Hasičské rozhledy*, přičemž práce využívá informace z obou časopisů. Samozřejmě byly vydávány i další odborné časopisy, na příklad *Hasičské listy* mezi léty 1889–1899. Využívána byla i dobová periodika, pokud se jejich články zabývaly dějinami hasičstva, jako byl na příklad *Ledenický zpravodaj*.¹⁵

Pro zpracování této práce byly ale hlavním zdrojem archivní prameny, které nebyly ještě většinou využívány pro vědecké bádání. Fondy se dají rozdělit podle uložení, přičemž největší část používaných pramenů je uložena ve Státním okresním archivu České Budějovice, kde se nachází nejvíce využívané fondy jednotlivých dobrovolných hasičských sborů, dále archivy měst a také fond Okresního úřadu České Budějovice. Fondy hasičských sborů jsou bohužel pouze torzovitě a většinou je v nich ztížená orientace kvůli zastaralému nebo žádnému uspořádání. Kvůli tomuto zlomkovitému dochování, které lze doložit velikostmi fondů sborů, jež se většinou pohybují mezi jedním až jedenácti běžnými centimetry archiválií, je nutné využít všechny dostupné fondy, aby vznikl reprezentativní vzorek pro výzkum.

Mezi dochovanými prameny pro hasičskou problematiku ve fondech SOkA České Budějovice se nachází naštěstí dostatek správních a pamětních knih hasičských spolků, ze kterých lze čerpat, a jsou hlavními prameny pro zkoumání hasičských sborů. Do této kategorie pramenů spadají knihy zápisů ze schůzí výboru a valných hromad, kterých je dochováno 10 kusů, což je nejvíce,¹⁶ přičemž sborové kroniky či pamětní

¹⁴ Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém, dle stavu ze dne 31. prosince 1901*, Praha 1903.

¹⁵ *Ledenický zpravodaj*, 2004, říjen s. 4, listopad s. 5, prosinec s. 4.

¹⁶ Dochováno ze sboru Dobšice, Doubravice, Jankov, Rudolfovo, Hluboká u Borovan, Komařice, Pašínovice.

knihy jsou dochovány v o něco menším množství.¹⁷ Další druhy knih, jako jsou matriky členstva,¹⁸ inventární knihy sborového náčiní,¹⁹ pokladní knihy či deníky,²⁰ zápisníky o požárech,²¹ inventáře hasičských knihoven,²² nebo knihy protokolů, tedy přijaté a odeslané korespondence,²³ tvoří další informační zdroj. Dále se vyskytují také knihy se smíšeným obsahem, jako v případě sboru Hluboká u Borovan, kde se objevují záznamy pokladní, kronikářské, zápisy ze schůzí i matrika členů, což nasvědčuje, že si sbor pořídil při svém vzniku pouze jednu knihu, do které zapisoval vše potřebné. Stejný případ se objevuje i u sboru z Mokrého Lomu.²⁴ Bohužel se nedochovaly na příklad knihy zábav, o kterých jsou zmínky u sboru z Rudolfova. Celkově dochování těchto knih je žalostné, protože většinu těchto knih vedl každý sbor povinně, což bylo kontrolováno župním dozorcem při každé jeho návštěvě, ale ve fondech SOkA České Budějovice se jich nachází proti původnímu celkovému množství opravdu pouhý zlomek. Otázkou poté zůstává, kde se zbytek těchto archiválií nachází, jestli tedy už nejsou zničeny.

Druhou částí dochovaných pramenů je aktový materiál, který se dochoval v daleko menším množství v porovnání s původním objemem, než sborové knihy. Tyto archiválie přitom dokážou doplnit chybějící informace v místech, kde knihy jako hlavní prameny jsou ztracené, nebo se o nich nezmiňují. Především pro výzkum hospodářských a sociálních vazeb jsou důležité různé typy faktur nebo dopisy. Samostatnou kategorií jsou sborové stanovy, které byly jako nejdůležitější správní

¹⁷ Dochováno ze sboru Čtyři Dvory, Dolní Bukovsko, Jankov, Branišovice – Mokřý Lom, Dobšice, Hluboká nad Vltavou.

¹⁸ Dochováno ze sboru Dobšice, Branišovice – Mokřý Lom.

¹⁹ Dochováno ze sboru Chvalešovice, Branišovice – Mokřý Lom.

²⁰ Dochováno ze sboru Hluboká u Borovan, Branišovice – Mokřý Lom.

²¹ Dochováno ze sboru Dobšice.

²² Dochováno ze sboru Velechvín.

²³ Dochováno ze sboru Branišovice – Mokřý Lom.

²⁴ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Správní kniha 1901–1913.; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Inventární kniha a zápisník o požárech 1901–1941.

dokument sboru nejčastěji dochovány skoro ve všech sborových fondech. Bohužel většinou až z období Československé republiky.

Další prameny k tomuto tématu se nachází v Národním archivu v Praze, ve fondu Českého místodržitelství, kde jsou uloženy stanovy a další dokumenty vzniklé při zakládání spolků do roku 1918. Tyto opisy jsou velmi hodnotné, protože se většina originálů starších stanov u sborů nedochovala.

Důležité prameny pro tuto práci jsou materiály propůjčené ze soukromých archivů, protože dosti velké množství archiválií je stále v rukou hasičských rodin, obcí či přímo sborů dobrovolných hasičů, přičemž nemají příliš snahy o předání těchto materiálů do státních archivů, protože se jedná o jejich památné předměty, které jim připomínají jejich kořeny. Z těchto zdrojů mi byly zpřístupněny tři hasičské kroniky a další spisový materiál. Dvě kroniky pochází z městyse Ledenice a popisují období 1875–1933 a 1933–1988.²⁵ Hlavně první ze jmenovaných knih je velmi zajímavá, protože v tomto období v Ledenicích působil významný hasičský spolek, který byl sídlem župy, a zápisy díky svému časovému rozsahu jsou unikátní. Třetí kronika pochází od sboru z Doudleb,²⁶ který byl podstatně menší než ledenický, ale na druhou stranu tím představuje ideální příklad pro poznání a analýzu venkovského spolku. Tato kniha obsahuje záznamy z let 1896–1940 a především v prvních čtyřech letech jsou její záznamy unikátní svou podrobností.

²⁵ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933.; Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1933–1988.

²⁶ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940.

1. Legislativní vývoj protipožární ochrany

1. 1. Hasičské normy do poloviny 19. století

1. 1. 1. Od prvních norem do roku 1755

Hrozba požáru, která byla v minulosti velmi značná, se projevila jak na smýšlení obyvatelstva, které se této pohromy velice obávalo, tak ve vrchnostenských či městských nařízeních, která se snažila o zvětšení protipožární ochrany, a to prevencí a vydáváním samotných hasebních řádů. Tato nařízení se dají v podstatě brát jako odraz smýšlení obyvatelstva dané doby. První písemné příkazy pro boj s ohněm se vyskytují v městských oblastech, protože s jejich narůstající velikostí a zvětšováním počtu obyvatel se případné požáry stávaly opravdovou katastrofou jak pro ztrátu mnoha lidských životů, tak i obrovskými hospodářskými škodami.

V českých zemích se první nařízení ohledně boje s ohněm objevuje v období vlády krále Přemysla Otakara II. a příkazuje přistiženého žháře nechat upálit.²⁷ Zločin žhářství byl považován za jeden z nejhorších a nejnebezpečnějších pro komunitu, a proto byly stanoveny tak nemilosrdné tresty. Na příklad v Koldínových městských právech platných od roku 1579 se žhářstvím zabývá kapitola s názvem „O žhářích a paličích“, která popisuje tento zločin takto: *„žhářství, neb pálení, když někdo ze zlosti a z návodu, chtěním a z aumysla oheň klade. A ten žhář pokutau upálení se tresce.“*²⁸ Kromě žhářství se v souvislosti s požárem trestala také neochota hasit a krádeže během zásahu. *„Kteřížby pak na divadlo toliko běžeti a hasiti a ohně přetrhovati, mohouce to dobře učiniti, nechtěli, takoví vedle spravedlivého uznání ztrestáni buďte. A ukradl-li by kdo co při ohni, ten buď bez milosti oběšen.“*²⁹

V jižních Čechách se již z konce 15. století dochovalo první nařízení pro boj s ohněm, které vydal Jindřich IV. z Hradce, kvůli několika požárům, a pro zámek

²⁷ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 235.

²⁸ Jireček J. (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1878, s. 340.

²⁹ Taméž, s. 342.

v Jindřichově Hradci instrukci, ve které nařídil, aby obyvatelé dávali pozor a hlásili možný výskyt ohně, dále zakazoval chodit s loučemi za větru do skladišť, všechny stodoly se měly přesunout za hradby města, nesměl se sušit len za kamny a městská rada s rychtářem měli kontrolovat domy a stáje, aby se v nich neskladoval na půdách suchý hnůj či sláma.³⁰

Dalším příkladem staré instrukce může být městský hasičský řád pocházející z Kutné Hory, který byl vydán v roce 1559 a obsahoval celou řadu nařízení jak ohledně prevence proti ohni, mezi kterou patřily kontroly komínů a pecí, pořízení hlásného a ponocného, dostatečné zásoby hasebního nářadí či neuchovávání velkého množství silně hořlavého materiálu v domech, tak samotného zásahu při požáru.³¹

Z obdobné doby, jako byl schválený Kutnohorský hasičský řád, se dochovalo první nařízení pro boj s ohněm pro většinu touto prací sledované oblasti, a to ve vrchnostenské instrukci rožmberského vladaře, která vyšla v roce 1560 pod názvem „*Artikulové vydání rychtářům a poddaným na panstvích rožmberských*“ a nařizovala rychtářům čtvrtletně kontrolovat zacházení s ohněm. Pokud by z neopatrnosti vznikl oheň, musel poddaný zaplatit vrchnosti, přes rychtáře, pokutu v hodnotě deseti kop grošů.³² Ale i přes snahy vrchností a městské správy byly požáry stále početné a veliké, protože materiálem na stavbu domů bylo především dřevo a nejčastější střešní krytinou byly slaměné došky. Toto se pokoušela změnit jak pozemková vrchnost, tak panovník na svých komorních statcích, když pro jeho panství bylo na začátku 17. století vydáno nařízení, které prikazovalo poddaným stavět domy z hlíny a kamene, což platilo především pro pece a komíny, které byly často vytvořené pouze z prken a pomazané hlínou.³³

Nejspíše pro malou či pomalou odezvu bylo opakovaně Ferdinandem ze Schwarzenbergu v roce 1696 vydáno nařízení o stavění zděných komínů a kuchyní ve

³⁰ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 235–236.

³¹ Český hasič, 1893, roč. 16., s. 73–74, 82–83.

³² Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 15.

³³ Černý V., *Hospodářské instrukce: Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV. - XIX. století*, Praha 1930, s. 270.

všech vesnicích, které patřily do jeho majetku v Čechách. V roce 1726 nakázal pořídit na své náklady hasební nářadí pro všechny obce jak na svých panstvích, tak i všem sousedícím s jeho majetky.³⁴ Všechna protipožární nařízení až do poloviny 18. století však měla jen lokální charakter a jejich ustanovení nebyla jednotná.

1. 1. 2. Protipožární nařízení z období 1755 až 1854

První protipožární instrukce platná pro celé České království byla sepsána v roce 1755 za vlády císařovny Marie Terezie jako jeden z výsledků snahy centralizovat státní správu země. Nařízení bylo vyhlášeno v Praze dne 22. září císařským patentem s názvem „*O řádu hašení ohně v zemi České vyskytlého se týkající*“.³⁵

Tento řád je rozdělen na 21 oddílů, které nařizují obyvatelstvu přijít na pomoc s hasebním nářadím k ohni, pokud by se vyskytl v sousedství požár, přičemž zásah měl řídit alespoň jeden z vrchnostenských úředníků, rychtář nebo člen městské rady. Dále vysvětluje způsob vyhlášení poplachu, což se dělo nejčastěji zvonem a vysíláním poslů pro pomoc, řeší možné krádeže při požáru, a pátý oddíl upravuje ustanovování ponocných a jejich povinnosti. O případných trestech se mluví v šestém a sedmém odstavci, kde jsou jako trest pro člověka, který založil oheň z nedbalosti a nepokoušel se ho uhasit, stanoveny nucené práce nebo vězení, ale odsouzený úmyslný žhář dostal trest smrti. Tato praxe se mění až za vlády Josefa II., který trest zmírnil na nucené práce při výstavbě pevností. Dále se v tomto nařízení nachází mnoho příkazů zabývajících se prevencí vzniku ohně. Na příklad bylo zakázáno sušení loučí a lnu na kamnech, zazdívání střešních trámů do komínů, střílení na svatbách, zapalování prachu z ručnic nebo zapalování Svatojánských ohňů. Naopak byly přikázány časté kontroly pecí a kamen, dostatečné zásoby hasebního nářadí a vody na půdách domů, stavění domů z cihel a kamene. Toto nařízení mělo být čteno a vyloženo obyvatelstvu dvakrát ročně, aby o něm mělo stálé povědomí.

³⁴ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 237.

³⁵ Přepis tohoto císařského patentu formou transliterace se nachází v odborném periodiku, *Hasičské rozhledy*, 1908, roč. 14, s. 367–370, 381–384.

Ve sledované oblasti měla v této době již některá větší i menší města své vlastní požární řády a nařízení, která byla podobného obsahu jako císařské patenty. Mezi města, ve kterých se tyto instrukce dochovaly, patří na příklad Podhrad (1703), České Budějovice (1747), Lišov (1759, 1769), Římov (1781), Adamov (1782), Ledenice (1788) nebo Borovany (1789).³⁶

Dalším celostátním nařízením byly patenty císaře Josefa II. z roku 1785 o požárním řádu, ve kterých byla ochrana proti ohni pojata komplexně od prevence, kterou zastával v této době kominík, až po samotné hašení. Josefínský řád byl rozdělen na čtyři části, a to na předcházení vzniku ohně (prevence), zjištění požáru (poplach), uhašení ohně (zásah) a odstranění následků požáru (likvidace).³⁷ Vrchnost měla dohlédnout na to, aby v každé obci byl na návsi rybník jako potenciální zdroj vody pro hašení, a také aby v každém statku bylo přítomno hasební náradí (háky, žebřík, kádě na vodu, lucerna a ruční stříkačka), přičemž obec musela být vybavena tímto náradím pro případ ohně také. Pokud byla zámožnější, tak se doporučovalo mít připravené kádě na vodu na vozech, kdyby ji bylo potřeba dopravovat na místa bez jiných vodních zdrojů.³⁸

Jedním z hasebních náradí použitých v tomto období byly ruční stříkačky, které vyráběly většinou místní koláři či zvonáři, ale tento stav se změnil vydáním guberniálního dekretu ze dne 10. prosince 1795, který tuto činnost zakazoval. Výrobu stříkaček podle něj mohl vykonávat pouze ten řemeslník, který složil zkoušku a získal vysvědčení o znalosti mechaniky a hydrauliky.³⁹

Zajímavým protipožárním nařízením je instrukce pro obec a panství Drahenice z roku 1792, vydaná od její vrchnosti hrabat Nosticů, která se zaměřuje na venkovskou problematiku hašení a přesně rozděluje role podle postavení v obci a dalších preventivních opatření.⁴⁰ Postup v hašení byl následující: zaprvé kdo spatřil oheň, musel

³⁶ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 21.

³⁷ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 238.

³⁸ Caletka J., *Hasičská kronika*, s. 20.

³⁹ Hasičské rozhledy, 1902, roč. 8. s. 252.

⁴⁰ Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14, s. 157–159.

ho ohlásit, aby rychtář rozeslal posly pro pomoc, řemeslníci měli přijít s hasebními náradím a pomocí háků v případě nutnosti strhnou střechu hořící budovy, přičemž konšel měl dohlédnout nad průběhem prací. Chalupníci museli vylézt na okolní domy a jejich střechy polévat vodou, aby se oheň nerozšířil. Podruzi dostali za úkol přenášet vodu na potřebná místa. Sedláci přivázeli na potazích kádě s vodou a domkáři museli přijít s malými háky a ruční stříkačkou. Ženy měly za úkol vynášet majetek a vyvádět dobytek a větší děti musely pomáhat s nošením vody. Dále kromě rozdělení prací při požáru jsou zde obsažena doporučení, aby obyvatelé své lucerny měli připravené a při ohni je rozsvítili. Ženy, které nepomáhaly u ohně, a malé děti se neměly vydávat ven, aby se snížila možnost zranění. Pokud již nebylo třeba nějakého druhu náčiní, tak se mělo odevzdat radnímu, který je hlídal. Tento bod pravděpodobně naráží na ztracení těchto předmětů, které bylo časté. Všichni obyvatelé v okruhu jedné hodiny od požáru museli tohoto nařízení uposlechnout, jinak byli příkladně potrestáni.

Tato instrukce měla ještě dodatek z roku 1793, ve kterém se řeší především protipožární hlídky. Ty měly být již v každé obci jak ve dne, tak v noci. Dále byla stanovena povinnost kontrolovat cizí osoby „*kdyby žebráka nebo jakéhokoliv neznámého cizího člověka, i také domácí podezřelou osobu natrefili, takových ihned se chopili, je prohledají, a když potřeba ukáže, na kancelář odevzdají*“. Tento bod byl vyhlášen nejspíše kvůli nebezpečí placeného žhářství v době války Habsburské monarchie s Francií. Zajímavý je také poslední bod dodatku, který stanovuje odměnu ve výši 1 zl. za udání obyvatele, který kouřil na nebezpečném místě.

Všechna vrchnostenská a panovnická nařízení na ochranu před ohněm byla však často dodržována spíše volně, jak se stalo na příklad v případě vesnice Sedlo na panství Komařice. Zde 3. listopadu 1797 shořela jistá budova zapálená od ohně, který si rozdělali místní pasáci poblíž zmíněné stavby. Jiskra z tohoto ohýnku pak zapálila její střechu. Přitom bylo již dříve mnohokrát zakazováno zakládat ohně poblíž jakýchkoliv budov či lesů. Na tento incident reagoval guberniální dekret ze dne 7. prosince 1797, který opětovně nařizoval opatrnost při zacházení s ohněm a dále prikazoval učitelům a duchovním šířit tuto osvětu mezi obyvatelstvem.⁴¹

⁴¹ Hasičské rozhledy, 1902, roč. 8, s. 270–271.

Další oblastí protipožární ochrany, která byla zanedbávána, byly komíny jak domů, tak řemeslnických dílen. Ještě v roce 1817 bylo při kontrole kominickým mistrem na třeboňském panství zjištěno množství nevyhovujících komínů a o rok později bylo shledáno celých dvanáct kováren špatně postavených, dokonce ve vesnici Cep byla kovárna celodřevěná. Tento problém přetrvával, neboť na příklad na panství Hluboká nad Vltavou bylo hlášeno v roce 1833 po kontrole zednickým mistrem 657 domů se závadnou kuchyní, pět kováren s dřevěným stropem a jedna nebezpečná pekárna.⁴²

Kovárný jako potenciální zdroj požáru byly obzvlášť nebezpečné, a proto se podle guberniálního nařízení z roku 1781 směly stavět až 100 kroků od obytných domů. Podle nařízení z roku 1793 se zaniklé kovárný musely přesouvat mimo zástavbu, ale tento příkaz byl zmírněn v roce 1831, kdy se povolilo stavět nové kovárný na předměstích, a to i v souvislé zástavbě, ale pouze za přesně stanovených podmínek, kterými byly vyzděné cihlové zdi, klenuté stropy, vysázení stromů před budovou atd.⁴³

Velké úpravy pro stavbu domů z protipožárního hlediska přinesly dva stavební řády z let 1833 a 1845. První se nazýval „*Řád stavební pro města království Českého a pro širé kraje a dědiny*“ a byl vydán 17. května 1833. Nařizoval, aby nové budovy byly stavěny s ohledem na hrozící oheň a střechy měly pokryté taškami, měla se zachovávat minimální vzdálenost mezi domy, a to 3 sáhy,⁴⁴ a v obytných domech a stájích měly být půdy pokryty vrstvou hlíny o síle 4 coulů⁴⁵, aby se zabránilo prohořívání stropu. Druhý jmenovaný řád byl vyhlášen 27. března 1845 pod názvem „*Řád stavitelský pro města, vesnice a plochou zem království Českého*“. Nařizoval krajským úřadům, aby při udílení stavebního povolení také posuzovaly bezpečnost domu z hlediska požáru. Dále přímo zakazoval stavbu celodřevěných domů, dřevěných schodů a dřevěných stropů ve

⁴² Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 240.

⁴³ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 23.

⁴⁴ Jeden český sáh odpovídá přibližně 1,78 m.

⁴⁵ Jeden coul odpovídá přibližně 2,6 cm.

sklepích, stavbu komínů opřených o trámy, upravoval práci v řemeslných dílnách, kde se pracovalo s ohněm, na příklad u kovářů, kolářů, kotlářů, zámečnicků či puškařů.⁴⁶

Stále se opakující příkazy o pořizování hasebního náčiní byly pro svou malou úspěšnost vydávány opětovně i později. Na příklad v nařízení Okresního hejtmanství ve Slaném ze dne 21. srpna 1852 se píše, že „každá však místní obec i ta nejmenší následující hasební nářadí míti musí: 4 košíky, 1 dlouhý a 1 krátký hák, 1 kadečku, 1 vodnici, 1 stříkačku ruční a 1 lucernu“, přičemž obce a města větší než 100 čísel popisných musely pořídit uvedený soubor nářadí tolikrát, kolik stovek čísel popisných je tvořilo. Mimo toto obecní vybavení měl mít každý dům ještě své vlastní náčiní, které se skládalo z kádě na vodu, konve, žebříku, malého háku a lucerny.⁴⁷ V roce 1855 byl proveden krajskými úřady soupis všeho hasebního nářadí ve městech i vesnicích, a byl ustanoven systém počítání podle velikosti kontrolované lokality, od jednotlivých dvorů a zemědělských usedlostí až po obce, které byly rozděleny podle množství domovních čísel na obce s 10, 20, 30, 50, 100 a více domy.⁴⁸

Potíže nebyly spojeny pouze s nedostatkem hasebního nářadí, ale objevovaly se i případy nechuti účastnit se hašení případného ohně. Tento problém se stal naléhavým především po vyhlášení zrušení poddanství v českých zemích dne 7. září 1848 císařským patentem Ferdinanda I.⁴⁹ V tomto období se značně snížila ochota venkovského obyvatelstva k poskytování pomoci při požárním zásahu a údajně se vyskytly i případy, kdy obyvatelstvo bez slibu nějaké odměny odmítlo pracovat u požáru. Také majitelé potahů odmítali půjčovat své koně k odtažení vozů s vodou a stříkaček, jak se píše ve stížnosti generálního ředitelství privilegovaného pojišťovacího ústavu z roku 1856, přičemž tuto stížnost předal úřad místodržícího z Prahy všem krajským úřadům, aby sjednaly nápravu v této věci. Ty pak tuto povinnost uložily podřízeným okresním úřadům, kterým bylo přikázáno, aby vypracovaly na svých

⁴⁶ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 243.

⁴⁷ Hasičské rozhledy, 1902, roč. 8, s. 100.

⁴⁸ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 24.

⁴⁹ Více o projednávání tohoto patentu srov. Urban O., *Česká Společnost 1848–1918*, Praha 1982, s. 57–59.

územích požární řády, které budou určovat kdo, s jakým nářadím a jak daleko musí přijít pomoci. Také byly stanoveny tresty jak peněžní, tak tělesné, pokud by nebylo uposlechnuto. Dohled nad dodržováním těchto nařízení spadal do kompetence krajského úřadu.⁵⁰

Až do poloviny 19. století stále ležela váha vykonávání protipožární ochrany na místním obyvatelstvu jednotlivých měst či vesnic. Mělo se řídit hasebními řády, které vydávaly státní orgány. Přelomem v tomto modelu se stal v českých zemích vznik prvního profesionálního hasičského sboru v Praze roku 1853, který měl 28 členů. Byli placeni městem, a tak spadali pod jeho správu.⁵¹ Vzorem pro pražský sbor byli hasiči v Berlíně, kteří již v té době plně fungovali.

1. 2. Základní legislativa ovlivňující fungování dobrovolného hasičstva

1. 2. 1. Spolkové zákony

Prvním dobrovolným hasičským sborem v Českém království byl spolek hasičů z městečka Zákupy u České Lípy, který vznikl v roce 1854, ale jednalo se o spolek čistě německý. Český spolek dobrovolných hasičů vznikl poprvé až v roce 1864 ve Velvarech a v následujících letech vznikaly jednotlivě další sbory.⁵²

Tyto první hasičské spolky vznikaly v prostředí, kde upadající revoluční vlna z roku 1848 otevírala místo pro opětovné posílení policejního režimu v habsburské monarchii. Do takzvaných „Silvestrovských patentů“ vydaných roku 1851 spadá také nařízení č. 246 říšského zákoníku, kterým byly zakázány veškeré politické spolky a ostatní spolky byly omezovány úředními kontrolami. Tento vývoj vyvrcholil vydáním spolkového zákona ze dne 26. listopadu 1852. Zákon se vrátil k praxi zavedené nařízením z roku 1843, takže všechny spolky musely mít pro svou činnost povolení

⁵⁰ Kalný A., *Zajišťování požární ochrany v jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonense, 1986, s. 245.

⁵¹ Hasičské rozhledy, 1906, roč. 12, s. 8.

⁵² SOkA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Pamětní kniha 1923–1932.

státu, přičemž tento nový spolkový zákon zůstal v platnosti i po roce 1860, kdy byla znovu zavedena konstituční monarchie jako správní systém státu, a byl používán až do roku 1867.⁵³

Dne 15. listopadu 1867 byl uzákoněn nový spolkový zákon s názvem „*O právě spolčovacím*“ č. 134/1867 ř. z. Tento zákon byl součástí liberální prosincové ústavy uzákoněné v tomtéž roce, která platila pouze pro území Předlitavska.⁵⁴ Zákon je velmi důležitý, protože byl v platnosti až do konce Rakouska – Uherska. Po ukončení první světové války a následném rozpadu monarchie v roce 1918 byl tento spolkový zákon přejat nově vzniklou Československou republikou, jako většina dalších zavedených zákonů platících v zemích bývalého Předlitavska pro české země, a normy Zalitavské pro Slovensko. Došlo k tomu vrámci schválení zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., „*O zřízení samostatného státu Československého*“, označovaného jako tzv. recepční zákon, skrze který mělo být prozatímně využíváno Rakousko – Uherské právo.⁵⁵ Zákon o spolčování z roku 1867 však platil, i přes snahy o jeho přepracování, pouze s menšími novelizacemi až do roku 1951, s jedinou výjimkou v období Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945), kdy proběhl větší zásah do jeho platnosti.

Tento zákon povoloval dva druhy spolků, politické a nepolitické, a zákon je podle tohoto členění také rozdělen. Založení spolku se stalo o mnoho jednodušším, protože nebylo nutné žádat o schválení státní orgány. Postačilo, když zakladatelé spolku oznámili zemské vládě, tedy do roku 1918 úřadu místodržitelství v Praze a v období Československé republiky Zemskému úřadu v Praze, že spolek zahájí svou činnost. Museli předložit pět exemplářů řádně okolkovaných spolkových stanov, přičemž tyto stanovy spolku musely obsahovat pevně dané body. Nesměl chybět účel spolku, jak spolek vznikne, sídlo spolku, práva a povinnosti členů, orgány a organizace spolku, jaké jsou zapotřebí splnit požadavky pro platnost usnesení orgánů spolku, způsob řešení

⁵³ Lašťovka M., *Pražské spolky, Soupis pražských spolku na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*, Praha 1998, s. XII.

⁵⁴ Předlitavsko se skládalo z území Horních a Dolních Rakous, Salcburska, Štýrska, Korutan, Tyrolska, Vorarlberska, Čech, Moravy, Slezska, Istrie, Dalmácie, Gorice a Gradišky, Terstu, Haliče a Bukoviny.

⁵⁵ Grónský J. – Hřebík J., *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa, Díl I. (1918–1945)*, Praha 2004.

rozporů uvnitř spolku, kdo bude spolek zastupovat před veřejností a pravidla pro zánik spolku.⁵⁶ Zákon také upravoval případ, kdy může být spolek rozpuštěn státní mocí, což bylo možné pouze tehdy, pokud by spolek porušil buď trestní zákon, nebo veřejný pořádek.⁵⁷

Sbory dobrovolných hasičů se z pohledu tohoto zákona zařazovaly mezi nepolitické spolky, a jejich spolkové stanovy přesně odpovídají zákonným požadavkům. Zajímavý ale je fakt, že při vzniku sboru měli jeho zakladatelé pouze oznámit své činnosti, ale na příklad u sboru v Doudlebech se popisuje, že zasláné stanovy musely být schváleny: „*prvopis stanov obecním výborem schválených a doslovné 4 opisy těchto se žádostí zaslány vys. c. k. místodržitelství ke schválení*“ a o odpovědi úřadu je poznamenáno, že „*zaslalo c. k. okr. hejtmánství schválené stanovy od velesl. c. k. místodržitelství*“.⁵⁸ Toto naznačuje, že i přes liberálnost zákona měly nadřízené úřady možnost přes schvalování stanov kontrolovat vznikající spolky.

Spolkové právo se výrazně změnilo až v období druhé Československé republiky, když vláda vydala, kvůli společenské nestabilitě vzniklé z hrozby nastávající války a z odstoupení pohraničních území Německu, nařízení č.13/1939 Sb. z. a n. ze dne 27. ledna 1939, které změnilo část stávajícího spolkovacího zákona. Hlavní změnou byl zákaz působení politických spolků a tvorba nových. Politické spolky se mohly změnit buď na politické strany nebo na takzvaná zvláštní sdružení, která byla zavedena vládním nařízením č. 30/1939 Sb., čímž by se spolky dostaly pod kontrolu státu a policejních orgánů. Také byl zpřísněn trestní paragraf, kdyby se někdo rozhodl neuposlechnout toto nařízení.

Vláda Protektorátu Čechy a Morava dále svým nařízením č. 97/1939 ze dne 31. března 1939 ještě více omezila spolkovou činnost a její vznik, protože pro okupační síly představovaly spolky potenciální nebezpečí nestability ve společnosti. V podstatě znovu zavedla státní souhlas se vznikem spolku a rozšířila příčiny, kdy stát může vznik spolku

⁵⁶ Veselá R., *Spolkový zákon v praxi některých brněnských fakultních spolků (1919 – 1952)*, Brno 1995, s. 8-9.

⁵⁷ Dusil V., Kliment J., *Spolky, shromáždění a politické strany podle práva československého*, Praha 1936, s. 87.

⁵⁸ Obecní úřad Doudleby, *Kronika SDH Doudleby 1896–1940*. s. 3, 10.

zamítnout. V případě hasičských spolků toto vládní nařízení č. 97 Sb. z. a n., nařizovalo všem fungujícím sborům dobrovolných hasičů nahlásit, zda chtějí ve svém působení dále pokračovat. Pokud by tak neučinily do 30. června 1939, tak by byly automaticky zrušeny.⁵⁹

1. 2. 2. Zákony o požární policii

Nejdůležitějšími předpisy, podle kterých fungovala protipožární ochrana sborů dobrovolných hasičů, byly tři zemské zákony pojednávající o požárních řádech pro Čechy, Moravu a Slezsko. Nejstarším nařízením byl „*Řád policie ohně pro Slezsko*“, který byl přijat 2. února 1873 slezským zemským sněmem pod č. 20 z. z. a sloužil pouze pro Slezsko. Další byl „*Řád policie požárové a řád hasící*“ přijatý moravským zemským sněmem dne 5. dubna 1873 pod č. 35 z. z., který byl platný pro Moravu. Konečně pro Čechy byl českým zemským sněmem přijat zákon ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z., nazvaný „*Řád policie v příčině ohně*“. Vzhledem k tomu, že je tato práce zaměřena na sbory dobrovolných hasičů z jihočeské oblasti, budu se nadále zaměřovat pouze na poslední z uvedených zákonů, který byl platný pro zemi Českou a tedy pro studované sbory.⁶⁰ Tento zákon byl využíván až do konce Rakousko – Uherské monarchie v roce 1918 a stejně jako společovací zákon č. 134/1867 ř. z. platil dále i v Československé republice pouze s částečnými změnami, které byly vyžadovány dobovou situací. Byl nahrazen až zákonem č. 62/1950 Sb., „*O ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami*“, který začal platit od 17. května 1950, a vládním nařízením ze dne 26. září 1950 „*O organizaci ochrany před požáry a jinými živelnými pohromami*“ č. 135/1950 Sb.⁶¹ Vzhledem ke své zásadní důležitosti pro sbory dobrovolných hasičů bude zákon č. 45/1876 z.z. v dalším textu podrobněji rozebrán.

V první části zákona je stanoveno, že požární policie patří pod pravomoc místních obcí, potažmo ji vykonával starosta obce, přičemž náklady vzniklé touto činností musela obec hradit ze svých fondů. Toto ustanovení se objevuje již v zákoně z

⁵⁹ SOkA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306/11, Korespondence s úřady 1939, kart. 1.

⁶⁰ Flögel J., *Obecní zřízení v Čechách a na Moravě*, Praha 1948, s. 140.

⁶¹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 145.

5. března 1862, č. 18 ř. z., který v článku pět přiznává pravomoc v oblasti stavební a požární bezpečnosti obcím, přičemž se toto nařízení promítlo do zemského zákoníku jako nařízení č. 7 z. z. ze dne 16. dubna 1864.⁶² Od roku 1927 měly i politické úřady možnost podle zákona „*O organizaci politické správy*“, č. 125/1927 Sb. z. a n. vydávat pro své obvody nařízení ohledně místní policie, a to pouze pokud platila pro více obcí najednou, anebo když obec nevydala včas nutné vyhlášky.⁶³

Druhý oddíl zákona se zajímá o požární prevenci. Minimálně jednou za rok měl starosta obce uspořádat prohlídku domů, aby se vypátralo možné nebezpečí vzniku ohně, ke které si musel přizvat znalce, často kominíky či zednické mistry, a pokud byl v obci hasičský sbor, tak i jeho zástupce. Dohlíželo se na bezpečnost kominů a jejich údržbu, kterou musel provádět pouze certifikovaný kominík. Počet čištění za rok musel stanovit starosta, ale v zimě se muselo konat minimálně jednou za dva měsíce. Také se prověřoval stav hasebního náradí v domech.⁶⁴ Povinností starosty také bylo sjednat alespoň jednoho kominíka, který by pro určenou obec pracoval. Až do roku 1883 bylo možné, aby si obyvatelé pořizovali služby i jiných kominíků než toho pořízeného obcí, i když o tomto činu museli starostu informovat, což již nebylo umožněno zákonem č. 39/1883 ř. z. a následně zákonem č. 26/1907 ř. z.⁶⁵

Dále se v každé obci, která měla více než 50 čísel popisných, musel zřídit post ponocného, který vykonával hlídky proti ohni, přičemž v menších osadách, pokud nebyl ponocný ustanoven z nařízení starosty, tak tyto hlídky musely vykonávat alespoň v měsících červenci, srpnu, září a říjnu, což je období žní, místní obyvatelé.⁶⁶ Pokud obec tyto své povinnosti zanedbala, tak musela podle § 37 zákona č. 7 z. z. ze dne 16. dubna 1864 nahradit veškerou vzniklou škodu v případě požáru.⁶⁷

⁶² Schlé F., *Požární řády*, Praha 1933, s. 7.

⁶³ Tamtéž, s. 26.

⁶⁴ Pliml J., *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933, s. 41.

⁶⁵ Schlé F., s. 31.

⁶⁶ Pliml J., s. 41–42.

⁶⁷ Schlé F., s. 26.

Třetí hlava rozebírá přípravy pro případné hašení a povinnost obyvatelstva pomáhat při nastalém ohni. Každá osoba v obci musela, pod hrozbou pokuty, přijít na pomoc k požáru, a pokud se některý člověk zvláště vyznamenal, tak měl být obcí odměněn. Majitelé koní, opět pod hrozbou pokuty, je museli propůjčit, ale mohli si žádat za tuto službu odměnu, kterou určil obecní výbor a také ji vyplatil.⁶⁸ Pro obce s více než 20 domy se musel vydat zvláštní řád hašení, který řešil přípravy protipožární obrany a určoval práci jednotlivým skupinám osob. Znamením pro poplach při vzniku ohně bylo zvonění na zvony, které měly viset v každé obci, ale mohlo se využít i kostelních či klášterních zvonů. Pokud byla většina obyvatelstva pryč, na příklad odešla na pole při žních, musel starosta dohlédnout na to, aby ve vsi zůstalo několik obyvatel, kteří by případný požár ohlásili. Každý musel v případě propuknutí ohně nechat volný přístup ke zdroji vody na svém pozemku a obce měly stavět volně přístupné studně, pokud se v obci nevyskytoval jiný zdroj vody.⁶⁹

Obec čítající více než 100 domů musela vlastnit stříkačku s příslušenstvím, dále měla disponovat podle své velikosti přiměřeným počtem ručních stříkaček, žebříků, háků, a košů na vodu. Každý dům musel mít ještě vlastní nářadí, které určil obecní výbor po poradě s hasičským sborem. V této části zákona se poprvé objevuje popis fungování hasičských sborů v obcích, přičemž jsou ještě rozděleny na placené a dobrovolné. Placení hasiči byli zaměstnanci města či obce, ve které působili a museli se řídit nařízeními obecního výboru či magistrátu. Tento druh hasičů fungoval později podle zákona „*O obecních zřízeních*“ č. 16/1920 Sb., který byl v roce 1926 nahrazen nařízením č. 103/1920 Sb. z. a n..⁷⁰

Dobrovolné hasičské sbory měly podle § 35 tohoto zákona vznikat v obcích o velikosti nad 50 domů, přičemž se o jeho zřízení měl zasadit starosta obce. Žádost o založení sboru měla být předkládána obyvatelstvu minimálně jednou za rok, a pokud již v obci hasičský spolek existoval, tak se měl starosta zasadit o přistoupení co nejvíce občanů mezi jeho členy. Pokud by bylo málo zájemců, měli možnost se obce spojit a

⁶⁸ Pro tuto žádost byla první instancí obecní zastupitelstvo, druhou okresní úřad a třetí zemský úřad.

⁶⁹ Pliml J., *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933, s. 42–43.

⁷⁰ Tamtéž, s. 15.

založit jeden sbor společný.⁷¹ Povolení nosit uniformu uděloval zemský úřad na základě výnosu ministerstva vnitra ze dne 19. července 1891 č. 13406 a výnosu českého místodržitelství z 20. září téhož roku č. 104856, ale zbraně dobrovolní hasiči nosit nesměli podle nařízení českého místodržitelství ze dne 22. října 1873 č. 55993.⁷² Náčelník sboru musel, pokud o to byl starostou obce požádán, podávat zprávy o stavu spolku a každoročně účetní výkaz, aby ho mohl obecní výbor přezkontrolovat. Obec měla z vlastních prostředků přispívat na činnost dobrovolných hasičů, ale neměla povinnost jim proplácet všechny výlohy.

Pokud byl hasič raněn při výkonu služby, tak měl nárok na podpory podle „*Domovského zákona*“ vydaného dne 3. prosince 1863, č. 105 ř. z. a zákona „*O opatřování chudých*“ ze dne 3. prosince 1868, č. 59 ř. z. Pokud by mu tyto podpory nestačily, tak měl dále právo podle § 49 tohoto zákona na výpomoc od obce, potažmo pro nemajetnost obce se mohl obrátit podle § 25 a 26 zákona č. 59. ř. z. na okresní a zemské úřady.⁷³ Pojišťovny byly povinny přispívat do podpůrné pokladny Hasičské ústřední jednoty podle zákona č. 62 ze dne 24. prosince 1884, z. z. , a to dvěma procenty z jejich hrubého zisku.⁷⁴

Čtvrtá hlava popisovaného zákona se zabývá nepovoleným zasahováním do soukromého majetku při požáru, protože se v některých situacích stalo naprosto nezbytné pro zabránění dalšího šíření požáru, aby byla stržena střecha, zbourána zeď nebo aby hasiči vstoupili do domů i proti vůli majitelů. Tyto akce ale musel schválit starosta obce a využívalo se jich, až když ostatní jiné možnosti byly vyčerpány. Po zdolání požáru měl starosta povinnost nechat na požářišti hlídku a pátrat po možné příčině vzniku ohně. Dále musel vystavit postiženým osobám osvědčení pro pojišťovny.⁷⁵

⁷¹ Pokud chtěly obce založit společně sbor, tak musely postupovat také podle § 93 „o společné správě obecních záležitostí“, zákona č. 7 z. z. ze dne 16. dubna 1864, kde bylo stanoveno, že je nutné přezkoumání okresním výborem a schválení zemským úřadem.

⁷² Schlé F., *Požární řády*, Praha 1933, s. 51.

⁷³ Plíml J., *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933, s. 45–47.

⁷⁴ Schlé F., s. 61.

⁷⁵ Plíml J., s. 48–49.

Pátá kapitola pojednává o trestech, přičemž pokud již trest stanovoval trestní zákoník, tak se měly řídit podle něj. Tímto základním nařízením se myslí císařský patent č. 117 ze dne 27. května 1852 ř. z., který se zabýval tresty pro žháře v § 166–170 a přečiny proti bezpečnosti v § 434–459.⁷⁶ Žhářství bylo bráno stále jako jeden z nejtěžších zločinů a přitom pokus o založení ohně nemusel být úspěšný, aby byl jako žhářství trestán. Takový zločinec byl odsouzen k trestu smrti, pokud jím vzniklý oheň někoho usmrtil, když byl žhář recidivista, tak mu měl být uložen těžký doživotní žalář, za menší ohně se udílely tresty mezi jedním a deseti lety těžkého žaláře. Mezi přečiny proti bezpečnosti patřily přestupky zedníků, polírů, služebných a kominíků při jejich práci. Na příklad kouření cigaret a dýmek na nebezpečných místech, u kterého byl trest jednoho až deseti dní ve vězení, nebo za nenahlášení požáru byl viník potrestán pokutou 20 až 200 K.⁷⁷

Delikty spadající pod policejní zákony či obecní nařízení se trestaly buď pokutou v maximální výši 100 zl. či 200 K, nebo až 20 dny vězení. Platila zásada, že při nemožnosti platby se každých 10 K pokuty přeměňovalo na jeden den vězení.⁷⁸ Pokud byla odepřena pomoc místním orgánům při požáru, tak mohla být viníkovi vyměřena pokuta až 10 zl. či 20 K nebo 2 dny vězení, a pokud se jednalo o recidivu, tak se postihy zdvojnásobovaly. Pokuty stanovil a vybíral starosta obce s dvěma radními, přičemž se dalo odvolat do osmi dnů k příslušnému okresnímu úřadu.⁷⁹ Podle zákona č. 125/1925 Sb. z. a n. již nebylo možné se obrátit k úřadu vyšší instance od nařízení okresního úřadu.⁸⁰

⁷⁶ Schlé F., *Požární řády*, Praha 1933, s. 12.

⁷⁷ Pliml J., *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933, s. 51–57.

⁷⁸ Schlé F., s. 90.

⁷⁹ Pliml J., s. 50.

⁸⁰ Schlé F., s. 93.

2. Správní hierarchie českého dobrovolného hasičstva

2. 1. Organizace na zemské úrovni

První dobrovolné hasičské spolky začaly vznikat na území Čech již v polovině 19. století, ale v tuto dobu se jednalo pouze o německé sbory zakládáné německy mluvícím obyvatelstvem Čech. Myšlenka dobrovolného hasičstva se totiž do Čech dostávala z německy mluvících zemí, a tak jim byla kulturně blízká. České spolky se objevují až o deset let později, v průběhu 60. let 19. století, přičemž nejstarším byl sbor z města Velvary.⁸¹ Postupný nárůst počtů hasičských sborů však začal vyžadovat zavedení ústředního vedení, které by jednotlivé spolky sjednotilo a zastřešilo jejich činnost. Vznik takové organizace spadá do roku 1878, kdy zástupci hasičských žup, v té době pouze německých, zažádali 25. března o povolení k založení zemské hasičské organizace, což bylo schváleno místodržitelským výnosem ze dne 12. října 1878. Tak vznikla Ústřední zemská hasičská jednota království Českého (ÚZHJ) se dvanácti členskými župami.⁸² Od tohoto roku také vydávala odborný časopis s hasičskou problematikou s názvem „Český hasič“, který vycházel nepřetržitě až do roku 1904.

Tato organizace fungovala podle stanov vypracovaných 15. dubna 1878.⁸³ Účelem vzniku bylo rozšiřování hasičské myšlenky v Čechách, podporování župních a krajských jednot a zajištění zraněných členů, či případných pozůstalých po zemřelém členu. Finance na provoz pocházely z příspěvků členů, dotací od pojišťoven a zemských úřadů a z dalších darů. Správu zajišťovaly dva orgány, a to poslanecké schůze (valná hromada) a ústřední výbor. První jmenovaná správní složka se skládala ze zvolených poslanců a zástupců pojišťoven, přičemž mezi její pravomoci patřily na příklad změny stanov, změny výše příspěvků, volba výboru, určování podpory pro zraněné či jednání o zániku jednoty. Výbor tvořilo třináct členů, které zvolili poslanci na tři roky, a mělo být dbáno na rovnoprávnost mezi Čechy a Němci. Tato pasáž naznačuje, že se počítalo s příchodem českých žup, i když v té době žádné ještě neexistovaly. Tento orgán se

⁸¹ SOKA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Pamětní kniha 1923–1932.

⁸² Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 31.

⁸³ Text stanov Ústřední zemské hasičské jednoty byl uveřejněn v odborném periodiku „Český hasič“ a tento odstavec z něho vychází. *Český Hasič*, 1879, roč. 2, s. 117–118 a 124–125.

skládal ze starosty a jeho náměstka, pokladníka a jednatele a jeho úkolem bylo zajišťovat chod jednoty podle schválených stanov a rozhodnutí poslanců.

Do zemské jednoty začaly přicházet české sbory v roce 1880, kdy vstoupily župy Chrudimská, Jihozápadní, Severozápadní, Mělnická, Čáslavská a Klatovsko-Přeštická a do roku 1883 již zde bylo shromážděno 27 žup se 377 sbory a s 15 247 muži, ale německé členstvo mělo stále velkou převahu, protože je zastupovalo 39 žup čítajících 543 sborů a v nich 34 307 mužů.⁸⁴ Tento poměr se samozřejmě projevil i v počtu poslanců jednajících na valné hromadě, kde německé sbory měly 109 a české 61 poslanců. Znamená to, že většina rozhodování byla v rukou německých funkcionářů. Tato situace se nelíbila mnohým českým hasičům. Kvůli rostoucím neshodám mezi Čechy a Němci byly proto v rámci zemské jednoty vytvořeny dvě samostatné sekce.

Tyto úpravy však nebyly příliš efektivní a neukončily národnostní spory v zemské jednotě. Následkem vyhroceného nacionálního smýšlení, které bylo v této době silné v celé společnosti, se rozpadla Ústřední zemská hasičská jednota království Českého. Vznikly dvě plně samostatné organizace rozdělené podle národnostního hlediska,⁸⁵ přičemž čeští hasiči vytvořili Zemskou ústřední hasičskou jednotu království Českého (ZÚHJ) a německé hasičstvo organizaci s názvem Feuerwehr Landes Central Verband für Böhmen (FLCV).⁸⁶ K zániku také napomohla jubilejní výstava konaná v roce 1891 v Praze, která ještě více posílila nacionální náboj českých členů ústřední jednoty a následně sloužila jako prezentace síly českého hasičstva při jejich velkém průvodu v počtu přibližně 15 000 mužů.⁸⁷

Velikost obou organizací byla v tomto roce již vyrovnanější. Z 2 792 sborů se 134 490 členy fungujících v Českém království bylo 1 519 německých, v nichž pracovalo asi 72 000 členů. Českých sborů však existovalo již 1 273 čítajících

⁸⁴ Český Hasič, 1884, roč. 7, s. 61–62.

⁸⁵ Štěrba J., *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českokobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987, s. 26.

⁸⁶ Šulcová L., *Požáry a činnost požární policie v Českých Budějovicích v letech 1919–1929*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1996, s. 21.

⁸⁷ Hasičské rozhledy, 1906, roč. 12, s. 46.

okolo 61 000 mužů.⁸⁸ Na těchto číslech je jasně patrný nejen obrovský zájem o hasičství v českých zemích, kde se počet hasičů během necelého desetiletí čtyřikrát zvětšil, ale také srovnání Čechů a Němců v počtu nově vzniklých hasičských spolků. Zemská ústřední jednota vydávala kromě periodik „Český hasič“ a „Hasičské rozhledy“ (1895–1947), které se staly věstníkem jednoty, i množství odborných hasičských publikací, nařízení, řádů a úředních formulářů. Tato vydavatelská činnost více sjednocovala a lépe koordinovala vnitřní organizovanost českého hasičstva. Většinu těchto odborných publikací vydávala technická komise, která vznikla jako součást zemské jednoty v roce 1892.⁸⁹ Počet členů ZÚHJ se neustále zvyšoval, takže v roce 1907 přesáhl počet 100 000 členů. Německého hasičstva však bylo stále o něco více, a to nejen v Čechách,⁹⁰ ale i v celé habsburské monarchii.⁹¹

Tento organizační stav přetrvával až do roku 1918, kdy po vzniku samostatné Československé republiky byla vytvořena nová ústřední organizace nazvaná Svaz dobrovolného hasičstva československého. Sdružovala 9 814 sborů s 291 281 činnými členy. Tomuto orgánu bylo podřízeno pět zemských jednot rozdělených podle politického členění na země, a to na českou, moravskou, slezskou, slovenskou a podkarpatskou. V Čechách se tento orgán jmenoval Česká zemská hasičská jednota (ČZHJ) a v roce 1931 čítala 168 848 členů. Zemské jednoty si následně vytvořily síť dozorčích orgánů nad župami, tzv. hasičské obvody, ve kterých bylo vždy sdruženo několik žup.⁹²

⁸⁸ Český Hasič, 1892, roč. 15, s. 234.

⁸⁹ Hasičské rozhledy, 1906, roč. 12, s. 46.

⁹⁰ Vývoj počtu členů Zemské ústřední hasičské jednoty království Českého v letech 1890–1907 se nachází v přílohách práce v tabulce č. 2.

⁹¹ Porovnání množství slovanských, německých a italských sborů v zemích Habsburské monarchie v roce 1907 se vyskytuje v přílohách práce v tabulce č. 1. Údaje pochází ze statistik Sdružení dobrovolného hasičstva slovanského a „*Frommova německého kalendáře hasičského*“, vyšly v Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14, s. 15–16.

⁹² Šulcová L., *Požáry a činnost požární policie v Českých Budějovicích v letech 1919–1929*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1996, s. 82.

V květnu 1939 byl protektorátními úřady zrušen Svaz dobrovolného hasičstva a místo něj vznikl, jako nejvyšší hasičská instituce, orgán s názvem Svaz českého hasičstva v Čechách a na Moravě (SČH). Měl dvě sekce, a to Českou zemskou hasičskou jednotu (ČZHJ) a Moravskou zemskou hasičskou jednotu (MZHJ).⁹³

2. 2. Nižší složky hasičské správy

Zemským hasičským orgánům podléhaly župní hasičské jednoty, zkráceně župy, které tím tvořily další úroveň hasičské správy. Základní tendence vývoje župní organizace směřuje od samosprávných počátků v druhé polovině 19. století, kdy župa byla svazem několika spolků bez nadřazených orgánů, až po pevně danou jednotnou hasičskou organizaci na konci 20. let 20. století, kdy župní jednoty byly pouze jednou z instancí českého hasičstva. Náležel jim dohled nad fungováním podřízených sborů.

První hasičské župy vznikaly již před vznikem ÚZHJ, ale slučovaly pouze německé sbory. České župy začaly vznikat na počátku 80. let 19. století a ihned se zapojily do činnosti ÚZHJ, i když se mnoho českých hasičů bouřilo proti německé nadvládě v této organizaci. V období do konce 19. století župy nesjednocovaly zdaleka všechny sbory. Mnoho sborů zůstávalo i nadále bez vyššího velení a byly označovány jako tzv. divoké sbory. Příkladem může být vznik první české župy v jižních Čechách s názvem „První česká hasičská župa na českém jihu“ č. 26 se sídlem ve Velešíně,⁹⁴ která vznikla v roce 1883 a sdružovala sbory, které ještě nebyly členy již existující smíšené, ale převážně německé, organizace „Jihočeská župní hasičská jednotka“ č. 11. Tato starší jihočeská župa vznikla roku 1877. V roce 1883 seskupovala 25 německých sborů z rozsáhlého regionu. Jejími členy byly na příklad sbory z Českých Budějovic, Dolního Dvořiště, Horní Plané, Hořic, Chvalšín, Kaplice, Nových Hradů, Prachatic, Protivína, Rožmberka, Vimperka, Volar či Vyššího Brodu.⁹⁵

⁹³ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 115.

⁹⁴ Štěrba J., *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českokobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987, s. 40.

⁹⁵ Český Hasič, 1883, roč. 6, s. 81.

Díky velkému nárůstu počtu hasičských sborů se v roce 1894 První česká hasičská župa začala štěpit. Do konce 19. století ve sledované oblasti vznikly z jejích bývalých členů další dvě župy, a to župa Trocnov č. 83 založená v roce 1895 se sídlem v Ledenicích. Zařadily se pod ni převážně sbory z oblasti kolem Ledenic a Borovan. Zahrnovala tedy severní Trhosvinensko a jižní Třeboňsko. Dále vznikla župa Hlubocká č. 108 fungující od roku 1899 s centrem v Hluboké nad Vltavou. Sdružovala sbory z okolí města Hluboká nad Vltavou. Zejména župa Trocnov byla velmi aktivní a byla jednou z příčin masivního zakládání sborů v letech 1895–1900 na jejím území.⁹⁶

V roce 1901 bylo v Českém království evidováno 114 žup českých hasičů a z toho v jižních Čechách byly sbory sdružovány celkem do 14 žup.⁹⁷ V okrese České Budějovice působily pouze župy První na českém jihu č. 26 z roku 1883, Pošumavská č. 75 z roku 1894, Vodňanská č. 79 z téhož roku, Trocnov č. 83 z roku 1895, Bechyňsko-Vltavínská č. 97 z roku 1898, Rožmberk č. 98 z téhož roku a Hlubocká č. 108 z roku 1899.⁹⁸

V prvním desetiletí 20. století se vývoj žup v okrese České Budějovice dovršil založením dalších tří žup, které vznikly z potřeby sdružovat stále rostoucí počet sborů a dalším důvodem bylo nařízení ÚZHZ o úpravě žup podle dobových soudních okresů.⁹⁹ Dvě nové župy vznikly na Českobudějovicku právě v souvislosti s tímto nařízením. První z nich zabírala přibližně soudní okres Týn nad Vltavou a byla založena v roce 1901 s názvem Vltavotýnská č. 117. Druhá se rozkládala v soudním okrese Lišov a vznikla roku 1905. Byla také nazvána podle místa vzniku, tedy Lišovská č. 127.¹⁰⁰ V roce 1907 se spojila župa Trocnov s neregistrovanou českou župou Trhosvinenskou, a tak vznikla nová Hasičská župa Trhosvinenská – Trocnov č. 83. Na sledovaném území byla jako poslední založena župa Českobudějovická – Budivoj č. 134 v roce 1909, která

⁹⁶ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 67–68.

⁹⁷ Výčet jihočeských žup z roku 1901 se nachází v přílohách práce v tabulce č. 3.

⁹⁸ Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém dle stavu ze dne 31. Prosince 1901*, Železný Brod 1902.

⁹⁹ Hasičské rozhledy, 1904, roč. 10, s. 103.

¹⁰⁰ Štěrba J., *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987, s. 41.

soustřeďovala české sbory z okolí Českých Budějovic. Postupem času se z ní stala největší hasičská organizace v okrese.¹⁰¹ V roce 1914 na území okresu České Budějovice existovalo šest žup, které sdružovaly již 111 sborů, v nichž svou záslužnou činnost vykonávalo 3 291 dobrovolných hasičů.¹⁰²

Vznik Československé republiky znamenal mohutné posílení pozic českého hasičstva. Některé německé sbory byly dokonce převzaty českými hasiči, jak se stalo na příklad ve Čtyřech Dvorech, kde sbor vedený čistě německý obyvatelstvem v roce 1920 začali spravovat Češi a ihned přestoupili do české župy Hlubocké č. 108.¹⁰³ Tím se samozřejmě rozrůstaly i české hasičské župy, což ale neznamená, že by v ČSR zanikly německá župní organizace. Na sledovaném území stále pracovaly dvě německé župy s názvy Feuerwehrverband der deutschen Sprachinsel Budweis Nr. 104 a Feuerwehr Bezirksverband Gratzen Nr. 86.

České župy byly v období Československé republiky sdružovány do tzv. hasičských obvodů, které sloužily jako kontrolní orgán. Na sledovaném území byl zaveden obvod č. 18, pod který spadaly župy Českobudějovická – Budivoj, Hlubocká, Lišovská a Trhosvinenská – Trocnov, přičemž župa Vltavotýnská byla zařazena do obvodu s č. 16. Toto členění se ale změnilo v roce 1938, kdy byly zrušeny hasičské obvody a místo nich vznikly nové orgány Okresní hasičské jednoty (OHJ), které zabíraly stejné území jako zrušené obvody a místo obvodu č. 18 tedy vznikla OHJ č. 73.¹⁰⁴ Po připojení českého pohraničního území k Německé říši na podzim 1938 byly německé sbory v zabrané oblasti zařazeny pod novou říšskou župu Sudety a české sbory z pohraničních rozpadlých žup, které zůstaly v Československu, byly přiřazeny k vnitrozemským župám.

Podle protektorátních nařízení byla 2. července 1939 zrušena původní župní organizace hasičstva. Zanikly všechny dosud fungující župy a okresní jednoty a vznikly nové Okresní hasičské jednoty, které měly jako podřízené orgány hasičské obvody. Ty

¹⁰¹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 68.

¹⁰² Podrobný rozpis počtů sborů a jejich členů se nachází v přílohách práce v tabulce č. 4. Hasičské rozhledy, 1919, roč. 25, s. 246–347.

¹⁰³ SOKA České Budějovice, HS Čtyři Dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956.

¹⁰⁴ Caletka J., *Hasičská kronika*, s. 112.

se pak kryly se zaniklými župami a dále se ještě dělily na několik okrsků. Dalším nařízením ze 7. září 1939 museli z řad dobrovolného hasičstva vystoupit všichni členové, kteří nebyli árijské rasy.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 116–117.

3. Společenská funkce a praktická činnost sboru dobrovolných hasičů

Spolky dobrovolných hasičů byly zakládány s myšlenkou dobrovolné pomoci spoluobčanům při hrozbě živelných katastrof či jiných neštěstích a to bez nucení a nároku na plat za své konání. Funkce sboru nebyla pouze v protipožární či záchranářské sféře, ale spolky, v menších vsích často jediné, sloužily také jako základ pro společenský a kulturní život obyvatel obce, když pořádaly různé plesy, divadla, přednášky atd.

I když byly tyto sbory tvořeny dobrovolníky, tak se nadřízené orgány vždy snažily o dohled nad dobrovolným hasičstvem, jak v době monarchie, kdy byli čeští hasiči vnímáni jako potenciálně nebezpečná politická síla, tak především tento dozor sílil v období Československé republiky, hlavně pak ve 30. letech s hrozbou válečného konfliktu se sousedním Německem, kdy bylo hasičstvo silnou nacionální organizací s pevným centrálním vedením. Zvětšující se dohled se promítal zvláště do kontroly spravování sboru na příklad v případě schvalování volby činitelů, kontrolou nad většími výdaji sborů nebo schvalováním žádostí o dotace nadřízenými župami.

Dobrovolní hasiči tedy měli sloužit jako neplacení dobrovolníci, ale objevovaly se i případy, kdy se členové sboru od původní myšlenky odklonili a začali vyžadovat za svou činnost plat, buď vyplacený v penězích, nebo v různých naturáliích (pivo, doutníky). Pokud se objevily nějaké takové kázeňské prohřešky, tak z velké míry měl příčinu tento neblahý stav v nedbalém vedení spolku, a je logické, že se tím poškozoval pohled obyvatel nejen na samotný sbor a jeho členy, ale i na celé hasičstvo. Mezi dalšími nešvary hasičských sborů, které jim byly vytýkány, byla účast sboru na pohřbech lidí, kteří se nijak nezasloužili o sbor, za úplatu, cvičení mužstva pouze pokud dostali napít a najíst, různé podřadné práce při pořádání nehasičských oslav nebo hojné popíjení v hospodě po zásahu u požáru.

K poslednímu jmenovanému neduhu bylo napsáno redaktorem „Hasičských rozhledů“ toto: *„Stalo se, že hořely špejchary naplněné pící, ku požáru sjelo se několik sborů a požár uhasily, potom některé sbory odjely, ale několik bratří-nedopitů šlo do hospody, kde si na obecní účet dopřávali ... Jedli, pili, hodovali, najednou zavzní znovu*

poplach „hoří“, do zdi sýpky zazděn byl totiž trám, který pronikal skrze štítovou zeď do sousední stodoly, trám ten doutnal, čehož si nikdo nepovšiml a oheň za tu dobu, co v hospodě hodováno, prodral se do stodoly, která chytla. To se ví, v hospodě rámus, vše se hrne k novému ohni, který nemusel povstati ... a tu jeden ze statečných ochránců vyvezl na sousední stavení, aby je proudem hájil. Sedl si tam pohodlně za komín a v bázni boží - usnul. Za chvíli ho tam někdo zpozoroval, upozornil naň a nastala nyní mela, jak zachránit hasiče spícího za komínem. Někteří radili, aby ho postříkali, že se probudí, jiné tomu bránili, že by se třeba ulekl a pak spadl dolů a konec konců byl, že ho museli hlídat, až se trochu prospal a pak ho snesli dolů.“¹⁰⁶

Naštěstí většina sborů dobrovolných hasičů se vyvarovala podobných excesů a sloužila veřejnému zájmu obce s velkým zapálením pro věc. Dobré jméno hasičského úsilí mezi lidmi a potřeba fungování těchto spolků je na vesnici asi nejlépe vidět na příkladu, pro mnohé vsi typické, že se v rodinách po generace předává místo v místních hasičských sborech.

3. 1. Vznik sboru

3. 1. 1. Vývoj zakládání spolků

První sbor dobrovolných hasičů vznikl v roce 1841 v saské Míšni a tato myšlenka dobrovolného hasičstva se z německých a rakouských zemí postupem času rozšiřovala i do Zemí koruny české.¹⁰⁷ Zakládání dobrovolných hasičských sborů v Čechách se může rozdělit do několika etap. Nejstarší období je ohraničeno vznikem prvních spolků v 50. letech 19. století a poté rokem 1876, ve kterém byl vydán zemský zákon z 25. května č. 45/1876 z. z. o řádu policie v příčině ohně pro území Čech, který nařizoval obcím zakládat sbory dobrovolných hasičů a tím jim dával první pevnou právní základnu.¹⁰⁸ V tomto období vznikaly sbory pouze ve městech, přičemž nejstarší sbory vznikly v Zákupích v roce 1854, a v Liberci roku 1861, ale tyto sbory byly

¹⁰⁶ Hasičské rozhledy, 1907, roč. 13, s. 296–297.

¹⁰⁷ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 33.

¹⁰⁸ Schlée F., *Požární řády*, Praha 1933.

založeny jako německé a první český dobrovolný hasičský sbor vznikl až ve Velvarech v roce 1864.¹⁰⁹

V jižních Čechách se první sbory objevily na konci 60. let 19. století, a to v Táboře v roce 1868, Milevsku roku 1869 a Českém Krumlově také v roce 1869, přičemž do roku 1874 vzniklo v jižních Čechách celkem 30 sborů, z nichž bylo 14 českých a 16 německých.¹¹⁰ V tomto období a na území, sledovaných v této práci, tedy v okrese České Budějovice, vznikly pouze čtyři dobrovolné sbory, a to v roce 1874 v Nových Hradech, Týně nad Vltavou a Českých Budějovicích a v Lišově roku 1875.

Druhá etapa zakládání sledovaných spolků spadá do let 1876 až 1894. Spodní hranice se shoduje s vydáním zákona o požární policii a horní ohraničení vyplývá ze skokové změny zakládání sborů v roce 1895. V okolí Českých Budějovic se v tomto časovém úseku zřídilo pouze 32 dobrovolných sborů, z čehož bylo 22 českých a 10 německých sborů.¹¹¹ V tomto období se již objevují také sbory dobrovolných hasičů i na venkově. Sbory začaly vznikat na vesnici až během 80 let. 19 století, přičemž ve sledované oblasti byly založeny první sbory v Plavě v roce 1881, v Kamenném Újezdě roku 1883 a Římově v roce 1884 a celkem jich bylo šestnáct.¹¹²

Třetí období zakládání hasičských sborů se rozkládá v letech 1895–1914 a jedná se o dobu největšího rozmachu hasičské myšlenky, což jasně dokládají počty nově založených sborů. Tento časový úsek je stanoven velkým vrůstem zakládání sborů v letech 1895–1900, kdy vzniklo v okolí Českých Budějovic skoro 50 nových českých sborů a vyšší množství zakládaných sborů se udrželo až do roku 1914, kdy do tohoto vývoje zasáhla první světová válka. Důvody této vlny zakládání nových českých sborů se dají nalézt v založení nové hasičské župy Trocnov č. 83 se sídlem v Ledenicích v roce 1895, která velmi podporovala zakládání nových spolků. Dalším důvodem mohl být příklad již zavedených sborů, podle kterého začaly fungovat spolky v okolních

¹⁰⁹ Štěrba J., *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987, s. 19.

¹¹⁰ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 33.

¹¹¹ Tamtéž, s. 272–281.

¹¹² Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém dle stavu ze dne 31. Prosince 1901*, Železný Brod 1902.

obcích, a nakonec tuto vlnu nejspíše také ovlivnil nárůst nacionální aktivity na konci 19. a na počátku 20. století. V tomto období bylo celkem založeno v okrese České Budějovice téměř 100 nových sborů, což je zdaleka nejvíce oproti ostatním obdobím.¹¹³ V roce 1914 sbory dobrovolných hasičů již tvořily veskrze pravidelnou síť požární ochrany na celém území okresu České Budějovice. Převážná většina založených sborů v této době pocházela již z venkovského prostředí. Pokud nemohla malá obec sehnat dostatek členů pro svůj nově vznikající sbor, tak bylo naprosto běžné, že se další členové získávali ze sousedních obcí, nebo v méně častých případech se více blízkých obcí domluvilo a složilo společně jeden sbor.

**Vývoj počtu českých dobrovolných hasičských sborů zařazeným v ZÚHJ
podle jednotlivých okresů mezi léty 1876 – 1914¹¹⁴**

Okres	1876	1886	1891	1894	1901	1914
České Budějovice	0	3	6	8	16	24
Hluboká nad Vltavou	1	1	1	1	11	17
Lišov	1	2	4	4	11	18
Trhové Sviny	0	2	2	2	10	14
Týn nad Vltavou	1	1	2	3	9	20

V časech první světové války (1914–1918) sbory vůbec nevznikaly a celkově jejich činnost upadala z důvodů nasazení velkého množství členů na frontu. Zbylí členové přitom museli udržet požární policii na přijatelné úrovni a navíc se často starali o raněné, když spolupracovali s Červeným křížem. U Ledenického sboru se snížení počtu členů za války projevilo i v kronice, do které kronikář v roce 1915 zapsal toto:

¹¹³ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 53.

¹¹⁴ Hasičské rozhledy, 1916, roč. 22, s. 324.; Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém, dle stavu ze dne 31. prosince 1901*, Praha 1903.

„Poněvadž stálým mobilizováním se sbor tak zeslabil, že byla veškerá činnost sboru zastavena, neboť bylo ze sboru našeho povoláno do zbraně 93 členů činných a 2 přispívající, z čehož lze pochopiti, že malá část členů, jenž zůstala doma, byla přetížena polní prací.“¹¹⁵ Tento sbor tedy přišel o 95 z celkových 135 členů. V menších sborech aktivity kvůli nedostatku členů ještě více upadaly, jak tomu bylo na příklad i u hasičů z Jankova, kteří v roce 1915 měli 22 činných členů, ale z těch bylo osm nasazeno v boji a dva již padli.¹¹⁶

Páté časové období zakládání hasičských sborů zabírá první polovinu éry Československé republiky, přesněji léta 1919–1929. V poválečné době sbory vznikaly jen málo, v letech 1919–1921 vznikly v okrese České Budějovice pouze tři sbory. Vyčerpání hospodářství i obyvatel nově vzniklé republiky je toho jasnou příčinou. Od roku 1922 se však situace jak společenská, tak ekonomická stabilizovala a hospodářská konjunktura dovolila mezi léty 1922–1926 vzniknout nové vlně zakládání hasičských sborů. Během těchto pěti let bylo založeno 37 nových českých sborů na venkově v okolí Českých Budějovic. Mezi roky 1927–1929 se však rozmach nových spolků opět skoro zastavil.¹¹⁷

Poslední etapa zakládání hasičských spolků, kterou se tato práce zabývá, spadá mezi roky 1930–1939. V této době a především v druhé polovině 30. let byla již jasně patrná hrozba pro Československou republiku ze strany nacistického Německa a potažmo německého obyvatelstva žijícího v Sudetech, které většinou podporovalo odtržení Sudet od Československa.¹¹⁸ České hasičstvo, které se vyznačovalo velkým nacionálním nábojem, začalo vyvíjet díky této hrozbě činnosti zaměřené na ochranu republiky a jejích občanů. Také v důsledku nebezpečí války vznikla poslední vlna zakládání českých hasičských sborů, a to v letech 1934–1939, kdy vzniklo jen v okrese České Budějovice na tři desítky nových sborů.¹¹⁹

¹¹⁵ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH 1877–1933, s. 171.

¹¹⁶ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 35.

¹¹⁷ Data vzniku sborů byly získány a zpracovány z přílohy č. 2 práce Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003.

¹¹⁸ Více v Olivová V., *Československé dějiny 1914 – 1939*, Praha 1991.

¹¹⁹ Data vzniku sborů byly získány a zpracovány z přílohy č. 2 práce Caletka J., *Hasičská kronika*.

3. 2. 2. Příčiny vzniku

Založení sboru dobrovolných hasičů bylo podmíněno třemi základními faktory. Prvním důvodem mohlo být nařízení politických orgánů, které si přály, aby požární policie byla co možná nejúčinnější a její působnost byla rozšířena rovnoměrně po celé zemi. Především zemský zákon ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z., který pojednával o požární policii, úpěnlivě nařizoval starostům obce o velikosti 50 a více domů, aby zřídili hasičský sbor, buď placený, nebo lépe dobrovolný. Starosta měl vydat prohlášení o potřebě stálého hasičského sboru pro výkon požární policie, a pokud neuspěl, měl tuto žádost k obyvatelům obce opakovat každoročně.

Příkladem může být vznik sboru v Doudlebech z roku 1896, protože v roce 1895 vypukl v obci větší požár, při kterém shořely tři budovy a střecha sousedního domu. O tomto požáru musel podat obecní úřad zprávu Okresnímu výboru v Českých Budějovicích, který mu následně odpověděl a s poukázáním na zemský zákon č. 45 nařídil, aby se obec pokusila založit hasičský sbor a do 14 dnů o tomto snažení podala zprávu. Návrh byl učiněn obyvatelům obce na schůzi hospodářsko–lesní besídky a byl přijat, přičemž se ihned přihlásilo na 29 členů.¹²⁰

Pro obyvatele venkova však byl mnohem důležitější další důvod, a to byl strach z ohně. Hrozba požáru byla vždy velkým strašákem obyvatelstva, a to platí nejen pro venkov. Mnoho dobrovolných sborů vzniklo právě po prožití nějakého většího požáru v jejich obci či okolí, když si uvědomili svoji nepřipravenost pro tuto situaci. Poté si obyvatelé zakládali sbory ze své vlastní iniciativy.

Příkladem můžou být Ledenice, kde v roce 1868 propukl velký požár, který je v hasičské kronice popisován takto: „*Právě když se svatojánské požehnání konalo, vypukl oheň v domě Františka Kadlečka č. 43, který prudkým větrem tak se zmohl, že za půl hodiny 28 domů s chlévy a stodolami v jednom plameni stálo. Pohled na burácející živel a bědující lid byl srdcelomný.*“ Škoda, kterou požár učinil, byla vyčíslena na 20 750 zl., což byla ohromná částka. Mezi léty 1873–1877 propukly další tři menší ohně, a tak se v důsledku těchto událostí obyvatelé rozhodli pro založení dobrovolného sboru.¹²¹

¹²⁰ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 1–2.

¹²¹ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH 1877–1933, s. 7–10.

Posledním, ale velmi důležitých faktorem při vzniku spolku, byli sami místní občané. Pokud se v obci neobjevil žádný člověk s organizačními schopnostmi, který byl nadchnut pro hasičskou myšlenku, tak byl vznik spolku odsouzen k nezdaru. Mezi lidmi, kteří mohli podporovat a často tak činili, byli především starostové obcí, faráři či vesničtí učitelé. Příkladem může být obecní učitel z Doudleb Ferdinand Linka, který se zasadil o založení sboru, a poté tři roky zastával funkci jednatele sboru.¹²² Dalším příkladem může být řídicí učitel ze Sv. Jána nad Malší František Šiman, který podporoval vznik sboru v Mokřém Lomu, přičemž založení tohoto spolku bylo také zapříčiněno informováním starosty obce Selce Vojtěcha Vaclíka, že Zemský výbor vyplácí dotace věcné podpory z Hasičského fondu na nákup hasičského vybavení i pro nově vzniklé sbory.¹²³

3. 1. 3. Účel existence hasičských sborů

Pracovní náplň sboru byla vždy vtělena již do jeho stanov. Postupem času se působnost sboru rozšiřovala o další druhy činností, které vykonávali členové buď ze své iniciativy, nebo z nařízení nadřízených orgánů. Samozřejmě na prvním místě mezi účely vzniku hasičských sborů bylo vykonávat požární policii v obci a jejím přilehlém okolí. Tento základní důvod vzniku se objevuje logicky u všech sborů, i u těch nejstarších, jako byl sbor v Ledenicích, založený v roce 1877, který si předsevzal ve svých stanovách chránit život a majetek obyvatelstva.¹²⁴

Na přelomu 19. a 20. století se již sborová záchranářská činnost rozšířila z požárů také na další živelné pohromy, především povodně a pomoc při jiných nehodách, na příklad zřícení domů, důlních neštěstích či nehodách na dráze.¹²⁵ Dále se spolek začal zajímat také o podporu svých členů, kteří byli zraněni či zemřeli

¹²² Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940.

¹²³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1901–1909.

¹²⁴ SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, inv. č. 574, kart. 39

¹²⁵ Nevyplněný formulář stav z roku 1899. SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

v následku výkonu služby.¹²⁶ V roce 1911 měl již hasičský sbor za úkol kromě ochrany životů a majetku také pečovat o tělesnou výchovu a vzdělání svých členů.¹²⁷ Ve dvacátých letech 20. století se přidává další povinnost pro hasičské sbory, a tou byla samaritánská činnost pro všechny obyvatele v jejich obvodu.¹²⁸ Tato nová povinnost vyplývala z činnosti hasičů za první světové války, kdy se starali o raněné, a jejich práce se osvědčila.

Od začátku 30. let 20. století se již působnost hasičských sborů rozprostírala od ochrany životů a majetku občanů, přes samaritánskou službu během živelných katastrof a další následnou spolupráci s humanitárními organizacemi, dále měli pečovat nejen o tělesnou výchovu a vzdělání členů, ale nově i veškerého obyvatelstva Československé republiky, a to bez ohledu na politické nebo náboženské smýšlení jednotlivce, a nakonec měl také sbor podporovat své členy, kteří se zranili při výkonu služby.¹²⁹ V tomto období byla Československá republika již pod stálým tlakem odstředivých sil národnostních menšin, především Němců.¹³⁰ Takže i když nadřízené hasičské orgány velmi lpěly na politické a náboženské neutralitě hasičstva, naopak nacionální neutralita byla nežádoucí a spíše se podporoval odpor proti německému obyvatelstvu, jak je na příklad vidět na zakládání českých hraničářských sborů, které byli zřizovány v obci s německým obyvatelstvem, aby na ně bylo dohlíženo. Tyto sbory byly zrušeny v roce 1938 po podepsání Mnichovské dohody a vystěhování českého obyvatelstva z území Sudet.¹³¹

Na konci období první republiky, tedy na počátku roku 1938, se kvůli již dlouho trvající hrozbě válečného konfliktu ze strany Německa, povinnosti dobrovolných hasičů dále rozrostly o cvičení obyvatel v branné výchově a civilní protiletadlové a protichemické obraně. Tato cvičení dělaly sbory již od poloviny 30. let jako činnost

¹²⁶ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹²⁷ Soukromý archiv Jana Šimánka, Stanovy SDH Doudleby z roku 1911, kart. 1.

¹²⁸ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1926, kart. 1.

¹²⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹³⁰ Více v Kárník Z., *České země v éře první republiky 1918–1938, Díl II.*, Praha 2002.

¹³¹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 113.

čistě dobrovolnou ze své vlastní iniciativy. Dále musely v době branné pohotovosti státu plnit branné úkoly od nadřízených hasičských orgánů, které byly zakotveny v zákoně.¹³²

3. 1. 4. Postup při zakládání sboru

Pokud se tedy obyvatelé rozhodli ve své obci, že z nějakého z výše uvedených důvodů založí sbor dobrovolných hasičů, bylo nutné, aby se nejprve sešli na veřejné schůzi, která většinou probíhala v hostinci a předsedal jí starosta s činnovníkem z některého již zavedeného hasičského sboru z okolí, který jim řekl podrobnější informace o funkcích a činnosti hasičů. Většinou se na této schůzi také již přihlašovali obyvatelé, kteří chtěli vstoupit do nového sboru jako činní členové, a dále se hlásili členové přispívající.¹³³ Poměrně často využívanou možností bylo také, při nedostatku členů či naopak při zájmu v sousedství, nabírání členů z okolních obcí, nebo se také mohlo několik obcí domluvit a sestavit jeden sbor. Tak se stalo na příklad u sboru z Mokrého Lomu, který byl založen po dohodě tří obcí a mužstvo se skládalo z občanů Branišovic, Mokrého Lomu a Selce.¹³⁴

Nově vznikající spolek ale musel být dále schválen orgány státní správy. Pro kladné vyřízení vzniku spolku bylo nejdříve potřeba, aby vznikl prozatímní výbor sboru, který poté sestavil sborové stanovy podle vzoru České ústřední hasičské jednoty,¹³⁵ nebo je sepsal podle stanov již fungujícího spolku. Tento druhý způsob se však využíval pouze do konce 19. století. Již z roku 1899 je dochovaný vzor stanov vytištěný v Chrudimi nákladem Zemské ústřední hasičské jednoty království Českého¹³⁶ a další zmínky o formulářích stanov jsou v hasičských periodikách.¹³⁷ Vypracované

¹³² Stanovy sboru Něchov z roku 1939. SOkA České Budějovice, SDH Něchov, sign. 1519, kart. 1.

¹³³ Český hasič, roč. 5, 1882, s. 183.

¹³⁴ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1901–1909.

¹³⁵ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896 – 1941, s. 2.

¹³⁶ SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Nevyplněný formulář stanov SDH z roku 1899, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

¹³⁷ Český hasič, roč. 5, 1882, s. 183.

stanovy musely být schváleny zastupitelstvem příslušné obce a podepsány starostou. Následně prozatímní výbor sepsal žádost o schválení stanov, kterou okolkoval korunovým kolkem, a k ní přiložil vypracované stanovy se čtyřmi kopiemi, každou opatřenou třicetihaléřovým kolkem.¹³⁸

Celý takto vzniklý spis, podepsaný a okolkovaný, byl zaslán k okresnímu hejtmanství (později okresnímu úřadu), které jej následně přeposlalo ke schválení k zemskému místodržitelství,¹³⁹ v období první republiky zemskému výboru. Zemský úřad po obdržení žádosti měl čtyři týdny na její projednání a posouzení, ale tento termín nebyl občas dodržen. Naprosto běžné také bylo, že sbor ještě nebyl oficiálně schválen úřady, ale již začal provozovat svou činnost. Pokud nenašel úřad žádné překážky pro vznik nového sboru, které by vyplývaly ze zákona o právu spolkovém ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z., tak zaslal zpět jeden exemplář schválených stanov s vyjádřením o povolení.

Příkladem může být založení sboru v Jankově, který 5. prosince 1904 zaslal žádost o povolení vzniku a příslušné stanovy sboru místodržitelství v Praze, ale schválení dorazilo až 10. ledna 1905. Již 23. prosince 1904 se však konala ustavující valná hromada spolku, na které byli zvoleni spolkoví funkcionáři.¹⁴⁰

Po úředním schválení existence nového sboru bylo ještě v období monarchie zapotřebí, aby sbor získal povolení k nošení stejnokrojů a čapek, používání trubky a nošení hasičských odznaků. Žádosti o povolení využívání stejnokrojů a trubky se podávaly a vyřizovaly u okresního hejtmanství.¹⁴¹ O udělení práva nosit odznaky se

¹³⁸ Ceny kolků odpovídají roku 1905, kdy byl založen sbor z Jankova. SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 3.

¹³⁹ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896 – 1941, s. 3.

¹⁴⁰ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 7.

¹⁴¹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha korespondence 1899–1940.

zemskými atributy se muselo žádat k zemskému místodržitelství.¹⁴² Jak pro stejnokroje, tak pro odznaky platilo, že se musely k žádosti přiložit jejich popisy a vyobrazení.¹⁴³

Do roku 1918 se mohly sbory rozhodnout, jestli chtějí, či nechtějí vstoupit do župy, které spravovala příslušnou oblast, přičemž velká většina nově vzniklých sborů se do žup přihlásila. V období Československé republiky se zařazení do žup stalo samozřejmostí. Pro vstup do některé ze žup bylo zapotřebí, aby sbor zaslal dotyčné župě žádost o vstup, ke které přiložil dále seznam členů a sborové stanovy, často se také ihned platil župě příspěvek.¹⁴⁴

3. 2. Správa sboru

Na správnou funkci sboru dohlížela celá soustava samosprávných orgánů, bez kterých by jeho existence nebyla možná. Změny ve správě a organizaci sboru od konce 19. století až do roku 1939 se projevují především ve stanovách sborů. Hlavní předěly ve vývoji správy a organizace sborů byly v letech 1895, 1930 a 1939. Reprezentativní příklady změn stanov jsou níže rozděleny do pěti oddílů podle sborové organizace v chronologickém pořadí. Vývoj organizace dobrovolných hasičů je zajímavým dokladem snahy nadřízených hasičských orgánů o kontrolu hasičských spolků a potlačování jejich samostatnosti ve prospěch centrálního vedení.

Správní organizace sboru vždy byla pevně určena ve stanovách spolku a porušení tohoto řádu se u zkoumaných sborů veskrze nevyskytuje. Hasičský sbor byl spravován až do roku 1938 třemi orgány, a to valnou hromadou, která byla nejvyšším správním orgánem, výborem, který zajišťoval chod činností sboru, a volenými činovníky. Od roku 1938 se ztrácí pojem činovníci, ve smyslu správního orgánu, a ke zbylým dvěma se přidaly tři nové, a to předsednictvo, velitelství a velitelský sbor, čímž

¹⁴² Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896 – 1941, s. 10.

¹⁴³ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Schválení stanov sboru, kart. 1.

¹⁴⁴ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha korespondence 1899–1940.

se celá zavedená organizace přetvořila. Výsledkem této změny je formulář stanov schválený 15. února 1939.¹⁴⁵

3. 2. 1. Valná hromada

Podle stanov z roku 1895 byl tento orgán shromážděním všech členů sboru a měl pravomoc volit velitele sboru, jeho náměstka a šest členů správního výboru, dále přezkoumával a schvaloval účty, stanovoval výši členských příspěvků, schvaloval i změny stanov a nakonec také zrušení spolku. Shromáždění valné hromady mohlo být buď řádné, nebo mimořádné. Řádná valná hromada sboru se konala jednou v roce na svátek sv. Floriána,¹⁴⁶ a musela se tři dny předem nahlásit obecnímu úřadu. Mimořádná valná hromada se uskutečnila, pokud bylo nutné projednat nějakou závažnou otázku s celým sborem a nejméně třetina členů sboru s jednáním souhlasila. Pro platné schválení návrhu bylo vždy zapotřebí, aby minimálně třetina členů byla na schůzi přítomna, a pokud se jednalo o zrušení sboru, byla nezbytná přítomnost dvou třetin jeho členů, přičemž se rozhodovalo většinou hlasů přítomných členů.¹⁴⁷

Ve významně pozměněných stanovách schválených v roce 1896 se pravomoci valné hromady rozrostly. Řádná valná hromada se konala na začátku roku, přičemž už to nemuselo být na sv. Floriána, a členy bylo nutno pozvat nejméně tři dny dopředu. Usnášení schopné bylo shromáždění, pokud se dostavila alespoň polovina členů a rozhodovalo se nadpoloviční většinou. Poprvé se řeší také způsob hlasování při schvalování návrhů, který spočíval ve veřejném hlasování pomocí zdvižení ruky. Volby spolkových funkcionářů se konaly pomocí hlasovacích lístků a rozhodovala opět nadpoloviční většina, nebo pokud si to přála většina členů, bylo možné provést volbu jako projednávání návrhů (zdvižením ruky). Změna je také u volení správního výboru, když valná hromada hlasovala odděleně nejprve pro starostu, poté pro velitele, náměstka, čtyři až pět výborových přisedících a nakonec pro dva náhradníky. Také se volili nově na tři roky tři účetní dozorcí, kteří ale nezasedali ve výboru. Schvalovaly se

¹⁴⁵ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁴⁶ Svátek svatého Floriána se slaví 4. května.

¹⁴⁷ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

výroční zprávy činovníků (pokladníka, jednatele). Rozhodovalo se o zřízení jinošské družiny. Upravovaly se členské příspěvky a sborové stanovy. Povoloval se jednací a služební řád. Valná hromada také mohla přijímat čestné členy.¹⁴⁸

Od roku 1914 bylo upraveno nařízení o hlasování členů, a to tak, že každý člen měl pouze jeden hlas, a to i ten, který využíval více druhů členství ve sboru. Dále se zakazovalo zastupování pomocí plných mocí.¹⁴⁹ Od tohoto roku také valná hromada směla povolovat zřízení ženského odboru a jinošské družiny.¹⁵⁰

V roce 1930 se stanovy znovu výrazně mění. Hlasovat na valné hromadě mohl pouze ten člen, který složil členský slib a zaplatil členské příspěvky. Valná hromada kromě dříve jmenovaných činovníků též volila náčelnici ženského odboru, vůdce samaritánské stráže a vzdělavatele. Volba velitele a jeho náměstka byla umožněna pouze činným členům. Zvolení vzdělavatele, náčelnice ženského odboru a vůdce samaritánské stráže prováděla celá valná hromada, ale až po předložení návrhů příslušných odborů. Dále valná hromada volila nově tři smírčí soudce, ale pouze ze členů, kteří nezastávali funkci ve správním výboru. Volby činovníků a schvalování čestných členů podléhaly od této doby schválení župního výboru, kterému se musel do týdne výsledek odeslat.¹⁵¹ Proti volbě činovníků byla nyní možnost odvolání do osmi dnů k župní správě, která měla poté s konečnou platností rozhodnout. Také sama valná hromada sjednávala smlouvy, na základě návrhu správního výboru. Při finanční transakci do výše 2 000 Kč rozhodovala valná hromada samostatně s konečnou platností, o částkách do 5 000 Kč musela mít schválení župního výboru, a pokud částka přesahovala 5 000 Kč, bylo již nutné schválení technické komise Zemské jednoty

¹⁴⁸ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁴⁹ Stanovy sepsány v roce 1922, ale formulář byl tištěn v roce 1914. SOkA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

¹⁵⁰ Stanovy SDH Komařice z roku 1914. SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

¹⁵¹ Zde je vidět jasné prosazení hasičské organizace do záležitostí jednotlivých sborů.

hasičské. Pokud měl být sbor rozpuštěn, byla zapotřebí již tříčtvrtinová většina všeho členstva.¹⁵²

Po změně formuláře stanov v roce 1939 volili činovníky sboru pouze činní členové. Mezi nové funkce patřil náměstek starosty, druhý zástupce velitele, zbrojmistr a strojmistr. Do výboru se dále volil jeden až šest členů výboru. Valná hromada již nemohla volit smírčí soudce. Nově měli přispívající členové právo vyslat do výboru jednoho či dva své zástupce a s nimi jednoho náhradníka. Volba činovníků podléhala schválení od Okresní hasičské jednoty. Valná hromada mohla odvolat funkcionáře, pokud nekonal řádně své povinnosti. Změnily se částky, při kterých bylo nutné schválení nadřízených složek. Při kontraktech do 1 000 Kč jednala valná hromada samostatně, do 5 000 Kč musela žádat o povolení Okresní hasičskou jednotu a pro vyšší částky bylo již dříve nutné svolení Zemské hasičské jednoty. Dále povolovala výboru provádět stavební úpravy na sborovém majetku. Rozhodovala o zrušení spolku, ale pouze se svolením nadřízených orgánů. Svolání řádné valné hromady se muselo uskutečnit nejpozději do konce února kalendářního roku. Mimořádná valná hromada musela být svolána na základě písemné žádosti třetiny členů sboru, Okresní hasičské jednoty, Zemské hasičské jednoty nebo Svazu československého hasičstva, a to nejpozději do čtyř týdnů před svým konáním. Pokud předsedající neprohlásil jednání za důvěrné, mohli být přítomni i hosté sboru, výjimku tvořili zástupci vyšších organizačních složek, kteří měli právo zůstat i na důvěrné schůzi. Aby mohla valná hromada rozhodovat, musela být přítomna minimálně polovina členů. Proti rozhodnutí valné hromady mohlo být podáno odvolání do osmi dnů, pokud porušovalo sborové stanovy, služební řád nebo nařízení nadřízených složek, a to k Okresní hasičské jednotě.¹⁵³

¹⁵² SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁵³ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

3. 2. 2. Správní výbor

Volil se z činných členů sboru a obstarával všechny ostatní záležitosti spolku, které nenáležely valné hromadě. To znamená, že pečoval o hasičské vybavení, měl vést jeho inventář, spravoval sborové finance a přijímal nové členy.

Ve stanovách sboru z Hluboké u Borovan z roku 1895 byl výbor tvořen osmi pozicemi, a to velitelem, jeho náměstkem, jednatelem, pokladníkem a dalšími čtyřmi členy. Výbor se volil valnou hromadou na období tří let, přičemž poté z členů výboru byl zvolen velitel a jeho náměstek valnou hromadou a jednatel s pokladníkem byli vybráni samotným výborem ze svého středu. Volba velitele a náměstka musela být předložena ke schválení obci. Stálým členem byl starosta obce Hluboké u Borovan. Výbor se scházel na požádání velitele či náměstka a k platnému rozhodnutí bylo zapotřebí minimálně pěti přítomných členů.¹⁵⁴

Správní výbor podle stanov sboru v Doudlebech z roku 1896 se skládal ze starosty, velitele, jeho náměstka a čtyř až pěti přisedících, přičemž z přisedících se volili jednatel, pokladník a dozorcí náčiní. Svolání schůze výboru záviselo na starostovi, nebo na přání alespoň třetiny členů výboru. Techničtí činovníci měli pouze poradní hlasy. Výbor navrhoval čestné členy, přijímal a propouštěl členy sboru, spravoval majetek sboru, navrhoval ke schválení valnou hromadou četaře a zástupce sboru na župních sjezdech. Svolával valné hromady, dával členům dovolenou, pokud se nemohli z nějakého důvodu více než dva měsíce zapojit do sborových aktivit, tvořil sborové řády a také sestavoval zvláštní odbory, například divadelní či pěvecký. Nebylo možné, aby se starosta stal také pokladníkem.¹⁵⁵ V roce 1914 se do správního výboru mohla dostat také náčelnice ženského oddílu.¹⁵⁶ Podle stanov sboru z Vrábče z roku 1908 se již volili pouze čtyři přisedící správního výboru.¹⁵⁷

¹⁵⁴ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁵⁵ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁵⁶ SOkA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

¹⁵⁷ Stanovy SDH Vrábče z roku 1907. SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

Od roku 1930 mohl správní výbor odvolávat čestné členy. Dále po předchozím schválení valnou hromadou mohl zakládat odbory (cvičitel'ský, vzdělavatel'ský, divadelní, zábavní, pěvecký, hraničář'ský atd.). Také ze svého středu volil obecní zdravotní rady, a to jednoho za sbor a druhého za samaritánskou stráž. Měl také přímo předepsáno, že musí dodržet všechna nařízení jak župní, tak vyšších hasič'ských organizačních složek. Mimořádné schůze výboru nejsou již konány pouze na přání třetiny členů, ale také na žádost župní správy. Člen výboru, který se nedostavil na tři po sobě jdoucí schůze, měl ztratit svou funkci.¹⁵⁸

Po správních změnách v roce 1939 se sborový výbor skládal ze starosty, jeho náměstka, jednatele, pokladníka, vzdělavatele, vedoucích odborů, až šesti členů výboru a nově až dvou zástupců přispívajících členů. Měl také nově povinnost přijímat, po návrhu od velitelství, členy na zkoušku, nebo jim zkušební dobu zkracovat či prodlužovat. Výbor také mohl nejen kárat provinilé členy, ale mohl jim dočasně, nejvýše na jeden rok, odebrat všechna členská práva. Dále volil ze svého středu zástupce do všech vyšších hasič'ských orgánů. Pokud by se výbor vzdal své funkce, nebo nebyl způsobilý k vykonávání správy sboru, tak jeho místo měla převzít správní komise. Ta se skládala ze tří až pěti členů a jmenovala ji Okresní hasič'ská jednota.¹⁵⁹

3. 2. 3. Předsednictvo, velitelství a velitel'ský sbor

Od roku 1939 vznikly nové orgány sborové správy s názvem předsednictvo, velitelství a velitel'ský sbor. První jmenovaný orgán sloužil jako výkonná složka sboru a řešil záležitosti, které nespádaly do kompetence valné hromady, výboru nebo velitelství. Tvořil ho starosta, velitel, jednatel, pokladník, vzdělavatel a organizační zpravodaj. Do jeho pravomocí spadal i nový disciplinární soud, který rozhodoval o obvinění činovníků z poškozování zájmů hasič'stva. Tento soud mohl jako trest udělit písemné napomenutí, důtku, odnětí volitelnosti, zbavení hodnosti, a dokonce vyloučení, ale to musel schválit

¹⁵⁸ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁵⁹ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

ještě výbor spolku. Proti nálezu soudu mohlo být podáno písemné odvolání do týdne k výboru.¹⁶⁰

Velitelství hasičského sboru řídilo technickou činnost spolku a podléhalo sborovému výboru. Skládalo se z velitele, pobočníka a zbrojmistra. Velitelský sbor měl ve své působnosti návrhy výcviku členů, posuzování jejich výkonu a kázně, připravoval veřejná cvičení nebo navrhoval povýšení a pochvaly. Tento orgán se skládal z velitele sboru, velitelů čet či družstev, zbrojmistra, strojníka, zpravodajů a pobočníka velitele nebo jednatele.¹⁶¹

3. 2. 4. Činovníci sboru

Pojem „činovníci“ se objevuje až ve stanovách z roku 1896. Tyto pozice mohly být obsazovány i právě odstupujícími funkcionáři a dvě podobné pozice mohl zastávat jeden člen, při nedostatku kandidátů. Všechny písemnosti, které sbor odesílal, musel podepsat starosta a jednatel. Od roku 1930 bylo také nařízeno u vydaných dokumentů, aby kromě podpisů byly potvrzeny také sborovými razítky.¹⁶²

Starosta

U sboru z Hluboké u Borovan se pozice starosty v roce 1895 nevyskytuje a jeho působení se objevuje až později.¹⁶³ Zato ve stanovách z roku 1896 se již tato pozice objevuje a přebírá veškeré správní pravomoci od velitele sboru, který se stal jeho zástupcem. Takže starosta dohlížel na chod sboru, svolával schůze a předsedal jim, prováděl jejich usnesení, přijímal došlou korespondenci, zastupoval sbor při jednání s úřady, firmami, veřejností či jinými sbory, podepisoval všechny spisy a výplaty ze sborové pokladny, které výbor povolil. Mohl samostatně vydat povolení do částky deset

¹⁶⁰ Předsednictvo v podstatě převzalo a sjednotilo část sborové správy, kterou dříve vykonávali činovníci.

¹⁶¹ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁶² Stanovy byly sepsány v roce 1931, ale formulář byl schválen již 29. srpna 1930. SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁶³ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

korun, ale následně to musel nahlásit výboru.¹⁶⁴ Této funkci od roku 1930 náleží další povinnost, a to dohlížet na sborové razítko. Dále se zvýšila částka, kterou mohl samostatně nechat vyplatit, z 10 Kč na 50 Kč. Poprvé se objevuje přímé nařízení, aby starosta dbal o včasné plnění župních nařízení.¹⁶⁵ Od roku 1939 měl starosta právo zastavit rozhodnutí valné hromady (tzv. právo sistace), a dále měl nyní právo se účastnit všech porad sborových orgánů.¹⁶⁶

Velitel sboru

Ve stanovách sboru z Hluboké u Borovan z roku 1895 je velitel charakterizován jako hlava sboru. Do jeho kompetence spadal dohled nad udržováním vybavení sboru, ale k tomu svolával valnou hromadu i správní výbor a řídil tato shromáždění. Na svých bedrech tak měl jak správu technickou, tak také administrativní výkony. Zastupoval sbor navenek jak před veřejností, tak před úřady.¹⁶⁷

Velitel sboru však byl podle stanov z roku 1896 již pouze zástupcem starosty a měl na starost technické řízení sboru. Svolával schůze technických činovníků a řídil je a mohl dávat dovolenou do délky dvou měsíců.¹⁶⁸ Nově od roku 1930 mohl udělovat napomenutí za přestupky členům a to buď soukromě, nebo před celým sborem.¹⁶⁹

Od roku 1939 se veliteli významně rozrostly pravomoci. Mohl zkoušet podřízené velitele a členstvo, a také je povyšoval. Dále předsedal novým orgánům velitelství a velitelství sboru. Přijímal a propouštěl činné členy a vykonával trestní pravomoc nad cvičícím členstvem. Odpovídal za sborovou hotovost po stránce

¹⁶⁴ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁶⁵ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁶⁶ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁶⁷ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁶⁸ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁶⁹ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

výzbroje. Měl povinnost vysílat stráže a protipožární hlídky. Nově také svolával a řídil schůze velitelství, velitelského sboru a členské schůze. Podepisoval písemnosti ve styku s činným členstvem sboru. Velitel měl za povinnost dohlížet na branná cvičení a průběh civilní protiletadlové obrany.¹⁷⁰

Jednatel

Obstarával zápisy ze sborových schůzí, které poté musely být schváleny a podepsány velitelem, jednatelem a dalšími dvěma členy výboru. Dále se staral o spolkovou korespondenci.¹⁷¹ Ve stanovách z roku 1896 se rozšiřují jeho povinnosti o vedení všech spolkových knih a opatrování sborového razítka.¹⁷² Od roku 1930 obstarával také sborovou knihovnu.¹⁷³ V početně malých sborech se jednatel stával od roku 1939 pobočником velitele a vyřizoval spolu s další sborovou agendou také písemnosti velitelství.¹⁷⁴

Pokladník

Spravoval sborové finance, vedl účetní deník, přijímal dary a příspěvky, vyplácel peníze se schválením velitele či jednatele a při valné hromadě předkládal účty ke schválení.¹⁷⁵

¹⁷⁰ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁷¹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁷² Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁷³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁷⁴ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁷⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

Vzdělavatel

Poprvé se tato pozice činovníka objevuje ve stanovách z roku 1930. Tento člen měl na starost veškerou výchovnou a vzdělávací činnost jak uvnitř sboru, tak pro celou obec. Pokud knihovnu nevedl jednatel sboru, tak ji spravoval právě vzdělavatel. Pro jeho působení byl vydán speciální řád Zemskou hasičskou jednotou.¹⁷⁶

Nadlezci, dozorce náčiní, zbrojmistr a strojmistr

Nadlezci měli za úkol dozor nad sborovým nářadím a správnímu výboru podávali hlášení o uskutečněných cvičeních a zásazích u požárů. Byli podřízeni veliteli sboru.¹⁷⁷ Od roku 1896 se pravomoci nadlezců přesouvají na dozorce náčiní. Kromě vedení inventářů náčiní také ručili za pořádek ve skladišti.¹⁷⁸ Tyto pozice od roku 1939 zastávali zbrojmistr a strojmistr.¹⁷⁹

Náčelníci oddělení, četaři a správci jinošské družiny

Ve stanovách z roku 1895 se tyto funkce nevyskytují.¹⁸⁰ Podle nařízení stanov z roku 1896 měli tito činovníci za úkol zastupovat velitele či jeho náměstka v technické problematice sboru.¹⁸¹ Jinošské družiny se od roku 1930 nevyskytují a jejich práci přebral odbor dorostu a žactva.¹⁸²

¹⁷⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁷⁷ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁷⁸ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁷⁹ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

¹⁸⁰ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁸¹ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁸² SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

Výborový přísedící a náhradníci

Tyto pozice se vyskytují poprvé v roce 1896 a jednalo se o správní činovníky. Náhradníci zastupovali nepřítomné členy výboru a získávali všechna jejich práva. Jejich pořadí při zastupování se určovalo počtem hlasů získaných při volbě.¹⁸³

Vůdce samaritánské stráže

Tato funkce se objevuje poprvé v roce 1930. Jeho povinností bylo dbát o stav a dostatečné množství zdravotnického materiálu, který měli sboroví samaritáni v užívání. Tento funkcionář podléhal veliteli sboru nebo jeho náměstkovi.¹⁸⁴

Účetní dozorcí

Tito funkcionáři dohlíželi na sborový majetek a přezkoumávali výroční účty podané pokladníkem sboru, přičemž o své činnosti podávali zprávu valné hromadě.¹⁸⁵ Od roku 1930 měli také povinnost kontrolovat inventáře sborového majetku a konat neohlášené revize.¹⁸⁶ Přezkoumávání hospodaření sboru minimálně dvakrát do roka se uplatnilo až v roce 1939.¹⁸⁷

¹⁸³ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁸⁴ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁸⁵ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁸⁶ Neohlášené kontroly účtů se ale u malých sborů nekonaly. SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁸⁷ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

4. 2. 5. Smírčí soud

Při výskytu sporů ve spolku mezi členy se využívalo smírčího soudu složeného z členů sboru. V roce 1895 rozepře řešil velitel sboru, nebo byl ustanoven smírčí soud. Skladba soudu byla následovná. Obě strany sporu si určily čtyři zástupce a těchto osm členů zvolilo většinovým systémem předsedu, který rozhodl spor. Od rozhodnutí tohoto soudu nebylo odvolání.¹⁸⁸

V roce 1896 si již jmenovaly obě sporné strany pouze dva zástupce. Ti na schůzi svolané starostou sboru si zvolili pátého člena za svého předsedu. Na rozdíl od stanov z roku 1895 zde již bylo možné se odvolat. Pokud byl sbor členem hasičské župy, mohly se do 14 dnů sporné strany obrátit k župnímu výboru, který pak sloužil jako odvolací soud.¹⁸⁹

Smírčí soud se od roku 1930 skládal ze tří soudců volených valnou hromadou a dvou zástupců sporných stran, přičemž každá za sebe jmenovala jednoho. Na schůzi, která musela být svolána do osmi dnů od podání žádosti, si soudci mezi sebou zvolili předsedu. Jednání bylo již neveřejné a musel být proveden jeho přesný zápis. Pokud uznal smírčí soud, že byla porušena kázeň, byl viník předán k potrestání správnímu výboru. Dále bylo možné se odvolat.¹⁹⁰

Od roku 1939 se smírčí soud skládal z pěti soudců, přičemž po dvou si zvolily sporné strany a poslední, kterého zvolilo předsednictvo Okresní hasičské jednoty, se stal i předsedou soudu. Bylo možné se odvolat k výboru Okresní hasičské jednoty.¹⁹¹

¹⁸⁸ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

¹⁸⁹ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

¹⁹⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

¹⁹¹ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

3. 3. Činnosti sboru

3. 3. 1. Akce veřejně prospěšné

Do této skupiny aktivit patří všechny hasičské, záchranářské, samaritánské, tělovýchovné a vzdělávací činnosti, ve kterých se spolek angažoval. Na prvním místě vždy byla programově základní myšlenka hasičských sborů, a to boj s ohněm a ochrana životů a majetku obyvatelstva.

3. 3. 1. 1 Výcvik sboru

Aby však byl hasičský sbor u požáru k užitku, musel být opatřen kromě potřebného technického vybavení, také řádným praktickým výcvikem. Cvičení se většinou stanovovala pevně na příhodné datum a jejich počty závisely čistě na dohodě mezi členy sboru. Počet cvičení se v průměru pohyboval mezi 5–15 za rok. Mohlo jít o několik nahodilých dnů, jako tomu bylo na příklad u sboru z Jankova, který vykonal v roce 1906 pět cvičení, z čehož byla dvě pořadová a tři se stříkačkou, kterých se zúčastnilo v průměru 17 členů.¹⁹² Mohla se však pořádat i pravidelná cvičení, jak se dělo u sboru z Rudolfova, který se v roce 1911 usnesl, že se bude scházet a cvičit každý čtvrtek v 8–9 hodin večer.¹⁹³

Praktický výcvik se dělil na pořadová cvičení, práci se stříkačkou, sekyrková a žebříková cvičení, která se předváděla na různých veřejných hasičských akcích,¹⁹⁴ nebo trénink šplhání, ke kterému se často používalo lešení či stožáry na sušení hadic. Teoretický výcvik mužstva se skládal většinou z přednášek technického nebo lékařského zaměření.

Pro správný výcvik byly vydávány Zemskou hasičskou jednotou nebo župami různé cvičební řády či nařízení, které jednotlivé sbory odebíraly do svých knihoven. Pro

¹⁹² SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 10.

¹⁹³ SOkA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

¹⁹⁴ Na příklad na okrskovém sjezdu, konaném v Doudlebech roku 1924, cvičilo mužstvo z celého okrsku sekyrková cvičení a sbor z Kamenného Újezdu předvedl cviky se žebříky. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 68.

přiblížení obsahu takové cvičebnice je vhodný cvičební řád pořadového výcviku vydaný v roce 1934, který se dochoval ve fondu sboru z Dolního Bukovska.¹⁹⁵

Tato příručka vznikla na základě cvičebního řádu československé branné moci, má 21 stran a sepsána byla kapitánem Jaroslavem Brázdou z Jindřichova Hradce. V úvodu se řád zabývá nutností kázně u hasičských jednotek, jak při zásazích u ohně či v době války při leteckém útoku,¹⁹⁶ tak i v klidném spolkovém životě. Jasná poučka říká: *„kázně dosáhneme a ji utužíme nejlépe pořadovými cvičeními, nikoliv cvičením se stroji.“*

První větší tematický celek pojednává o vhodném chování velitele a o vhodných družích povelů. Velitel má být vzorem pro své mužstvo, který nebude tolerovat snížení morálky či lenost. Také má přijímat rady a návrhy od ostatních, i když mladších. Naopak *„nikdy se před sborem nebo před oddělením nechová ledabyle a ruce dává do kapes! Takový velitel nemůže míti u podřízených autority a jest směšnou figurou.“* Povelý mohl velitel udělovat při pořadových cvičení ústně, znamením paží, píšťalkou či povelkou a v případě požárních cvičení či požárů samotných se mohly použít jak předem jmenované způsoby, tak i signály burcovkou.

V další části se rozebírají pojmy při popisu seskupení pochodové formace. Následuje pasáž o výcviku jednotlivce, která předchází skupinovým cvičením z důvodu, že *„při cvičení celé skupiny snadno některé chyby přehlédneme, a pak neopravená chyba často se vžije a těžko se odvyká.“* Poučky jsou velmi detailní. Na příklad popis uvedený v této části obratu na místě je následující: *„při provádění obratu na místě obrací se cvičenec hbitě na patě té nohy, na kterou má býti obrat proveden a na špičce druhé nohy, kterou se odrazí a po otočení přirazí do stoje spatného. Má-li obrat být rázný, nutno trhnout rameny, jedním kupředu, druhým dozadu a přiraziti nohu, kterou se odrážíme, napjatou k noze stojící.“*

Následující kapitola se zabývá výcvikem různě velikých útvarů. Nejmenším seskupením bylo družstvo, které odpovídalo obsluze stříkačky či velmi malému sboru, dále je zde také přirovnání k vojenskému družstvu, které čítalo 13 mužů (velitele,

¹⁹⁵ SOKA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Cvičební řád z roku 1934.

¹⁹⁶ V roce 1934 již byla hrozba války velmi reálnou, takže se projevovala i v hasičské odborné literatuře.

zástupce velitele, hudce a 10 řadových členů). Řešena je problematika nácviku povelů pro nástup, pochod a využití výzbroje. Větším tělesem byla četa, která se skládala ze tří družstev. Počet cvičenců v jedné četě mohl být od 15 do 40 mužů. Tento počet odpovídal většině venkovských sborů, či jednomu oddělení velkého sboru. Jsou probírána stejná témata jako u výcviku družstva. Největší výcvikové útvary se sestavovaly na principu pěších rot. Tento velký útvar obsahoval dvě až čtyři čety. U tohoto velkého oddílu se řeší především správný způsob nástupu všech čet buď vedle sebe, nebo za sebou. V poslední části příručky se řeší správný pozdrav jak jednotlivců, tak jednotky a popis podávání hlášení při nástupu sboru.

Samozřejmě, že poučky ze cvičebního řádu jsou pouze teorie a jejich využití v praxi často zaostávalo za ideálem. Především menší sbory pořádaly zejména praktická cvičení se stříkačkou a pořadová cvičení pro ně byla pouze okrajovou záležitostí. Občas se také objevovaly takové praktiky při cvičení, že *„velitel sestaviv sbor ku cvičení s tuplákem v ruce velel v „pravo hled“, totiž na ten tuplák, který pak v bázni boží na dobrý úmysl byl vyprázdněn“*.¹⁹⁷

Pro výcvik hasičstva byly také pořádány tzv. Hasičské školy, a to již od roku 1898. Tato výuka byla pořádána hasičskými orgány jak na zemské úrovni, tak i na úrovni krajské a župní. Tyto několikadenní kurzy představovaly posluchačům nejen problematiku požární a záchranářskou, ale i lékařskou a samaritánskou.¹⁹⁸

3. 3. 1. 2. Požár a hasičský zásah

Sbory dobrovolných hasičů hlídkovaly a zasahovaly při požárech nejen v místě působení spolku, ale také vypomáhaly v okolních obcích či městech. Oheň samozřejmě mohl také vzplanout i jinde než v obcích, a tak se sbory musely vypořádávat i s požáry stohů, polí nebo lesa. Venkovské obce obklopené lesy byly tímto nebezpečím vždy ohroženy.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Hasičské rozhledy, 1907, roč. 13, s. 296.

¹⁹⁸ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 70.

¹⁹⁹ Obecní úřad Doudleby, *Kronika SDH 1896–1940*.

Zajímavou kapitolou požární ochrany je již samotný vznik ohně, který musel být posléze hašen. Požár byl pro venkovské budovy velmi nebezpečný, neboť byly kryty stále ještě převážně slaměnými došky, méně pak hliněnými taškami, a v půdních prostorách se přechovávalo často seno, sláma či dřevo, což jsou všechno snadno hořlavé materiály. Jak je vidět z příkladového popisu hasičského zásahu, oheň často napáchal velké škody, když se rozšířil na příklad vlivem větru na více budov. Obecně se dá říci, že v 2. polovině 19. století byly požáry mnohem nebezpečnější pro vesnické oblasti, i když tam nehrozily rozsáhlé požáry jako ve velkých městech. Slabší požární policie a druh používaných staveb však hrozbu propuknutí ohně podporovaly. Změny nastaly právě zakládáním dobrovolných hasičských sborů, které výrazně zvýšily efektivitu požární policie. Příčin vzniku ohně mohlo být mnoho od lidské nepozornosti, přes zlý úmysl, až po „přírodní rozmar“.

Jako příklad rozmanitosti příčin a velikosti škod vzniklých z požárů je vhodná statistika Vzájemně pojišťovacího spolku sv. Florián, který působil od roku 1867 v Chebu a zajišťoval pojištění budov po celých Čechách.²⁰⁰ Z přehledů pojistných událostí z let 1867 až 1886 se požáry objevily v 1708 případech, celková škoda činila 1 826 117 zl. a z toho byly materiální ztráty na venkově 1 314 582 zl., takže byly skoro trojnásobné oproti škodám napáchaným ve městech. Pokud by se pohlíželo na počet shořelých budov ve sledovaných 20 letech, tak ve městech jich bylo celkem 1279 s převahou budov s šindelovými střechami, na vesnici však oheň zničil 3560 domů, z čehož bylo 1656 se slaměnou střechou a podobné množství se šindelovou.

Důvody vzniku požárů podle sledované statistiky byly rozděleny do 16 kategorií. Ze sledovaných 1708 požárů vznikla skoro polovina bez zjištěné příčiny. Na dalších příčkách podle počtu případů se nachází domnělé založení v 351 případě, blesk v 204 případech, neopatrnost zapříčinila 133 požáry, poškozené komíny 76 ohňů, zavinění malých dětí v 27 případech a chybné topení zavinilo 18 požárů. Mezi další

²⁰⁰ Údaje jsou sice z celých Čech, ale jedná se pouze o pojišťovací spolek, který se nemohl rovnat velkým pojišťovacím domům, jako byla například pojišťovna Slavia, ale díky zahrnutí celých 20 let to je zajímavý příklad.

méně časté příčiny patřily manipulace se zápalkami, jiskry od projíždějících vlaků, střelné zbraně, žhavý popel, kouření tabáku, přetopení a také žhářství.²⁰¹

Příkladem žhářství může být založení ohně v Jankově roku 1930. „V pátek 17. října po 2. hodině noční, sborový hudec br. Ludvík Burda, zde č. 3, vyšel na dvůr, kde spatřil okénky ve štítu protější chalupy č.5 patřící rolníku br. Matrinu Mrkvanovi č.15, že tam na půdě pod taškovou střechou se stále dělá větší světlo. Jat neblahou předtuchou zatroubil na poplach, čímž se okolní členové a sousedé vzbudili, vnikli s konvemi vody na půdy ohrožené chalupy oheň uhasiti. ... Dle četnictva z Čakova byl oheň založen dle výpovědi nájemníka Tomáše Žaluda jeho ženou, která se po činu stratila v polích. ... Kdyby byl oheň zpozorován jen o 5 minut později, byl by zachvátil již střechu, ježto byly již trámy, pažení a dveře na půdu vedoucí na 2 metry výšky a šířky značně spáleny.“²⁰²

Pokud tedy v obci či jejím okolí propukl požár a hasičský sbor při něm zasahoval, musel potom také následně sepsat zprávu obci, která ji zasílala nadřízeným orgánům. Hlášení se podávala politickým úřadům, kterými byla v období habsburské monarchie okresní hejtmanství a v době Československé republiky okresní úřady.²⁰³ Hlášení požáru muselo být podáváno jako sdělení ve formě dopisu, ale mohlo být také zapisováno do pro tyto účely vydávaného speciálního formuláře vzor T s názvem „Zápisník o požárech“, který byl veden jako sborová kniha.

Podrobně se v nich popisuje jak samotný požár a hašení ohně, tak jeho následky, a proto zde bude rozebrán podrobněji. Ve fondech zkoumaných sborů se dochovaly dva sešity se záznamy o požárech, a to ve fondu sboru Dobšice, kde je popsáno šest požárů, a Mokrého Lomu s deseti záznamy. Jejich vzhled a obsah je stále jednotný.²⁰⁴ Formulář má dvě části, přičemž první je vyhrazena pro situační nákres či další doplňující

²⁰¹ Český hasič, 1887, roč. 10. s. 173–174.

²⁰² SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 63.

²⁰³ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, kart. 188–191.

²⁰⁴ Jednotný vzhled svědčí o jednorázovém nákupu více exemplářů, do kterých se zapisovalo do té doby, dokud zbývalo volné místo. SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Zápisník o požárech 1911–1917; SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha inventární a zápisník o požárech 1901–1941.

poznámky a druhá se skládá z předem natištěných otázek a místa pro odpovědi.²⁰⁵ Pro popsání dotyčného dotazníku a zároveň přiblížení konkrétního požárního zásahu poslouží zápis o požáru od sboru z Mokrého Lomu z roku 1913.²⁰⁶

Formulář zápisníku o požárech vzor T vydaný nákladem Zemské ústřední hasičské jednoty Království českého a vytištěný v Hradci Králové²⁰⁷

Nástin požáru

Dne 2. měsíce května 1913 v Mokrému Lomu

Následuje situační kresba požáru, znázorňující směr větru a rozestavení budov s jejich rozdělením zaprvé podle druhu střešní krytiny s označením T (tašky), B (břidlice) a D (došky), a zadruhé podle zasažení budovy ohněm.²⁰⁸

Popis požáru

Dne 2. měsíce května 1913 v Mokrému Lomu

<i>1. V kterou hodinu vznikl požár a u koho?</i>	<i>V 9h. 30m. dop. u rolníka Fr. Pártla</i>
<i>2. Kdo zpozoroval požár nejdříve, a jak byl učiněn poplach?</i>	<i>Přespolní listonoš – zvoněním a has. signály</i>
<i>3. Která byla příčina požáru?²⁰⁹</i>	<i>Neznámo</i>
<i>4. Popis budovy, v níž požár vznikl. (Číslo</i>	<i>Roku 1912 postavená kolna krytá umělou</i>

²⁰⁵ Ze 16 zkoumaných záznamů má vyplněn nástin požáru pět formulářů, z toho jeden obsahuje podrobné poznámky o požáru a čtyři nákres požární situace.

²⁰⁶ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha inventární a zápisník o požárech 1901–1941.

²⁰⁷ Popisovaný formulář je přiložen v obrazové příloze pod č. 1.

²⁰⁸ Komplettní vysvětlivky k nákresu v nástinu požáru jsou přiloženy v obrazové příloze pod č. 2. SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Zápisník o požárech 1911–1917.

²⁰⁹ Příčiny vzniku požáru ve sledovaných 16 zápisech se rozdělují na blesk a chatrný komín ve dvou případech, jeden případ zhavého popela a 11 neznámých.

<i>domu, druh budovy, druh stavby a krytu, co se nalézalo v budově.)</i>	<i>břidlou „Eternitem“ Pod střechou kolny byla zásoba sena, pod stropem zásoby slámy a hospodářské nářadí a dřevěné chlívky pro vepře.</i>
<i>5. Od koho dostalo se pomoci ohroženým osobám a věcem před příchod. hasičův?</i>	<i>Lidem neštěstí nehrozilo, dobytek vypuštěn čeládkou, nářadí nebylo lze zachrániti.</i>
<i>6. Popis okolních budov (jako u 4.)</i>	<i>Taškama kryté stáje a sýpka V. Hambergra – zachráněno. Dvě stodoly 1 taškama 2 doškama kryté (V. Hambergra) – shořely. Stodoly J.Vaclíka taškami a břidlou kryté – zachráněny. Dřevěná stodola V. Vaclíka – uhájena.</i>
<i>7. Kdy (hodiny, minuty) dostavil se k ohni sbor?</i>	<i>9h 50m</i>
<i>8. Kam se rozšířil požár do příchodu sboru?</i>	<i>Po všech požárem stížených budovách. Krytina „Eternit“ rozletovala se za hrozného rachotu v rozžhavených kusech po okolí – kam dopadla, tam hořelo.</i>
<i>9. Kterým předmětům hrozilo nebezpečí?</i>	<i>Okolním budovám zvláště s doškovými střechami.</i>
<i>10. V čem záležela hlavní úloha sboru?</i>	<i>V prvním okamžiku zabránění šíření se požáru, pak hašení velkých zásob slámy ve 4 stodolách</i>
<i>11. Byli zachráněni lidé, zvířata, cenné věci?</i>	<i>Ano</i>
<i>12. Jak byl podniknut útok? (Práce lezcův. Postavení stříkaček, práce stříkačů, kolik</i>	<i>Práce lezců nebylo mnoho zapotřebí, za to činnost všech třech stříkaček trvale bez</i>

<i>metrů hadic upotřebeno. Práce pořadatelův. Nahodilé změny v rozestavení členstva a náčiní. Postup neb ústup v práci.)</i>	<i>přestání do 5 ho. Odpoledne při použití veškerých hadic, každá 120 až 140 m.</i>
<i>13. Které jiné sbory dostavily se k požáru, kdy a která úloha jim byla přidělena? Kdo (jméno, hodnost sborová a od kterého sboru) byl velitelem?</i>	<i>Sbor Svatojánský a Římovský. Vrchní velení měl Frant. Fučík</i>
<i>14. Pomáhali také nehasiči a čím?</i>	<i>Čerpáním</i>
<i>15. Kdy (hodiny, minuty) zamezeno další šíření se požáru?</i>	<i>V 10h 45m</i>
<i>16. Kdy (hodiny, minuty) zastavena práce požářiště?</i>	<i>Dne 3. května o 7. ho. ráno</i>
<i>17. Kdy (hodiny, minuty) opustil sbor požářiště?</i>	<i>Dne 4. května v 9. ho. večer</i>
<i>18. Zpráva o členstvu, jenž se účastnilo práce požární. (Kolik se dostavilo? Kdo velel? Kdo zvláště se vyznamenal? Potkala některého člena nehoda a která? Bylo upotřebeno zdravotní čety nebo lékárničky hasičské?)</i>	<i>Dostavilo se 27 členů jimž velel Fr. Fučík. Odvaha a činnost všech členů byla výtečná. Frant. Jaroše – otřesení nohou. Příruční lékárničky nebylo třeba použít.</i>
<i>19. Zpráva o náradí. (Kterého se upotřebilo? Jak se které osvědčilo? Která škoda stala se na něm? Bylo použito k záchraně smyčky, lana nebo plachty?)</i>	<i>Použito pouze stříkačky, ta nejlépe se osvědčila.</i>

<p>20. Výsledek práce. (Co bylo zachráněno? Kterou cenu mají zachránění předměty? U které společnosti byly pojištěny?)²¹⁰</p>	<p>1. Stáje a sýpka V. Hambergra poj. u Frank. Hung²¹¹. na 10000 k.</p> <p>2. Stodoly J. Vaclíka poj. u Slavie na 2000 k.</p> <p>3. Obytná stavení a sýpka T. Pártla poj. u Slávie na 2000 k.</p> <p>4. Stodoly, stáje a chalupa V. Vaclíka poj. u Slávie na 7000 k.</p>
<p>21. Hlídka na požářišti. (Kolik členů ji konalo a od kterého sboru? Kdo byl vůdcem hlídky? Které nářadí sborové ponecháno na požářišti?)</p>	<p>Hlídku konalo 10 členů, jimž velel Václav Vaclík četař stříkačnicků – všichni od našeho sboru.</p>
<p>22. Jméno a stav pohořelých?</p>	<p>Frant. Pártl, Václav Hambergr, rolníci.</p>
<p>23. Kolik a které budovy lehly popelem? Které jiné předměty shořely? Kolik korun činí přibližná škoda?²¹² U které pojišťovny byly shořelé předměty pojištěny a na kolik korun?</p>	<p>Jedna kolna, jedny stáje, čtyři stodoly a všechna zásoba slámy a sena a veškeré polní nářadí, vozy, pluhy, stroje a tak u Fr. Pártla. Celková škoda 16000 k. bude kryta pojištěním asi 9500 k.</p>
<p>24. Zvláštní připomenutí. (Které vady byly pozorovány při požáru a jak by jim bylo lze odpomoci? Dostalo se sboru uznání? Bylo-li bouráno, kdo dal rozkaz k tomu?)</p>	<p>Jak již u bodu 8. zmíněno, způsobila krytina „Eternit“ tak rychlé rozšíření požáru. Bouráno nebylo.</p>
<p>25. Je v obci, v níž vznikl požár, vydán</p>	<p>Ano</p>

210 V nejvíce případech byly stavby pojištěny u pojišťovny Slavia, dále u Francouzsko – Uherské pojišťovny a První vzájemné pojišťovny.

211 Francouzsko – Uherská pojišťovna.

212 Vyčíslení škody se objevuje ve čtyřech záznamech, a to v hodnotách mezi 9 000–30 000 K.

<i>hasičí řád a bylo dle něho jednáno?</i>	
<i>26. Kolik čísel domovních má řečená obec?</i>	<i>17</i>
<i>27. Které náčiní hasičí má řečená obec, není-li v ní sbor hasičský?</i>	
<i>28. Dodatky. (Vypsání jiných pozoruhodných okolností.)</i>	

V Mokrém Lomu dne 15. měsíce května 1913

Velící u požáru: Frant. Fučík

Na konci formuláře se ještě vyskytuje vpisec o překontrolování tohoto zápisu župním dozorcem: *10/5 (19)23 Al. Zimmerman žup. doz.*

Z dochovaných formulářů zápisníků o požárech se dá jasně zrekonstruovat průběh zásahu venkovských hasičských sborů u požáru. Pokud vznikl oheň, muselo na něj být nejdříve upozorněno. To se učinilo zpravidla hasičskými signály burcovkou. Když se zpráva dostala k hasičskému sboru, který bylo nutné svolat, a když byl shromážděn dostatek mužů, tak se vydali na cestu k požáru, přičemž doba, která byla potřeba pro přemístění na místo zásahu, se lišila podle vzdálenosti lokality, kde propukl požár, od základny sboru. Pokud vzplál oheň přímo v místě sboru, byli hasiči na místě maximálně do 15–20 minut. V případě vzdálenější lokality se čas dojezdu sborů pohyboval v rozmezí 30–100 minut. Bylo také nutné, aby sbor získal ke své stříkačce příprěž, která se zpravidla půjčovala od místních sedláků za poplatek. K požárům se většinou dostavilo více sborů najednou, ve sledovaných případech se převážně k požáru sjely tři hasičské sbory, přičemž záleželo na velikosti ohně. Pokud tedy přijelo více sborů, tak se ještě muselo určit velení nad celým zásahem.

Když sbor konečně dorazil k požáru a bylo určeno velení v případě více sborů, tak záleželo na informacích od okolního obyvatelstva, protože pokud se dozvěděli, že jsou na příklad v budově ještě nějaké osoby, musel se upravit zásahový plán tak, aby

byly v první řadě zachráněny lidské životy. Tuto činnost prováděli členové zařazení jako lezci.²¹³ Pokud nehrozilo obyvatelstvu nebezpečí, tak se ještě muselo kontrolovat, jestli se nedá zachránit hospodářské zvířectvo a cenné věci. Záznamy hovoří o snahách vyvádět dobytek (vepři, krávy) a vynášet nábytek nebo nářadí.

Jestliže byl již požár v plné síle a nebylo možné nic zachránit, začali stříkači obsluhovat sborovou stříkačku a rovnou hasit samotný požár, a to tak, aby se hlavně oheň dále nešířil na okolní budovy. Problémem se mohlo stát, pokud nebyl poblíž žádný vhodný zdroj vody (řeka, potok, rybník, studna). Poté se voda musela namáhavě donášet. Sborny se tedy zajímaly i o zdroje vody ve svém obvodu.²¹⁴

Pokud ustalo nebezpečí šíření požáru, tak se již mohl sbor zaměřit na dohašení ohně a zničení posledních ohnisek možného vzniku. Ve většině případů pomáhalo obyvatelstvo s likvidací ohně, hlavně nošením nebo čerpáním vody. Je zajímavé, že v jednom ze zápisů jsou vyzdvihovány při těchto pomocných pracích především ženy, ale objevuje se i připomínka, že se místním obyvatelům naopak nechtělo pomáhat se stříkačkou. Pokud se přihodilo při zásahu zranění, tak bylo na místě ošetřeno členem samaritánské stráže, k těžším zraněním se musel samozřejmě povolat lékař.

Když byl oheň udolán a hašení bylo zastaveno, tak přišly na řadu základní odklízecí a občas také bourací práce, pokud hrozilo nebezpečí, že oheň mohl prohořvat například trámy či překlady, nebo se výrazně narušila statika budovy. Na místě požáru byla také zanechávána hlídka pro případ nového propuknutí ohně. Když se sbor vrátil domů, bylo ještě třeba vyčistit stříkačku a vyvěsit hadice, aby vyschly, a po smotání je uklidit pro další použití.

²¹³ V roce 1905 propukl oheň v Doudlebech v domě č. p. 33, který patřil Bartoloměji Makovičkovi, kde museli zachraňovat hasiči před uhořením slečnu Evu Kupečkovou. „*Dostalo se jí rychlé pomoci, ale vzdor tomu na velkému popálení v krátké době zemřela.*“ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 43.

²¹⁴ Na příklad sbor z Kamenného Újezdu žádal v roce 1934 o nevypouštění obecního rybníka a připomínal, že pokud bude vypuštěn, tak se sbor zbavuje zodpovědnosti za nemožnost použití stříkačky a tím pádem i mnohem zdlouhavější a náročnější zásah proti případnému ohni. SOKA České Budějovice, Archiv obce Kamenný Újezd, sign. IV/4, kart. 8.

3. 3. 1. 3. Vybavení mužstva a sboru

Hasičské sbory pro své zásahy potřebovaly náležité vybavení, které se rozdělovalo na osobní výzbroj a spolkovou výstroj. Osobní výzbroj se skládala z plátěného pracovního obleku béžové (zelené) barvy, přilby (dělily se podle hodnosti člena), hasičské sekerky (niklové, ocelové), koženého opasku (také se dělily podle nositele na obyčejný a lezecký s konopnou smyčkou s karabinou), a často i mosazné píšťalky a pro trubače povelky a burcovky.²¹⁵ Pro slavnostní příležitosti měli členové připraveny slavnostní uniformy a vycházkové čapky. Mezi spolkovou výstroj patřila samozřejmě stříkačka, dále pak naviják na hadice, různé druhy hadic (pryžové spirálovité savice, vypustné konopné hadice) a potřebná šroubení, rozdělovač, proudnice, hubice, sací koš, koše na vodu, několik druhů žebříků (hákový, přistavovací, střešní), plynové masky, nosítka, lékárna, svítilny, háky, lopaty, provazy a karabiny.²¹⁶

Základní a nejnákladnější částí osobní výzbroje byl pracovní oblek, který byl vyrobený většinou z rezného plátna béžové později zelené barvy. První sjednocování stejnokrojů proběhlo v roce 1883, kdy Zemské hasičské ústředí schválilo pro české i německé hasičstvo předpisové slavnostní uniformy, ale především pracovní oděvy. Od slavnostních se lišily svou barvou, která byla béžová či bílá, a skládaly se z blůzy a kalhot s červeným lemováním a kapsami krytými klopami. Odznakem velitele se stala chromovaná přilba a hasičský tesák.²¹⁷

Nové stejnokroje vznikly na přelomu 19. a 20. století kvůli rozpadu Ústřední zemské hasičské jednoty na samostatné organizace českého (ZÚHJ) a německého (FLZV) hasičstva v roce 1891 a potřebě nového stejnokroje pro české hasičstvo s národním podtextem.²¹⁸ Návrh uniformy se objevil na všeobecné zemské výstavě v Praze v roce 1891 a téhož roku byl také schválen Zemskou ústřední hasičskou

²¹⁵ SOkA České Budějovice, SDH Chvalešovice, sign. B1002, Inventární kniha 1922-1949.; Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Reklamní materiály hasičského vybavení firmy Bohumil Mára - Tábor, kart. 1.

²¹⁶ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 64–65.; SOkA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, Reklamní materiály hasičského vybavení, kart. 1.

²¹⁷ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 46.

²¹⁸ Český hasič, roč. 15, 1892, s. 143–144.

jednotou. Jeho pracovní verze byla opět béžové barvy z režného plátna a skládala se z kalhot a blůzy s ležatým límcem, kapsami s klopami, a pěti čamarovými spoji v přední části, které sloužily jako zapínání, a malých čamar na rukávech. Tyto čamarové prvky byly populární v revolučním roce 1848 mezi českými nacionalisty. K této uniformě se nosila čepice francouzského typu se štítkem, nebo přilba.²¹⁹

V roce 1920 se změnil způsob označování hodnotí. Místo čamarových distinkcí na ramenou se začaly používat rukávové štítky na levé ruce červené a bílé barvy, ve tvaru převráceného písmene V.²²⁰ Kvůli nevhodnosti tohoto značení hodnotí se v roce 1927 navrátily ramenní distinkce. Od roku 1937 se stejnokroj hasičstva změnil podle vzoru jejich jugoslávských protějšků, takže pracovní obleky byly opět z plátna, ale v barvě vojenské zelené, a nově se stala pokrývkou hlavy takzvaná „lodička“ vojenského typu ve stejné barvě.²²¹

Další druhy osobního vybavení, hojně používané dobrovolnými hasiči na jihu Čech, protože se jednalo o lokální výrobky vyráběné v Táboře v Jihočeské továrně na požární motorové a automobilové stříkačky Bohumila Máry, který se zabýval také prodejem tohoto sortimentu, ke kterému se dochoval ceník a ze kterého zde budu vycházet, popíšu v následující pasáži.²²² Osobní výzbroj se dělila, jako většina, podle zařazení nositele ve sboru, u jednotlivých druhů jsou v závorkách uvedeny funkce oprávněné nosit příslušný typ. Popisované příklady jsou sice z 30. let 20. století, ale vývoj osobní výzbroje nebyl tak markantní, takže můžou kvalitně přiblížit toto vybavení hasičů.

Hasičské přilby se dělily na velitelskou (starosta, velitel), která byla bílé barvy a z kovu se zlaceným šupinatým páskem, hřebenem a předložkou, koženým podbradkem a chránětkem s hedvábnou podšívkou, dále na přilbu náměstka velitele či starosty, která

²¹⁹ Ukázka pracovního a slavnostního stejnokroje českých dobrovolných hasičů čamarového typu je přiložena v obrazové příloze pod č. 3. SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, kart. 1.

²²⁰ Hasičské rozhledy, roč. 26, 1920, s. 210.; SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, kart. 1.

²²¹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 109.

²²² Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Reklamní materiály hasičského vybavení firmy Bohumil Mára - Tábor, kart. 1.

se lišila od velitelské absencí hřebene a zlatého pásku, funkcionářskou přilbu (jednatel, pokladník, náčelník oddělení) vyrobenou z černě lakované kůže s mosazným hřebenem a křížovou páskou s podbradkem a lvími hlavami. Další byla četařská, která měla oproti funkcionářské jednoduchý podbradek, a obyčejná členská vyrobená z černě lakované kůže, která však měla černý hřeben. Konečně sborový hudec nosil přilbu s červeným hřebenem.

Další součástí výzbroje byly hasičské opasky, které se dělily na velitelský (starosta, velitel, náměstek velitele či starosty) kožený černě lakovaný se závěsem na sekyrku, funkcionářský (jednatel, pokladník, náčelník oddělení) černý lesklý řemen s otevřenou pochvou na sekyrku, a obyčejný opasek (četař, stříkačnick, člen), což byl popruh 8 cm široký červený nebo červenočerný s dvěma řemeny a přezkou a koženou pochvou na sekyrku s chránitky ostří, a nakonec lezecký opasek, který byl černý pošíť 8 cm popruhem s ocelovou karabinou, záchranným hřebem, konopnou smyčkou s karabinou a pochvou na sekyrku s chránitky ostří a kabelkou. Tyto opasky se většinou prodávaly rovnou se sekyrkami, které byly buď niklové k velitelským opaskům, nebo ocelové s černým topůrkem pro funkcionáře a obyčejné pro ostatní členy.²²³

Nejdražší součástí nejen výstroje, ale celého vybavení byla jistě stříkačka, kterou si pořizovaly, pokud to bylo alespoň trochu možné, všechny sbory. Na příklad mezi sbory v okrese České Budějovice v roce 1901 byl pouze jediný, který nevlastnil stříkačku, a to z důvodu nedávného založení. V této době se stříkačky dělily na dvou a čtyřkolové ruční stříkačky buď se savicí, nebo bez savice, přičemž tento typ se savicí se vyskytoval u všech sborů. Také se vyráběly různé druhy menších stříkaček, na příklad ruční kbelíková či berlová.²²⁴ Ve 20. letech 20. století se s rozvojem benzínových motorů a automobilismu začaly vyrábět ve firmě Smekal z Prahy první motorové stříkačky, přičemž první v českobudějovickém okrese si pořídil sbor města Týna nad Vltavou již v roce 1920. Postupem času úplně vytlačily zastaralé ruční stříkačky, jejichž

²²³ Vyobrazení hasičských opasků a lezeckých potřeb najdete v obrazové příloze pod č. 4. SOkA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, Reklamní materiály hasičského vybavení, kart. 1.

²²⁴ Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém dle stavu ze dne 31. Prosince 1901*, Železný Brod 1902.

obsluha byla velmi namáhavá.²²⁵ Menší sbory na venkově si pořizovaly motorové stříkačky až od druhé poloviny 20. let a poté hlavně ve 30. letech, jako na příklad sbor z Vlhlav (1934) či Velechvína (1939).²²⁶

Na motorové stříkačky těsně navázaly automobilové stříkačky, které se objevují poprvé již v roce 1907 v Německu,²²⁷ kde je vyráběla firma C. Metz z Heidelbergu, a používal ji mezi prvními také sbor z Frankfurtu nad Mohanem.²²⁸ Ve sledované oblasti se první automobilová stříkačka objevuje v Českých Budějovicích, když ji zakoupilo zastupitelstvo města v roce 1923 pro svůj dobrovolný hasičský sbor od firmy Praga-Laurin.²²⁹ Pro menší sbory jsou doklady o automobilové stříkačce z roku 1937 u sboru ze Sv. Jána nad Malší, který s tímto vybavením přijel zasahovat k požáru do Branišovic.²³⁰

Dalším druhem výstroje byly hadice a k nim náležející příslušenství. Hadice se dělily podle druhu použití a typu stroje, ke kterému měly být připojeny, protože záleželo na jejich odolnosti proti tlaku, který stříkačka vyvinula. Pro ruční stříkačky se v roce 1934 vyráběly standardní konopné hadice s plochou šířkou 65–85 mm na 15 a 18 atmosfér a pro motorové s plochou šířkou 85–115 mm na 20 a 25 atmosfér. Vedle konopných hadic pro přepravu vody a samotné hašení se objevuje další druh, tzv. savice (sací hadice), které byly vyrobeny z pryže, měly spirálovitý povrch a byly vyztuženy pocínovaným drátem. Průměr této hadice byl mezi 45–85 mm a sloužila pro nasávání vody z vodního zdroje do stříkačky. Poté bylo třeba mít šroubení pro pospojování jednotlivých hadic, či připojení ke stříkačce. Dále byl nezbytný mosazný rozdělovač, který sloužil k rozdělení vodního vedení, měděná proudnice a mosazná hubice, které

²²⁵ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 84.

²²⁶ SOKA České Budějovice, SDH Vlhlavy, sign. B2343, kart. 1.; SOKA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, kart. 1.

²²⁷ Nákres a fotografii této automobilové stříkačky se nachází v obrazové příloze č. 5.

²²⁸ Hasičské rozhledy, roč. 17. 1911, s. 151–155.

²²⁹ Caletka J., *Hasičská kronika*, s. 86.

²³⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Kniha inventární a zápisník o požárech 1901–1941.

zakončovaly hadici při hašení, sací koš, který se umístil na konec savice, aby se nezanesla nečistotami z vodního zdroje.²³¹

Hadice se musely také opravovat, protože docházelo k jejich prošoupání, či protrhnutí. K tomuto účelu sloužila při hašení různá látková svěradla, za sucha pak speciální lepidla a gumové náplasti.²³²

3. 3. 1. 4. Samaritánská služba

Kromě požární policie se hasičské sbory zabývaly také tzv. samaritánstvím, což bylo zajištění lékařské pomoci nejen pro členy sboru při zásahu, ale pro všechno ohrožené obyvatelstvo v době živelných katastrof nebo jiných nebezpečí. Od roku 1922 museli být podle nařízení Zemské hasičské jednoty samaritáni v každém sboru.

Samaritánská stráž nebo četa, podle velikosti oddílu, spadala pod velení velitele sboru, ale nadřízenou organizací jí byl Červený kříž a samaritánský odbor u Zemské hasičské jednoty. Mezi samaritány se nacházelo také mnoho žen. Oddíly samaritánů byly velmi aktivní především v době ohrožení obyvatelstva, na příklad za první světové války, kdy pomáhali pracovníkům Červeného kříže s přepravou a zabezpečením, převazováním ran či dodávkami potravin a vody raněným vojákům na místech, kudy vedla železnice, a při jejich přepravě z nádraží do veřejných nemocnic či pomocných lazaretů postavených Červeným křížem.²³³ Tyto služby ale zaopatřovaly většinou pouze sbory z měst, protože vesnické sbory byly masovým odchodem mužstva na frontu tak oslabeny, že další taková činnost byla nad jejich síly. Ve 30. letech 20. století se zase vedly kurzy protichemické obrany a další cvičení pro civilní obyvatelstvo, které byly nutné kvůli hrozícímu vypuknutí války.

Pokud se někdo chtěl stát samaritánem, tak bylo zapotřebí, aby podstoupil samaritánský kurz, který se konal většinou v sídelním městě župy, a poté složil

²³¹ Vyobrazení popisovaných součástí hadicové soustavy najdete v obrazové příloze č. 6. SOkA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, Reklamní materiály hasičského vybavení, kart. 1.

²³² Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Reklamní materiály hasičského vybavení Hasičské nákupny z Prahy, kart. 1.

²³³ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 76.

příslušnou zkoušku. Na příklad od sboru z Hluboké u Borovan jezdilo v roce 1933 pět členů po tři dny do Trhových Svin na župní velitelství k samaritánskému kurzu, přičemž sbor jim proplatil cestovné.²³⁴ Po složení zkoušky získal hasič Vysvědčení o samaritánské zkoušce, které ho opravňovalo poskytovat první pomoc podle pravidel Samaritánské služby Československého červeného kříže.²³⁵

Samaritánské stráže musely podávat ve 30. letech také výkaz své práce, který se na příklad dochoval u sboru Vlhavy z roku 1936.²³⁶ V tomto předtištěném formuláři musely sbory podat informace o počtu členů samaritánské stráže, jejich vybavení (nosítka, torny, lékárničky, obvazový materiál, plynové masky, vozíky s nosítky a sanitní vůz s potahem nebo auto), jestli mají stálou místnost pro poskytování lékařské pomoci, kolik bylo poskytnuto ve sledovaném roce prvních pomoci (úrazy, náhlé onemocnění, těžké úrazy), kolikrát byla poskytnuta první pomoc členům sboru, jestli byla poskytnuta samaritánská služba při větších živelných katastrofách či nehodách, kolik bylo vykonáno přenosů, či převozů, v jaké výši jim byla poskytnuta peněžní podpora (od obce, okresu, Červeného kříže, hasičského sboru a dary), jestli byla stráž kontrolována, kolik členů se zúčastnilo řádného samaritánského kurzu a opakovacího kurzu, kolik vykonali cvičení (praktických, teoretických a veřejných).

3. 3. 1. 5. Podpora charitativních organizací

Hasičské sbory se kromě předchozích případů, kdy chránily obyvatelstvo svou vlastní prací, také snažily pomáhat charitativním organizacím. Jejich dary putovaly na příklad k Červenému kříži, či Domu milosrdenství Vincentium, což byla církevní charitativní nadace pro pomoc nemocným.²³⁷ Sbory se ale snažily pomoci občanům i jinými způsoby než pouze zasíláním finančních darů. V roce 1932 v období silného

²³⁴ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

²³⁵ Ukázka tohoto vysvědčení se nachází v obrazové příloze č. 7. SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Vysvědčení o samaritánské zkoušce z roku 1932, kart. 1.

²³⁶ SOkA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, Výkaz o činnosti samaritánské stráže z roku 1936, kart. 1.

²³⁷ Ambrožová K., *Dějiny domu milosrdenství Vincentium v Praze-Břevnově*, diplomová práce UK, Praha 2011.

dopadu hospodářské krize na Československou republiku na příklad sbor z Doudleb propůjčil bezplatně polovinu svého nového skladiště obci pro zbudování obecního chudobince.²³⁸

3. 3. 2. Akce společenské a kulturní

Sbory dobrovolných hasičů neměly mezi svými aktivitami pouze záchranářství či odborné přednášky, ale účastnily se výrazně i společenského života ve své či sousedních obcích. Na venkově sbor často tvořil základ společenského života vesnice, protože díky pravidelnému zastoupení většiny rodin v hasičském spolku tměl pospolitost obyvatel a akce pořádané sborem byly vítaným kulturním povyražením. Společenské aktivity sboru by se daly rozdělit na dvě skupiny, přičemž první zahrnuje zábavné podniky (plesy, divadla, výlety atd.) a druhá část se zaměřuje na veřejné slavnostní hasičské akce (sjezdy žup, svěcení stříkačky či výročí založení jednotlivých sborů atd.). Dnes populární hasičské sporty se ve sledovaném období neprovozovaly. Jejich počátky lze najít až po druhé světové válce, když se v roce 1948 konaly soutěže v rozvinování a smotávání hadic.²³⁹

Spolkový život hasičů byl však upravován i nadřízenými orgány, které vydávaly nařízení o vhodném chování sboru. Příkladem může být řád o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů z roku 1908, který upravuje problematiku vystupování hasičů před veřejností na kulturních a společenských akcích. Toto nařízení je velmi zajímavé, protože na jeho základě se hasičské sbory nesměly účastnit především oblíbených církevních akcí a zdůrazňovala se jejich nepolitičnost. Ustanovení poukazuje hlavně na zvýšení vážnosti dobrovolného hasičstva a časté vystupování ve stejnokroji na veřejnosti ji podle mínění Zemské ústřední jednoty spíše snižuje. Sborům tedy bylo povoleno vystupovat v hasičských uniformách na hasičských sjezdech jak župních, tak svolaných zemskou jednotou, při hasičských slavnostech, které ale měly být pořádány jen ve výjimečné dny, a to byly především výročí spolku, dále na

²³⁸ Obecní úřad Doudleby, *Kronika SDH 1896–1940*, s. 1–2.

²³⁹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 141.

hasičských zábavných akcích čili plesech a vycházkách, při slavnostech národních, pokud slouží národnímu zájmu, a nakonec při hasičských výstavách.

Nařízení upravuje také pohřební zvyklosti sborů, ale hlavně zakazuje účastnit se všech slavností a průvodů, které nemají hasičský či národní charakter, a dále všech církevních akcí bez rozdílu vyznání, akcí pouze lokálního významu, osobních či rodinných oslav, posvícení a poutí, sportovních programů, politických shromáždění a pohřbů nečlenů sboru za plat. Dále se zajímá o využívání hasičského kroje, přičemž bylo zakázáno jeho nošení po jednotlivých částech, také se zapovídalo jeho pozměňování a půjčování.²⁴⁰ Toto nařízení pohněvalo věřící hasiče natolik, že na odpor se účastnili církevních slavností, i když jim hrozil trest.

K hasičským slavnostem neodmyslitelně patří také hasičská vycházková (přehlídková) uniforma, která svůj vývoj započala v roce 1883 nařízením Ústřední hasičské jednoty o stejnokroji pro české i německé hasiče. Slavnostní oblek se skládal jako pracovní uniforma z blůzy a kalhot, ale byl šit z tmavé až černé látky s červeným lemováním a lampasy a kapsy byly kryté klopami. Jak pracovní oděvy, tak i slavnostní se změnily v roce 1891 po vzniku české hasičské organizace, která požadovala vlasteneckou uniformu. Oblek byl od té doby vyrobený z tmavomodré látky, a jinak vypadal v podstatě stejně jako pracovní verze. Blůza měla ležatý límec, kapsy byly kryty klopami, zapínání tvořilo pět čamarových spojů na hrudi a další čamary byly na rukávech. Na hlavě se nosila čepice se štítkem francouzského typu.²⁴¹

A právě čepice nebyla schválena zemskými úřady, protože se příliš podobala pokrývce hlavy důstojníků námořnictva. I když se tento problém vyřešil po některých ústupcích hasičské jednoty, na jihu Čech se v této době rozšířil jiný druh čapky, tzv. poděbradka (vyrobená z kožešiny se sokolím perem), proti které se ale postavily hasičské ústřední orgány a na počátku 20. století již fungoval pouze čamarový typ.²⁴² Ve sledované oblasti si pořídili poděbradky všechny sbory župy č. 83 Trocnov a další.

²⁴⁰ Informace pro tento odstavec byly čerpány z „*Rádu o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů*“, SOKA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

²⁴¹ Ukázka pracovního a slavnostního stejnokroje českých dobrovolných hasičů čamarového typu je přiložena v obrazové příloze č. 3. SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, kart. 1.

²⁴² Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 56.

Na příklad v roce 1896 si je nakoupil i sbor z Doudleb a nové čepice si členové pořizovali až mezi léty 1906–1907 na naléhání výboru.²⁴³ Hasičské odznaky byly povoleny v roce 1896 a nosily se na přilbách a čepicích.

Další změna vzhledu proběhla až v roce 1936 a slavnostní stejnokroj zůstal tmavě modrý, ale nebylo již používáno čamarové zapínání. Nově byla povolena kromě čepice tzv. brigadýrky i lodička vojenského typu.²⁴⁴ Hasičský stejnokroj spolu s osobní výzbrojí a přilbou se mohl nosit jen při přesně stanovených událostech, především při cvičení, požárech, strážích a hlídkách, při pohřbech činných členů, významných slavnostech státního významu. Slavnostní uniforma bez výzbroje se používala při župních a zemských sjezdech, hasičských a národních slavnostech, pohřbech ostatních typů členů (příspívajících, zakládajících a čestných) a jejich manželek.²⁴⁵

3. 3. 2. 1. Zábavné a vlastenecké podniky hasičských sborů

Nejčastější akcí tohoto typu byl bezesporu hasičský ples, označovaný také často před rokem 1918 jako zábava, věneček či tancovačka. Větší sbory mohly mít v jednom roce větší hasičský ples a k němu ještě několik zábav či věnečků.²⁴⁶ Menší hasičské spolky na venkově pořádaly ze zásady pouze jeden ples za rok. Tato kulturní akce se stala ve všech sborech v podstatě tradicí, která se brzy zažila a přetrvává až do dnešních dnů.

Významem plesu bylo shromáždění sboru, jeho sblížení s obyvateli obce a poukázání na jeho práci a fungování, díky čemuž se stal asi nejvýznamnější ve společenské sféře. Pro jeho konání však existovaly i další pohnutky v rovině hospodářské, protože plesy znamenaly pro většinu sborů velmi výhodný a často i

²⁴³ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 10, 47.

²⁴⁴ Informace v tomto odstavci pochází z Caletka J., *Hasičská kronika*, s. 46, 55, 96.

²⁴⁵ „Řád o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů“, SOkA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

²⁴⁶ SOkA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956.; SOkA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/2, Kniha zápisů ze schůzí 1923–1931.

zásadní příjem do jejich rozpočtu.²⁴⁷ Kvůli všem těmto důvodům byl hasičský ples pro sbor důležitý a spolky si dávaly záležet, aby byly jejich plesy pro návštěvníky zajímavé. Z dochovaných pramenů lze rekonstruovat celý průběh prací spojených s pořádáním plesů a rekonstrukce odpovídá hasičskému plesu z počátku 30. let 20. století. Pokud sbor chtěl pořádat takovou společenskou událost, potřeboval nejdříve o tom rozhodnout na své valné hromadě, která musela tento návrh schválit. Většinou byl vybrán mezi členy i jeden či více pořadatelů, kteří se měli postarat o hlavní část zařizování plesu.²⁴⁸

Dále bylo potřeba, aby spolek oznámil pořádání akce příslušnému okresnímu úřadu a zažádal o povolení k prodloužení nočních hodin v den akce, zpravidla do tří hodin ráno. Tato žádost musela být opatřena kolky v hodnotě osmi korun. Přitom musel k této žádosti ještě přiložit potvrzení o uhrazení poplatku ve výši 20 Kč místnímu obecnímu úřadu za zmíněné prodloužení nočních hodin, který ho vydal, a sbor ho musel opatřit dalšími kolky v hodnotě osmi korun.²⁴⁹ Poslední úřední úkon před samotným plesem bylo nahlášení společenské akce na Ochranné družstvo autorské, které následně vyměřilo autorské poplatky podle sazebníku ministerstva školství a národní osvěty, které sbor musel zaplatit. Autorské honoráře podléhaly zákonu ze dne 24. listopadu 1926 č. 218 Sb. z. a n. o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým, zkráceně o právu autorském, a sazebník se aktualizoval každý rok ve vyhlášce příslušného ministerstva.²⁵⁰ Ve sborových fondech se dají také najít žádosti o zmírnění autorského poplatku, či o jeho odpuštění.²⁵¹

Během vyřizování úředních záležitostí již byly také v plném proudu další potřebné přípravy. Pořadatelé nechali vytisknout pozvánky jak pro místní obyvatelstvo, tak pro přátele sboru, kterým tyto pozvánky zaslali poštou. Sledované sbory si

²⁴⁷ Více o této problematice najdete v kapitole č. 5 Hospodářství sborů, a v podkapitole o příjmech spolků.

²⁴⁸ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/2, Kniha zápisů ze schůzí 1923–1931.

²⁴⁹ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, žádost o prodloužení nočních hodin 1930, kart. 1.

²⁵⁰ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Sazebník autorských honorářů z roku 1934, kart. 1.

²⁵¹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

nechávaly tisknout kolem 200–300 kusů pozvámek.²⁵² Pozvánky byly roznášeny některým ze členů sboru, který za tuto roznášku dostal plat.²⁵³ Dále bylo zapotřebí nakoupit množství dalších potřeb, jako byly na příklad poštovní obálky na pozvánky, známky, vstupenkové bloky. Na ozdobu se nakupoval často krepový papír, nebo různé girlandy.

Aby však bylo kam rozvěsit ozdoby, muselo se nejdříve vyjednat místo konání plesu. Ve většině případů se pořádal v místním hostinci a nebylo nutné to více řešit, ale problém mohl nastat, pokud se nacházelo v obci více pohostinství a členové sboru se nemohli domluvit, které by bylo vhodnější pro pořádání jejich plesu. Na příklad u sboru z Doubravice se dochoval zápis z roku 1936, který mluví o jistých potížích při projednávání tohoto problému na výboru sboru, „*pořádání plesu nebylo dojednáno vzhledem k místnosti, v níž měl být ples pořádán, protože nebylo docíleno dohody. Někteří členové byli pro pořádání v čísle 21. a druzí v čísle 22. Debata byla takového rázu, že došlo při ní k ostré výměně názorů do té míry, že starosta sboru prohlásil při ní svou rezignaci.*“²⁵⁴ Když byly prostory určeny a schváleny sborovým výborem, tak se musely dost často také uklidit, přičemž za tento úkol se také vyplácel plat.

Bylo také potřeba, aby byl zajištěn příhodný zábavný program pro nastávající ples. Základem zábavy byla vždy hudba, o kterou se často postarala kapela složená z místních obyvatel, občas i kompletně ze členů sboru. Hudebníci dostávali kromě výplaty v penězích, také plat v naturáliích v podobě občerstvení a piva. Množství piva se lišilo, ale v průměru dostali muzikanti mezi 10–25 litry piva na večer.²⁵⁵ Další program se skládal z různých tanečních volenek, na příklad pomerančové, prodeje obrazových pohlednic s komickými motivy či barevných stužek na památku či dražby. Zmínky o tombolách dnes velmi oblíbených na plesech, v dnešním slova smyslu, se ale v dochovaných pramenech nenacházejí. Pokud se zmiňují o tombole při pořádání plesu,

²⁵² SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

²⁵³ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

²⁵⁴ SOkA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

²⁵⁵ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

tak se jedná většinou o jedinou cenu. Příkladem může být ples v Rudolfově z roku 1932, kde sbor nakoupil jako cenu do tomboly 25 kg salámu v ceně 200 Kč.²⁵⁶

Když byly všechny potřebné náležitosti vyřízeny, mohl být ples konečně zahájen. Začátek plesu se většinou stanovil na sedmou nebo osmou hodinu večer, kdy začala hrát i hudba.²⁵⁷ Sborovým výborem byl zvolen výběrčí vstupného, který za vstupenku požadoval kolem 5 Kč, na počátku století se výše vstupu pohybovala kolem 1 Kč a často byl rozdělen na hasiče, nehasiče a ženy, které měly vstupné nižší.²⁵⁸ Zpravidla zábava trvala až do ranních hodin, hudba přestávala hrát často až po druhé hodině ráno. Po této akci bylo znovu potřeba uklidit použitý sál.

Poslední činností při zařizování plesu bylo splacení již zmiňovaného autorského poplatku, na který sbor obdržel poštovní poukázku,²⁵⁹ a daně z obratu, která se platila z tržby za prodané lístky na ples.²⁶⁰ Výše odvodu se pohybovala v letech 1930–1931 na dvou procentech z výtěžku a mezi léty 1932–1934 na třech procentech.

Hasičské sbory také mohly zakládat divadelní, umělecké nebo pěvecké odbory, které se staraly o kulturní vyžití členů sboru, avšak tyto skupiny měly především větší sbory a vystoupení byla spíše nahodilá. Příkladem můžou být sbory z Rudolfova,²⁶¹ který měl bohatou kulturní činnost a kromě plesů a věnečků, pořádal také koncerty a divadla, nebo ze Čtyř Dvorů,²⁶² který také pořádal koncerty a divadla. Z menších sborů pořádali divadlo na příklad hasiči z Mokrého Lomu.²⁶³ Některé spolky využívaly na příklad také kuželnu (Doubravice, Rudolfov), ve které se občas pořádaly soutěže o ceny. V Rudolfově bylo v roce 1912 uspořádáno „*koulení o ceny*“, přičemž první cena

²⁵⁶ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/3, Kniha zápisů ze schůzí 1932–1937.

²⁵⁷ SOKA České Budějovice, SDH Zliv, sign. B2493, Pozvánka na ples v roce 1928, kart. 1.

²⁵⁸ SOKA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

²⁵⁹ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Poukázky na zaplacení autorského poplatku, kart. 1.

²⁶⁰ SOKA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

²⁶¹ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/3, Kniha zápisů ze schůzí 1932–1937.

²⁶² SOKA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956.

²⁶³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pokladní kniha 1899–1936.

bylo 25 litrů piva, druhá budík a třetí dýmka.²⁶⁴ Časté byly také výlety na zajímavá místa, především pokud se poutala k českým dějinám. Typickým příkladem takového místa je Trocnov, protože husitská tradice byla mezi nacionalisty velmi propagovaná.

Jak je vidět, hasičské sbory byly součástí společenského života, do kterého se zapojovaly řadou různých druhů zábavných akcí, ale kromě zábav se sbory také podílely na pořádání církevních, vlasteneckých či pro obec významných akcí, a pokud je nepořádaly, tak na nich alespoň vystupovaly. Církevní slavnosti byly neodmyslitelnou součástí života hasičských sborů, které se jich pravidelně účastnily. Na příklad šlo o slavnosti „Božího těla“, mše,²⁶⁵ svátky svého patrona sv. Floriána, nebo také často svátky Panny Marie. Sbory si také nechaly svítit své stříkačky či prapory. Sbor z Jankova v roce 1907 se zúčastnil na Bílou sobotu čestné stráže u Božího hrobu (16 členů), slavnosti Vzkříšení Páně (20 členů), bohoslužby k oslavě sv. Floriána (14 členů) a slavnosti Božího těla (18 členů).²⁶⁶ V roce 1908 byl však nařízen Zemskou ústřední jednotou po dlouhé diskuzi ve výše popisovaném řádu zákaz účasti hasičských sborů na slavnostech, které nebyly vyloženě hasičské nebo národní, přičemž do těchto dvou povolených kategorií církevní slavnosti nespádaly.²⁶⁷ Toto rozhodnutí vyvolalo vlnu protestů jak u části veřejnosti, tak u nábožensky založeného hasičstva, především na venkově. Tímto problémem se také zabýval ve svém článku František Malý, který silně vystupuje proti tomuto nařízení.²⁶⁸

Příkladem vlastenecké akce může být oslava stého výročí narození Františka Palackého z roku 1898, která se pořádala v Českých Budějovicích. Této slavnosti se zúčastnili zástupci z celé župy Trocnov, kteří byli 14 dní předem obesláni župním

²⁶⁴ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

²⁶⁵ Na příklad sbory z Doudleb nebo Dobšic se církevních slavností pravidelně účastnily. Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Zápisník ze sborových schůzí.; SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Kniha zápisů z valných hromad 1907–1939.

²⁶⁶ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 14.

²⁶⁷ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 71.; *Řád o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů*, SOKA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

²⁶⁸ Hlas lidu, 1909, č. 76, s. 4.; Hlas lidu, 1909, č. 77, s. 4–5.

výborem.²⁶⁹ V období Československé republiky se nacionální cítění ještě více posílilo a bylo podporováno státní ideologií. Na příklad sbor z Doudleb pořádal v roce 1920 slavnost na památku upálení Jana Husa, která se skládala z průvodu celé obce ze Straňan k památné lípě do Doudleb, která byla vyzdobena Husovými obrazy, kde byla uskutečněna přednáška místního řídicího učitele o životě Jana Husa. O tomto proslovu jednatel sboru napsal: „*přednáška p. říd. Šulisty od počátků působení našeho nejslavnějšího reformátora českého až do jeho smrti na hranici Kostnické dojala každého a v tak mnohém oku zaleskla se slza otrocka, který přerazil více jak 300 letá pouta Habsburské Monarchie*“. Poté se průvod vrátil zpět do Straňan, kde se konala v obecním hostinci hasičská schůze.²⁷⁰ Sborny se účastnily také dalších národních oslav, jak se stalo na příklad v Jankově 28. října 1921, kdy byl za asistence místních hasičů odhalen pomník padlým vojínům z první světové války, nebo když v ten samý rok tento sbor vystupoval při otevření nové sokolovny v Kamenném Újezdě.²⁷¹

Dalším příkladem může být i sbor z Hluboké u Borovan, který pořádal oslavu k 85. narozeninám prezidenta republiky T. G. Masaryka v roce 1935.²⁷² Tuto oslavu pořádal také sbor z Ledenic, jehož kronikář poznamenal, že „*v předvečer narozenin presidenta republiky T. G. Masaryka, uspořádal sbor z nařízení ČZMJ zapálení ohně. Průvod sestávající z bratří v kroji, všech místních spolků, zástupců obce a státních úřadů odebral se v 7 hod. večerní s hudbou na určené místo k Vápencům. Tam zapálena hranice. O významu presidenta Masaryka promluvil br. jednatel Václav Vacek. Pěvecký odbor „Sokol“ zapěl slavnostní píseň. Po zahrání státní hymny odebral se průvod zpět před dům br. velitele, kde dán rozchod.*“²⁷³ I když se tato slavnost konala na popud vyšších orgánů, tak některé sbory ji neuspořádaly anebo se spíše u nich o této slavnosti neobjevují záznamy.

Příkladem důležité lokální události pro obyvatelstvo může být slavnostní otevření nového mostu přes řeku Malši v Doudlebech, který nechal zřídit Spolek pro

²⁶⁹ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Pozvánka na slavnost, kart. 1.

²⁷⁰ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Zápisník ze sborových schůzí.

²⁷¹ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 46.

²⁷² SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

²⁷³ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1933–1988, s. 2.

stavbu mostu, ve kterém byli členové i ze sboru dobrovolných hasičů.²⁷⁴ Místní sbor byl v roce 1929 zapojen do pořádání této slavnosti. Dalším takovým příkladem bylo přivezení nového zvonu do Čakova v roce 1925, kdy se na slavnost dostavil i hasičský sbor z Jankova v hasičských uniformách.²⁷⁵

3. 3. 2. 2. Slavnostní hasičské akce

Kromě výše zmíněné podpory kulturního života obce a potažmo celé veřejnosti, pořádaly sbory především hasičské slavnosti, mezi které se řadily župní a okrskové sjezdy, svěcení sborových stříkaček a praporů nebo účast na pohřbech. Tyto akce posilovaly hasičskou družnost. K těmto slavnostem neodmyslitelně patří také hasičská vycházková (přehlídková) uniforma.

Nejdůležitější akcí tohoto typu byl pro hasičský sbor župní nebo okrskový sjezd, který se pořádal pokaždé u jiného sboru příslušné župy a slučoval v sobě vždy funkci správní, protože se během něj konala župní či okrsková valná hromada, ale také sdružovací a zábavnou. Sjezd probíhal podle předem domluveného programu, který se většinou opakoval. Ještě před zahájením se uklidila a nazdobila obec, ve které mělo ke sjezdu dojít, například se stavěly slavobrány, nabílily se domy a rozvěsily se červeno bílé prapory, dále se musely rozeslat pozvání k členským sborům, rozmístit sjezdové plakáty, zajistit hudba nebo připravit sjezdové odznaky.²⁷⁶ V příslušný den se již od rána sjížděly pozvané sbory, které se poté seskupily na příhodném prostranství, kde v období Československé republiky zazněla státní hymna, a byl přednesem uvítací projev. Na příklad v roce 1902 se v Doudlebech při župním sjezdu shromáždilo z 24 sborů 202 mužů.²⁷⁷ Mohly se předávat také diplomy za dlouholetou službu či za

²⁷⁴ Více o stavbě mostu v Doudlebech a spolku vzniklého na jeho postavení v práci Zíka R., *Spolek pro zbudování mostu přes řeku Malši v Doudlebech*, bakalářská práce FF JCU, České Budějovice 2010.

²⁷⁵ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 53.

²⁷⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

²⁷⁷ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 39.

statečnost.²⁷⁸ Do roku 1908 se pak většinou konala mše, ale od tohoto roku se to dělo pouze v rozporu s nařízením Zemské ústřední jednoty. Na příklad v roce 1925 se v Jankově na okrskovém sjezdu mše v kostele konala.²⁷⁹

Poté se konala valná hromada župy, pokud se jednalo o župní sjezd, která se zabývala nejdůležitějšími správními otázkami. Byl přečten zápis předcházející valné hromady, dále zpráva starosty a župního dozorce, jednatelská a pokladnická zpráva, byl ustanoven župní příspěvek, určilo se místo pro příští sjezd, zvolil se nový župní výbor a starosta, poté následovalo místo pro volné návrhy a dotazy. Pak následovala většinou přednáška s hasičskou, záchranářskou či vlasteneckou tematikou. Po této správní části sjezdu se delegáti přesunuli k místu hasičského cvičení, kde místní sbor, ale mohly i jiné, předvedl svou dovednost buď se stříkačkou, ve cvičení s výzbrojí (sekyrkami, žebříky) nebo ukázky samaritánské práce.²⁸⁰ Po konci programu se pořádala zpravidla hasičská zábava v hostinci, nebo pod širým nebem v příhodné zahradě, a to vždy s hudbou.

Kromě těchto dvou druhů sjezdů se pořádaly také velké zemské hasičské sjezdy. Jeden z nejzajímavějších byl jistě druhý Československý zemský sjezd a výstava hasičsko-samaritánská, který se konal v Brně roku 1925 ve dnech 4.–8. července. Z této akce byl sestaven památník, který se dochoval ve fondu sboru z Mokrého Lomu.²⁸¹ Program slavnosti byl vyplněn Hasičsko-samaritánskou výstavou na Sokolském ostrově, koncerty, večírky, besedami, přednáškami, divadelními představeními v Městském divadle (Její pastorkyňa, Libuše) a ve Starém divadle (Jánošík, Třetí zvonění). Vrcholem akce byl velký průvod konaný 5. července ze Starého Brna na Zelný trh, kterého se zúčastnilo na 25 000 hasičů.²⁸² Poté následovaly projevy tuzemských i zahraničních hasičských funkcionářů a hold republice, dále se konaly

²⁷⁸ Na okrskovém sjezdu v Doudlebech v roce 1924 byl předán diplom za 40letou službu Janu Burdovi. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 68.

²⁷⁹ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 54.

²⁸⁰ SOkA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Pamětní kniha 1923–1932.

²⁸¹ Památník sjezdu a výstavy dobrovolného hasičstva Československého v Brně ve dnech 4.–8. července 1925, SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453.

²⁸² Shromáždění dobrovolných hasičů na Zelném trhu v Brně 1925 v obrazové příloze č. 9.

zkoušky vystavených stříkaček a dalších hasičských strojů a cvičení samaritánských kolon.²⁸³ Program obsahoval hromadná cvičení jak hasičů, tak dorostenců a žen.²⁸⁴ Pořádaly se také výlety k zajímavostem v okolí, na příklad byl vypraven zájezd na hrad Pernštejn, do Moravského krasu, k jeskyni Macoše nebo na živnostensko-průmyslovou výstavu do Kroměříže.

Ve dnech 5. a 6. července roku 1928 se v Praze konal asi největší zemský sjezd Československých hasičů, při příležitosti svátku Jana Husa a 10. výročí založení samostatné Československé republiky. Součástí byla také výstava. Průvod dobrovolných hasičů čítající podle dobových pramenů 60 000 hlav vycházel od nově stavěného Hasičského domu na Vinohradech a končil na Staroměstském náměstí, kde byly předneseny projevy starostou Zemské hasičské jednoty Adolfem Seidlem a jednatelem Josefem Macháčkem.²⁸⁵ Poté přítomní hasiči složili slib věrnosti a oddanosti.²⁸⁶ Následovala cvičení pražských sborů a jako hlavní bod společné sekyrkové cvičení.²⁸⁷ Tato událost byla také zachycena v dobovém tisku jako výjimečná vlastenecká událost²⁸⁸ a byl vydán i památník této velké akce.²⁸⁹ V Praze byly zastoupeny sbory z celého Československa. Z okresu České Budějovice tam byli například hasiči z Dolního Bukovska v množství 14 členů, z nichž 10 cvičilo při společném sekyrkovém cvičení, a náklady na jejich pobyt platil sbor.²⁹⁰

Kromě sjezdů se uskutečnila také velká oslava spojená se svěcením sborové stříkačky, která se v mnoha sborech stala jejich symbolem. Pořízení nové stříkačky bylo pro hasičské spolky velmi důležitou událostí jak po stránce zefektivnění jejich činnosti, tak zvýšení jejich vážnosti mezi okolními hasiči a obyvateli obce. Stříkačky dostávaly

²⁸³ Ukázky hasičského vybavení na sjezdu v Brně roku 1925 v obrazové příloze č. 10.

²⁸⁴ Fotografie z těchto hromadných cvičení konaných v Brně roku 1925 jsou v obrazové příloze č. 11.

²⁸⁵ Průvod a shromáždění dobrovolných hasičů 6. července 1928 v Praze v obrazové příloze č. 12.

²⁸⁶ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 59.

²⁸⁷ Ukázka sekyrkového cvičení na sjezdu v roce 1928 v obrazové příloze č. 13.

²⁸⁸ Národní listy, 7. července 1928, roč. 68, č. 186, s. 2.

²⁸⁹ Macháček J., Marek K., *Památník Sjezdu slovanského hasičstva v Praze 1928*, Praha 1928.

²⁹⁰ SOkA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Pamětní kniha 1923–1932.

při svěcení také kmotry, kterými byly většinou ženy místních sedláků a občas se objevují i družičky. Kmotry také při svěcení přispívaly sboru větším obnosem peněz.²⁹¹

Příhodným příkladem posvěcení stříkačky může být pro svůj rozsáhlý popis a podobnost k dalším akcím slavnost ze 6. září 1896, kterou pořádal sbor dobrovolných hasičů z Doudleb a závažnost této události je patrná i z délky zápisu o ní ve sborové kronice, který má rozsah sedmi stran, což je spolu s popisem stavby mostu v obci zdaleka nejdelší záznam.²⁹² Akce měla zdůraznit událost pořízení nového stroje „*chtěje památku zakoupení stříkačky důstojným způsobem oslaviti, ustanovil se sbor na tom, stroj ten dáti posvětit*“, přičemž tento důvod byl nejdůležitějším u většiny sborů, které svou stříkačku světily. Akce byla kvůli své důležitosti předem pečlivě naplánována a v den oslavy byla obec připravena takto: „*domy oděly se v slavnostní háv, na mnohých viděti, že ozdobeny jsou hesly v národních barvách, ověčeny a většinou z nich vlály prápory*“. Slavnost byla zahájena v devět hodin ráno, když se při hraní kapely pozvaní hosté seřadily do průvodu před domem velitele sboru Josefa Burdy, kde starosta sboru přednesl uvítací řeč. Mezi pozvanými, kteří se dostavili, byly sousední hasičské sbory (Střížov, Zborov, Ledenice a Borovany, Římov), a také spolky vojenských vysloužilců z Říмова a Kamenného Újezdu. Po tomto projevu se průvod již s ozdobenou stříkačkou vydal ke kostelu sv. Vincence, kde doudlebský farář Václav Macek pronesl další slavnostní řeč a následně stroj posvětil.²⁹³ Poté se návštěvníci přesunuli do kostela, kde byla sloužena mše svatá. Po ukončení pobožnosti se vydal průvod k hasičskému skladišti, kde byla vykonána přehlídka místního sboru. V patnáct hodin se konal koncert před obecním hostincem ve Straňanech a od dvaceti hodin se konal v témže pohostinství věneček. Vstupné na koncert činil 20 kr. a na věneček pro hasiče 40 kr. a pro ostatní účastníky 60 kr.

²⁹¹ Kmotra stříkačky sboru z Mokrého Lomu Marie Jirková věnovala při jejím svěcení 8. října 1899 částku 50 zl., stroj posvětil osobní kaplan ze sv. Jána nad Malší, její jmenovec Jakub Jirka. SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

²⁹² Informace a citace použité v tomto odstavci pochází z fondu Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 12–18.

²⁹³ Zajímavé je, že farářova slavnostní řeči chybí v kronikářském záznamu, i když ostatní projevy byly zapsány v celém znění, a také většina připitků před koncertem.

Po roce 1908, kdy byla zakázána výše zmíněným řádem o vystupování hasičstva na veřejnosti účast na církevních slavnostech, se svěcení stříkaček odehrávalo stejně, ale objevují se často také případy sborů, které místo svěcení pořádaly oslavu nové stříkačky bez církevního obsahu. Na příklad sbor v Rudolfově v roce 1912 uskutečnil slavnost odhalení stříkačky, přičemž o tomto názvu bylo hlasováno na správním výboru sboru a z 32 přítomných se pouze dva přiklonili k názvu svěcení a zapojení faráře s odůvodněním, „*aby pan farář při svěcení dal sboru za funkci částku 2000 K*“ a „*aby mohl být kostelníkem*“.²⁹⁴ Slavnost spojená s novou stříkačkou s názvem „Odhalení stříkačky“ se konala také v Netěchovicích roku 1929, ke které se dochoval plakát zvoucí na tuto akci.²⁹⁵ Mimo stříkaček se také světily hasičské prapory z podobných prestižních důvodů.

Hasičské spolky také náležitě slavily výročí svého založení, protože stáří sboru se bralo jako prestižní záležitost, která se musí náležitě prezentovat a oslavit. Příkladem může být oslava 25. výročí založení sboru z Jankova z roku 1929, kam se sjeli zástupci okolních sborů a akce je popsána v pamětní knize sboru. Průběh slavnosti je dosti podobný hasičským sjezdům, protože se u obou objevují stejné prvky, tedy průvod hasičů, proslov funkcionářů, nějaký druh hasičského cvičení, v tomto případě sekyrkového, a nakonec byla oslava zakončena večer věnečkem.²⁹⁶

Hasičskou slavností byl také pohřeb zesnulých členů, příslušníků jejich rodin, nebo osob, které se významně zasloužily o příslušný hasičský sbor. Pohřbu činného člena hasičského sboru se mělo zúčastnit celé mužstvo, které ho mělo buď nést, nebo měli jít v průvodu před rakví, pokud šlo o člena jiného typu (zakládající, přispívající, čestný), stačila pouze jedna četa.²⁹⁷ Pohřeb mohl být zaplacen, pokud byl hasič členem pohřební pokladny, ze které byl poté vyplacen příspěvek pro pozůstalé.²⁹⁸

²⁹⁴ SOkA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

²⁹⁵ Plakát oznamující slavnost odhalení stříkačky sboru Netěchovice z roku 1929 se nachází v obrazové příloze č. 14. SOkA České Budějovice, Archiv obce Pašovice, sign. B902, kart. 1.

²⁹⁶ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 62.

²⁹⁷ „*Řád o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů*“, SOkA České Budějovice, Hasičský spolek Hluboká nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

²⁹⁸ Stanovy zemské pohřební pokladny, Český hasič, 1893, roč. 16., s. 101–105.

Hasičské sbory si během let fungování vyvinuly jistý pořádek při pohřbech svých členů. Na konci 19. století probíhalo rozloučení se zesnulým podle následujícího ustáleného scénáře. Během příprav si velitel smutečního průvodu připnul černou stuhu, a to z pravého ramene k levému boku. Na víko rakve se položila zásahová přilba zesnulého a jeho poboční zbraň (sekyrka), pokud se jednalo o činného člena, tak byla zbraň obnažená a zkrížená s pochvou na znamení jejich vykonávané práce při požárních zásazích, zatímco ostatním členům se zbraň nechávala v pochvě. Když byly ukončeny přípravy, tak se v tichosti, což znamená bez hudby, dostavil sbor k domu zesnulého člena. Mohla se také vykonávat čestná stráž, když šest až deset členů sboru s velitelem nastoupilo do dvojřadu po obou stranách dveří a když byla rakev vynášena z domu, tasili svoje poboční zbraně. Poté se sbor zařadil do smutečního průvodu, kde měl každý své přesně stanovené místo. První šel velitel průvodu, většinou starosta či velitel sboru, za ním následoval sbor po jednotlivých četách či v případě velkých sborů i v čtyřstupech, následovala hudba, kříž, duchovenstvo, rakev buď nesena na márách, nebo vezená na voze, pozůstalí, pokud se jednalo o pohřeb významného jednotlivce, tak spolu s truchlícími šli i funkcionáři z jiných sborů a na konci průvodu šli ostatní přihlížející. Během cesty měla hrát hudba smuteční pochody nebo obvyklé, ale ve volnějším tempu.²⁹⁹ Při spouštění do hrobu zavelel velitel průvodu povel k poslednímu pozdravu nebožtíka.³⁰⁰

3. 3. 3. Aktivity podporující členy

3. 3. 3. 1. Hasičské knihovny

Hasičské sbory měly v popisu práce nejen pomoc obyvatelstvu při nejrůznějších neštěstích, ale také byly povinny dbát o své členy, aby se mohli rozvíjet jak fyzicky, tak i duševně. Na tělesnou výchovu mužstva se zaměřovala různá cvičení ať již pořadová, nebo praktická se stroji. Pro duševní rozvoj se pořádaly různé přednášky, většinou odborné, a také se zakládaly hasičské knihovny, které zahrnovaly jak odbornou hasičskou literaturu, tak knihy zábavného zaměření.

²⁹⁹ Jeden z textů smuteční písně se dochoval u sboru z Doudleb a je přiložen v obrazové příloze č. 15.

³⁰⁰ Informace z tohoto odstavce jsou čerpány z periodika, Český Hasič, 1893, roč. 16, s. 63–64.

Organizační komise Zemské hasičské jednoty podala v roce 1901 návrh „*Knihovního řádu pro hasičské sbory*“, který nařizoval všem sborům spravovat svoji knihovnu, která měla být pořízena ze spolkové pokladny, pouze ve výjimečných případech mohla přijít dotace od Zemské jednoty.³⁰¹ Dále byl sbor povinen knihovnu rozšiřovat a probouzet zájem o čtení mezi členy, ale pokud se již vyskytoval v obci jiný zdroj zábavné četby, tak se tyto knihy neměly pořizovat. Jednatel, který se většinou staral o sborovou knihovnu, musel podávat každoročně zprávu o jejím stavu. Další povinností bylo odebírat a svazovat časopis „*Hasičské rozhledy*“, který sloužil jako věstník Zemské hasičské jednoty.³⁰² Podle statistiky z roku 1901 odebíraly všechny tehdejší zavedené sbory v okolí Českých Budějovic základní hasičský časopis „*Hasičský rozhledy*“, který vycházel od roku 1895 do roku 1947. Většina spolků měla ve svých knihovnách další odborné publikace a necelá polovina vlastnila i beletrii.³⁰³ Kromě zmiňovaných „*Hasičských rozhledů*“ v roce 1901 vycházelo stále i nejstarší hasičské periodikum „*Český hasič*“, které bylo vydáváno mezi léty 1878–1904, dále „*Hasičská organizace*“, na Moravě „*Hasičská ochrana*“ a ve Slezsku byl vydáván „*Slezský věstník hasičský*“. Toho roku však zanikla dvě hasičská periodika, a sice „*Hasičské listy*“ tisknuté v Březnici od roku 1889 a „*Věstník hasičský*“ z Chrudimi, kvůli nedostatku platících odběratelů.³⁰⁴ Německá část hasičstva vydávala vlastní periodika pod názvem „*Allgemeine Feuerwehr Zeitung*“, „*Feuerwerh-Signale*“ a od roku 1892 „*Mittheilungen auf dem Gebiete Feuerloschwessen*“.³⁰⁵

³⁰¹ Tento případ se stal na příklad u sboru z Rudolfova, který zažádal u Zemské jednoty o dotaci a získal zdarma kancelářské spolkové knihy, spis *Hasičská knihovna* a navíc 100 K., SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, *Knihová zápisy ze schůzí 1911-1923*.

³⁰² *Český hasič*, 1901, roč. 24.

³⁰³ Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém dle stavu ze dne 31. Prosince 1901*, Železný Brod 1902.

³⁰⁴ *Český hasič*, 1901, roč. 24.

³⁰⁵ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 60.

O obsahu hasičské knihovny nás informuje fond sboru z Velechvína, ve kterém se dochoval inventář této knihovny.³⁰⁶ Kniha je psaná v letech 1905–1920 a je rozdělená do dvou částí. V první se nachází záznam o 22 odborných publikacích pořizovaných v letech 1905–1920, především se v ní vyskytují povinně odebírané „Hasičské rozhledy“, různé cvičební řady a požární legislativa. V druhé části se vyskytuje seznam zábavné a poučné literatury. Především jde o práce s historickými a národními tématy pořizené v letech 1909–1914, které byly později předány do obecní knihovny ve Velechvíně. Předtištěný formulář knihy zaznamenává název knihy, jejího autora, cenu, datum zařazení do knihovny, způsob získání a poznámku.

V roce 1902 byl vydán v „Hasičských rozhledech“ článek o prospěšných hasičských odborných publikacích, které by měly sbory ve svých knihovnách mít zakoupeny, přičemž se jednalo o 31 knih technického, zábavného a tělovýchovného zaměření.³⁰⁷

3. 3. 3. 2. Pohřební a starobní pokladna

Tato instituce vznikla na zemské úrovni v roce 1894 na základě stanov schválených valnou hromadou Zemské hasičské jednoty dne 15. dubna 1894 a následně 30. června kladně posouzených Místodržitelstvím království Českého.³⁰⁸ Účelem tohoto orgánu bylo zajištění podpory pozůstalým po zemřelých členech sboru. Inspirací byl pro české hasiče stav stejné organizace v Bavorsku. Podle stanov se mohl přihlásit do sborové pohřební pokladny jakýkoliv zdravý činný člen mladší 55 let, starší se museli nahlásit nejpozději do první řádné valné hromady, přičemž byli členové rozděleni do několika tříd podle svého věku, od čehož se odvíjela částka zápisného, ročního příspěvku a tzv. pohřebného, jehož výše se odvíjela od počtu vyplacených podpor z pokladny. Výše této podpory byla stanovena na 400 K nebo 200 zl., ale záleželo, jak dlouho byl „nebožtík“ před úmrtím členem pokladny, protože po jednom roce mohli

³⁰⁶ Kompletní inventární záznamy této hasičské knihovny se nacházejí v přílohách práce v tabulce č. 5. SOKA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, Inventář sborové knihovny 1905–1920.

³⁰⁷ Soupis knih je v přílohách práce v tabulce č. 6. Hasičské rozhledy, 1902, roč. 8, s. 87–88.

³⁰⁸ Český hasič, 1894, roč. 17, s. 155–156.

pozůstali získat pětinu, po dvou letech dvě pětiny, další rok tři pětiny a po čtyřech letech měli nárok na čtyři pětiny příspěvku. Na plnou dotaci měl právo člen až po pěti letech členství v pokladně.³⁰⁹

Odbory pohřební pokladny se zakládaly při jednotlivých sborech a bylo nutné, aby si vypracovaly své stanovy, které vycházely z těch zemských. Příkladem můžou být „Stanovy pohřební pokladny činných členů sboru dobrovolných hasičů v Hluboké“ pořizené sborem z Hluboké nad Vltavou dne 6. ledna 1914.³¹⁰ Tyto stanovy jsou zajímavé tím, že patří k několika málo dochovaným exemplářům v jižních Čechách, a proto zde budou podrobněji popsány.

Účelem sborové pohřební pokladny (stejně jako zemské) byla podpora pozůstalých při úmrtí jak činných členů, tak nově i jejich manželek. Podpora se vydávala buď na zaplacení pohřebních výloh, nebo jako příspěvek pro nemajetnou rodinu. Členem se mohl stát pouze činný hasič nebo jeho manželka bez věkové hranice, což je velký rozdíl oproti původním stanovám zemským. Příspěvky se odváděly buď jako zápisné při vstupu, které se pohybovalo u hasiče mezi 1–30 K a u jeho manželky mezi 1–20 K, nebo jako měsíční příspěvky ve výši 20 hal. Každý člen měl právo na pohřeb, který byl vystrojen na náklady pohřební pokladny a jeho výprava byla následovná. Proplácena byla „*slušná rakev, taxa zádušní a zvonění, taxa za stolu pro kněze, který mrtvolu doma i na hřbitově vykropí, taxa za chorální zpěv, taxa pro kostelníka a ministranty, taxa pro hrobaře*“. Pokud chtěli příbuzní pořádat větší pohřeb, bylo jim jednorázově vyplaceno 80 K. Když nebyl člen pohřební pokladny již schopný buď ze zdravotních důvodů, nebo kvůli stáří vykonávat svou hasičskou pozici a stále platil příspěvky, tak měl také právo na proplacení pohřbu. Pokud se člen přestěhoval a zažádal sbor, byly mu jeho měsíční příspěvky vráceny. Nároky ztrácel člen, který vystoupil, byl vyloučen, nebo který nezaplatil šest měsíčních splátek.³¹¹

³⁰⁹ Celé rozdělení členů a výše podpor je v přílohách práce v tabulce č. 7. Český hasič, 1894, roč. 17, s. 156.

³¹⁰ „Stanovy pohřební pokladny činných členů sboru dobrovolných hasičů v Hluboké“, SOkA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

³¹¹ Informace z tohoto odstavce pochází ze „Stanov pohřební pokladny činných členů sboru dobrovolných hasičů v Hluboké“, SOkA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

Správa pohřební pokladny se skládala z valné hromady a výboru,³¹² čímž se dosti podobá schématu sborové správy. Valnou hromadu svolával výbor vždy v lednu v případě řádné, a pokud bylo třeba, mohla se vyhlásit mimořádná schůze. O běžných návrzích se rozhodovalo prostou většinou hlasů, při návrhu na rozpuštění bylo potřeba k odsouhlasení dvou třetin přítomných. Valná hromada měla v kompetenci volit pokladníka, kontrolora, jednatele a tři přehlížitele účtů na tři roky, schvalovat jednací, účetní a zprávy přehlížitelů, také stanovovala velikost měsíčních příspěvků, rozhodovala o změně stanov.

Výbor pokladny se skládal ze starosty, velitele, jejich náměstků, náčelníků sboru pokud byly členy pokladny, pokladníka, kontrolora a jednatele. Rozhodovalo se prostou většinou hlasů za přítomnosti více jak poloviny výboru. Tento orgán měl na starost nastřádané finance. Pokud by se pohřební pokladna rozpadla, mělo její jmění připadnout obci do té doby, než by se utvořila pokladna nová.

Pohřební pokladny byly zakládány ze začátku především u větších sborů, kde byly členové ochotni platit měsíční příspěvky. V případě venkovských sborů byl problém buď v placení dalších příspěvků, na což se mnoho chudších členů dívalo dosti nelibě, nebo v neochotě zastávat další správní funkce. U sboru v Doudlebech se právě objevuje nedostatek zájmu, jak poznamenává zápis v kronice: „*Jednatel sboru přečetl a vysvětlil stanovy. Po té přihlásilo se šest členů k pojištění a z těch tři přihlásili své manželky. Usneseno, že tito členové se v krátké době sejdou, aby ze sebe zvolili pokladníka, vybralo se zápisné a oznámilo se další správě pokladny. (Ovšem, že zůstalo, jak obyčejně, jen při tom usnesení)*“.³¹³ Zájem o toto zajištění však postupně narůstal a za 13 let své existence, tedy v roce 1907, pohřební pokladna sdružovala v českých zemích na 22 108 členů ve věku 18 až 79 let.³¹⁴

Ale odbory pohřební pokladny nebyly jediné podpůrné spolky českých hasičů. Přelom 19. a 20. století byl v monarchii dobou všeobecného rozvoje starobního, sociálního a zdravotního zabezpečení zaměstnanců a pracujících ve všech oborech a odvětvích, což se samozřejmě nemohlo vyhnout ani hasičům a jejich organizacím.

³¹² Tamtéž.

³¹³ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 47.

³¹⁴ Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14, přílohy s. 1–2.

V roce 1898 začala fungovat při Zemské hasičské jednotě také Podporovací starobní pokladna hasičská, v roce 1900 Hasičská vzájemná pojišťovna, roku 1908 Jindřův hasičský základ a v roce 1913 Vzájemná pojišťovna hasičská v Království českém.³¹⁵

Podporovací starobní pokladna ustanovená dne 27. května 1897 valnou hromadou Zemské ústřední jednoty vznikla původně na paměť 50. výročí panování císaře Františka Josefa I. a měla pomáhat starým nemajetným členům hasičských dobrovolných sborů, kteří minimálně 20 let pracovali v protipožární ochraně a nebyli již schopni výdělků, a jejich rodinám.³¹⁶ Prostředky na tyto podpory byly opatřovány z příspěvků zemské jednoty, placením ročního poplatku 10 hal. od každého činného člena a dalšími dary. Velkým rozdílem proti pohřebním pokladnám je to, že členem starobní pokladny byl každý činný člen hasičského sboru. Správa této pokladny spadala pod pravomoc výboru zemské ústřední jednoty.

Podpory se rozdělovaly na občasně a trvalé. Pokud si chtěl starý hasič zažádat o trvalou dávku, musel předložit každý rok za prvé průkaz o tom, že byl nejméně 20 let dobrovolný hasič, který se získával výpisem z matriky členů, za druhé dobrozdání starosty obce, kde hasič bydlel, o majetkových a rodinných poměrech žadatele, a pokud bylo potřeba, tak i lékařské osvědčení. Výše takové podpory se lišila podle stavu finančních rezerv pokladny. Podpory občasně se mohly udílet kdykoli během roku a jejich výše nemohla překročit 60 K.

3. 4. Zánik hasičského sboru

Hasičské sbory zanikaly pouze výjimečně, a to zpravidla pokud byl ve sboru velký nesoulad uvnitř vedení sboru anebo členy a funkcionáři. Mezi zkoumanými spolky se nedochovaly prameny k jejich zániku. Stanovy hasičského spolku z Ledenic se však již v roce 1877 v bodu č. 26 zmiňují o možnosti ukončení fungování, při kterém

³¹⁵ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 70.

³¹⁶ Informace z tohoto odstavce pochází ze „*Stanov hasičské podporovací starobní pokladny z roku 1899*“, SOKA České Budějovice, SDH Hluboké nad Vltavou, sign. B809, kart. 1.

bylo nutné odevzdat veškeré vybavení a finanční rezervy obci Ledenice, která se o ně měla postarat do doby vzniku dalšího českého hasičského sboru.³¹⁷

Ve stanovách z roku 1896 se dovoluje rozchod sboru pouze se svolením valné hromady, která se musela na tomto návrhu shodnout více jak dvou třetinovou většinou všech svých členů, nebo mohl být sbor úředně rozpuštěn. Když byl tento bod schválen, tak bylo opět zapotřebí odevzdat veškeré vybavení a finanční prostředky obci, která je měla předat nově vznikajícímu místnímu sboru českých dobrovolných hasičů.³¹⁸ Majetek sboru, který byl úředně rozpuštěn, se neměl od roku 1925 podle nově vydaných stanov odevzdávat obci, ale mělo se postupovat podle úředních nálezů nadřízených orgánů.³¹⁹

Takto ustanovené ukončení funkce sboru bylo platné až do roku 1930, kdy byly v nově schválených stanovách v článku č. 16 pozměněny podmínky. Spolek se mohl rozejít pouze se schválením valné hromady sboru, ale již musely souhlasit místo dvou třetin celé tři čtvrtiny všech členů, úřední rozpuštění bylo možné pořád. Majetek byl předán obci, která ho měla spravovat a udržovat připravený pro předání hasičskému spolku, který ale musel být již členem některé ze žup sdružených v Zemské hasičské jednotě. Nově také se rozebírá samaritánská výzbroj sboru, která se měla předat samaritánskému župnímu sboru, který dále mohl vybavení využívat.³²⁰

Podle stanov schválených dne 15. února 1939 odstavce č. 19 článku č. 44 zanikal sbor nyní již na prvním místě z úředního rozhodnutí a za druhé klasickou cestou schválením valnou hromadou tří čtvrtin většinou všech členů, ale schůze mohla být nyní svolána pouze se souhlasem vojenské správy a výboru Okresní hasičské jednoty. Jmění sboru se mělo odevzdat opět příslušné obci, která ho předávala novému sboru, ale nově jen se souhlasem vojenské správy a Okresní hasičské jednoty. Již se zde nevyskytují zvláštní nařízení ohledně majetku při zániku spolku z úředního rozhodnutí.

³¹⁷ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH 1877–1933, s. 15.

³¹⁸ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³¹⁹ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru z roku 1926, kart. 1.

³²⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

Naopak poprvé se objevuje nařízení ohledně podpůrných fondů a pokladen, které byly placeny členy sboru. O těchto prostředcích se mělo rozhodnout na poslední valné hromadě.³²¹

Se zániky sborů souvisí také vládní nařízení ze dne 31. března 1939 č. 97 Sb. z. a n., které nařizovalo všem fungujícím sborům dobrovolných hasičů, aby změnilly svoje označení na „Hasičský sbor“ a nahlásily, jestli chtějí ve svém působení dále pokračovat. Pokud by tak neučinily do 30. června 1939, tak by byly sbory automaticky zrušeny.³²² Toto nařízení platilo pouze pro území Protektorátu Čechy a Morava, který vznikl po obsazení oblastí Čech a Moravy německými vojsky, 16. března 1939 vydáním výnosu Adolfa Hitlera, který byl začleněn do Sbírky zákonů pod číslem č. 75/1939.³²³

³²¹ SOkA České Budějovice, HS Lhotka u Olešnice, sign. B1243, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

³²² SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Oznámení o pokračování činnosti sboru 1939, kart. 1.

³²³ Schelle K. a kol., *Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin (vybrané problémy)*, Brno, 2010.

4. Členská základna a její struktura

Základním kamenem každého spolku bylo vždy jeho členstvo, na kterém především závisel jak samotný vznik sboru, tak i jeho fungování a správa. Tato kapitola se bude zabývat problematikou členů od jejich vstupu, přes rozdělení a množství, až po možnosti ukončení členství v hasičském sboru.

4. 1. Přijímání členů

Pokud chtěl občan vstoupit do dobrovolného hasičského sboru, tak musel splňovat určité předpoklady, které vyplývaly ze spolkových stanov, a zaplatit vstupní poplatek. Podle ustanovení sboru z Ledenic z roku 1877 se členem může stát každý muž, který nebyl trestán, dosáhl věku nejméně 18 let a měl bydliště buď přímo v Ledenicích, nebo v jeho nejbližším okolí, ale hodnota vstupního příspěvku se nedochovala.³²⁴

Podle stanov z roku 1895 ze sboru v Hluboké u Borovan mohl být přijat do sboru muž, který se nahlásil u velitele sboru, byl starší 18 let, nyní již musel být i mravně zachovalý, dále měl být schválen výborem a poté byl činný i přispívající člen spolku při vstupu povinen zaplatit 1 K zápisného. Pokud nebyl hlásící se člen přijat, tak se mu příčina zamítnutí jeho žádosti neoznamovala. Dále musel každý nový člen před spolkovým výborem složit veliteli slib, podáním ruky, že bude dodržovat sborové stanovy a služební řád.³²⁵ Nakonec byl člen zapsán do sborové matriky, do které se i vlastnoručně podepsal.³²⁶ Co se týče charakteru vstupujících členů, je v dobové přednášce toto varování. „*Chceme-li míti sbory naše výkvětem dokonalých občanů, musíme vždy dobře zvážiti osobní vlastnosti hlásícího se nového člena a teprve potom*

324 Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH 1877–1933, s. 15.

325 SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

326 Vlastnoruční podpisy nebyly uvedeny ve sborových stanovách, ale nacházely se pravidelně ve zpracovaných matrikách, SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.

*jej do řad svých přijati. Karbaníci, pijani, lidé úhonní krádeží nemají místa v našich sborech.*³²⁷

U sboru z Doudleb bylo požadováno při vstupu složení slibu, ale měli jej skládat pouze činní členové, a to buď veliteli nebo jeho náměstkovi.³²⁸ Tento způsob skládání slibu se udržel až do 30. let 20. století. Symbolicky byl pro hasiče slib důležitý nejen jako vstupní rituál upevňující soudržnost společenství, ale také pro udržení kázně v hasičských sborech. *„Slib vstupujícího člena jest velmi důležitý a neměl by býti nikdy a nikde opomíjen. Mnohý člen vstupuje do hasičského sboru lehkovážně. Neslyšel dosud než jen povrchně o hasičství a domnívá se, že hasičský sbor jest spolek jen tak více pro parádu než pro práci. Jemu se líbí lesklá přilba, přiléhavý kroj, sekerka – ale neví, že povinnost hasičská je trpká a zodpovědnost velká.*³²⁹ Tento úryvek z roku 1911 ukazuje nejen na vnímání vstupního slibu, ale také na nešvar vstupujících členů, jímž bylo špatné pochopení povinností hasičského sboru. Na toto téma bylo sepsáno v soudobém odborném tisku více mravokárných článků, což nasvědčuje o přetrvávající tendenci tohoto problému.

Od roku 1911 byl novinkou zákaz činného členství ve více sborech najednou.³³⁰ Problematika vícenásobného členství mohla být pro sbory závažná, protože při velké vlně zakládání sborů na konci 19. století vznikaly spolky již dosti blízko sebe a přetahování o jednotlivé členy, kteří už byli přijati do staršího sboru v sousedství a nyní se na příklad chtěli přihlásit do nově vzniklého sboru v místě bydliště, bylo jistě nepříjemné, a navíc způsobovalo rozpolcenost, která se projevila ve výkonnosti dotyčného. Naproti tomu bylo povoleno u jednoho sboru mít více druhů členství.³³¹ Od roku 1914 bylo možné přijmout za činného člena občana, který se přistěhoval do obce,

³²⁷ Hasičské rozhledy, 1911, roč. 17, s. 116.

³²⁸ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³²⁹ Hasičské rozhledy, 1911, roč. 17, s. 116.

³³⁰ Soukromý archiv Jana Šimánka, Stanovy SDH Doudleby z roku 1911, kart. 1.

³³¹ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Stanovy SDH Komařice z roku 1914, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

kde fungoval hasičský sbor, a nahlásil se u místního sboru, přičemž musel doložit, že již působil v jiném sboru bez kázeňských přestupků.³³²

Na počátku 30. let 20. století si po přepracování formuláře stanov každý nově přijatý člen, kromě čestných, musel podat písemnou přihlášku ke sborovému výboru. Poté byl povinen setrvat ve zkušební době trvající šest měsíců a nakonec složit předepsaný členský slib, čímž se v podstatě vytrácí rituální význam podání ruky veliteli sboru a nahrazuje ho byrokratický postup při vstupu. Bez zkušební doby mohli vstoupit dospělí dorostenci nebo členové jiných spolků, kteří se přistěhovali a prokázali písemně svou činnost u hasičského sboru ve svém původním bydlišti. Dorostenec nebo žák se mohl přihlásit pouze s písemným svolením zákonných zástupců a školních úřadů.³³³

4. 2. Druhy členství a jejich vývoj

Roztřídění členů hasičských spolků je zakotveno již ve stanovách sboru a rozděluje hasiče podle druhu členství do několika kategorií, a sice na členy činné, přispívající, zakládající a čestné. Vedle těchto základních typů existovaly ještě další, jako byly jinošské družiny, později oddíly dorostu, nebo ženská družstva. Níže jsou tyto typy členství podrobně popsány i s jejich postupným vývojem. Kromě tohoto rozdělení se členové také dají rozlišovat podle pozic, které zastávali ve správě sboru, na funkcionáře a běžné členy. Funkcionáři čili podle dobové terminologie činovníci sboru jsou charakterizováni blíže v kapitole pojednávající o správě hasičského sboru. Běžní členové se dělili podle jejich povinností a činností při požárním zásahu, a to na lezce, bourače, stříkačnický, trubače a zdravotníky (samaritány).

4. 2. 1. Činný člen

Činní členové tvořili základní a největší část sboru. Jejich povinností byla aktivní služba při sborových zásazích u požárů či jiných neštěstí, a také museli

³³² SOKA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

³³³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

pravidelně odvádět poplatky ve prospěch sborové pokladny. Z těchto členů se tedy tvořily hasičské oddíly, které se skládaly z několika odlišných složek specializovaných na určitý konkrétní úkon.

Jako velitelé oddílu jsou označeni zpravidla četaři, kteří řídili práci ostatních členů. Nejnebezpečnější práci odváděli tzv. lezci, kteří měli při zásahu zachraňovat z plamenů, pokud to bylo možné, osoby a majetek. Mezi lezecké standartní vybavení patřily žebříky, lana, opasky s ocelovou karabinou a ocelové sekyrky s chránítka proti pořezání.³³⁴ Další skupinou byli bourači, kteří v případě potřeby museli strhávat hořící střešní krytinu nebo bourat krovy, aby se požár nemohl dále šířit. Nejvíce činných členů se řadilo ke stříkačnickům, kteří měli za povinnost jak obsluhovat stříkačku, tak pracovat s hadicovou soustavou. Sborový trubač měl za úkol troubit poplach při ohlášení ohně a při zásahu předával velitelovy povely a signály mužstvu. Posledními členy oddílu mohli být zdravotníci, jejichž povinností bylo ošetřovat poranění jak hasičů, tak obyvatel na místě zásahu.

Stanovy z roku 1895 popisují povinnosti činného člena. Základní povinností byla poslušnost vůči rozkazům od velitelů, a to jak při cvičení, tak u požárního zásahu. Kromě toho museli odvádět měsíčně 10 hal. do spolkové pokladny.³³⁵ Podle usnesení sboru z Doudleb v roce 1896 činní členové nemuseli platit příspěvky a mohli mezi ně být přijímáni muži ve věku mezi 16 a 50 lety, což je zajímavá výjimka, protože se většinou vstupovalo až mezi 17 a 18 lety. Nově se také objevuje trest pro tyto členy, a to pokud by se nechovali podle nařízení velitele, neúčastnili se cvičení či zásahů nebo by porušili důstojnost sboru. Pak by museli do sborové pokladny odevzdat 2 K jako pokutu.³³⁶ Podle formuláře stanov z roku 1899 se minimální věk přijímaných činných členů i zde zvýšil na 18 let.³³⁷

³³⁴ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Reklamní materiály hasičského vybavení firmy Bohumil Mára - Tábor, kart. 1.

³³⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

³³⁶ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³³⁷ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Nevyplněný formulář stanov SDH z roku 1899, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

Věková hranice se opět snižuje na příklad u sboru z Doudleb, kde bylo možné přijímat i sedmnáctiletého chlapce mezi činné členy,³³⁸ ale nyní již pouze se svolením jeho zákonného zástupce, dále byla přesně stanovena velikost obvodu, ze kterého mohli být členové přijímáni, a to na 2 km. Další změna věkové hranice těchto členů se objevuje ve stanovách z roku 1922 od sboru Vrcov, které jsou ale vepsány do formuláře z roku 1914 a upraveny vpisky. Po těchto úpravách se zvýšil maximální povolený věk činného člena na 55 let,³³⁹ ale jde spíše o výjimku z běžného pravidla, protože většina sborů využívala jako horní věkovou hranici padesátý rok života.³⁴⁰

Ve 30. letech 20. století se podle stanov schválených Zemským úřadem dne 29. srpna 1930 mohl stát činným členem jak muž, tak žena ve věku 18 až 50 let. Zde bylo poprvé přímo zmíněno, že i žena se může stát činným členem, protože předchozí ustanovení si vystačila pouze s pojmem „osoba“. Další změnou bylo posunutí minimálního vstupního věku na 18 let, což se ustálilo až do roku 1939. Novinkou bylo také nařízení, kterým činný člen po třicetileté službě ve sboru neztrácel tento druh členství ani když se přestěhoval a navíc mohl na vlastní žádost být zařazen pro ochrannou (hlídkovou) službu.³⁴¹ Podle stanov z roku 1939 se mohl členem stát příslušník Československé republiky starší 17 let. Opětovné snížení vstupního věku o rok bylo nejspíše zapříčiněno následkem hrozby válečného konfliktu a nutnou potřebou většího množství hasičských sil.³⁴²

³³⁸ Tato možnost se objevuje dále ve stanovách z roku 1914 od sboru Komařice nebo v Mohuřicích v roce 1924, SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Stanovy SDH Komařice z roku 1914, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189; SOkA České Budějovice, HS Mohuřice, sign. B1445, Stanovy sboru z roku 1924, kart. 1.

³³⁹ SOkA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

³⁴⁰ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru Nesměň z roku 1926, kart. 1.

³⁴¹ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

³⁴² SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sbory z roku 1939, kart. 1.

4. 2. 2. Přispívající člen

Přispívající člen sboru nemusel aktivně vykonávat požární ochranu jako činný člen, ale sboru přispíval finančně nebo jinak. Mohl se jím stát kdokoli, kdo měl zájem podporovat hasičské ideje. Výše příspěvku byla dána ve starším období sborovými stanovami, ale valná hromada ji mohla kdykoliv změnit. Od počátku 20. století se výše příspěvku stanovovala pouze na jednání valné hromady a ve stanovách se neuváděla. Stanovy z roku 1877 od sboru Ledenice považují za přispívajícího člena sboru takového občana, který ročně sboru přispěje alespoň 1 zl.³⁴³ Podle stanov z Hluboké u Borovan vypracovaných roku 1895 musel přispět měsíčně do sborové pokladny 10 hal.³⁴⁴ Vyšší příspěvek uvádějí také stanovy z Doudleb, v nichž se vyžadoval povinný odvod pravidelného ročního příspěvku ve výši 2 K.³⁴⁵

Od roku 1930 bylo povoleno, aby se přispívajícím členem stala také právnická osoba.³⁴⁶ V tomto období se výše příspěvků, vybíraných v menších sborech, pohybovala mezi 2–5 Kč, jak je vidět na příkladu sboru z Hluboké u Borovan.³⁴⁷ Přispívající člen mohl od roku 1939 podporovat více spolků najednou, ale hlášen byl pouze u sboru v místě svého bydliště. Dále byla upravena možnost, aby se tento člen dostal na volený post funkcionáře sboru, a to tak, že se na dobu působení v úřadu stával činným členem a musel složit členský slib.³⁴⁸

³⁴³ Stanovy sboru Ledenice z roku 1877, SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, inv. č. 574, kart. 39.

³⁴⁴ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart. 1.

³⁴⁵ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³⁴⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

³⁴⁷ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

³⁴⁸ SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sbory z roku 1939, kart. 1.

4. 2. 3. Zakládající člen

Takový člen sboru měl za svou povinnost, aby se jím mohl stát, uhradit sboru požadovanou částku, která se časem lišila a zpravidla narůstala. Podle stanov ze sboru Ledenice musel darovat sboru najednou minimálně 5 zl.³⁴⁹ U sboru z Hluboké u Borovan musel člověk, aby se mohl stát tímto člen, složit již 20 K.³⁵⁰ V o rok později schválených stanovách z Doudleb se požaduje od zakládajícího člena složení pouze 10 K a nově bylo možné částku složit ve dvou ročních splátkách, případně mohl tento člen uhradit příspěvek složením movitého daru minimálně ve stejné hodnotě.³⁵¹ Částka vstupního daru narostla v roce 1899 již na 50 K.³⁵²

V roce 1922 sbor z Vrcova vyžadoval od těchto členů příspěvek v hodnotě 100 K,³⁵³ což byla ale místní výjimka, protože ostatní sbory vybíraly obvykle pouze po 50 K, jak je vidět na sboru z Nesměň, který tuto částku požadoval ještě v roce 1926.³⁵⁴ Počátkem 30. let 20. století byla schválena nově přepracovaná verze sborových stanov, které pak určovaly, aby zakládající člen složil finanční prostředky nebo movitou věc v hodnotě nejméně 500 Kč.³⁵⁵ Od roku 1939 se mohla stát tímto členem i právnická osoba.³⁵⁶

³⁴⁹ Stanovy sboru Ledenice z roku 1877, SOkA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, inv. č. 574, kart. 39

³⁵⁰ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart. 1.

³⁵¹ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³⁵² SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Nevyplněný formulář stanov SDH z roku 1899, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

³⁵³ SOkA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

³⁵⁴ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sboru Nesměň z roku 1926, kart. 1.

³⁵⁵ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

³⁵⁶ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, Stanovy sbory z roku 1939, kart. 1.

4. 2. 4. Čestný člen

Tento druh členství byl od předešlých typů odlišný, protože byl udělován sborem za zásluhy. Dobový náhled na volbu čestných členů zajímavě vykreslují úryvky z přednášky okrskové schůze župy Nymburské. *„Nesmíme voliti čestné členy dle majetku, dle lánů, dle kabátu, ale dle práce! Raději nemíti čestných členů vůbec než voliti takové, kteří by našemu zřízení hasičskému byli k hanbě.“*³⁵⁷

Sborové stanovy schválené v Ledenicích v roce 1877 tento typ členství vůbec nezmiňují.³⁵⁸ Poprvé se objevují čestní členové u sledovaných sborů roku 1895 ve stanovách z Hluboké u Borovan, kde se jím mohl stát člověk, který *„o sbor neb hasičství vůbec vynikajících zjednal si zásluh.“*³⁵⁹ Názorným příkladem může být jmenování čestnými členy tří mužů z hasičského sboru z Dobšic, kteří stáli u zrodu tamního spolku a od roku 1907 až do poloviny 20. let 20. století zastávali nejvyšší funkce ve správě tohoto spolku.³⁶⁰ U sboru z Doudleb se v roce 1896 nachází rozšíření příčin udělení čestného členství o zásluhy pro obec, ve které sbor působil, a také se zde upozorňuje na zproštění povinnosti platit jakékoliv poplatky.³⁶¹ Od roku 1911 se objevuje možnost zrušení čestného členství pouze po schválení valnou hromadou a župním výborem.³⁶²

V přepracovaném formuláři stanov z roku 1930 je uvedeno, že čestným členem mohl být jmenován člověk, který *„o hasičství, veřejné dobro, vlast a národ získal si vynikající zásluhy“*.³⁶³ Na této formulaci důvodů pro udělení čestného členství je jasně

³⁵⁷ Hasičské rozhledy, 1911, roč. 17, s. 116.

³⁵⁸ Stanovy sboru Ledenice z roku 1877, SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, inv. č. 574, kart. 39

³⁵⁹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart. 1.

³⁶⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

³⁶¹ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

³⁶² Soukromý archiv Jana Šimánka, Stanovy SDH Doudleby v roce 1911, kart. 1.

³⁶³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

vidět zesilující nacionalistický náboj u českého hasičstva, který byl v druhé polovině 30. let velmi znatelný. Schválení náleželo již výboru hasičské župy a ne sborové valné hromadě, což zase ukazuje na oklešťování autonomie spolkové samosprávy hasičských sborů ze strany nadřazených orgánů v období Československé republiky. Příkladem čestného člena jmenovaného za „veřejné dobro“ může být vrchní poštovní inspektor z Českých Budějovic F. M. Čapek, který se zasadil o povznesení obce Doudleby a jejího okolí, a proto byl v roce 1927 jmenován čestným členem hasičského sboru v Doudlebech.³⁶⁴

Od roku 1939 se čestným členem mohl stát také příslušník cizího státu. Čestného člena navrhoval stále sborový výbor, ale muselo ho schválit předsednictvo Okresní hasičské jednoty a jeho jmenování bylo vyhrazeno valné hromadě sboru, ale ta už o jeho členství dále nesměla hlasovat.³⁶⁵

4. 2. 5. Ostatní druhy členství ve sboru

Mezi tyto členské skupiny patří jinošské družiny, na které později navázal sborový dorost a žactvo, nebo ženské odbory. První zmínky o jinošských družinách se objevují již před první světovou válkou. Poprvé se objevují tyto družiny mezi sledovanými sbory ve stanovách z roku 1911. Oddíl bylo možné složit z dospívajících mužů ve věku 14 až 17 let a podřízený měl být tzv. ochráncům. Tito mladíci neměli žádná členská práva, neboť je mohli získat až po dovršení 17 let. Tehdy jim bylo umožněno vstoupit mezi činné členy sboru, ale pouze se svolením zákonných zástupců a samozřejmě i sborového výboru.³⁶⁶ Tuto družinu sestavoval velitel sboru po schválení

³⁶⁴ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 71.

³⁶⁵ SOKA České Budějovice, HS Lhotka u Olešnice, sign. B1243, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

³⁶⁶ Soukromý archiv Jana Šimánka, Stanovy SDH Doudleby v roce 1911, kart. 1.

valnou hromadou.³⁶⁷ Jinošské družiny fungovaly až do konce 20. let 20. století, kdy je vystřídal již zmíněný dorost či dorostenky (14–18 let) a žactvo (10–14 let).³⁶⁸

Zmínky o ženských odborech se objevují již ve stanovách z roku 1914, kde je uvedeno, že vznik tohoto oddílu musí schválit valná hromada, podobně jako jinošskou družinu. Tento oddíl se měl řídit zvláštním služebním řádem a měl si na své členské schůzi zvolit mezi sebou svou vedoucí, která měla zastávat funkci náčelnice ženského odboru, a její zástupkyni. Tyto členky byly jinak řazeny plně na úroveň činného člena sboru.³⁶⁹ Nárůst počtu ženských odborů je patrný v období první světové války, kdy kvůli nedostatku mužských členů byly posilovány sbory právě zapojením žen do hasičské a především samaritánské práce. V roce 1915 bylo podle statistik ve 3 909 českých sborech již 35 ženských odborů, přičemž ve sledované oblasti je měl na příklad sbor z Hluboké nad Vltavou, ze Zborova, Soběnova, Borovan či Rudolfova.³⁷⁰

4. 3. Charakteristika členské základny

4. 3. 1. Velikost sborů

Pro sbor byla klíčová především početnost jeho členstva, protože velké sbory snadněji vykonávaly požární policii. Mohly nasadit více hlídek a měly k dispozici při zásahu u požáru více pracovních sil. Větší množství členů znamenalo také větší objem příspěvků do sborové pokladny a tím i lepší možnosti financování činnosti spolku. U problematiky velikostí sborů je také záhodno upozornit, že neodpovídala vždy velikosti obce, ve které sbor fungoval. Mohou se najít zajímavé výjimky, jako byla na příklad obec Štěpánovice, která měla v roce 1901 kolem 650 občanů a 97 domů, ale jejich sbor založený v roce 1885 měl pouhých deset členů. Naproti tomu v obci Habří, kterou v ten

³⁶⁷ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, Stanovy SDH Komařice z roku 1914, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

³⁶⁸ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

³⁶⁹ SOKA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

³⁷⁰ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 78.

samý rok tvořilo 44 domů, v nichž žilo 182 obyvatel, byl hasičský sbor o 59 mužích, čímž se řadil mezi nejpočetnější sbory v okolí.³⁷¹

Pro znázornění rozpětí velikosti zkoumaných českých sborů působících na venkově využívá tato práce pomocné členění podle množství činných členů, a to na sbory malé čítající do 19 členů, středně velké mající mezi 20–35 členy a velké čítající od 36 do 50 mužů. Sbory o velikosti nad 50 činných členů se vyskytovaly většinou ve městech či městysech. V roce 1901 byla sestavena velká statistika hasičských sborů, ze které vyplývá,³⁷² že skoro polovina sborů v okrese České Budějovice měla podle výše uvedeného rozdělení střední velikost, dále následovaly v počtu malé sbory, přičemž nejmenší měl deset členů, a pouze malé množství sborů zasahovalo do kategorie velkých sborů. Největší český sbor se nacházel ve městě Hluboká nad Vltavou a čítal 107 činných členů.³⁷³

Pro porovnání zmíněných počtů z počátku 20. století bylo k roku 1931 v okrese České Budějovice nejvíce sborů stále mezi těmi se střední velikostí, kterých bylo více jak polovina, ale na druhém místě se objevují velké sbory, kdežto počet malých sborů se v porovnání se zvýšením množství výrazně zmenšil, přičemž nejmenší sbory měly 11 členů. Nejvíce členů měl v této době sbor z Českých Budějovic, který čítal 138 členů.³⁷⁴ Tento sbor byl veliký i v roce 1901, ale nebyl zařazen do statistiky, protože nesplňoval kritérium českého sboru.³⁷⁵

Díky dochovaným členským matrikám sboru Mokrý Lom a Dobšice je možné také vytvořit vývoj počtu členů ve venkovských sborech ze sledované oblasti okresu

³⁷¹ Seidl A., *Statistika českého hasičstva v království Českém dle stavu ze dne 31. Prosince 1901*, Železný Brod 1903.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ Kompletní rozbor sborů bude uveden v přílohách práce v tabulce č. 8.

³⁷⁴ Seznam sboru v politickém okrese České Budějovice z roku 1931, SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1, kart. 188.

³⁷⁵ Kompletní soupis sborů je uveden v přílohách práce v tabulce č. 9. Seznam sborů v politickém okrese České Budějovice z roku 1931, SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1, sign.9/P, kart. 188.

České Budějovice.³⁷⁶ Jako první příklad poslouží sbor z Mokrého Lomu, který byl o dost větší a také dříve založený. Do tohoto spolku při jeho vzniku vstoupilo 28 členů, což je zdaleka nejvíce ze všech ostatních sledovaných let. Počty přistupujících členů v dalších letech se pohybují maximálně do čtyř mužů s výjimkou roku 1909, kdy jich přistoupilo 14, což se dá vysvětlit jejich složením, protože se jednalo převážně o místní mladíky, syny hasičů, kteří vstoupili najednou v dosti mladém věku.³⁷⁷ Vývoj členstva z prvního příkladu v podstatě kopíruje sbor z Dobšic, kde také vstoupilo při vzniku sboru největší množství členů v jednom roce, a v tomto případě to bylo 23 členů, což z celkového počtu přistupujících členů za dobu trvání sboru, v němž působilo 48, je velmi vysoké číslo.³⁷⁸ V tomto sboru se již v dalších letech neobjevuje žádná větší vlna přistupujících členů a to bez výjimky, takže druhé největší množství současně vstupujících členů byli čtyři muži.

4. 3. 2. Sociální rozvrstvení

Dalším zajímavým bodem rozboru členstva je rozdělení členů podle jejich sociálního postavení ve společnosti. Sборы dobrovolných hasičů se v tomto ohledu liší. V městských tvoří většinu místní řemeslníci a obchodníci, kteří měli největší potřebu ochraňovat město a své majetky před ničivými následky ohně. Na vesnicích se členstvo skládalo především z rolníků, domkářů a zemědělských nádeníků, což je vcelku logické pro agrárně založený venkov. Druhou skupinou byli místní řemeslníci a poslední vesnická inteligence, většinou učitel. Nežádka se do fungování místního hasičského sboru zapojovaly všechny rodiny žijící ve vesnici.

Jako příklad pro sociální rozvrstvení venkovských hasičů poslouží dva sbory. První je z Mokrého Lomu, protože se pro tento sbor dochovaly matriky členů od roku

³⁷⁶ SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960. ; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1899–1909.; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.

³⁷⁷ Vývoj počtu vstupujících členů SDH Mokřý Lom se nachází v přílohách práce v tabulce č. 10 a grafu č. 1.

³⁷⁸ Vývoj počtu vstupujících členů SDH Dobšice se nachází v přílohách práce v tabulce č. 11 a grafu č. 2.

založení (1899) až roku 1944.³⁷⁹ Druhý pochází z obce Dobšice a je vybrán ze stejného důvodu, jeho matrika pochází z let 1907–1960, přičemž je využívána jen její část do roku 1939.³⁸⁰ Sbor z Mokrého Lomu má zapsáno ve svých matrikách celkem 109 osob, z nichž bylo 63 zemědělců a 46 řemeslníků. Do kategorie zemědělců patřilo 50 rolníků, 8 zemědělských nádeníků a 5 domkářů. Řemeslníci byli podle povolání zastoupeni nejvíce zedníky, kterých bylo 14, tedy skoro třetina všech řemeslníků. Ostatní povolání byla zastoupena v mnohem menším měřítku a patřili mezi ně kováři, koláři, hostinští, mlynář, krejčí, zámečnick, řezníci, cestář, hudebník, truhlář, tesař, pokrývači, soustružník a mechanik. V tomto spolku nefiguroval místní učitel, který se ale často vyskytoval u jiných sborů a to obvykle v pozici funkcionáře.

Zajímavé je zjištění, že největší poměr rolníků mezi členstvem byl v prvních deseti letech fungování sboru, protože v dalších letech postupně narůstá počet řemeslníků, až se ve 20. a 30. letech 20. století jejich počet nejdříve vyrovnal a nakonec získali řemeslníci převahu. S postupným snižováním počtu rolníků ve sboru se také nese jejich odsunutí z pozic funkcionářů sboru, ve kterých je nahradili právě řemeslníci. Jedinou funkci, kterou nikdy nezastával rolník, byl správce stříkačky, kterým se stával většinou obecní kovář.

V porovnání s výše uvedeným sborem byl ten z Dobšic menší, a možná také proto v něm nezískali řemeslníci většinu mezi členstvem.³⁸¹ Celkem je ve sborové matrice ze sledovaného období zapsáno 48 členů, přičemž 32 z nich jsou zemědělci a 16 řemeslníci. Rozdělení zemědělců je stejné jako u předešlého sboru, takže převažují výrazně rolníci, ale změna se nachází mezi řemeslníky, kde je jejich rozmanitost o dost menší. Převahu zde měli dělníci nad ostatními profesemi, protože v místě fungoval do roku 1933 cukrovar, který byl kvůli hospodářské krizi odstaven a následně zbourán. Pozice činovníků byly v tomto sboru zastávány skoro vždy rolníky.

³⁷⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1899–1909.; SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.

³⁸⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

³⁸¹ SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

Další zajímavostí v sociálním rozvrstvení je fenomén předávání místa v hasičském spolku mezi generacemi vrámci jednotlivých rodin. U obou zkoumaných sborů se vyskytují příklady tohoto chování. Mezi hasiči z Dobšic bylo také zcela normální mezi starousedlíky předat synovi své místo ve sboru, ale nikoli funkci. Písemné záznamy přímo o tom jsou v členské matrice. Na příklad u Vojtěcha Lukšika z roku 1926: „*Působil u sboru nepřetržitě plných 19 roků. Pro stáří předal činnost synu Karlovi.*“ Dalším příkladem může být Matěj Trávníček z roku 1923, u kterého je zapsáno toto: „*Vystoupil dobrovolně ze sboru skrze syna Josefa Trávníčka, že je mladej, v roce 1923.*“³⁸² Ve sboru z Mokrého Lomu se také nacházelo toto propojení rodin s hasičským sborem a některé rodiny měly dokonce mnohonásobná zastoupení v jednom období. Objevuje se zde také zastávání funkcionářských pozic jednou rodinou v průběhu doby, když na příklad muži z rodiny Václavíků zastávali funkce starosty v letech 1899–1906, činovníka v letech 1899–1930, jednatele a náměstka velitele od roku 1939, četaře stříkačnicků a starosty v letech 1928–1931.³⁸³

Pro porovnání profesního složení dobrovolných hasičských spolků je zajímavým pramenem statistika pohřební pokladny z roku 1908,³⁸⁴ která po dvanácti letech svého fungování sdružovala v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na 17 307 hasičů z celkového počtu 139 070. V Čechách ten rok bylo hlášeno 3 576 sborů se 102 389 členy, na Moravě 1 235 sborů se 34 190 členy a ve Slezsku fungovalo pouze 76 sborů, ale v porovnání s nejvíce muži na sbor, tedy 2 491 členem.³⁸⁵ Počet členů sdružených v pohřební pokladně tedy tvořil více než 12 % z celkového počtu a tím se může brát jako reprezentativní vzorek hasičstva.

Podle výše uvedené statistiky byla mezi členy pohřební pokladny nejvíce zastoupena následující desítka povolání: rolníci (2 606 čl.), obuvníci (1 659 čl.), dělníci

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.; SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953.

³⁸⁴ Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14., příloha s. 1–2.

³⁸⁵ Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14., s. 330–331.

(1 474 čl.), zedníci (783 čl.), krejčí (675 čl.), tkalci (664čl.), obchodníci (658 čl.), truhláři (593 čl.), domkáři (502 čl.), učitelé (492 čl.) a hostinští (469 čl.).³⁸⁶

4. 3. 3. Věková skladba sborů

Pro znázornění věkové skladby hasičských spolků na venkově jsou opět použity členské matriky ze sboru Dobšice a Mokřý Lom.³⁸⁷ Průměrný vstupní věk člena sboru Mokřý Lom při jeho vzniku byl 34 let, což je oproti průměrnému vstupnímu věku, vypočítanému ze všech členů sboru, který činil přibližně 29 let, dosti nadprůměrné.³⁸⁸ Příčinou tohoto rozdílu je hromadný vstup starších mužů do sboru při jeho vzniku, který byl ale v následujících letech nahrazen vyrovnaným přijímáním členů všech věkových kategorií. Nejmladším členem se stal šestnáctiletý mladík, který pocházel z hasičské rodiny, a jeho otec byl starostou sboru od roku 1909, přičemž to ale bylo proti spolkovým stanovám, které povolovaly přijímání až od věku 17 let. Nejstarším přijatým členem byl muž, kterému bylo 54 let.

Zajímavý je fakt, že synové členů hasičského sboru vstupovali do jeho řad v mladším věku, což znamená nejčastěji mezi 17 a 22 lety, než ostatní členové, kteří vstupovali do sboru v průměru až po třicátém roku života. Pro souhrnný výpočet věku odchodu z tohoto sboru nejsou v matrikách podklady, ale podle jednotlivých případů členové odcházeli z činné služby nejpozději kolem šedesátého roku svého života, a pokud se chtěli dále angažovat ve spolkovém životě, tak se zařadili mezi přispívající či zakládající členy.

Sbor z Dobšic při svém vzniku přijal muže v průměrném věku ještě vyšším než předchozí sbor, který činil 37,2 roku. Přitom průměrný vstupní věk všech členů je skoro

³⁸⁶ Celý výčet profesí členů pohřební pokladny pro rok 1908 je v přílohách práce v tabulce č. 14.

³⁸⁷ SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960. ; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1899–1909.; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.

³⁸⁸ Porovnání těchto údajů je znázorněno v přílohách práce v tabulce č. 12 a grafu č. 3.

totožný s Mokrým Lomem, zde dosahoval 30,2 léta.³⁸⁹ Příčinu ještě většího rozdílu lze hledat v nízkém věku přistupujících členů v dalších letech, kteří často patřili k rodinám již podporujícím hasičskou myšlenku. V tomto bodě je výsledek shodný s předešlým příkladem, protože opět se ukázal značný věkový rozdíl mezi syny hasičů, kteří do spolku vstupovali ve věku mezi 19 a 25 lety, a ostatními členy, kteří vstupovali starší. Nejmladšími přijatými členy byli devatenáctiletí mladíci, oba pocházející z hasičské rodiny, a nejstarší člen vstoupil až v 55 letech, přičemž ve sboru působil 16 let až do roku 1923, kdy zemřel.

U tohoto sboru je možné díky kvalitě záznamů zjistit i další informace o členech, kteří vstoupili do spolku při jeho založení v roce 1907. Kromě jejich výše zmíněného průměrného vstupního věku 37,2 let, je další zjistitelný údaj věk odchodu ze sboru, který se pohybuje u těchto prvních členů v celkovém průměru 57 let, ale z celkového počtu 23 členů odcházelo 11 až ve věku přesahujícím 60 let a dva dokonce ve věku nad 70 let. Tito dva členové byli nejspíš bratři či bratřanci a opustili sbor ve věku 71 a 74 let. Dále je možné zjistit, kolik let v průměru tito členové působili v hasičském spolku, přičemž to bylo přes 19,5 roku. Nejdéle strávil člen u sboru 41 let.

Pokud jde o věk, tak je zajímavé také sledovat propojení věkových skupin členů se zastávanými funkcemi. Nejmladší členové se většinou řadili k oddílu lezců nebo stříkačů, kde bylo potřeba značné fyzické síly, rychlosti a vytrvalosti. Středně staří nově přijatí členové šli především k obsluze stříkačky. Z těchto členů se pak vybírali velitelé oddílů (četaři). Starší členové zastávali pozice velitelů a dalších funkcionářů sboru, kteří vedli spolek po administrativní a společenské stránce.

Pro srovnání s již uvedenými sbory jsou zajímavé počty pohřební pokladny z roku 1908, které uvádí kromě již výše zmíněných povolání, také věk svých členů. Otázkou může být, jestli je možné tuto statistiku vztáhnout na celé členstvo, protože zájem o pohřební pojištění měli spíše starší členové, ale pro pouhé porovnání je to dostačující. Nejmladší členové pohřební pokladny měli pouze 18 let, naproti tomu nejstarší dosahovali až 79 let. Nejvíce členů bylo ve věkové kategorii 36–42 let, přičemž jejich počet nebyl nižší než 800 osob. Množství členů jak mladších, tak i

³⁸⁹ Porovnání těchto údajů je znázorněno v přílohách práce v tabulce č. 13 a grafu č. 4.

starších se snižovalo podle vzdálenosti od nejdůležitější kategorie.³⁹⁰ Dalším zajímavým ukazatelem v této statistice, který se dá porovnat, je věk vstupujících členů, který se postupem doby neustále snižoval, takže v roce 1895 byl průměrný vstupní věk 49,8 roku, a roce 1901 už 42,4 roku a konečně v roce 1907 pouze 34,5 roku.³⁹¹ Tento vývoj se tedy shoduje s postupným snižováním vstupního věku u zkoumaných sborů.

4. 4. Zánik členství v hasičském sboru

Ukončení působnosti ve sboru mohlo nastat z několika důvodů. Sbor z Hluboké u Borovan ve svých stanovách z roku 1895 určuje přesně několik příčin.³⁹² Prvním důvodem bylo úmrtí hasiče, které bylo dosti časté, protože členové bývali zapojeni do spolkových aktivit až do pokročilého věku. Kromě úmrtí sešlostí věkem se ale objevují v období let 1914 až 1918 často i zápisy o smrti členů na frontách první světové války.³⁹³ Podle celostátní statistiky bylo na frontu v první světové válce posláno přes 85 tisíc členů českých sborů dobrovolných hasičů, z nichž 11 150 padlo v boji, 2 543 zemřelo na následky utrženého zranění a 157 bylo nezvěstných, což v celkovém součtu znamenalo pohromu pro stávající sbory.³⁹⁴

Dalším důvodem mohlo být podání oznámení sborovému výboru, že člen vystupuje ze sboru, přičemž příčiny mohly být různé, obvykle dlouhodobá nemoc, stáří nebo velmi časté stěhování rodiny, přičemž u stěhování jsou zajímavé zmínky o vystěhování dvou rodin z obce Dobšice do pohraničí v roce 1946.³⁹⁵ Objevují se ale i

³⁹⁰ Celé spektrum věkového složení pohřební pokladny ke konci roku 1907 se nachází v přílohách práce v tabulce č. 15 a grafu č. 5. Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14., příloha s. 1.

³⁹¹ Kompletní statistika průměrného věku vstupujícího člena pohřební pokladny v letech 1895 - 1907 se nachází v přílohách práce v tabulce č. 16 a grafu č. 6. Hasičské rozhledy, 1908, roč. 14., příloha s. 2.

³⁹² SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

³⁹³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.; SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953.; SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

³⁹⁴ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 80.

³⁹⁵ SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

rezignace kvůli osobním přím mezi členy sboru, jak se stalo na příklad ve sboru Doudleby, kde v roce 1897 odešli po neustálých neshodách jednatel a velitel sboru.³⁹⁶

Možnou příčinou také mohlo být podle těchto stanov, že výbor činného člena prohlásil za odešlého, pokud nezaplatil během roku i přes upomínky povinný příspěvek. Poslední možností jak ukončit působení u hasičského sboru bylo vyloučení spolkovým výborem. Vyloučení se uvalovalo jako nejtěžší disciplinární trest při porušení stanov či služebního řádu nebo pokud člen spáchal nějaký zločin a byl odsouzen soudem. Proti vyloučení se mohl dotyčný odvolat do 14 dnů k valné hromadě. Jako příklad pro vyloučení členů může posloužit situace ve sboru Dobšice z roku 1911. Zde byli vyloučení dva členové obsluhy stříkačky, protože se třikrát po sobě bez omluvy nedostavili na cvičení, které svolal velitel sboru, a tím porušili nařízení stanov, a proto byli vyloučeni.³⁹⁷ Ale tyto situace byly výjimečné a malé sbory si nemohly dovolit příliš vylučovat, kvůli omezenému množství kandidátů členství.

Čestné členství nebylo možné zrušit a platilo tedy doživotně. Každý bývalý člen měl nakonec povinnost odevzdat do 24 hodin propůjčené vybavení zpět sboru. Podobné podmínky se objevují i ve stanovách sboru z Doudleb, které se liší pouze ve dvou bodech, a to v ustanovením o odevzdání propůjčeného vybavení, neboť bylo-li poškozeno, tak se musela způsobená škoda uhradit. Druhá odlišnost byla ve výslovném nařízení, že již složené příspěvky nemohly být vráceny.³⁹⁸

Ve stanovách z roku 1930 se možnost zániku členství rozšiřuje z klasických čtyř důvodů, tedy na úmrtí, odhlášení, pozbytí a vyloučení, ještě o nedodržení předepsané zkušební lhůty a nesložení členského slibu. Rozšířeny byly i staré příčiny, k odůvodnění vystoupení kvůli smrti člena je nově přidáno ještě prohlášení za mrtvého. Odhlášení se muselo podávat písemně výboru. Pozbytí členství se mohlo z různých důvodů. Činný člen mohl být takto postižen, pokud neplnil sborové povinnosti, tedy nedostavil se opakovaně bez omluvy veliteli na cvičení nebo požární zásah. Přispívající člen pozbyl

³⁹⁶ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940, s. 30–32.

³⁹⁷ SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

³⁹⁸ Tato druhá odlišnost svědčí nejspíše o domáhání se bývalých členů těchto peněz po svém odchodu ze sboru. Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, Stanovy SDH Doudleby z roku 1896, kart. 4032.

členství, když neuhradil rok příspěvky, i když byl upomínán. Poslední příčinou pozbytí členství bylo vyhoštění člena. Pokud se chtěl člen odvolat proti pozbytí členství, tak to mohl udělat do 14 dnů od doručení rozhodnutí k valné hromadě a poté k druhé odvolací instanci, kterou byl župní výbor.³⁹⁹

Vyloučení člena sboru bylo možné z příčiny porušování stanov či kázně, pokud byl odsouzen za trestný čin, ale také nově za urážku vyšších organizačních složek hasičstva. Pokud byl některý z členů navržen na vyloučení, tak se musela sejít schůze sborového výboru, který musel nadpoloviční většinou rozhodnout o tomto problému. Vyloučený měl ale i tak stále naději, že bude moci zůstat ve sboru, protože se mohl odvolat ke smírčímu soudu. Pokud byl člen vyloučen, tak musel do tří dnů, dříve do jednoho, odevzdat propůjčenou výzbroj, jinak mu hrozila soudní žaloba. Neměl opět právo na vrácení zaplacených příspěvků a nově nemohl být vyloučený člen přijat do žádného jiného hasičského sboru v Československé republice.⁴⁰⁰

Od roku 1939 se i přes přepracování stanov podmínky zániku členství nezměnily. Změny nastaly pouze v nařízení ukládajícím bývalému členovi, že musí doplatit dlužné příspěvky, odevzdat propůjčené vybavení do osmi dnů a přibylo také upozornění, že i přes vystoupení nezaniká tomuto občanovi povinnost branných a protiletceckých úkolů, pokud jich nebyl zproštěn spolkem, nebo příslušnými úřady.⁴⁰¹

³⁹⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

⁴⁰⁰ SOKA České Budějovice, HS Lhotka u Olešnice, sign. B1243, Stanovy sboru z roku 1936, kart. 1.

⁴⁰¹ SOKA České Budějovice, HS Lhotka u Olešnice, sign. B1243, Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

5. Sbor dobrovolných hasičů po stránce hospodářské

Pro zabezpečení fungování sborů dobrovolných hasičů bylo důležité, aby byl zachován dostatečný přísun finančních prostředků, které musely pokrýt všechny výdaje sborů. Tím se dostáváme k otázce příjmů sborů. Stanovy dobrovolných hasičů mluví jasně o možnostech příjmu a dělí je zpočátku na příspěvky členů, dotace od obce, ze Zemského hasičského fondu a ostatní dary.⁴⁰² Postupem doby se mezi tyto druhy povolených příjmů dostávají další, jako jsou výdělky ze společenských akcí, na příklad oblíbených hasičských plesů, či veřejné sbírky. Ve 30. letech 20. století se již objevuje povolení, aby hasičské sbory získaly živnostenské povolení či licenci především pro provoz pohostinství, hotelu či hraní divadla.⁴⁰³

Sbory dobrovolných hasičů z vesnic se ale stále spoléhaly na osvědčené druhy příjmu a živnostenské licence si nepožadovaly. Pravděpodobně proto, že jejich výdaje nebyly tak vysoké, jako u větších sborů městských, a tak neměly potřebu hledat další formy příjmů, nebo by prostě jejich živnost nebyla životaschopná. Usuzuji tak podle toho, že jsem nenalezl žádosti o vydání licencí ani zmínky o provozování živností těmito sbory. Příjmy i tak čerpaly z několika rozdílných zdrojů, které se však od sebe lišily jak velikostí možného příspěvku, tak stálostí jeho přísunu. Sborové příjmy proto rozdělují nejprve do dvou základních skupin podle stálosti jejich zisku, a to tedy na řádné a mimořádné. Řádné příjmy byly takového charakteru, že je sbor získával pravidelně každý rok, a byly povinné. Do této skupiny patří všechny členské příspěvky. Naproti tomu mimořádné příjmy sbory neměly pravidelně k dispozici a musely si o ně zažádat, jak tomu bylo na příklad u dotací, oslovit mecenáše ze svého okolí, nebo vyvinout nějakou výdělečnou činnost, nejčastěji pořádat ples. Tyto dvě skupiny, řádné a mimořádné příjmy, proto dále ještě dělím pro větší přehlednost podle věcného zaměření na čtyři podtypy s přihlédnutím na rozdělení ve stanovách, a to na členské příspěvky,

⁴⁰² Stanovy sboru dobrovolných hasičů z Vrábče z roku 1907. SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

⁴⁰³ Jak je uvedeno ve stanovách hasičského sboru v Mokřém Lomu z roku 1931, kde se jedná o spis, uložený ve fondu, SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, kart. 1., nebo ve stanovách sboru Nesměň z roku 1939. SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, kart. 1.

dotace od obce a Hasičského fondu věcné podpory, výnosy z činnosti sboru a nakonec dary a dědictví.

Rozdělení výdajů se ve stanovách sborů neobjevuje a nadřízené orgány je také zvlášť do skupin nerozlišují. Pro potřebu této práce jsem jednotlivé položky rozřadil opět do dvou skupin podle stálosti vydání na řádné a mimořádné. Řádné výdaje jsou takové, které musely sbory pravidelně zaplatit a byly jim nařízeny (tzv. obligatorní výdaje). Mimořádné výdaje se týkaly jednorázových nákladů. Dále jsem výdaje rozřadil do sedmi kategorií z věcného hlediska, a to na výdaje na zaplacení daní a poplatků, kancelářských potřeb, sborové výstroje a osobní výbroje, stavby a oprav skladiště, na náklady vzniklé z činnosti sborů, dary a příspěvky na pořizování literatury a tiskovin. Stejným dvoustupňovým rozdělením příjmů a výdajů chci docílit celistvosti a přehlednosti v problematice hospodaření sborů.

Výše příjmů a výdajů sborů byly vyrovnané, nebo se alespoň k tomuto stavu hasiči snažili přiblížit.⁴⁰⁴ Z pohledu zemské ústřední jednoty přemíra dotací, či naopak splácení velkých dluhů a z nich plynoucích úroků, mohla vést k přílišnému plýtvání zdroji hasičstva, které byly třeba na jiných místech. Pro nadřízené orgány bylo nejlepší,⁴⁰⁵ aby si spolky držely vyrovnanou bilanci a nedisponovaly úsporami příliš velkých částek nebo, aby naopak nedlužily příliš velké sumy věřitelům. Regulace probíhala především množstvím a výší přidělených podpor od nadřízených orgánů uvolněných pro jednotlivé sbory dobrovolných hasičů. Ale i přes toto tvrzení se objevují případy sborů, které se výrazně zadlužily a svým věřitelům splácely dluh několik let v menších splátkách.⁴⁰⁶ Opatření je to logické, protože sbory dobrovolných hasičů

⁴⁰⁴ Snaha o vyrovnaný rozpočet je jasně vidět např. v pokladních knihách. SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B 1453, Kniha pokladní 1899–1936; SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁰⁵ Zemská ústřední hasičská jednota vyžadovala, aby sbory posílaly výkazy svého hospodaření na své župy, kde byly podrobeny kontrole.

⁴⁰⁶ Jako u sboru v Doudlebech, kde po zakoupení stříkačky v roce 1896 hasiči dlužili několika občanům obce další tři roky a poté dluh přesunuli do záložny v Českých Budějovicích, kde ho spláceli dalších deset let. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940. Obdobný je případ sboru v obci Doubravice, kde opět po zakoupení stříkačky v roce 1911 vznikl dluh 2300 korun, který byl splácen

vznikaly jako ochrana proti živelným pohromám a podpora kulturního života obce. Tudíž nebyly již programově orientovány na tvoření peněžního zisku (na rozdíl na příklad od spořitelních a záložních spolků, kumpeliček).

Jisté finanční rezervy při správném hospodaření vznikaly, ale pouze pomalým tempem postupem času. Zpravidla měly nově založené spolky větší dluhy po zakoupení nového vybavení, které postupně splácely, a během let si utvořily peněžní zálohy na menší výdaje spojené s provozem. V případě ušetření větší částky,⁴⁰⁷ měly sbory své peníze uloženy na účtech v místních obecních záložnách, aby je měly lépe dostupné. Pokud nebyla záložna v obci, hledali hasiči zpravidla v okolí, ale vždy jen malé obecní záložny.⁴⁰⁸ Pro placení menších částek a rychlejší vyřízení těchto úkolů měly sbory příruční pokladnu, kterou měl pod dohledem jednatel sboru a vyplácel peníze ihned.⁴⁰⁹ Mohlo se ale také stát, že tyto menší náklady platili sami členové sboru a tento dluh se jim splácel až na schůzi výboru sboru od jednatele.

Celkový objem finančních prostředků, se kterými mohly sbory disponovat, se výrazně lišil, a to z mnoha důvodů. Roční obrat vesnických dobrovolných hasičských spolků v mnou zkoumaném prostoru se na přelomu století pohybuje v částkách mezi 50 – 250 korunami⁴¹⁰ a v době Československé republiky byl v rozmezí 500 - 2000 korun

postupně několik let. SOkA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁴⁰⁷ Některé sbory byly schopny ušetřit i několik tisíc korun. Např. sbor v Dobšicích měl v roce 1938 uloženo v záložně 2961 Kč. SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Kniha zápisů z valných hromad 1907–1939. Sbor ve Čtyřech dvorech měl finanční přebytek v roce 1920 v hodnotě 1630 Kč. SOkA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956, s. 32.

⁴⁰⁸ Sbor dobrovolných hasičů z Mokrého Lomu měl peníze uloženy v římovské kumpeličce, SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, Pokladní zpráva 1935, sign. B1453, kart. 1.

⁴⁰⁹ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B 1453, Kniha pokladní 1899–1936, s. 18.

⁴¹⁰ Uvádím jako měnovou jednotku koruny, protože byly od roku 1892 brány jako oficiální měna, více v knize Vorel P., *Od pražského groše ke koruně české*, Praha 2004, s. 317. Na venkově se však ještě delší dobu držela stará zlatková měna, jak tomu bylo i u velkého sboru v Ledenicích, kde ještě v roce 1899 účtovali ve zlatkách. Obecní úřad Lednice, Kronika SDH 1877–1933, s. 129.

bez dotací z věcného hasičského fondu od Zemského výboru.⁴¹¹ Nejdůležitější faktorem byla velikost sboru, potažmo počet členů dotyčného spolku. Množství členů se odráželo v sumě povinně odváděných příspěvků. Na druhou stranu ale bylo třeba více prostředků na nákup výstroje, což je nutilo žádat o větší subvence. Dále byla důležitá činnost sborů v oblasti kulturní. Větší sbory fungovaly zpravidla ve větších obcích, takže i společenské akce měly větší návštěvnost, a tím přinášely i větší zisky. Takže je logické, že větší sbory měly i větší obrat peněz ve svém rozpočtu. V neposlední řadě měla na vývoj hospodaření hasičských sborů vliv ekonomická situace státu a společnosti, především v rovině poklesu částek z některých druhů příjmů, jako byly na příklad spolkové plesy či dary od firem i soukromníků.

Nejvýraznější výkyv v obratu všech spolků bez výjimky přinášely nákupy výzbroje, ať už se jedná o stříkačku či hadice, nebo výstroje, když se kupovaly na příklad pracovní oděvy či přilby. Tyto výdajové nárůsty se samozřejmě odrážely i ve stránce příjmů, když přicházely vyžádané dotace na zaplacení vzniklých nákladů.⁴¹² Další velké částky v účetních knihách se dotýkají pořádání hasičských plesů, z nichž plynuly příjmy, které byly vždy vítanou vzpruhou pro rozpočet sboru.

Na příkladu sboru z Mokrého Lomu bych chtěl poukázat na velikost popisovaných výkyvů. Tento sbor se skládal v roce 1932 ze 46 členů, čímž se řadil mezi největší vesnické sbory v oblasti mého zájmu. V témže roce získal dotaci z fondu věcné hasičské podpory od Zemského výboru na koupi hadic v hodnotě 1 500 korun. Načež o tři dny později splatil svůj dluh 1 204,80 Kč výrobcí a o deset dní později splatil půjčku v římovské záložně 307,50 Kč, která byla použita na zaplacení zálohy při koupi hadic. Touto transakcí se příjmy a výdaje sboru za rok 1931 dostaly přes 2 500 Kč. O rok později, tedy v roce 1932, sbor nezískal žádnou dotaci a jeho obrat se pohyboval kolem 1 000 Kč. Z toho náklady na spolkový ples si vyžádaly výlohy ve výši 545 Kč, což je

⁴¹¹ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH 1896–1940. SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.; Tamtéž, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha inventární a zápisů o požárech 1899–1941.

⁴¹² Dotace jako jedny z typů příjmů budou rozebrány podrobně i s příklady v kapitole o mimořádných příjmech.

více než polovina výdajů z rozpočtu.⁴¹³ Z tohoto příkladu je jasně vidět, jak dotace výrazně přispívaly k hospodaření sborů a bez jejich pomoci by nákup důležitého vybavení velice zaostával.

Zajímavé je také porovnání hodnot obratu sboru a získaných dotací s průměrnou mzdovou a cenovou hladinou této doby v Československu. Na příklad v roce 1929 byl průměrný měsíční plat úředníka v soukromé sféře 1 367 Kč, horníka 940 Kč, dělníka v textilní výrobě 632 Kč a zemědělský dělník si mohl vydělat za den v průměru 17,50 Kč a k tomu měl stravu zdarma.⁴¹⁴ Ve státní správě byly platy v tomto období rozděleny po reformě gáží státních zaměstnanců z roku 1926 na dvě samostatné položky, a to na služné a činnové. Služné představuje pevný plat zaměstnance a činnové se udělovalo podle druhu vykonávané činnosti a místa výkonu povolání s přihlédnutím na životní náklady v jednotlivých oblastech Československa.⁴¹⁵ Měsíční průměrný příjem státního úředníka na prvním platovém stupni se pohyboval mezi 6 000–6 500 Kč služného a dále získal 1 250 Kč činnového, řádného profesora na vysoké škole 3 250–5 500 Kč služného a 372–800 Kč činnového, učitel v obecné škole pobíral měsíčně 750–2 550 Kč služného a 179–600 Kč činnového a poddůstojník z povolání u armády nebo četnictva měl příjem 600–1 375 Kč služného a 152–275 Kč činnového.⁴¹⁶ Pro srovnání domácí a zahraniční hospodářské situace ještě uvedu v následující tabulce průměrné měsíční příjmy v přepočtu na koruny z druhé poloviny 20. let 20. století, takže ze stejného období jako jsou výše uvedené tuzemské mzdy.

⁴¹³ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴¹⁴ Průcha V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny v Československu 1918-1992*, díl 1., Brno 2004, s. 236.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 387.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 388.

Porovnání průměrných měsíčních příjmů v 2. polovině 20. století (v Kč)⁴¹⁷

	Vysokoškolský profesor	Učitel	Úředník	Písařka	Dělník
Praha	3250 - 5500	1500	2000	800	875
Berlín	9600	3040	3040	1120	1840
New York	11200 – 16800	4560	4560	4000	4800

Pro dokreslení situace ještě uvedu průměrné ceny několika málo druhů základního zboží z roku 1928. Kilogram chleba stál 3,40 Kč, kilogram brambor 0,95 Kč, litr piva 2,90 Kč, litr mléka 1,95 Kč, kilogram másla 25,75 Kč, metrický cent uhlí 21,50 Kč, pracovní boty 100,80 Kč, pánská košile 24,90 Kč nebo pánský oblek 698,30 Kč.⁴¹⁸ Z těchto všech údajů je patrné, že sbory dobrovolných hasičů nedisponovaly, pokud tedy nedostaly přidělenou nějakou větší subvenci, nijak závratným ročním příjmem. V porovnání by se pohyboval v průměru na úrovni dvou měsíčních příjmů dělníka z příslušného období. U jednotlivých příkladů příjmů i výdajů spolků vždy uvádím konkrétní příklady, aby bylo možné jejich porovnání navzájem, i s průměrnými platy a cenami uvedených v předchozích odstavcích.

5. 1. Příjmy spolku

5. 1. 1. Řádné příjmy

5. 1. 1. 1. Členské příspěvky

Placení členských příspěvků bylo zakotveno ve stanovách dobrovolných hasičských sborů již od jejich počátků a zajišťovaly jediný pravidelný příjem spolků do

⁴¹⁷ Údaje převzaty z Kubů E. – Pátek J., *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000, s. 193.

⁴¹⁸ Průcha V. a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 283.

jejich pokladen.⁴¹⁹ Výše příspěvků se řídila buď podle stanov, kde byly některé typy příspěvků přesně určeny a vyčísleny, nebo podle rozhodnutí valné hromady sboru, protože stanovy u příspěvku přispívajících členů sice ukládaly členům za povinnost platit poplatky, ale pouze někdy dále specifikují přesnou částku. Dále se platilo zápisné do sboru, které musel zaplatit každý člen a které se platilo vždy s prvním příspěvkem po vstupu do sboru.

Příspěvky se tedy lišily podle toho, do jaké skupiny člen patřil. Skupiny byly čtyři a to členové čestní, zakládající, přispívající a činní. Čestní členové sboru byli vždy zproštěni platit příspěvky. Člen zakládající musel splatit sboru jistou částku, aby se jím mohl stát. V roce 1877 musel složit najednou 5 zl. V roce 1895 bylo třeba splatit 10 K. Od roku 1896 se objevuje doplnění, že částku je možné také splatit ve dvou splátkách v po sobě jdoucích letech, či místo peněz vložit věc o stejné hodnotě. Ve stanovách z let 1896 až 1926 se vyžadovala částka 50 Kč.⁴²⁰ Existovaly ale výjimky, jako byl na příklad sbor v Hluboké u Borovan, kde požadovali 20 Kč,⁴²¹ nebo ve Vrcově, kde vyžadovali 100 Kč.⁴²² Ve stanovách z obce Mokřý Lom z roku 1931 se již částka navýšila na 500 Kč, která je poté stabilní až do zániku Československé republiky. Od roku 1939 se mohla stát zakládajícím členem sboru i právnická osoba, ale ve venkovském prostředí jsem na tuto možnost v pramenech nenarazil.⁴²³ Částky těchto plateb se dodržovaly, protože šlo o prestižní záležitost.

Další skupinu tvořili členové přispívající, kteří byli povinni platit ročně určenou částku. Ve starších stanovách z roku 1877 až 1896 je daná pevná částka, která měla být

⁴¹⁹ Povinnost platit příspěvky a jejich výše se objevuje již v nejstarších mnou zkoumaných stanovách sboru z obce Ledenice z roku 1877. Části stanov se nacházejí za prvé ve fondu SOkA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, kart. 39 a další část je zapsána v kronice sboru z let 1890-1933, která se dnes nachází na Obecním úřadě v Ledenicích.

⁴²⁰ Ve sboru v Dobšicích platili zakládající členové v roce 1907 uvedených 50 Kč. SOkA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B613/1, Pamětní kniha 1907–1937.

⁴²¹ V roce 1914 přistoupil do tohoto sboru jako zakládající člen farář z Ledenic. SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938, s. 16.

⁴²² SOkA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

⁴²³ SOkA České Budějovice, SDH Nesměň, Stanovy spolku z roku 1939, sign. B1537, kart. 1.

placena. V roce 1877 sbor v Ledenicích vybíral ročně 1 zl., v Hluboké u Borovan v roce 1895 vyžadoval 1,10 K, v Doudlebech v roce 1896 ustanovili 2 K ročně,⁴²⁴ a také v obci Čtyři Dvory se roku 1901 částka dvou korun na schůzi přijala.⁴²⁵ Ve stanovách z roku 1899 se již ale píše pouze o placení poplatku, který byl schválen valnou hromadou. Tato formulace přetrvává až do roku 1939. Již od roku 1930 však mohla být členem přispívajícím právnická osoba. Od roku 1939 mohl být člověk přispívajícím členem u více spolků současně. Ve sboru dobrovolných hasičů v Hluboké u Borovan se v letech 1907–1914 vybíraly poplatky v hodnotě 1 K za rok a člena. Za první světové války se poplatky nejspíše neplatily. V době první republiky se postupně poplatek zvyšoval z 2 Kč až na 5 Kč.⁴²⁶ Pro srovnání v Rudolfově, v dvojnásobně větším sboru než byl v Hluboké u Borovan, členové v roce 1911 platili 2 K.⁴²⁷

Poslední skupinou členů, kteří platili příspěvky, byli členové činní. Tato kategorie byla ale odlišná v tom, že ve stanovách se pro ně neobjevuje žádná zmínka o placení, takže by vlastně měli být ve skupině neplatících, jako byli čestní členové. Přece jen činní členové sboru vykonávali samotnou hasičskou činnost a byli nasazeni při hašení. Přesto ale příspěvky v některých sborech platit museli.⁴²⁸

5. 1. 2. Mimořádné příjmy

5. 1. 2. 1. Dotace od obce a Hasičského fondu věčné podpory

Nejčastější možností jak získat pro sbor dobrovolných hasičů nějakou dotaci byla žádost o finanční pomoc na obecní zastupitelstvo obce, kde sbor fungoval. V první řadě obec zaštiťovala sbor ve většině úředních záležitostí,⁴²⁹ ale hlavně sama obec měla

⁴²⁴ Národní archiv Praha, České místodržitelství Praha - všeobecné, sign. 30/179/149, SDH Doudleby, kart. 4032.

⁴²⁵ SOKA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956, s. 14.

⁴²⁶ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴²⁷ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁴²⁸ Ve sboru Rudolfov v roce 1911 platili činní členové ročně poplatek 40 hal.

⁴²⁹ Na příklad, přes příslušnou obec se posílaly žádosti o dotace pro sbor, nebo výkazy o jeho činnosti. Obec také kontrolovala hospodaření hasičů a správné zacházení se subvencemi.

velký zájem na provozuschopnosti sboru, protože případný požár, či jiná živelná pohroma by bez jeho pomoci byla o dost hůře zvládnutelná. Dotace poskytované obcí byly zpravidla řádově menší než subvence od Zemského výboru prostřednictvím hasičského fondu věcné podpory, ale zato byly dosti časté a v některých případech skoro každoroční. Objem peněz, kterými si mohla obec dovolit dotovat sbor, se lišil podle velikosti obce a velikosti jejího rozpočtu, ale také podle vztahů mezi hasičským sborem a obcí. Poskytnuté částky kolísají většinou mezi 50 až 200 Kč na jednu dotaci a používaly se na placení menších výdajů spojených s provozem sboru. Nalezl jsem také případ, kdy se objem dotace od obce odvíjel od počtu členů hasičského sboru.⁴³⁰ Jsou i případy větších dotací, většinou na výzbroj, když bylo třeba při založení spolku rychle sehnat dostatek prostředků na její koupi.⁴³¹ V tomto případě většinou nešlo o proplacení peněz ze sborové pokladny, ale o přebrání dluhu přímo na obecní bedra. Další možností obce, jak financovat svůj sbor, bylo vyhlášení zvláštní, tzv. nápojové dávky.⁴³² Tato dávka se nařizovala pro celou obec po schválení Zemským výborem a byla vybírána několik let.⁴³³

Pro získání výzbroje, tedy pro velká vydání, ale byla mnohem efektivnější podpora z hasičského věcného fondu od Zemského výboru. Hasičský fond vznikl právě pro podporu hasičských sborů v roce 1884 na základě zákona č. 62 z 24. 12. 1884, zems. zák.⁴³⁴ Do tohoto fondu byly povinny přispívat všechny pojišťovny, které pojišťovaly proti ohni, a to dvěma procenty ze svého hrubého zisku. Tento fond se ještě

⁴³⁰ Tak to bylo např. u sboru Mokřý Lom, kde obec Branišovice platila ve 30. letech 20. století ročně částku 4 Kč za jednoho člena sboru. SOKA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴³¹ Příkladem může být dotace obce Ledenic v hodnotě 400 zlatých v roce 1882 na koupi nové stříkačky. Zápis o tom je ve fondu SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, kart. 39.

⁴³² Výše nápojových dávek se u mnou zkoumaných sborů neobjevuje, takže využiji údaje z obce Zárov z okresu Trutnov, kde v roce 1898 vybírali za litr piva 1 K a za litr tvrdého alkoholu 2 K. Hasičské rozhledy, roč. 7, 1901, s. 54.

⁴³³ Jako se to stalo v obci Doudleby, kde v roce 1896 zavedli nápojovou dávku na 6 let, v příčině sehnání financí na hasičskou stříkačku a stavbu skladiště. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 11.

⁴³⁴ Hasičské rozhledy, roč. 7, 1901, s. 348 - 349.

dělil na fond věcné podpory a osobní podpory. Z fondu věcné podpory se vyplácely dotace na výzbroj či splácení dluhů. Sbor mohl získat dotaci pouze jednou za tři roky. Od poloviny 20. let 20. století bylo povoleno vyplácet dotace na stavbu a opravy hasičský skladišť.⁴³⁵ Další podmínkou se stal nákup výzbroje pouze od tuzemských výrobců, což nařizovalo vládní nařízení č. 80/1935 Sb. z. a n.⁴³⁶ Osobní výstroj nebylo povoleno dotacemi proplácet.⁴³⁷ Z fondu osobní podpory se vyplácely peníze nemocným, raněným hasičům nebo v případě smrti pozůstalé rodině, ale protože jsem nezjistil využívání tohoto typu dotace u mnou sledovaných sborů, tak se mu zde nebudu podrobněji věnovat.

Nyní se zaměřím na průběh vyřizování žádostí o dotace z fondu věcné podpory. Žádost musela být podána obcí, která tak zastupovala sbor dobrovolných hasičů, nejdéle do konce měsíce července v roce, ve kterém chtěli žádat o dotaci. Pro tuto žádost se vyplňoval formulář vzoru „G“ vydaný Českou zemskou hasičskou jednotou, a přikládaly se přílohy pojednávající o hospodaření obce a sboru, žádajících o dotaci. Tento formulář je zajímavým pramenem ke studiu hasičských sborů i hospodaření obce, a proto se na něj zaměřím a provedu podrobný rozbor. Jako příklad mi bude sloužit formulář, vzor „G“ z roku 1928, určený pro žádost o podporu pro sbor dobrovolných hasičů v Hluboké u Borovan.⁴³⁸

⁴³⁵ Sbor z Jankova uspěl se svojí žádostí o dotaci na opravu skladiště již v roce 1926. SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Zápisy ze schůzí 1904–1963.

⁴³⁶ Pokyny k vyplacení dotace z věcného fondu pro sbor Mokřý Lom, uloženo ve fondu, SOkA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, kart.1.

⁴³⁷ Hasičské rozhledy, roč. 7, 1901, s. 366.

⁴³⁸ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, kart. 1.

Formulář žádosti za podporu na věcné potřeby z hasičského fondu, vzor G, v roce 1928 vytištěn v nákladu České zemské hasičské jednoty⁴³⁹

Tiskopis má tři strany. Na první straně v horní části se nachází hlavička formuláře se základními údaji o žadateli, názvem tiskopisu a datem vyplnění:

Místní obec: Hluboká. Sbor dobrov. hasičů: Hluboká. Pošta: Borovany. Samosprávný okres: Trhové Sviny. Dne 26. června 1930.

Dále se nachází adresa a vlastní žádost:

Zemskému správnímu výboru v Praze. Podepsaná správa sboru dobrovolných hasičů (správa obce) žádá podle zemského zákona ze dne 24. prosince 1884 č. 62 z. z. a prováděcích k němu nařízením dne 19. listopadu 1885, aby jí byla udělena podpora ze zemského hasičského základu pro potřeby věcné k uhrazení nákladu na tyto potřeby:

Zde následuje tabulka s rozepsanými položkami, jejich jednotlivou a úhrnnou cenou, na které by se měla dotace vztahovat:

Rozvrh potřeb – Dluh za: hadice od 3. 6. 1930, 751 Kč, 751 Kč. Nové náčiní: hadice další objednávka, 850 Kč, 851 Kč. Skříň na náčiní v sklad, 350 Kč, 350 Kč. T. j. úhrnem 1951 Kč.

K této tabulce je také po straně formuláře poučení:

Budíž žádáno toliko na náčiní nutné a poměrům místním přiměřené. Případný dluh na náčiní takové vykáže se zde částkou zbývající.⁴⁴⁰

Následuje odůvodnění potřeby subvence a k němu další poučení:

Pro udělení podpory mluví zvláště tyto závažné důvody: Obec je nemajetná a sboru může málo přispět. Náčiní je z části sešlé, hadice potrhane.⁴⁴¹

⁴³⁹ Tento formulář je přiložen v obrazové příloze č. 16.

⁴⁴⁰ Otázka plýtvání prostředky byla stále aktuální a zpřísňující se dozor jak hasičské organizace, tak státních úřadů se snažil tomuto nešvaru zamezit. Jak je vidět na nárůstu počtu kontrol u podávaných dotací.

⁴⁴¹ Tyto důvody byli velice časté a opakovali se, ale najdou se i případy, jako v žádosti o dotaci z roku 1936 znovu pro sbor v Mokrém lomu, že „Obec jest placením příspěvku na choromyslné chudé

Poučení: žádosti podávají se do konce července prostřednictvím okresní správní komise - nepřipojuje se příloh účetních. Dalších podpor lze témuž sboru dosíci ve lhůtách tříletých.

K této žádosti musely být přiloženy, v tomto případě vyplněny, přílohy:⁴⁴²

Dle odstavce VII. Prováděcích nařízení připojují se tyto doklady:

Na druhé a třetí straně tiskopisu byly jednotlivé přílohy rozděleny do tří kategorií

1) Hospodaření obce, 2) Stav požární ochrany v obci, 3) Sborové výkazy

Ad 1.

A) Inventář obecního majetku dle stavu ze dne 1. 1. 1930

1) Aktiva – Nemovitosti, Úhrnná cena veškerých pozemků činí 18000 Kč, Úhrnná cena veškerých budov činí 16000 Kč. – Movitosti, Cena různého náradí (včetně hasičského) 14000 Kč, Úhrn jistin (hotové jmění, cenné papíry) 3000 Kč. Činí úhrnem 51 000 Kč.

2) Passiva – Dluhy vtělené na nemovitostech obecních činí úhrnem 0 Kč. Dluhy ostatní 0 Kč. Jest úhrnem 0 Kč.

B) Obecní účet za rok 1929 (rok právě minulý)

Úhrn veškerého příjmu činí 18060 Kč. Úhrn veškerého vydání činí 21 511 Kč. Schodek se uhrazuje místní obecní přirážkou ku přímým daním ve výši 200%. Mimo to se vybírá obecní (katastrální) přirážka 0%. Místní přirážka školní 0%. Jiné mimořádné přirážky místní (dávký z lihových nápojů aj.) 0%. Úhrnem 200% místních přirážek.

příslušníky v ústavě a stavbou zastávky úplně finančně vyčerpána, takže nemůže sboru větší částku přispět.“ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, kart. 1. Další zajímavé odůvodnění je v žádosti o podporu z roku 1934 od sboru Vlhavy, které říká „Úplná nemajetnost obce která svými vysokými výdaji, které hlavně vyčerpává chudinský fond, není schopna vzdor vysokým přirážkám koupit stříkačky hraditi, dále nepříznivá poloha obce, která leží v kotlině u rybníků, tak že mlhy zabraňují shlednutí příp. požáru od sborů okolních, jakož i po kopcích se nacházející lesy tvoří podobnou clonu. Dále nepříznivé komunikační spojení, které tvoří samé, až na jednu, neschůdné cesty“. SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁴⁴² V tomto případě již jsou předtištěny ve formuláři, ale ve výkladu zákona č. 62/1884 zemského zákoníku z roku 1901 se jasně píše, že přílohy musí být přidány k žádosti a jsou vyjmenovány. Přílohy se během let nezměnily a byli stále stejné až do roku 1939. Hasičské rozhledy, roč. 7, 1901, s. 367.

C) Obecní rozpočet na rok 1930 (rok běžící)

Úhrn veškerého rozpočtového příjmu činí 4665 Kč. Úhrn veškerého rozpočtového vydání činí 6122 Kč.

Ad 2.

A) Výkaz o počtu obyvatel dle posledního sčítání lidu, o počtu a stavu obydlých a hospodářských stavení

Počet obyvatelstva 425. Počet veškerých budov v obci 83. Z uvedeného počtu budov jest: Popis. čísel 0, jiných budov obydlých 0, hospodářských budov (stodol, stájí a p.) 3. Způsob stavby: Spodní stavba budov jest zděná, Kryt je tašky.

B) Výkaz o zřízeních hasičských v obci.

Zde se vyskytuje tabulka počtu výstroje, výbroje a jejich stavu; popíši jen vyplněné případy:

Výzbroj (počet) 18, Stříkačka nové soustavy 2, Hadice 60ch, Žebříky lezecké 2, Cena veškerého náčiní 1400 Kč.

Náčiní chatrné vykáže se zvlášť a za číslici připojí se značka ch.

Které další sbory hasičské (tovární) stávají v obci?

C) Zřízení hasičská v obvodu 8 kilometrů

Znovu tabulka, tentokrát se jmény, vzdálenostmi, stavy (sbor, pouze stříkačka, nic) sborů v okolních obcích a jejich možnostech pomoci právě v Mokřém Lomu:

Borovany, 3 km, sbor a stříkačka, ano. Vrcov, 3 km, sbor a stříkačka, ano. Lhota, 2,5 km, sbor a stříkačka, ano. Jílovice, 3,25 km, sbor a stříkačka, ano. Třebče, 2,5 km, sbor a stříkačka, ano.

D) Zprávy o pojišťovnách, které v obci nejvíce pojišťují

Jméno pojišťovny: Slávie a První česká

Ad 3.

A) Zpráva jednatelská za rok 1929 (rok právě minulý)

Sbor trvá od roku 1895, počet členů činných 23, ženského odboru 0, jinošské družiny 0, přispívajících 15, zakládajících 2, čestných 1. Kolik z těchto členů je přikázáno samaritánské stráži (četě)? 2. V roce minulém konáno cvičení praktických 8, teoretických 5, schůzí výborových 3, valných 1. Veřejně vystoupil sbor 3krát. Požárů zúčastnil se v obci 0, mimo obec 1, záchranné služby 0. Sbor dodal stráží 0, hlídek 2, hotovosti 0. Jest členem Hasičské župy Trocnovské. Odbírá Hasičské rozhledy a Sborník? Ano. Řídí se normál. řády Čes. zem. hasič. jednoty? Ano. Vyzvedl si pro členstvo od České zemské hasičské jednoty normální svazové odznaky (jakožto svazové legitimace)? -. Kolik čísel má sborová knihovna? 10. Kolik členů má místní odbor pohřeb. pokladny? 0. Má sbor místní nemocenskou pokladnu? -. Jiná význačná činnost sborová: -.

B) Zpráva pokladní za rok 192(9)⁴⁴³ (rok právě minulý)

Úhrn veškerého příjmu činí 1208,10 Kč. Úhrn veškerého vydání činí 1188,75 Kč.

C) Stanovy sboru: (připojuje se otisk přílohou)

Na konci formuláře jsou podpisy a razítka žadatelů (sboru a obce) s potvrzením správnosti údajů:

Podepsaní potvrzují, že veškerá zde uvedená data jsou správná a pravá.

Správa sboru dobrovolných hasičů: V. Havelka starosta⁴⁴⁴, K. Hojda jednatel. Starosta obce: Jan Havelka

Správnost údajů po prozkoumání také potvrzovala správa příslušné hasičské župy, podle podpisu dohledem pověřeného župního starosty.

Po vyplnění této žádosti o dotaci musel být formulář poslán k nadřízené župě, která překontrolovala údaje a pře poslala ji dále k Okresnímu výboru, který znovu překontroloval údaje a poslal spis Zemskému výboru v Praze.⁴⁴⁵ Ten po prozkoumání

⁴⁴³ V tiskopise nebylo vyplněno, ale jiný rok to být nemůže.

⁴⁴⁴ Za sbor hasičů mohl žádost podepsat buď starosta sboru, jak je vidět zde, nebo popřípadě velitel sboru.

⁴⁴⁵ Stávalo se však, že formulář byl špatně vyplněn a bylo třeba ho upravit či doplnit. To se také stalo sboru z Libniče, když neuvedli ve formuláři stav obecního majetku, a tak musel okresní úřad ještě poslat žádost o tyto informace na Obecní úřad Libnič, aby je mohl po obdržení doplnit. SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1047, sign. 9/L, kart. 188.

žádost odesílal k České zemské hasičské jednotě, aby se k ní vyjádřila a sepsala své dobrozdání.⁴⁴⁶ Počátkem každého roku se pak konala schůze České zemské hasičské jednoty, která návrhy hodnotila. S tímto posudkem byl spis opět zaslán k Zemskému výboru, kde se definitivně rozhodlo o udělení či zamítnutí subvence.

Pokud byla dotace nakonec schválena, putovalo rozhodnutí k okresnímu výboru a od něj k žadatelské obci.⁴⁴⁷ Spolu s rozhodnutím přišly od Zemského výboru pokyny pro žádost o vyplacení již schválené dotace. Ta se totiž vyplácela až po předložení žádosti o výplatu povolené podpory, na kterou byl znovu předpisový formulář.⁴⁴⁸ V tomto formuláři se musela vyplňovat celá adresa obecního úřadu, protože dotace byla posílána obci poštovní poukázkou. Tato žádost se posílala přes hasičskou župu či okresní jednoty, které měly být při potížích nápomocny u jejího sepisování. Spis šel dál k České zemské hasičské jednotě, která ho předala Zemskému výboru. Výplata byla tedy uskutečněna po předložení žádosti, účtů od nakoupeného vybavení, nebo pokud šlo o dluh, musely se předložit nejnovější výkazy o dluhu a bylo doporučeno, aby byl přiložen též zkušební průkaz o novém vybavení, především stříkačky. Částka byla zaslána od Zemského výboru pomocí poštovní spořitelny a to poštovní poukázkou. Po vyplacení dotace měl obecní úřad povinnost do pěti týdnů sepsat vyúčtování došlé dotace a zaslat ho přes územně příslušný okresní úřad k Zemskému výboru. K tomuto účelu se vyplňoval zvláštní formulář.⁴⁴⁹ Toto opatření sloužilo jako kontrola správného použití dotyčné dotace.

Často se ale stávalo, že obecní úřad tuto svou povinnost vyřizoval až ke konci možného termínu, nebo to výjimečně vůbec neřešil. Poté nastupovali na řadu urgencye okresního úřadu. Názorně je toto vidět na situaci Obecního úřadu v Mokrém Lomu,

⁴⁴⁶ Hasičské rozhledy, roč. 7, 1901, s. 367.

⁴⁴⁷ Tyto pokyny pro obec se dochovaly k dotaci z roku 1938 pro sbor v Mokrém Lomu a jsou uloženy v SOkA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, kart. 1.

⁴⁴⁸ Platí pro rok 1938, bohužel tento typ tiskopisu jsem ve zkoumaných fondech neobjevil.

⁴⁴⁹ Formulář s názvem *Průkaz o upotřebením podpory hasičského fondu*, se dochoval z roku 1931 pro hasičský sbor v Rožnově na jejich dotaci 2 000 Kč na opravu mechanického žebříku od firmy Pártl a Frolík. Tiskopis je uložen ve fondu SOkA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1050, sign. 9/R, kart. 189.

který 9. prosince 1938 dostal vyplacenu dotaci 1 500 Kč na splacení dluhu za stříkačku a hadice, ale ještě 25. června 1939 si Okresní úřad v Českých Budějovicích stěžuje, že průkaz o upotřebení dotace nebyl zaslán a nařizuje ho zaslat Zemskému úřadu do osmi dnů.⁴⁵⁰

Pokud jde o vybavení, na které se dotace z věcné podpory získávaly, šlo především o nové stříkačky nebo opravy starších. Dále se objevují často dotace na pořízení nových hadic, nákup nových či opravu starých žebříků nebo navijáku. Od poloviny 30. let byly časté i dotace na opravu zbrojnic a skladišť hasičských sborů. Jako příklad použiji žádost o dotaci pro sbor z Hluboké u Borovan z roku 1939, kde žádají o proplacení dvou nových vrat do hasičského skladiště v hodnotě 900 Kč.⁴⁵¹ Nezřídka se uváděly také ve věci dotace obecnější označení jako na příklad náradí, výzbroj či hasičské zařízení.⁴⁵²

Objem dotací věcné podpory z hasičského fondu se pohyboval u mnou sledovaných sborů před rokem 1918 v hodnotách 100 až 300 K.⁴⁵³ V období po roce 1918 v rozmezí 500 až 3 000 Kč. Objevovaly se ale i výjimky, jako byla subvence celých 7 000 Kč v roce 1938 pro Sbor dobrovolných hasičů z Nedabyle, která měla pokrýt náklady na opravu stříkačky a skladiště.⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, kart. 1.

⁴⁵¹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, kart. 1.

⁴⁵² Sbor Nesměň získal v roce 1929 dotaci 3 000 Kč na splacení dluhu za hasičské vybavení zakoupené v roce 1925. SOKA České Budějovice, SDH Nesměň, sign. B1537, kart.1. Bohužel jsem nezjistil, co se pod tímto označením skrývá, i když podle roku vzniku dluhu (tentýž rok vznikl i sbor samotný) a jeho výše bych soudil, že šlo o splátku za stříkačku. Stříkačky si sbory pořizovaly, pokud to bylo alespoň trochu možné, ihned po svém vzniku, což je vcelku logické, protože bez tohoto vybavení by nemohly řádně fungovat.

⁴⁵³ Sbor ze Čtyř Dvorů získal subvenci v roce 1906 v hodnotě 100 K. SOKA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956, s. 20.; Sbor z Doudleb získal v roce 1912 podporu 120 K. Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.; Sbor v Jankově obdržel dotaci ve výši 260 K v roce 1905. SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 8.

⁴⁵⁴ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1/1045, sign. 9/N, kart. 188.

5. 1. 2. 2. Dary a dědictví

Poměrně častým druhem příjmů u hasičských sborů byly dary od různých osob či subjektů, které měly zájem na fungování dotyčného sboru. Tato kategorie by se dala ještě rozdělit na dary vyžádané a nevyžádané. Mnoho sborů rozesílalo žádosti o dary, v některých případech i ve velkém množství, různým mecenášům a institucím, u kterých doufaly v jejich podporu. Naopak nevyžádané dary získávaly sbory bez předešlých žádostí u dárců. V některých případech je také obtížné zjistit, jestli šlo o dar, či o výnos z činnosti spolku, protože dotyčný subjekt mohl zasílat dary hasičským sborům, ale také mohl proplácet náklady sboru při jeho činnosti. Příkladem může být Vzájemná pojišťovací banka Slavia, která proplácela náklady na opotřebení výstroje hasičských sborů po zásazích u požárů či jiných živelných katastrof, jejich pojištěnců, ale také po zaslání žádosti vyplácela finanční částky jako běžný dar. Problém pak vyvstává v tom okamžiku, když se položky zapisovaly do pokladního deníku stejně pro obě události a jediná možnost, jak zjistit za jakých účelem byla částka vyplacena, je konfrontovat případ s dalšími dostupnými prameny.⁴⁵⁵

Žádosti o dar mohly putovat k několika skupinám subjektů. Pokusím se je představit postupně podle společenské hierarchie od nejvyšších příček k méně důležitým. Začnu vyžádanými dary, protože jich bylo více. Do roku 1918 byl nejvýše postaveným dárcem bezesporu císař, který přispíval hasičským sborům každoročně, ale k malým venkovským sborům putovala jeho podpora jen výjimečně. Například sboru v Ledenicích přispěl císař v roce 1878 částkou 40 zl.,⁴⁵⁶ sbor v Doudlebech získal od císaře dotaci v roce 1896 v hodnotě 40 zl.,⁴⁵⁷ nebo hasiči z Jankova byli obdarováni roku 1906 částkou 100 K.⁴⁵⁸ Naproti tomu, sboru z Mokrého Lomu v roce 1899 byla žádost o dotaci zamítnuta.⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁵⁶ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 18; SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha korespondence 1899–1940.

⁴⁵⁷ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 9.

⁴⁵⁸ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 11.

⁴⁵⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha korespondence 1899–1940.

Od vzniku první republiky byly jisté pokusy ze strany sborů o udělení daru od prezidenta republiky, ale podle dochovaných účetních a protokolárních knih zkoumaných venkovských sborů žádnou dotaci neobdržely. Jako příklad mohu uvést žádost o subvenci od sboru dobrovolných hasičů a obce Vrcov, kterou zaslaly 4. ledna 1923 kanceláři prezidenta republiky a žádaly o podporu pro svůj nově vzniklý sbor na nákup stříkačky a dalšího hasičského vybavení. Podle jejich tvrzení potřebují na zaplacení všech potřebných nákladů přes 35 000 Kč, které sami nejsou schopni sehnat, a to odůvodňují chudými poměry obce i jejich obyvatel.⁴⁶⁰ Jejich žádost byla přeposlána ministerstvu vnitra, které ji zamítlo pro nedostatek finančních prostředků.⁴⁶¹

Další možná skupina dárců již byla širší a jednalo se o zemskou šlechtu a církve. Podpora hasičských dobrovolníků byla pro šlechtu zajímavá, protože sbory chránily také jejich rozsáhlé majetky a tím jim pomohly od nákladné požární policie,⁴⁶² kterou musela šlechta dříve na svých panstvích zajišťovat sama pomocí požárních řádů.⁴⁶³ Příspěvky od šlechty se objevují především v době Rakouska – Uherska, ale dají se najít i v době první republiky,⁴⁶⁴ i když v mnohem menším měřítku, jak slábla síla

⁴⁶⁰ SOKA České Budějovice, HS Vrcov, sign. B2394, kart. 1.

⁴⁶¹ Žádost i zamítavou odpověď na ni je připojena v obrazové příloze č. 17.

⁴⁶² Sbor z Doudleb v roce 1903 zasahoval u požáru pivovaru v Plavnicích, který v té době patřil knížeti ze Schwarzenberka, a zachránil před shořením jak stáje, tak pivovarský provoz. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 9.

⁴⁶³ Zajímavá je i žádost o dar nově zřízeného sboru ve Zlivě z roku 1899, který žádal knížete Schwarzenberka o peněžní podporu na koupi stříkačky a vybavení. Odůvodňuje to tím, že tento sbor může pomoci při hašení továrny na hliněné zboží, lesů a několika šlechticových dvorů. Také argumentuje, že většina členů je zaměstnána v již řečené továrně. V odpovědi na jejich dopis jim bylo uděleno 100 zlatých, které si měli vyzvednout na ředitelství továrny. SOKA České Budějovice, SDH Zlív, sign. B2493, kart. 1.

⁴⁶⁴ Sbor hasičů ve Vhlavách obdržel v roce 1934 částku 1 000 Kč od knížete Schwarzenberka na splacení dluhu po koupi motorové stříkačky, která byla přijata, ale u tohoto daru je zajímavé, že 27. července 1934 přišel dopis od Správy rybářství knížete Schwarzenberka v Hluboké nad Vltavou k obecnímu úřadu, kde se apeluje na sbor, aby zaslal dopis na ředitelství schwarzenberského velkostatku s projevem díky. Je s podivem, proč vlastně toto upozornění vzniklo: jestli sbor za tak velkou dotaci neprojevil žádný dík, což bylo pro udržení dobrých vztahů naprosto nepřírozené, nebo zapomněli, a to je dosti nepravděpodobné.

šlechtického kapitálu a hasičské dobrovolné sbory se dostávaly stále více pod kontrolu státu. V jižních Čechách byli nečastějšími dárci mezi šlechtou knížata ze Schwarzenberku, Adolf Josef (1832–1914) a Jan Nepomuk (1860–1938), sídlící na Hluboké nad Vltavou, a hrabě Buquoy z Nových Hradů.⁴⁶⁵ Šlechtické příspěvky putovaly především ke sborům na jejich někdejších panstvích.

V případě darů od vyšších církevních hodnostářů jsem našel pouze dar od preláta z Vyšebrodského kláštera z období přelomu 19. a 20. století, který sboru z Doudleb zaslal v roce 1896 částku 20 zl.⁴⁶⁶ Jiná situace byla u darů místních farářů, kteří občas přispívali ze svých prostředků, nebo se stávali zakládajícími členy sborů, aby podpořili společensky prospěšnou činnost hasičů v jejich obci. Faráři také občas odkazovali ve svých závětech finanční prostředky spolkům, ve kterých působili, nebo ke kterým měli kladné vztahy.⁴⁶⁷

Třetí skupinou dárců byly firmy, které měly sídlo v oblasti fungování sborů, nebo pojišťovny, a to ve většině případů ty, u kterých byl příslušný sbor pojištěn, anebo záložny fungující opět v okolí sboru a nejčastěji ty, u kterých měly složeny svoje peníze, či si u nich půjčily prostředky.⁴⁶⁸ Firmy sídlící v blízkosti sboru měly samozřejmě z činnosti sboru dobrovolných hasičů prospěch, protože případný požár bez jejich pomoci by pro ně byl katastrofou. Příspěvky nemusely být pouze finanční, jak je vidět na daru z roku 1923 od pivovaru z Plavnice, který dal Sboru hasičů v Doudlebech

Mohlo se ale stát, že s děkovným dopisem čekali příliš dlouho, a tak vzniklo nedorozumění. SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁴⁶⁵ Hrabě daroval v roce 1899 sboru v Hluboké u Borovan 40 zlatých. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁶⁶ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 3.

⁴⁶⁷ Příkladem této situace je odkaz faráře z Doudleb, Tomáše Zachardy, který zemřel v roce 1926 a daroval 200 korun místním hasičům. Farář Zacharda byl zakládajícím členem spolku. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 70.

⁴⁶⁸ Sbor z Hluboké u Borovan získal v roce 1927 dar od Okresní hospodářské záložny z Trhových Svinů v hodnotě 100 Kč. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

25 l piva pro jejich ples,⁴⁶⁹ nebo u Českého akciového pivovaru z Českých Budějovic, který v roce 1934 přispěl sboru Mokřý Lom na spolkový ples pivem v hodnotě 30 Kč.⁴⁷⁰

Dalším motivem mohlo být nacionální cítění u některých firem především na konci 19. a v prvních desetiletí 20. století, hlavně na tak etnicky promíšeném území, jakým bylo okolí Českých Budějovic. Samozřejmě, že ne všechny žádosti byly kladně vyřízeny, ale pokud byly zamítnuty, většinou byl příčinou nedostatek finančních prostředků.⁴⁷¹ Částky, které firmy posílaly sborům, ale nebyly nijak veliké oproti šlechtickým, nebo obecním, nemluvě o zemských dotacích, jednalo se vždy o částky v rozsahu několika desítek korun.⁴⁷² V podstatě šlo o symbolickou podporu.

Pojišťovny měly z fungování sborů samozřejmě velký zisk, protože díky jejich činnosti musely vyplácet mnohem méně na pojistném poškozeným pojištěncům. Nejčastějšími dárci mezi pojišťovnami u mnou zkoumaných sborů byly Vzájemná pojišťovací banka Slavia a První český císařsko-královský privátní ústav pojišťovací, později přejmenovaný na První českou pojišťovnu.⁴⁷³ Sbor z Ledenic získal v letech 1887–1894 za zásahy u 25 požárů a třech povodní pomoc od pojišťovacích společností v celkové částce 129,60 zl.⁴⁷⁴ Sboru v Hluboké u Borovan byl zaslán například v roce 1916 dar 10 K od První české pojišťovny, nebo v roce 1923 od Vzájemné pojišťovací

⁴⁶⁹ Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.

⁴⁷⁰ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁷¹ Sboru v Doudlebech neschválila Vzájemná pojišťovací banka Slavia ani jednu jejich žádost o podporu, ačkoliv jí byly odeslány tři dopisy se žádostmi. V důsledku toho se nechal sbor pojistit u Prvního českého císařsko-královského privátního ústavu pojišťovacího. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 8.

⁴⁷² Na příklad firma Hardtmuth zaslala sboru z Doubravice v roce 1917 částku 20 Kč. SOkA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁴⁷³ První český císařsko-královský privátní ústav pojišťovací daroval v roce 1896 sboru v Doudlebech 56 zlatých. Tento dar byl vyplacen po pojištění sboru u této pojišťovny. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 3.

⁴⁷⁴ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1890–1933, s. 105.

banky Slavia 50 Kč.⁴⁷⁵ Vzájemná pojišťovací banka Slavia také zaslala dar 150 Kč sboru Mokřý Lom,⁴⁷⁶ nebo v roce 1934 hasičskému sboru Vlhavy v hodnotě 100 Kč.⁴⁷⁷ Na těchto několika posledních příkladech chci naznačit postupný růst darovaných částek, což je v podstatě obecné pravidlo pro všechny typy příjmů, a je na tom vidět snaha zvyšovat sumy darů podle nárůstu cen na trhu.

Poslední skupinou darů jsou příspěvky od jednotlivců či skupin, kteří buď měli zájem o hasičskou problematiku, nebo byli vděční za pomoc sboru při živelných katastrofách, a všichni zpravidla pocházeli z působiště sboru.⁴⁷⁸ Výše darů v této kategorii se často pohybovala pouze v korunových částkách a odvíjela se především od lokality, kde sbor působil. V bohatších vesnicích si sice občané mohli dovolit větší štědrost,⁴⁷⁹ ale záleželo také značně na jejich myšlení a podpoře ideálů hasičstva.⁴⁸⁰ Tato skupina darů se řadí mezi jeden z častějších příjmů sborů, ale kvůli jejich výši zdaleka ne mezi nejvýnosnější. Tyto menší dary se často předávaly na sborových plesech. Od jednotlivců se nemusely objevovat pouze dary za jejich života, ale i po jejich smrti. Tento jev nebyl nijak rozšířený, ale vyskytoval se.⁴⁸¹

⁴⁷⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁷⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁷⁷ SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁴⁷⁸ V obci Mokřý Lom přispělo Místní sdružení republikové mládeže hasičskému sboru 30 Kč. SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁷⁹ Sboru ve Čtyřech Dvorech přispěl roku 1921 pan Pilbaur částkou 50 korun. SOKA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956, s. 33.

⁴⁸⁰ Existovaly i výjimky ve výši daru, třeba v Hluboké u Borovan v roce 1899 darovala paní Marie Jirková celých 50 zl. ve prospěch místního sboru, při příležitosti svěcení stříkačky, které byla kmotrou. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938. V obci Dobšice věnovala Anna Trávníčková v roce 1907 částku 100 K místním hasičům. SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B613, Pamětní kniha 1907–1937.

⁴⁸¹ Na příklad sboru v Doudlebech v roce 1925 pan Václav Paleček odkázal 50 Kč. Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.

Veřejné sbírky také mohly sboru přinést příjmy a ve stanovách jsou přímo jmenovány jako možný zdroj financí, ale venkovské hasičské sbory většinou využívaly jiných zdrojů příjmů, většinou jednotlivých darů, a tak se veřejné sbírky u mnou zkoumaných sborů objevují spíše výjimečně. Když sbor z Mokrého Lomu potřeboval postavit nové skladiště, a tak vyhlásil v roce 1935 veřejnou sbírku a získal nezanedbatelnou částku 2 070 Kč.⁴⁸²

5. 1. 2. 3. Výnosy z činností sboru

Sbory se nemusely spoléhat při shánění finančních prostředků pouze na své okolí v podobě nejrůznějších darů či dotací, nebo na příspěvky svých členů, které byly pravidelné, ale stěží by pokrývaly celý provoz sboru. Spolky mohly samy podnikat různé akce a z jejich pořádání mít příslušný zisk, a velká většina z nich to dělala.

Nezákladnější činností dobrovolných hasičů bylo hašení, což byl prazákladní smysl vzniku sboru, ale při zásahu u požáru se samozřejmě opotřebovávala výzbroj i výstroj členů a na jejich opravy musely být vynakládány prostředky sboru. Jednou z možností, jak sbor mohl mít příjem ze své činnosti, bylo zažádat o proplacení těchto nákladů od pojišťoven, u kterých byl pojištěn příslušný objekt, ve kterém hořelo.⁴⁸³ Množství těchto plateb samozřejmě záviselo na počtu zásahů a rozsahu požáru a také na ochotě pojišťoven, které občas nejevily příliš zájem o tyto platby.⁴⁸⁴ Dalším subjektem,

⁴⁸² SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁸³ Vzájemná pojišťovací banka Slavia proplatila sboru v Hluboké u Borovan v roce 1920 za zásah u Jana Havelky 59 Kč. SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁸⁴ Znovu se dostávám k zajímavému vztahu sboru z Doudleb a Vzájemné pojišťovací banky Slavia. Sbor po zásahu u požáru v obci Doudleby zažádal k Prvnímu českému císařsko-královskému privátnímu ústavu pojišťovacímu a Vzájemné pojišťovací bance Slavia „o podporu za omezení požáru a na porouchané hadice“. První jmenovaný ústav poslal obratem částku 5 zl., ale pojišťovna Slavia odpověď sboru ani neposlala. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby, 1896–1940, s. 10.

který proplácel hašení tentokráte, ale na svých objektech, byly státní dráhy.⁴⁸⁵ Mohlo se také stát, že za jejich zásah při požáru byl sborům poslán dar i bez předchozího žádání, jako projev díky.⁴⁸⁶ Tento typ daru ale řadím do této kategorie, protože byl vyplácen na základě určité akce.

Další činností sborů, které vynášely do spolkové pokladny nemalé prostředky, byly různé kulturní a společenské akce, které spolky pořádaly. Nejčastější akcí byly hasičské zábavy či plesy a tato tradice vydržela až do dnešní doby. Samotný příjem z plesu se skládal z prodaných vstupenek, tomboly a dalších doprovodných akcí, jako byly například dámské volenky, či prodávání pohlednic. V období před rokem 1920 se konaly různé věnečky a zábavy, ale nebyly pravidelné a nevydělávaly tak vysoké částky.⁴⁸⁷ Od 20. let 20. století byl ve většině sborů konán pravidelně hasičský ples, který byl nejčastější a nejdůležitější kulturní akcí, která měla pro sbory z finančního pohledu blahodárny efekt. Nezřídka se polovina, někde i více, ročních nákladů zaplatila ze zisku z pořádaného plesu. Výnos z této akce byl většinou pravidelný, díky každoročnímu konání, což znamenalo v podstatě druhý stálý příjem vedle členských příspěvků a jeho výše ho řadí hned po zemských dotacích na druhé místo mezi spolkovými příjmy.

Dalo by tedy se říci, že zisky ze spolkových plesů byly komplexně nejlepším a nejvýnosnějším příjmem sborů dobrovolných hasičů.⁴⁸⁸ Uvedu několik příkladů příjmů z plesů, a to z různého období a rozdílných sborů. Začnu staršími akcemi, tak na příklad

⁴⁸⁵ Sboru v Hluboké u Borovan v roce 1911 přispěly Státní dráhy 20 K za hašení. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁴⁸⁶ Připomenu již jednou zmíněný požár pivovaru v Plavnici v roce 1903, u kterého zasahoval sbor z Doudleb, který za svou snahu dostal od Schwarzenberské správy z Krumlova jako projev díky 100 l piva. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby, 1896–1940, s. 42.

⁴⁸⁷ V roce 1896 se v Doudlebech konal koncert s věnečkem po skončení svěcení stříkačky. Vstupné bylo ve výši 40 krejcarů pro hasiče a nehasič platil 60 krejcarů. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby, 1896–1940, s. 13.

⁴⁸⁸ K tomuto zjištění jsem dospěl po zpracování pokladních deníků sborů Doudleby, Hluboká u Borovan, Mokřý Lom, knih zápisů ze schůzí sborů Doubravice a Rudolfova a pamětních knih sborů Čtyři Dvory a Jankov.

ples v roce 1880 v Ledenicích vynesl sboru čistý zisk 7,10 zl.,⁴⁸⁹ věneček konaný v roce 1899 sborem ve Čtyřech Dvorech získal pořadatelům 27 zl.,⁴⁹⁰ pro porovnání v ten samý rok v Mokřém Lomu, jenž je o dost menší, získali hasiči za zábavu pouze 6 zl.⁴⁹¹ Ten samý sbor v roce 1912 pořádal další zábavu, která dokonce skončila ztrátou 15 K. V témže roce sbor Rudolfov získal z pořádané zábavy příjem 296,25 K a čistý zisk činil 216 K.⁴⁹² Ples pořádaný sborem Ledenice roku 1914 vydělal 44 K.⁴⁹³ Vstupné na hasičský ples na počátku 20. století se lišilo podle návštěvníka. Vždy se rozlišovali členové hasičských sborů, nečlenové a ženy. Na plese sboru Doubravice v roce 1906 platil hasič 1,20 K, nečlen 1,40 K a žena 40 hal.⁴⁹⁴ V Rudolfově roku 1911 na plese zaplatil člen 1 K, nečlen 1,40 K, druhá žena 40 hal. a maska 1 K.⁴⁹⁵ Jak je vidět na výše uvedených příkladech, byla výše vstupného podobná, i když se obě obce od sebe velikostně značně liší.

Od roku 1920 se průměrné čisté zisky z plesů pohybují již v částkách kolem 200 až 350 Kč.⁴⁹⁶ Existovaly však značné výkyvy podle hospodářské situace a velikosti obce. Na příklad v roce 1932, což je období postižené celosvětovou hospodářskou krizí, která započala v roce 1929 krachem burzy v New Yorku a zasáhla s odstupem doby i Československo, získal sbor v Doudlebech za ples pouze 87 Kč.⁴⁹⁷ V Mokřém Lomu v ten samý rok měli příjem také malý, jen 86 Kč, ale o tři roky později již vybrali 756

⁴⁸⁹ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice, 1877–1933, s. 21.

⁴⁹⁰ SOKA České Budějovice, HS Čtyři Dvory, sign. B316, Pamětní knihy 1898–1956, s. 11.

⁴⁹¹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁹² SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁴⁹³ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 166.

⁴⁹⁴ SOKA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁴⁹⁵ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁴⁹⁶ V konkrétních případech nalezneme, že sbor z Hluboké u Borovan v roce 1921 vydělal 320 Kč, v roce 1929 získal 150 Kč a roku 1937 dostal 175 Kč. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.; Sbor v Jankově v roce 1905 získal 40 K a v roce 1925 obdržel 384 Kč. SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953.

⁴⁹⁷ Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby, 1923–1934.

Kč a po odečtení nákladů zbyl zisk 414 Kč,⁴⁹⁸ i když v období před krizí získávali ze svých plesů pouze průměrné částky. Na druhou stranu i přes prohloubení krize sbor v Rudolfově v roce 1933 z plesu přijal od návštěvníků dokonce 1 793,70 Kč a čistý zisk činil 796,20 Kč.⁴⁹⁹ Výkyvy v získaných částkách se objevovaly nejen za hospodářské krize. Například u sboru Jankov, který v roce 1923 měl bohatý příjem z plesu 465 Kč,⁵⁰⁰ nebo ještě větší zisk v případě velkého sboru z Rudolfova, který v roce 1925 získal 619,50 Kč.⁵⁰¹ Mohlo se ale také stát, že i velký sbor prodělal své peníze při pořádání plesu. Příkladem může být ples sboru Ledenice z roku 1920, kdy spolek tratil celých 144,40 Kč.⁵⁰²

Dalšími podobnými společenskými akcemi byla různá divadla či koncerty pořádané místním sborem. Tyto akce byly pouze nahodilé, ale dokázaly přilákat ještě více návštěvníků než ples. Například u sboru ze Čtyř Dvorů se pořádaly vcelku pravidelné koncerty, nebo plesy a při koncertu v roce 1925 výtěžili z této akce 841 Kč.⁵⁰³ Tento sbor se řadil mezi velké a bohaté, ale i velikostí poloviční sbor z Mokrého Lomu pořádal v roce 1934 hasičské divadlo s názvem „Helmice bez poskvrny“, a získal z tohoto podniku 202 Kč.⁵⁰⁴ Kromě toho pořádali zástupci sborů také výpravy na župní či okreskové sjezdy a z těchto cest měly sbory také příjem. Jedenáct členů sboru

⁴⁹⁸ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁴⁹⁹ Ve sborové knize zápisů ze schůzí je poznamenáno toto: „*Konaný ples sboru byl neobyčejně čteně navštíven, čemuž lze poděkovat hlavně vhodné volbě místnosti pí. Fraňkové. Místnosti byly úplně přeplněné, zábava družná.*“ Skutečnost, že byla akce takto popsána, nasvědčuje o neobvyklém stavu společenské události. SOkA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/3, Kniha zápisů ze schůzí 1932–1937.

⁵⁰⁰ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953.

⁵⁰¹ SOkA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/2, Kniha zápisů ze schůzí 1923–1931.

⁵⁰² Takto velký deficit je ale výjimečný a v kronice sboru je u tohoto plesu poznamenáno, že byl slabě navštíven. Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 173.

⁵⁰³ SOkA České Budějovice, HS Čtyři dvory, sign. B316, Pamětní kniha 1898–1956, s. 47.

⁵⁰⁴ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

z Hluboké u Borovan cestovalo v roce 1932 na župní sjezd a podle účetnictví byl z tohoto „výletu“ příjem 329 Kč.⁵⁰⁵

Samostatně jsem pak nechal příjem z pořádání okrskových či župních sjezdů, protože to byla výjimečná chvíle pro sbor, při které se do obce sjeli zástupci všech sborů z celé oblasti, nebo župy. Župní sjezd většinou přinesl pořádajícímu sboru do spolkové pokladny velkou částku peněz, která měla uhradit náklady na jeho pořádání, ale nejprve musely být vždy uhrazeny všechny výlohy. Dne 28. června roku 1914 se konal župní sjezd v obci Hluboká u Borovan. Sbor utržil za tuto akci 207,80 K. Tato částka se skládala z vybraného vstupného na místo konání akce v hodnotě 152,80 K, vstupného na večerní věneček činící 9 K⁵⁰⁶ a prodeje medailí a losů, který vynesl 46 K. Výdaje za akci činily celkem 190,40 K. Spolek tedy získal za pořádání akce 17,40 K, ale protože ještě před touto akcí si nechali místní hasiči opravit plochu před skladištěm, žebříky a trubku, tak je v podstatě bilance sjezdu vyrovnaná.⁵⁰⁷ Ale například v Mokřém Lomu, kde se v roce 1929 konal župní sjezd a spolek měl příjem z této akce 4891,40 Kč, z čehož bylo za vstupné 2 704 Kč, za slavnostní odznaky 847,40 Kč, za prodej pivének 1 155 Kč, za plakáty dostal od župy 50 Kč, za odznaky na čepice 50 Kč a za prodané pivo 85 Kč. Celkové náklady však činily 5 429,50 Kč, takže sbor musel doplatit nemalou částku 538,10 Kč.⁵⁰⁸ Polovinu této sumy zaplatil z výtěžku plesu a zbytek ze svých rezerv uloženým v kempeličce Římov.

Od 30. let 20. století existovala také skupina českých dobrovolných hasičských sborů, které se sdružovaly do Hasičského odboru a nazývaly se hraničářskými sbory. Tyto spolky vznikaly v místech se silným zastoupením německé menšiny. V okolí Českých Budějovic patřily mezi tyto hraničářské sbory České Vrbné, Dobrá voda,

⁵⁰⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁰⁶ Tato položka je výrazně menší než by se dalo očekávat, ale podle vpisku do účetní knihy sboru „*vstupné do věnečku - následkem neslušné konkurence Jana Havelky od vybírání upuštěno*“ je patrné, že za normálních okolností by byl výtěžek věnečku větší. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁰⁷ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁰⁸ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

Mladé, Nové Homole, Pohůrka, Rožnov, Rudolfovo a Šindlerovy Dvory. Tito hasiči dostávali od hasičské zemské jednoty roční příspěvek za tuto svou činnost a to v objemu 150-600 Kč a jeho výše závisela na počtu německého obyvatelstva usazeného v obci.⁵⁰⁹

5. 2. Výdaje spolku

5. 2. 1. Řádné výdaje

5. 2. 1. 1. Daně a poplatky

Pokud byl sbor začleněn do některé ze žup, musel jí poté platit příspěvek za každého svého člena. Tento příspěvek sloužil pro financování fungování župy a dále jako pojištění majetku platících sborů. Vyplácené částky se lišily zaprvé výší nařízené dávky a poté počtem členů sboru. Tyto poplatky se měly uhradit každý rok v lednu. Placení této dávky ale bylo ve skutečnosti, podle dochovaných účetních knih, až do poloviny 20. let 20. století dosti náhodné, jak je vidět například na platbách sboru Hluboká u Borovan, který byl začleněn po celou sledovanou dobu do Trhosvinenské župy Trocnov. Částky placené tímto sborem župě mezi léty 1904–1918 se pohybovaly v hodnotách od 30 do 70 hal. za člena, v poválečných letech 1918–1922 poplatky sbor neplatil vůbec, od roku 1923–1930 platil již pravidelně příspěvek 4 Kč za člena, v letech 1931–1933 posílal 5 Kč a nakonec od roku 1934 se poplatek zvýšil na 7 Kč.⁵¹⁰

Každá župa požadovala jinak vysoké příspěvky. V porovnání s prvním příkladem náležel sbor z Doudleb k Hasičské župě Českobudějovické – Budivoj a jeho splacené dávky byly v letech 1916–1920 celkem 75,20 K,⁵¹¹ v letech 1921–1923 platil spolek 2 Kč za jednoho člena, od roku 1924 do 1930 posílali příspěvek ve výši 3 Kč a od roku 1931 do 1932 splácel spolek poplatek 4 Kč za člena.⁵¹²

⁵⁰⁹ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003, s. 102.

⁵¹⁰ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵¹¹ V tomto časovém období se činnost sboru utlumila, jak je poznat na sborové kronice, která vynechává léta 1916–1921. Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940.

⁵¹² Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.

Národní daň byl příspěvek, který vybírala Zemská ústřední hasičská jednota na podporu vlasteneckých aktivit podniků, jako byly například Ústřední matice školská, Národní jednota či Národní jednota pošumavská. Do roku 1902 byly tyto dary od hasičských sborů neorganizované a jejich výše kolísala. Ústřední výbor Zemské ústřední hasičské jednoty se proto 15. prosince 1901 usnesl, aby od roku 1902 byl vybírán pravidelně jednotný příspěvek, tzv. národní daň. Výše dávky se stanovila pro jeden sbor minimálně na 2 K za rok a zaplatit ji mohl samotný sbor, její člen nebo jiný dárc. Takto se vyjádřil k placení národní daně na konci svého článku v Hasičských rozhledech Jakub Alois Jindra pokladník ústřední hasičské jednoty, „*Nevymlouvej se nikdo na chudobu, na námahu, na neochotu, ale oběťuj se, vzchop se k činu a dobrým předcházej druhému příkladem!*“.⁵¹³ Později se doporučená částka zvedala, takže ve 20. a 30. letech 20. století byla nejčastější hodnota daru 5 Kč. Dávka se odváděla příslušné nadřízené župě, a to nejčastěji společně s župním příspěvkem a předplatným na Hasičské rozhledy.

Placení tohoto příspěvku od sborů ale nebylo tak samozřejmé. Příkladem může být sbor z Hluboké u Borovan, u kterého se platba národní daně objevuje poprvé až roku 1907, když zaplatili 1 K. V letech 1908–1910 platil sbor ročně nařízené 2 K, ale od roku 1911 do 1913 zase platba klesla na 1 K. V období první světové války a obnovy země v poválečné době se částky pohybovaly od nařízených 2 K v letech 1914 a 1918 až po nulu v letech 1915–1916 a 1919–1920. Mezi léty 1921–1935 platil spolek pravidelně ročně 5 Kč, kromě roku 1930 kdy spolek zaplatil 10 Kč. Od roku 1936 se platby národní daně u zmiňovaného sboru vytrácejí.⁵¹⁴ Dalším sborem, kde se dochovaly celistvější údaje o placení tohoto příspěvku, jsou hasiči z Doudleb. Tento spolek platil v letech 1922–1928 po 5 Kč a od roku 1929 zasílal jednou za dva roky 10 Kč.⁵¹⁵

⁵¹³ Hasičské rozhledy, roč. 8, 1902, s. 1–2.

⁵¹⁴ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵¹⁵ Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.

Od vzniku Hraničářského odboru na počátku 30. let 20. století sbory také přispívaly částkou 10 Kč prostřednictvím župy na hraničářské sbory.⁵¹⁶ V okolí Českých Budějovic patřily mezi hraničářské sbory, jak již bylo shora uvedeno, České Vrbné, Dobrá voda, Mladé, Nové Homole, Pohůrka, Rožnov, Rudolfov a Šindlerovy Dvory a tyto spolky nemusely platit ani národní daň ani kupovat Hasičské rozhledy.⁵¹⁷

Hasičské sbory musely platit také takzvanou daň z obratu, jejíž vybírání bylo upraveno nejdříve zákonem č. 220/1896 ř. z., který byl novelizován nařízením z 15. července 1927, č. 76 Sb. z. a n. Tento nový zákon byl součástí reformy veřejných financí a měnil strukturu daňové soustavy Československé republiky.⁵¹⁸ Tuto dávku musely platit všechny spory, které měly nějakou výdělkovou činnost, nejčastěji se jednalo o příjem z pořádání kulturních akcí. Výše daně se pohybovala v letech 1930–1931 na dvou procentech a mezi léty 1932–1934 na třech procentech z příjmu.⁵¹⁹ Nejlépe dochovaným příkladem pro tento druh výdaje jsou údaje pro sbor z Hluboké u Borovan, který má ve své účetní knize záznamy o platbě této dávky od roku 1927 až do roku 1936, kdy kniha končí. Hodnoty této platby se pohybují v uvedených letech mezi 9–20 Kč.⁵²⁰

Povinným výdajem byl pro sbory i autorský poplatek, který se musel uhradit pokaždé, když byla pořádána nějaká hudební či divadelní akce. Tato povinnost vyplývala z autorského zákona č. 218/1926 Sb. z. a n. a výše byla vyměřena podle sazebníku Ministerstva školství a národní osvěty, který byl každý rok vydáván a

⁵¹⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵¹⁷ Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003. s. 102.

⁵¹⁸ Frána A., *Výklad a poučení o všech daních přímých podle nového zákona ze dne 15. června 1927 čís. 76. Sb. z. a n. : pro potřebu všeho poplatnictva a úřadů finančních na podkladě zákona, důvodové zprávy a judikatury srovnávacím způsobem za přihlížení k právnímu stavu, platnému na celém státním území*, Praha 1927.

⁵¹⁹ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Poukázky na zaplacení autorského poplatku, kart. 1.

⁵²⁰ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

obnovován ministerskou vyhláškou.⁵²¹ Hodnota poplatku závisela na ohlášení či neohlášení pořádané akce. Z předem oznámené zábavy se dávka vypočítala podle výše vstupného a velikosti sálu a u neohlášené se poplatek stanovil podle počtu obyvatel obce a typu akce.⁵²² Částky placené sbory se většinou pohybovaly mezi 15–60 Kč.⁵²³ Proces vyměření a zaplacení této dávky měl probíhat tak, že sbor poslal ohlášení konané akce Ochrannému sdružení autorskému, které mu následně podle zaslaných údajů vyměřilo dávku a odeslalo zpět vyúčtování a přiloženou složenku. Ale jak se ukazuje, sbory dosti často své akce neohlašovaly a poté se kvůli vysokým poplatkům odvolávaly k Ochrannému sdružení autorskému, aby jim byla platba zmírněna. Příkladem může být žádost o snížení tohoto poplatku od sboru v Doudlebech, který z plesu v roce 1930 měl uhradit částku 78 Kč, která jim byla poté snížena na 42 Kč.⁵²⁴

Dalším poplatkem pro hasiče bylo placení pojištění. Sbory si pojišťovaly buď svoje vybavení a skladiště, kde podle ceny vybavení sboru se stanovovala výše pojistné částky nebo přípřeže. Sbor v Doudlebech si v roce 1928 nechal pojistit svoje skladiště a vybavení u Hasičské vzájemné pojišťovny z Prahy na 14 800 Kč, při pojistném v roční částce ve výši 42,8 Kč.⁵²⁵ Pro hasičské sbory byly velmi důležité koňské potahy, které byly potřeba pro přesunutí stříkačky a mužstva do vzdálenějších lokalit kde propukl požár, protože i přes nástup automobilových stříkaček ve 20. letech 20. století měla většina venkovských sborů stále starší typy stříkaček, které potřebovaly právě koňskou sílu. Přípřež dodávali místní sedláci, ale ti si svých koní velmi cenili a tak musely být pro případ nehody sbor nebo obec pojištěny. Možností také bylo od roku 1931 zažádat o

⁵²¹ Sazebník autorských poplatků vydaný ve vyhlášce Ministerstva školství z roku 1934 se nachází v obrazové příloze č. 18.

⁵²² Soukromý archiv Jana Šimánka, Organizace plesů SDH Doudleby, fasc. 1.

⁵²³ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵²⁴ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Organizace plesů, kart. 1.

⁵²⁵ Pojistná smlouva je přiložena v obrazové příloze č. 19. Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Pojistná smlouva 1928, kart. 1.

pojištění přípřeže okresní úřad,⁵²⁶ který zajišťoval pojištění hromadně pro všechny sbory a za chudé obce výlohy platil.⁵²⁷

5. 2. 1. 2. Kancelářské potřeby

Aby mohl sbor řádně vést své záležitosti a komunikovat se svým okolím, potřeboval k tomu bezesporu i zařízenou kancelář. Bez kancelářského vybavení by nemohl jednat s úřady ani obchodníky a organizace sboru by byla velmi chaotická. Pro spolky byly důležité různé kancelářské knihy, ať už se jednalo o knihy zápisů ze schůzí spolkových orgánů, účetní deníky, členské matriky, soupisy inventářů, sborové kroniky a další. Takovéto nové knihy stály na začátku 20. století kolem 1–3 K. V období první republiky se ceny tohoto zboží pohybovaly mezi 10–30 Kč. Sbor z Mokrého Lomu si v roce 1899 zakoupil tiskopisy pro pokladní knihu za 1,50 zl. a nechal si je svázat do knihy, přičemž vazba stála 1,80 zl.⁵²⁸ Sbor z Hluboké u Borovan zakoupil v roce 1901 knihu pro smíšené sborové zápisy (matrika, zápisy sborových schůzí, pokladní deník) od papírníka Antonína Kováče za 1,20 K, v roce 1924 pořídil pokladní knihu za 15 Kč, nebo v roce 1930 za knihu členskou zaplatil 40 Kč.⁵²⁹

Sbor si nakupoval také tiskopisy a předtištěné formuláře, aby mohl podávat žádosti o dotace, nebo posílat příznání k dani z obratu.⁵³⁰ Poštovné a poselné bylo velmi častou položkou ve sborových účtech. Většina spolků platila jednomu ze svých členů, aby roznášel oznámení po obci mezi ostatními členy, nejčastěji oznámení konání sborových schůzí. Částky vyplácené jako poselné či „výplata obchůzky“ se pohybovaly v korunových položkách, sbor z Hluboké u Borovan dával za obchůzku 2 Kč a poselné

⁵²⁶ Návrh Hasičské vzájemné pojišťovny na sjednocení pojištění přípřeží v okrese České Budějovice. SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1, sign. 9/L, kart. 188.

⁵²⁷ Žádost o zaplacení pojistného okresním úřadem. SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1, sign. 9/L, kart. 188.

⁵²⁸ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵²⁹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵³⁰ Tiskopis příznání daně z obratu v roce 1928 stál 50 hal., obálka 30 hal. a poštovné 1 Kč. SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

záviselo na délce cesty, například do Trhových Svinů se vyplácelo cestovné 5 Kč.⁵³¹ Samozřejmostí potom jsou různé drobné náklady na kancelářské potřeby, jako byl inkoust, pera, tužky, razítka či obálky. Ale takto rozepsané se kancelářské potřeby objevují v účtech poskrovnu a pro zrychlení a zjednodušení práce se všechny tyto drobné položky zapisovaly souhrnně jako například „jednatelovy vydání“ či „správní výlohy“.⁵³² Pokud jsou položky rozepsané, tak můžeme zjistit, že v roce 1931 za schválení stanov si vyžádal zemský úřad 30 Kč jako administrativní poplatek a za vytištění pěti exemplářů s výrobou sborového razítka zaplatil sbor 38,80 Kč.⁵³³

5. 2. 2. Mimořádné výdaje

5. 2. 2. 1. Nákup sborové výstroje a osobní výzbroje

Výdaje za pořízení výstroje a výzbroje byly pro sborové rozpočty celkově tou největší zátěží, ale bez tohoto vybavení by byla činnost sboru nemyslitelná. Pokud jde o výši vydané částky, tak mezi náklady v této kategorii, a v podstatě i všemi ostatními vydáními sboru, byla vždy na prvním místě koupě stříkačky. Nákup stříkačky znamenal pro sbor velkou událost. Jednak zefektivnila práci spolku při zásahu u požáru, také se stávala v podstatě jedním ze symbolů dotyčného sboru a v neposlední řadě tento výdaj zasáhl znatelně do hospodaření sboru a většinou i obce. Náklady na nákup stříkačky byly tak velké, že většinou nebylo možné, aby se uhradily najednou z ušetřených prostředků, ale spíše se splácely v jednotlivých menších splátkách. Tato postupná platba mohla být dohodnuta přímo s výrobcem, takže splátky sboru či obce putovaly přímo k němu. Nebo si kupci vypůjčili potřebnou částku od záložen, nebo svých členů a splatili výrobci částku najednou. Na několika následujících příkladech jsou přehledně

⁵³¹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵³² Popis sumy těchto nákladů pod názvem „jednatelova vydání“ se objevuje u sboru z Doudleb. Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník sboru dobrovolných hasičů Doudleby 1923–1934. Sbor z Mokrého Lomu často zapisoval souhrn těchto nákladů jako správní nebo administrativní výlohy. SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵³³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

zdokumentovány různé postupy sborů při nákupu stříkaček v různých letech v průběhu období, jehož zkoumá tato práce.

Nejstarší příklad pochází ze sboru v Ledenicích. Nová stříkačka čtyřkolová, jednoproudá, sací stříkačka od firmy Smekal z Prahy - Smíchov v ceně 670 zl. a ročním úrokem 6 % z prodlení byla objednána byla 14. května 1882.⁵³⁴ Smlouva byla sepsána na částku 654,20 zl. až 30. května a 17. června byl stroj dodán sboru. Zkouška stříkačky proběhla bez větších komplikací 24. července za přítomnosti zástupce firmy.⁵³⁵ Splácení této koupě bylo ale dosti problematické. Obec zaplatila 29. září 1882 firmě Smekal 200 zl. a 3. října 1883 dalších 200 zl., ale v listopadu tohoto roku pan Smekal zemřel a firmu převzal jeho syn, který celou pohledávku předal továrníkovi B. Polackovi z Walterschauenu. Obec ještě splatila dvě splátky v celkové hodnotě 160 zl., ale 4. března 1885 na ni podal továrník žalobu k Zemskému soudu v Praze, aby mu byla nejpozději do 14 dnů od vydání rozsudku splacena zbylá dlužná částka 141,70 zl. a příslušné úroky od podání žaloby.⁵³⁶ Na tomto příkladu je vidět několik vcelku častých jevů. Zaprvé, výrobci dávali slevy při prodeji stroje, dále dokumentuje dlouhou dobu splácení, která však nebyla neobvyklá, a také zatížení obce, která na nákup přispívala.

Druhý příklad pochází z obce Doudleby, kde místní nově vzniklý sbor v roce 1896 zakoupil v červenci také od firmy Smekal z Prahy - Smíchov⁵³⁷ stříkačku za 1 070 zl.⁵³⁸ Finance na nákup stroje získal sbor pomocí půjček od občanů z Doudleb. Dluhy se postupně splácely několik let pomocí obecních i zemských subvencí. Zajímavé na této transakci je přesouvání dlužné částky mezi občany obce. Původní věřitel sboru Martin Menšík, starosta spolku, zapůjčil 1 191 zl. Jeho dluh přebrali František Duda v hodnotě 600 zl. a Marie Choulová v částce 591 zl. V roce 1897 musel

⁵³⁴ V obrazové příloze č. 21 je přiložen reklamní prospekt firmy Smekal, který používala kolem roku 1882. Český hasič, roč. 3, 1880, s. 48.

⁵³⁵ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 24.

⁵³⁶ Dochovala se příslušná žaloba pana Polacka proti obci Ledenice. SOkA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, kart. 39.

⁵³⁷ V obrazové příloze č. 22 je přiložen reklamní prospekt firmy Smekal, který používal v roce 1896. Český hasič, roč. 19, 1896, s. 98.

⁵³⁸ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 12.

sbor dlužnou částku F. Dudovi vyplatit, ale neměl prostředky, a tak si musel půjčit velitel sboru Josef Burda v záložně České Budějovice 500 zl. na svou osobu a dalších 100 zl. hasiči získali z nápojové dávky, kterou vypsala obec, jak jsem již shora zmiňoval. Tak mohla být pohledávka F. Dudy splacena. O rok později rezignoval velitel sboru Josef Burda i jednatel Ferdinand Linka, kvůli špatným a napjatým vztahům ve sboru, které byly zapříčiněny jednak špatnou finanční situací sboru, která vznikla velkými výdaji na nákup sborového vybavení, ale především osobními spory mezi členy spolku, které byly dlouhodobějšího rázu.⁵³⁹

V roce 1904 si pořídil sbor v Jankově novou čtyřkolovou stříkačku opět od firmy Smekal z Prahy - Smíchov za 2 000 K.⁵⁴⁰ Při podpisu smlouvy byla zaplacená záloha ve výši 80 K, kterou si sbor vypůjčil od velitele sboru Vojtěcha Reitingera.⁵⁴¹ Lhůta zaplacení byla dohodnuta na tři měsíce. Stříkačka byla dopravena za pět dní a po kontrolní zkoušce byla převzata. Zaplacení dodavateli bylo v poslední možný den, ale spolek si musel vypůjčit částku 1 920 K u velitele a starosty sboru.⁵⁴² U tohoto nákupu je překvapující rychlost dodání v porovnání s ostatními příklady.

Ve sboru Rudolfov byla výjimečná situace, protože nově vzniklý český sbor neměl v mezi převážně německými zastupiteli obce podporu pro svou činnost. To se projevilo, když si chtěli v roce 1911 koupit stříkačku, protože se museli členové sboru zaručit svým majetkem. Na šestiletý dluhopis s úrokem 6 % se podepsali starosta, velitel, náměstek velitele, jednatel a dva členové výboru. Stříkačka byla pořízena z Ústřední hasičské prodejny,⁵⁴³ ale nejdříve byla vystavena na hospodářské výstavě v roce 1912 v Praze. Po ukončení výstavy byla odvezena ke sboru. Cena stříkačky nejprve činila 2 450 K, ale po zakoupení dalšího materiálu (280 m hadic, šroubení s uvázáním a patentní přístroj proti zamrznutí) se částka vyšplhala na 3 277 K. Po

⁵³⁹ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 30.

⁵⁴⁰ V obrazové příloze č. 23 je přiložen reklamní prospekt firmy Smekal, který používal v roce 1904. Hasičské rozhledy, roč. 9, 1904, s. 542.

⁵⁴¹ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Kniha zápisů ze schůzí 1904–1963.

⁵⁴² SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953.

⁵⁴³ V obrazové příloze č. 24 je přiložen reklamní prospekt Ústřední hasičské prodejny, který používala v roce 1908. Hasičské rozhledy, roč. 14, 1908, s. 39.

jednání výboru se zástupcem výrobce byla cena snížena, takže měl sbor nakonec zaplatit 3 000 K.⁵⁴⁴

V období první světové války a následné době obnovy státu se aktivity sborů snížily na minimum a tak nákladné zařízení, jako byla stříkačka, se nepořizovalo. Dalším důvodem bylo pozastavení zemských subvencí, jejichž prostřednictvím se tyto nákupy alespoň zčásti sborům proplácely, protože státní finance byly v tomto období přednostně vynakládány na podporu armády.

Prvním příkladem z období Československé republiky bude nákup stříkačky pro sbor ve Vlhavě realizovaný roku 1934. Tento hasičský spolek byl nově založený a neměl pro svou činnost skoro žádné vybavení. Rozhodl se proto zakoupit stříkačku a další potřebné příslušenství od firmy Bohumil Mára jihočeská továrna na požární motorové stříkačky z Tábora.⁵⁴⁵ Vybral si čtyřkolovou motorovou stříkačku se čtyřmi válci o výkonu 32 hp a čerpadlem o dodávce vody 1300 l/min s příslušenstvím. Doplňky se skládaly ze šesti dílů pryžových savic spirálově ovinutých šňůrou se šroubením a těsněním, dvou dílů příručních pryžovaných konopných hadic se šroubením a těsněním, jednoho sacího koše s konopnou smyčkou a karabinou, dvou proudnic, pěti hubic, manometru, vakuometru, olejomanometru, rezervní svíčky do motoru a sady klíčů a dalšího potřebného nářadí.⁵⁴⁶ Sbor si musel zažádat o zemskou podporu z hasičského věcného fondu, aby mohl všechny tyto věci uhradit. Tato žádost o dotaci se dochovala, a tak víme, že cena stříkačky s doplňky činila 19 000 Kč, hadice se šroubením stály 6 000 Kč. Celkově spolek žádal o 46 200 Kč. Podpora byla schválena, ale pouze ve výši 5 000 Kč. Dalších 10 400 Kč bylo sborem vypůjčeno od Spořitelního a záložního spolku pro Němčice a okolí. Kníže Schwarzenberg daroval sboru 1 000 Kč.⁵⁴⁷ Největší finanční částku v hodnotě 13 000 Kč půjčili, i přes období krize, sami občané Vlhav a to bezúročně a se splatností na 20 let. Splácení hasičského

⁵⁴⁴ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/2, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁵⁴⁵ V obrazové příloze č. 25 je přiložena nabídka motorové stříkačky od firmy Bohumila Máry z Tábora z roku 1934. SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁴⁶ Dochovalo se potvrzení objednávky k tomuto nákupu. SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁴⁷ Tento dar je již výše zmiňoval v části o darech šlechty.

vybavení trvalo skutečně dlouho a ještě z roku 1941 se objevuje přípis o neuhrazené půjčce od občanů z Vlhlav.⁵⁴⁸

Stříkačky se musely ve 20. a 30. letech 20. století také testovat, než se dostaly k jednotlivým sborům, a tuto činnost zastávala Technická komise České zemské hasičské jednoty, která o tom vydávala protokol na formuláři vzor „r“ s názvem „*Zápis o zkoušce stříkačky*“. Jeden takový zápis o zkoušce se na příklad dochoval pro nákup starší čtyřkolové ruční stříkačky na perech vyrobené v roce 1898 sborem z Hůrek u Českých Budějovic v roce 1930.⁵⁴⁹

Pro poslední ukázkou nákupu stříkačky jsem si vybral sbor ve Velechvíně, který si v roce 1939 chtěl zakoupit novou stříkačku. Rozeslal několik žádostí o nabídky a počkal na odpovědi. Svou nabídku zaslala také firma Bohumila Máry, od kterého měl stříkačku sbor z Vlhlav, ale továrna se v průběhu let přesunula do Poděbrad. Nová motorová stříkačka tehdy stála 22 500 Kč nebo 24 600 Kč.⁵⁵⁰ Obec vyčlenila ze svého rozpočtu částku 38 000 až 42 000 Kč na nákup nového stroje a požádala hasičský sbor o vyjádření, kterou z nabídek si vybral. Následně měla být koupě uzavřena obcí.⁵⁵¹ Ve fondu sboru se ale o dokončení nákupu nedochovaly prameny.

Stříkačky se musely také průběžně čistit, a pokud byla objevena závada, pak i opravit. Sbor z Hluboké u Borovan zaplatil před župním sjezdem v jejich obci za čištění stříkačky obecnímu kováři 5 K,⁵⁵² v Mokřém Lomu vydal hasičský sbor v roce 1926 za čištění 39 Kč⁵⁵³ a v roce 1928 opět sbor v Hluboké u Borovan vydal na čištění 35 Kč a dále dalších 35 Kč na její opravu.⁵⁵⁴

⁵⁴⁸ SOKA České Budějovice, SDH Vlhlavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁴⁹ SOKA České Budějovice, Okresní úřad České Budějovice, inv. č. A1, sign.9/P, kart. 189.

⁵⁵⁰ V obrazové příloze č. 26 je přiložena nabídka motorové stříkačky od firmy Bohumila Máry z Poděbrad z roku 1939. SOKA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, kart. 1.

⁵⁵¹ SOKA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, kart. 1.

⁵⁵² SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁵³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁵⁴ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

Hasičské sbory si samozřejmě nepořizovaly pouze nové stříkačky, objevují si i zajímavé položky, jako byl například pohřební vůz, který zakoupil sbor ze Zlivy od města České Budějovice v roce 1932 za částku 3 400 Kč.⁵⁵⁵ Nakupovala se však především běžná výstroj, bez které by byla činnost spolku nemožná, nebo alespoň dosti problematická. Ze sborových rozpočtů se vydávaly při nákupu vybavení druhé nejvyšší částky za hadice, jak je vidět na několika následujících příkladech. Sbor v Jankově si pořídil v roce 1905 hadice o délce 60 m se šroubením za 311 K.⁵⁵⁶ Ledenický sbor v roce 1921 zakoupil 20 m hadic od firmy Antonína Kolaříka z Českých Budějovic za 800 Kč a uhradil je ze zemské dotace a obecní podpory.⁵⁵⁷ V roce 1923 si sbor v Hluboké u Borovan pořídil 30 m hadic se šroubením za 768,06 Kč.⁵⁵⁸ Sbor v Mokřém Lomu zakoupil v roce 1931 konopné hadice v délce 57 m za 1 204,80 Kč.⁵⁵⁹ V roce 1926 si pořídili hasiči z Dolního Bukovska 40 m hadic za 1 013 Kč.⁵⁶⁰ Sbor Vlhavy v roce 1934 zakoupil 300 m (což je opravdu velké množství) konopných hadic číslo osm v hodnotě 6 000 Kč.⁵⁶¹ Hadice potřebovaly také občasné opravy, jak se stalo například v roce 1925 u sboru Hluboká u Borovan, který si k tomuto účelu pořídil lepidlo od firmy Antonína Kolaříka z Českých Budějovic za 45 Kč, nebo v roce 1930 za opravu hadic vyplatil 55 Kč.⁵⁶² Dále existovala ještě další sborová výstroj, kterou si pořizovaly spolky pro potřeby své požární činnosti. Nakupovány byly například žebříky, přičemž cena lezeckého žebříku v roce 1902 se pohybovala kolem 20 K, v roce 1939 činila cena dlouhého žebříku již 150 Kč. Svítilna se v roce 1926 dala koupit za 110 Kč, hák v roce 1918 měl cenu 5 Kč,⁵⁶³ ale nakupovaly se i lopaty, lana či naviják.

⁵⁵⁵ SOKA České Budějovice, SDH Zliv, Vyjádření města České Budějovice, sign. B2493, kart. 1.

⁵⁵⁶ SOKA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 9.

⁵⁵⁷ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 175.

⁵⁵⁸ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁵⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁶⁰ SOKA České Budějovice, SDH Dolní Bukovsko, sign. B636, Pamětní kniha 1923–1932.

⁵⁶¹ SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁶² SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁶³ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

Osobní výzbroj měli členové propůjčenou od sboru, kromě několika výjimek. Pracovní obleky sice pořizoval hasičský sbor, ale členové si je platili při převzetí. Vyskytují se ale i výjimky, kdy pro nemajetnost měl člen vypůjčený sborový oblek.⁵⁶⁴ Mezi osobní výzbroj pro řadového člena patřil pracovní oblek, přilba, hasičská sekyrka, opasek, hasičské odznaky, píšťalka a trubka. Pracovní obleky se pořizovaly buď tak, že se nakoupila samostatně látka, a poté se nechaly ušít členům na míru, nebo se nakoupily již hotové. Sbor z Hluboké u Borovan si v roce 1926 pořídil látku na pracovní obleky z Jilemnice za 1 209 Kč, přičemž za objednávku, průvodku a donášku této látky ještě k tomu zaplatil 10,50 Kč. Sbor v Doubravicích si nechal v roce 1927 ušít 21 pracovních obleků v hodnotě 82 Kč za jeden kus, celkem tedy za 1 722 Kč, ale krejčí jim dal slevu 22 Kč, takže nakonec spolek vydal jen 1 700 Kč.⁵⁶⁵ Také sbor z Mokrého Lomu si nechal v roce 1929 ušít pracovní obleky a zaplatil za to celkem 1 742,50 Kč, z čehož za látku vydal 1 226,50 Kč a za ušití 516 Kč.⁵⁶⁶ Naproti tomu hasiči z Doudleb si nakoupili hotové cvičební plátěné obleky v roce 1922 a zaplatili za ně 1 459 Kč.⁵⁶⁷ Stejně postupoval i sbor Vlhavy, který si pořídil v roce 1934 také již hotové pracovní uniformy v ceně 100 Kč za kus, dále si také ihned nakoupil ostatní osobní výzbroj pro 22 členů, bez pracovních obleků, za 1 500 Kč.⁵⁶⁸

První příklad nákupu osobního vybavení je ze sboru Mokřý Lom, který zakoupil po svém založení v roce 1899 veškeré nutné vybavení pro své členy. Spolek pořídil dvě uniformy pro velitele a jeho náměstka celkem za 16 zl., dvě přilby pro velitele a dvě uniformy pro lezce za 40 zl., dvě přilby pro náměstka a 14 opasek se sekyrkami 72 zl., čtyři přilby a opasek se sekyrkou pro náčelníka za 22,60 zl., přilbu pro četaře a hornu⁵⁶⁹ za 8,80 zl., přilbu pro trubače a dvě povelky za 6,50 zl., 20 přileb pro mužstvo a 17

⁵⁶⁴ SOKA České Budějovice, SDH Chvalešovice, sign. B1002, Soupis osobní výzbroje, kart. 1.

⁵⁶⁵ SOKA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁵⁶⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁶⁷ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 67.

⁵⁶⁸ Žádost o věcnou podporu z Hasičského fondu. SOKA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁶⁹ Lesní roh.

píšťalek v hodnotě 69,44 zl., 20 hasičských odznaků celkem za 8 zl., deset štítků na přilby za 7 zl. a 22 pásků s vyobrazením lví hlavy za 11 zl.⁵⁷⁰ Celkem tedy spolek vydal za toto vybavení 261,34 zl.

Komplexní příklad pro znázornění druhů osobní výzbroje je dochovaný v inventární knize sboru Chvalešovice,⁵⁷¹ který si v roce 1922, tedy rovněž v roce svého vzniku, zakoupil kompletní sadu výzbroje. Jako první si pořídil 16 kusů pracovních blůz a kalhot v modré barvě za 214 Kč za jeden komplet, dále čtyři niklové sekyrky v ceně 195 Kč za kus, 22 kusů hasičských sekyrek po 60 Kč za jednu, 22 opasek k sekyrkám po 42 Kč za kus, tři opasky z lakované kůže s karabinou v ceně 65 Kč za kus, 19 plechových přileb pro mužstvo v ceně 95 Kč za kus, přilbici pro jednatele sboru za 130 Kč, tři plechové přilbice z alpakovaného plechu,⁵⁷² které stály 173 Kč za kus, dvě přilby pro sborové četaře, přičemž každá z nich stála 216 Kč. V roce 1923 bylo ještě dokoupeno 22 píšťalek, 26 hasičských odznaků na oblek, čtyři povelky a to vše za 358,80 Kč. Celkové výdaje sboru za všechny výše popsané položky činily 7 590,80 Kč. Řadový člen tohoto sboru v roce 1922 používal osobní výzbroj (oblečení, přilba, opasek, sekyrka) v hodnotě 351 Kč.

Dalším příkladem může být nákup šesti přileb po 120 Kč za kus a jedenácti opasek s hasičskými sekyrami v ceně 90 Kč za jeden komplet v roce 1939 pro sbor z Hluboké u Borovan.⁵⁷³ I toto vybavení se časem opotřebovalo a bylo nutné ho opravit, a tak se objevují ve sborovém účetnictví některých sborů položky, jako je například výdaj za opravu přileb v hodnotě 30 Kč z roku 1923 nebo oprava povelky za 8 Kč v roce 1924.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha inventární a zápisů o požárech 1899–1941.

⁵⁷¹ V následujícím odstavci využívám údaje z tohoto fondu: SOKA České Budějovice, SDH Chvalešovice, sign. B1002, Inventární kniha 1922–1949.

⁵⁷² Alpaka je slitina mědi a niklu či zinku.

⁵⁷³ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁷⁴ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

Samostatnou kategorií je oblečení a vybavení používané při společenských akcích sboru. Spolky používaly při veřejných akcích buď své pracovní obleky, nebo měly zvláštní přehlídkové uniformy. Jako pokrývku hlavy používaly jak přilby, tak čapky s hasičskými odznaky. Vycházkové čapky si pořídil v roce 1914 i sbor Hluboká u Borovan při příležitosti župního sjezdu v jejich obci, v ceně 28,60 K za deset kusů. Tentýž sbor v letech 1931–1932 si pořídil dalších 16 kusů čapek a zaplatil za ně 470,60 Kč, k tomu zaplatil za hasičské odznaky na tyto čapky 5 Kč za kus. Tento sbor si pořídil v roce 1930 také dva prapory, z nichž první byl státní a druhý smuteční.⁵⁷⁵

Pro dokreslení množství vybavení, se kterým malé venkovské hasičské sbory disponovaly, je zajímavý inventární soupis skladiště sboru Chvalešovice ze 30. let 20. století.⁵⁷⁶ Spolek vlastnil a ve zbrojnici uchovával čtyřkolovou stříkačku, dvoukolový naviják, dvě čtyřmetrové sací hadice, sací koš, výpustní hadici, dvě gumové poboční hadice, proudnici, šest hubic, svěrák na hadice, sadu klíčů, dřevěné kladivo, konev s olejem, 16 kusů pracovních oděvů, čtyři niklové sekerky, 22 kožených opasek, tři opasky s karabinou, tři alpakové přilbice, přilbu pro jednatele, dvě přilby pro četaře, 19 přilbic pro mužstvo, 22 hasičských sekyrek, 22 mosazných píšťalek se šňůrkami, 26 hasičských odznaků na obleky, čtyři povelky se šňůrami, černou přilbu, dvě hadovky, dva žebříky, dva háky, dvě červenobílé opony k jevišti, pět kulisních pláten, jedenáct kusů pódia, pět stoliček, osm kusů jevištní konstrukce a jevištní dvířka.

5. 2. 2. 2. Stavba hasičského skladiště

Pro uskladnění veškerého sborového vybavení, jehož nebylo právě málo především poté, když se koupila stříkačka a k ní potřebné příslušenství, bylo potřeba mít k dispozici vhodný prostor. Pokud v obci nebylo postaveno žádné skladiště speciálně pro hasičské účely, tak měli obyvatelé nebo členové sboru vybavení porůznu uložené ve svých domech, což nebylo z pohledu organizačního úplně ideální. Takže se začaly stavět různé kůlny či sklady, kde se dala uchovávat veškerá výstroj a výzbroj hasičů na

⁵⁷⁵ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁷⁶ SOKA České Budějovice, SDH Chvalešovice, sign. B1002, Inventární kniha 1922–1949.

jednom místě. Nejčastější umístění skladiště bylo vedle obecní kovárny, ale postupem času taková skladiště přestala sboru vyhovovat, většinou pro malé rozměry.

Tak tomu bylo i v Ledenicích roku 1886, kdy kvůli špatné možnosti výjezdu se stříkačkou ze starého skladiště sbor přijel později k zásahu u požáru.⁵⁷⁷ Po této zkušenosti přednesl spolek žádost obecnímu úřadu, aby se postavilo nové skladiště, které by mu více vyhovovalo, a rovnou předložil návrh nákladů na jeho stavbu. Tento pramen se dochoval a je zajímavý svou podrobností při popisu potřebné práce a použitého materiálu a jejich přesného ocenění.⁵⁷⁸ Výdaje se dělí na tři oddíly podle druhu odvedené práce, započítána je jak práce, tak i použitý materiál. Pracovníci byli placeni za odvedenou práci, takže nádeník si vydělal za vykopání 1 m³ základů 30 kr., zedník za vyzdění 1 m³ základů dostal 50 kr. a za 1 m³ omítnuté zdi získal 70 kr., tesař za 1 m² laťování dostal 5 kr. a pokrývač za 1 m² pokryté střechy obdržel 10 kr., ale podavač pouze 5 kr. První část návrhu se zabývá nádenickými a zednickými pracemi při výkopu základů a zdění. Tato část stavby byla v hodnotě 93,16 zl. Z této částky se vydalo za materiál 76,80 zl. a za práci 16,36 zl. Další část popisuje náklady za tesařské práce na krovu budovy, které byly v součtu v hodnotě 43,20 zl. Materiál použitý pro tesařské práce byl vyčíslen na 32,47 zl. a tesaři dostali 10,73 zl. Poslední oddíl ukazuje výdaje na pokrytí střechy skladiště v ceně 25,84 zl. Použitý materiál byl v hodnotě 23,84 zl. a pokrývači dostali za svou práci zapláceno 3 zl. Celkové náklady na stavbu skladiště tedy činily 163,20 zl.⁵⁷⁹ Žádost však byla obecním úřadem pro nedostatek financí zamítnuta.

Naopak sbor v Doudlebech si skladiště v roce 1896 postavit mohl, aby měl kam uskladnit svou novou stříkačku. Cena celé stavby činila 387,88 zl. a zajišťovali ji místní obyvatelé.⁵⁸⁰ Tato budova sboru sloužila až do roku 1928, kdy musela být zbourána kvůli stavbě nového mostu přes řeku Malši. Sbor si postavil nové skladiště v roce 1929 na obecním pozemku u kovárny. Tento pozemek mu byl obcí přenechán po delších tahanicích bezplatně. Sbor za stavební plány a potřebné kolky k potvrzení dluhopisů

⁵⁷⁷ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1877–1933, s. 44.

⁵⁷⁸ Tento soupis nákladů na stavbu skladiště je v obrazové příloze č. 27.

⁵⁷⁹ SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, kart. 39.

⁵⁸⁰ Obecní úřad Doudleby, Kronika SDH Doudleby 1896–1940, s. 12.

vynaložil 176 Kč, za odvedené nádenické práce zaplatil 410 Kč, zednické a přidavačské práce byly vyčísleny na 7 550 Kč a byly placeny v šesti týdenních zálohách podle vykonané práce. Za kováře a povozy vydal sbor celkem 397,70 Kč, práce tesařů stála 317 Kč a pokrývačů 225,20 Kč. Takže za práci zaplatil sbor 9 085,90 Kč. Cena materiálu na postavení a omítnutí skladiště činila 5 548,10 Kč, za tesařský materiál 242 Kč a pokrývači spotřebovali materiál za 895 Kč. Celkem tedy stavební materiál přišel na 6 685,10 Kč.⁵⁸¹ Za kompletní stavbu sbor tedy vydal 15 771 Kč.⁵⁸² Takto drahá stavba musela být zaplacená za pomoci úvěru v částce 15 000 Kč,⁵⁸³ který se splácel z dotací, protože hasičský sbor ani obec by si jinak stavbu nemohly dovolit.

Ve stejný rok jako v Doudlebech, tedy v roce 1929, podal sbor v Ledenicích opět žádost o stavbu nového hasičského skladiště.⁵⁸⁴ Obecní úřad nyní stavbu schválil, ale se stavebními pracemi se započalo až v roce 1931 pod vedením firmy stavitelů Stašků z Trhových Svin. Cena, za kterou bylo skladiště vybudováno, byla vyčíslena na 9 000 Kč. Tuto částku pokryla zaprvé půjčka od obecního úřadu v hodnotě 5 000 Kč u Spořitelního a záložního spolku Ledenice s ročním úrokem pět procent (250 Kč), který byl splatný od roku 1932 a vlastní dluh byl splácen až od roku 1938, kvůli zadlužení obce při rozšíření školy, a zadruhé darem od senátora Františka Kroihera⁵⁸⁵ ve výši 4 000 Kč.⁵⁸⁶

⁵⁸¹ Soukromý archiv Jana Šimánka, Vyúčtování výdajů za stavbu Hasičského skladiště v Doudlebech, fasc. 1.

⁵⁸² Celý rozpis prací a materiálu je přiložen v obrazové příloze č. 28.

⁵⁸³ Soukromý archiv Jana Šimánka, Pokladní deník SDH Doudleby 1923–1934.

⁵⁸⁴ Plány nového hasičského skladiště se nachází v obrazové příloze pod číslem 29.

⁵⁸⁵ František Kroihel byl český římskokatolický kněz, politik a poslanec Revolučního národního shromáždění za Republikánskou stranu československého venkova, která se od roku 1922 přejmenovala na Republikánskou stranu zemědělského a malorolnického lidu, často se najde i pod názvem Agrární strana. Od roku 1916 byl děkanem v Ledenicích a v roce 1920 získal post senátora Národního shromáždění Československé republiky. Malíř J. – Marek P. a kol., *Politické strany, vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*, Díl I., Brno 2005.

⁵⁸⁶ SOKA České Budějovice, Archiv obce Ledenice, sign. D/6, kart. 39.

Sbor z Vlhav si nechal postavit zbrojnici v roce 1934 v ceně 5 500 Kč, kterou uvedl na žádosti o dotaci z Hasičského fondu věcného podpory, a k tomu ještě stožáry na sušení hadic v hodnotě 400 Kč.⁵⁸⁷ Z tohoto období se dochoval ještě jeden příklad, který je o něco podrobnější. V roce 1936 začal stavět nové skladiště sbor z Mokrého Lomu a dokončil je v létě roku 1937. Stavební plány stály 30 Kč, zedníci a přidavači si vyžádali za svou práci 585 Kč, fasádníci 200 Kč a tesaři s pokrývači 110 Kč, přičemž denní plat zedníka a fasádníka byl 20 Kč, přidavači dostávali 15 Kč. Celková suma za vykonané práce na stavbě činila 925 Kč. Hodnota materiálu na vyzdění a zasazení dveří činila 1 260,40 Kč, na tvorbu fasády 483 Kč a tesaři s pokrývači spotřebovali materiál za 534 Kč. Za materiál bylo vydáno 2 277,40 Kč. Sbor tedy vynaložil ze svého rozpočtu částku v celkové výši 3 202,40 Kč.⁵⁸⁸

Opravy poškozených, či zchátralých skladišť byly nutnou součástí nákladů na provoz sboru. Práce mohly mít pouze charakter údržby, jako například bílení či výměny rozbitých světel, ale mohlo se jednat i o větší projekty. Například sbor z Jankova v roce 1927 získal subvenci na opravu svého skladiště v hodnotě 800 Kč.⁵⁸⁹

5. 2. 2. 3. Výdaje vzniklé z činnosti sboru

První skupina nákladů, pocházející z aktivit hasičských sborů, souvisí se zásahy u požárů, tedy s primární funkcí těchto spolků. Náklady tohoto druhu se projevovaly nejčastěji jako opotřebení či znečištění vybavení sboru, nebo proplacení dopravy na místo požáru. Do doby nástupu automobilových stříkaček, ve sledované oblasti, tedy okresu České Budějovice, se poprvé objevují ve 20. letech 20. století, musely mít tyto stroje koňskou přípřež, kterou venkovské sbory pro jejich nákladnost nevlastnily. Proto si museli hasiči pronajímat přípřeže při zásahu u požáru od obyvatel své obce, také se

⁵⁸⁷ SOkA České Budějovice, SDH Vlhavy, sign. B2343, kart. 1.

⁵⁸⁸ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936; SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Pokladní záznamy z roku 1937, kart. 1.

⁵⁸⁹ SOkA České Budějovice, SDH Jankov, sign. B1008, Pamětní kniha 1903–1953, s. 58.

mohlo ale stát, že jim byla přípřež půjčena zdarma.⁵⁹⁰ Bohužel málokdy jsou položky ve sborovém účetnictví rozepsány tak podrobně, aby popisovaly cenu pronajaté koňské přípřeže.

Výjimkou jsou zápisy dochované u sboru z Hluboké u Borovan, který v roce 1914 zaplatil za přípřež při cestě k požáru 10 K, v roce 1925 vyplatil místnímu občanovi Tomáškovu 40 Kč a stejnou částku uhradil i v roce 1934.⁵⁹¹ Častějším označením těchto nákladů v účetních záznamech je prosté „výloha při požáru“, jak se ukazuje například v účetní knize sboru z Mokrého Lomu, kde v roce 1913 se výlohy při požáru vyšplhaly na 12 K.⁵⁹² Občas se vyskytují i jasné popisy poškození vybavení, které bylo třeba opravit. V roce 1914 musel sbor z Hluboké u Borovan po požáru ve Vrcově vyčistit stříkačku i hadice a zaplatil za to 10 K, také v roce 1925 při požáru v Borovnici musel sbor čistit stříkačku, což jej stálo 29 Kč.⁵⁹³ Sbor z Mokrého Lomu vydal v roce 1926 za čištění stříkačky po požáru 39 Kč.⁵⁹⁴

Hasičské sbory se staraly také o zdraví občanů v obci, a proto zřizovaly samaritánské čety. Bylo tedy nutné, aby jejich členové byli důkladně proškoleni, takže jim sbor proplácel cesty na samaritánské kurzy, které se konaly většinou v sídle příslušné nadřízené župy. Například sbor z Hluboké u Borovan vyslal v roce 1933 pět svých členů do Trhových Svin na samaritánský kurz a zaplatil za tuto cestu 70 Kč.⁵⁹⁵

Nejvyššími náklady souvisejícími s činností hasičských sborů, byly výdaje na přípravu a pořádání plesů či jiných společenských akcí. Objem prostředků vydávaných na nejrůznější společenské zábavy nebyl vůbec malý. Celkové výdaje na jednu zábavu na počátku 20. století se pohybovaly v rozmezí 50–100 K. V období před

⁵⁹⁰ To se stalo na příklad v Ledenicích v roce 1935, kdy byla místnímu sboru půjčena přípřež na cestu k požáru od hostinského Josefa Doležala. Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1933–1988, s. 2.

⁵⁹¹ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁹² SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁹³ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁵⁹⁴ SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁹⁵ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

rokem 1918 se výdaje spojené se společenskými akcemi příliš nerozepisovaly, výjimkou je sbor z Rudolfova, který v roce 1912 vydal za věneček 56 K, v roce 1913 to bylo 83,50 K a v roce 1914 vynaložil 93,50 K.⁵⁹⁶ V období první republiky se průměrné náklady na ples pohybovaly v částkách 400–600 Kč. Příkladem může být sbor Doubravice, kde výdaje na plesy v poválečných letech 1919 a 1920 činily 495,90 a 441,50 Kč.⁵⁹⁷ Hasiči z Mokrého Lomu zaplatili za své plesy v letech 1929–1938 celkem 4 240 Kč, což byla v té době cena malého skladiště, a v průměru tedy vydali v tomto období 424 Kč na jednu zábavu.⁵⁹⁸ Samozřejmě u větších sborů se pořádaly společenské akce honosnější a s tím se zvyšovaly i náklady na jejich konání. Například sbor v Ledenicích vydal na slavnost pětadvacetiletého výročí své existence v roce 1902 sumu ve výši 739,60 K,⁵⁹⁹ spolek z Rudolfova měl v roce 1912 výlohy za slavnost odhalení nové stříkačky 898,30 K,⁶⁰⁰ nebo hasiči ze Čtyř Dvorů na ples v roce 1924 vynaložili 1 275 Kč a o rok později zaplatili za pořádání divadla dokonce 1 447 Kč.⁶⁰¹

Náklady za kulturní akce se většinou dělily na dvě části, a sice platbu hudebníkům a ostatní vydání. Výdaje za hudbu byly z těchto výdajů největší a skládaly se většinou z finanční částky a občerstvení. Hudebníci dostali v roce 1912 od sboru v Rudolfově za své vystoupení každý 6 K, večeři a všichni dohromady 25 l piva.⁶⁰² V letech 1929–1939 si muzikanti vyžádali za ples od sboru z Mokrého Lomu v průměru 300 Kč a k tomu v polovině případů 10–12 l piva.⁶⁰³ V roce 1921 činily výdaje sboru z Hluboké u Borovan na pořádání plesu celkem 684 Kč, z toho 350 Kč stála hudba a

⁵⁹⁶ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁵⁹⁷ SOKA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁵⁹⁸ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁵⁹⁹ Obecní úřad Ledenice, Kronika SDH Ledenice 1890–1933, s. 147.

⁶⁰⁰ SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁶⁰¹ SOKA České Budějovice, HS Čtyři Dvory, sign. B316, Pamětní knihy 1898–1956, s. 43.

⁶⁰² SOKA České Budějovice, SDH Rudolfov, sign. B1838/1, Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

⁶⁰³ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

334 Kč byly ostatní výlohy.⁶⁰⁴ Sbor z Mokrého Lomu v roce 1929 zaplatil za náklady svého plesu celkem 421 Kč, z této částky dostali hudebníci vyplacen plat 300 Kč a k tomu ještě večeři v ceně 24 Kč.⁶⁰⁵ Ten samý sbor v roce 1938 zaplatil hudebníkům 292 Kč a navíc přidal 10 l piva v hodnotě 30 Kč.⁶⁰⁶

Druhá část nákladů na společenské akce, tedy ostatní vydání, by se dala rozdělit na výdaje za správní poplatky, dekorace, pozvánky a autorský poplatek. Jako vhodný příklad pro objem správních poplatků může sloužit ples sboru z Hluboké u Borovan z roku 1930, jehož konání muselo být povoleno jak obcí, tak okresním úřadem, který rozhodoval o prodloužení policejních hodin. Žádost k okresnímu úřadu musela být opatřena kolky za 16 Kč a obecní úřad si žádal za povolení plesu 20 Kč.⁶⁰⁷ Druhým příkladem budou výdaje za ples v Doudlebech, kde sbor vydal v roce 1931 kromě poplatku za hudbu celkem 143,20 Kč, z čehož za pomeranče na pomerančovou volenku platil 51,30 Kč, za pozvánky 38,20 Kč, za autorský poplatek vydal 18,50 Kč a za správní poplatky 35,20 Kč.⁶⁰⁸ Posledním příkladem bude ples z roku 1933 z obce Mokřý Lom, kde místní hasičský sbor zaplatil za celkové výlohy 480 Kč, z toho kolky k žádosti o prodloužení noční hodiny stály 16 Kč, poplatek obci se neplatil, na úklid sálu před akcí vynaložili 15 Kč, za 200 kusů pozvánek 38,80 Kč a za poštovné 5,50 Kč. Blok vstupenek pořídili za 1 K a autorský poplatek vyšel na 44,25 Kč.⁶⁰⁹

Další náklady ze skupiny výdajů vzniklých z činnosti sboru jsou platby za cesty k jiným hasičským sborům z různých příčin, jako byly společenské akce či správní záležitosti u úřadů. Mezi tyto náklady patří výdaje za členy sboru při účasti na župních sjezdech a valných hromadách, při oficiálních návštěvách okolních sborů, například při

⁶⁰⁴ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶⁰⁵ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁶⁰⁶ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, Pokladní deník 1938, sign. B1453, kart. 1.

⁶⁰⁷ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶⁰⁸ Soukromý archiv Jana Šimánka, Náklady za hasičský ples 1931 SDH Doudelby, fasc. 1.

⁶⁰⁹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

příležitosti svěcení stříkačky či výročí vzniku. Tyto akce byly velmi prestižní a vždy o ně byl mezi členy sborů zájem. Jistě by ale nebyl o tyto zájezdy takový zájem, kdyby se neproplácelo cestovné ze sborových fondů. Stejně jako v případě příprave ke stříkačce, tak i dopravu si musely sbory zaplatit, protože neměly vlastní dopravní prostředky, a tak si pronajímaly vozy od místních obyvatel.

Následující příklad ukazuje vývoj nákladů za cestování sboru na hasičské akce pořádané okolními sbory. Hasiči z Hluboké u Borovan zaplatili za povoz na župní sjezd v roce 1905 částku 5,50 K, v roce 1908 za cestu na slavnostní svěcení nové stříkačky v Borovnici vydali 5,80 K, za sjezd v Třebči v roce 1913 vynaložil sbor 5 K za dopravu pro pět členů a 2,70 K za vstup a tabulku, na valnou hromadu župy v Trhových Svinech⁶¹⁰ v roce 1923 zaplatili za cestu 6 Kč, 32 Kč za vstupné pro deset členů a 15 Kč za tři hasičské losy, roku 1933 za sjezd v Něchově sbor vydal 91 Kč a na sjezd v roce 1937 za cestovné vyplatili 100 Kč.⁶¹¹ Na sjezdu župy Českobudějovické-Budivoj č. 134 v Šindlových Dvorech se platilo v roce 1925 vstupné 3 Kč.⁶¹²

Hasiči měli také ve zvyku doprovázet své členy na poslední cestě. Sbor sice neplatil všechny náklady za pohřeb, ale i tak se objevují vydání na pozvánky na smuteční obřad, pohřební kytice, věnce a stuhy na rakev zemřelého člena, nebo za hudebníky.⁶¹³

5. 2. 2. 4. Dary a dobročinné příspěvky

Sbory dobrovolných hasičů nebyly pouze příjemci darů na svou činnost, ale samy se často stávaly dárci ve prospěch různých dobročinných či hasičských organizací.

⁶¹⁰ Valná hromada župy se konala vždy v sídelní obci župy. V uvedeném roce byly již Trhové Sviny sídlem župy Trhosvinenské zvané „Trocnov“, pod evid. č. 83.

⁶¹¹ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶¹² SOkA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

⁶¹³ V roce 1918 stála kytice na rakev 18 K. SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938. Sbor v Doubravicích zaplatil v roce 1926 za pohřeb svého člena celkem 170 Kč. SOkA České Budějovice, MJPO Doubravice, sign. B1500, Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

Objemy darů nebyly nijak veliké, jednalo se většinou o částky, které dosahovaly výše několika desítek korun. Samozřejmě záleželo na movitosti příslušného sboru a ochotě členů podporovat dobročinné účely. Příspěvky putovaly například k Červenému kříži,⁶¹⁴ Domu milosrdenství Vincentium,⁶¹⁵ kterému sbor z Hluboké u Borovan daroval v letech 1925–1927 celkem 12 Kč.⁶¹⁶ Dary putovaly také k jiným dobrovolným sborům,⁶¹⁷ pro hasičský hraničářský odbor, nebo na podporu finančních sbírek pro zbudování různých staveb či památníků. Na příklad sbor z Hluboké u Borovan přispěl „Sboru pro zbudování památníku národního obrození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově“ na stavbu památníku na Vítkově.⁶¹⁸

Výjimečnými dary byly příspěvky na stavbu Hasičského domu na pražských Vinohradech, protože tato stavba byla budována jako centrála pro dobrovolné hasiče z celého Československa. Projekt byl zaplacen z finančních prostředků ministerstva vnitra (50 tis. Kč), prezidenta republiky T. G. Masaryka (25 tis. Kč) a Hasičské vzájemné pojišťovny (100 tis. Kč), ale především z darů sborů dobrovolných hasičů z celé země. Celkové náklady byly původně vypočítány na 6,5 milionu Kč, ale ve skutečnosti se vyšplhaly na trojnásobek, tedy 16,8 milionu Kč. Jedná se o druhé sídlo celostátního spolku v Československu, neboť prvním byl sokolský Tyršův dům, ale sokolové měli mecenáše v zámožných kruzích společnosti, zatímco hasiči sesbírali potřebnou částku hlavně sami mezi sebou; zde se nabízí určitá paralela s Národním divadlem.

Stavba Hasičského domu započala v roce 1926 a tento „první pražský mrakodrap“, který měl být dokončen v roce 1928 při příležitosti 10. výročí založení

⁶¹⁴ Sbor z Mokrého Lomu daroval v roce 1939 Červenému kříži 10 Kč. SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, Pokladní deník 1938, sign. B1453, kart. 1.

⁶¹⁵ Církevní charitativní nadace z Prahy založená v roce 1876, která pečovala o chudé, postižené a nevléčitelně nemocné, více v Ambrožová K., *Dějiny domu milosrdenství Vincentinum v Praze-Břevnově*, diplomová práce UK, Praha 2011.

⁶¹⁶ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶¹⁷ Sbor z Mokrého Lomu daroval v roce 1935 sboru z Dolní Lhoty 30 Kč. SOkA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936.

⁶¹⁸ Poděkování z roku 1931 za příspěvek na stavbu památníku je přiloženo v obrazové příloze č. 30. SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

Československé republiky, ale kvůli stavebním průtahům proběhlo slavnostní otevření až v roce 1929. Do vstupní haly bylo zasazeno 49 kamenů (přivezeno jich bylo 54) pocházejících z památných míst českých dějin. Dům sloužil v praktické rovině jako obchodní centrum s restauracemi a s kanceláři správních orgánů a nákupního družstva České zemské hasičské jednoty a zadruhé jako symbol síly a soudržnosti hasičstva.⁶¹⁹ Mezi kameny darovanými župami byl i kámen ze slovanského hradiště v Doudlebech u Českých Budějovic za župu Budivoj a kámen z Trocnovské tvrze od župy Trhosvinenské - Trocnov.⁶²⁰ Na podporu tohoto podniku přispělo mnoho sborů z okolí Českých Budějovic, například sbor z Hluboké u Borovan daroval v roce 1926 na stavbu Hasičského domu 50 Kč.⁶²¹ Celkem darovaly župy Hlubocká 336 Kč a Trhosvinenská 200 Kč.⁶²²

V období první republiky existovaly také dobrovolné příspěvky ve formě nákupu losů do věčné loterie. Tyto losy byly rozesílány všem sborům Zemskou ústřední jednotou a jejich výtěžek sloužil na podporu buď hasičských sborů z chudých, nebo hraničních oblastí. Loterie musela být povolena Ministerstvem financí. Příkladem může být loterie vyhlášená roku 1925 ve prospěch Hasičské župní jednoty na Frýdecku na vyzbrojení hasičských sborů na Hlučínsku a Těšínsku, které se nacházely na velmi problematickém území Československé republiky, která si tuto oblast nárokovala od roku 1918 a vedla o ni spory se sousedním Polskem.⁶²³ V tomto případě měla loterie celkem 100000 tiketů, 1657 cen, které byly v celkové hodnotě 80 000 Kč. Za jeden los se platilo 4 Kč.⁶²⁴ Loterijní lístky byly rozesílány hasičským sborům, které je měli prodat členům, nebo si je mohl nechat sbor samotný. Ale zájem o tuto loterii asi nebyl tak velký, protože některým sborům se posílaly losy i třikrát s prosbou o podporu, jak se tomu stalo také u sboru z Doudleb.⁶²⁵

⁶¹⁹ Blahynka M. a kol., *Hasičský dům*, Praha 2005.

⁶²⁰ Hasičské rozhledy, roč. 32, 1926, s. 381.

⁶²¹ SOkA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶²² Caletka J., *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003. s. 95.

⁶²³ Více v Kárník Z., *České země v éře první republiky 1918–1938*, Díl II., Praha 2002.

⁶²⁴ Los věčné loterie se nachází v obrazové příloze č. 31.

⁶²⁵ Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Věčná loterie, kart. 1.

5. 2. 2. 5. Hasičská odborná literatura, beletrie a periodika

Nákup literatury býval u dobrovolných hasičů celkem častý. Některé sbory si zařizovaly své knihovny, které zásobovaly jak odbornou četbou, tak zábavnou beletrií. V případě odborných publikací šlo většinou o literaturu s požární tematikou, ale objevují se i tituly lékařské.⁶²⁶ Mezi knihami pro volný čas se vyskytují díla z historické beletrie nebo básně. U sboru z Velechvína se zřídila hasičská knihovna v roce 1905 a do roku 1914 se rozrostla na 22 publikací odborných, z čehož bylo osm svazků Hasičských rozhledů a 28 knih zábavného charakteru. Hasičské odborné publikace stály všechny ve výše uvedených letech kolem 1 K.⁶²⁷ V období první republiky již odborná literatura podražila a jedna kniha se pohybovala v cenové relaci 25–100 Kč. Sbor z Hluboké u Borovan v roce 1923 nakoupil čtyři lékařské publikace (Přírodní léčba, Domácí lékař) a celkem za ně zaplatil 238,10 Kč.⁶²⁸

Hasičská periodika odebíraly všechny sbory a pravidelně. Nejrozšířenějšími byly „Hasičské rozhledy“, které vycházely v letech 1895–1947. Sbory platily předplatné vždy přímo župě společně se členskými příspěvky. Cena „Hasičských rozhledů“ byla stanovena v letech 1895–1918 na 4 K, od roku 1918 do 1923 se jejich cena zvýšila na 20 Kč, mezi léty 1924–1930 se platilo 25 Kč, poté v roce 1931 stály dokonce 30 Kč, ale již v roce 1932 zlevnily na 27 Kč a od roku 1932 se jejich cena držela na 23 Kč. Stejným případem je i „Hasičský sborník“, který také sbory platily rovnou s příspěvky župě, ale jeho cena se pohybovala pouze mezi jednou a sedmi korunami.⁶²⁹

⁶²⁶ Hasičské sbory se zabývaly také péčí o zdravotní stav obyvatel obce.

⁶²⁷ SOKA České Budějovice, HS Velechvín, sign. B2306, Inventář sborové knihovny 1905–1914.

⁶²⁸ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938.

⁶²⁹ SOKA České Budějovice, SDH Hluboká u Borovan, sign. B824, Pokladní kniha 1895–1938; SOKA České Budějovice, SPO – místní jednotka Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Kniha pokladní 1899–1936; Soukromý archiv Jana Šimánka, SDH Doudleby, Pokladní deník 1923–1934; Hasičské rozhledy, roč. 1–17, 1895–1911.

Závěr

Jak bylo již napsáno v úvodu této práce, mým cílem bylo popsat různé aspekty českého dobrovolného hasičstva na venkově, kde tvořilo základ ochrany obyvatelstva proti živelným pohromám, a také často i základ kulturního a společenského života malých obcí. Tento druh spolku byl a stále je na vesnicích nejrozšířenější a má nejvíce členů, což ho tvoří ideálním zdrojem pro poznání českého venkova a jeho obyvatelstva, ale na příklad také hospodářských dějin. Bohužel je zkoumání tohoto zajímavého tématu ovlivněno stavem pramenů, které se buď z nejrůznějších příčin nedochovaly, nebo jsou uloženy u soukromých osob, které nejsou vždy ochotny je nechat prozkoumat. Pouze zlomek pramenů se nachází v státních archivech. Při zpracování této práce proto bylo nutné využít jak všechny dostupné zdroje z archivů, které po následné komparaci stačily na dostatečné osvětlení zkoumané problematiky, tak i zdrojů uložených mimo archivy, které ještě více pomohly při zkoumání tohoto tématu, aby dosáhlo větší plastičnosti při analýze činnosti a dalších aspektů spojených s existencí dobrovolného hasičstva. S politováním mohu konstatovat, že vedle ochotných vlastníků těchto pramenů, kteří mi byli velmi nápomocni, se objevily výjimečně případy, kdy bylo těžko vlastníky přesvědčit.

Je zklamáním, že prameny z doby ne příliš minulé jsou tak málo a špatně dochované, přičemž příčiny tohoto stavu lze nalézt ve špatném zacházení a jejich nesprávném uchovávání u hasičských sborů. Většina z nich důkladně uchovávala pouze sborové knihy, zatímco spisový materiál byl pravidelně skartován, případně využit pro další účely na příklad jako poznámkový papír, anebo byl uložen na nevyhovující místo, kde byly prameny vystaveny vlhkosti a dalším nepříznivým vlivům. Tak se mnohé prameny ztratily a detailnější informace o mnohých sborech dobrovolných hasičů je dnes možné dohledat už pouze v hasičských rodinách, nejčastěji v osobních pozůstalostech bývalých činovníků sborů. Samostatnou kapitolou je pak materiál uložený v archivech, který je samozřejmě uložen správně a nehrozí mu nebezpečí ztracení, ale stav těchto drobných fondů je obvykle neutěšený, protože mnoho z mnou zkoumaných fondů není uspořádáno. Pokud jsou archivně zpracovány, tak jsou k nim k dispozici často zastaralé a nepřesně zpracované pomůcky.

Požár s jeho případnými následky vyvolával vždy mezi lidmi velké obavy. S narůstajícím počtem lidí a staveb v sídelních aglomeracích se jeho nebezpečí ještě zvyšovalo, především když se obyvatelstvo postupně začalo koncentrovat ve městech. Kvůli tomuto vývoji bylo nutné, aby vznikla nařízení, která by pomohla při prevenci, lépe organizovala zásah u případného ohně a v neposlední řadě také trestala provinilce, kteří oheň zapálili. Takové normy se objevovaly nejdříve právě ve městech a později i v menších sídlech. Nařízení zprvu stanovovala pouze tresty pro žháře, až později se rozvinula složka preventivní a organizace zásahu. Legislativa ovlivňující toto téma je široká a sahá od starobylých hasebních řádů, přes trestní právo, stavební řády, zákony horní či lesní, nařízení o výbušninách až po normy o samosprávě obcí.

Dobrovolné hasičské sbory či župní jednoty ve svých počátcích tvořily samostatné spolky, které neměly žádné nadřazené organizační složky, pokud tedy sbor nepatřil do některé ze žup. Tyto nadřazené centrální orgány, jako Zemská hasičská jednota, začaly vznikat až později a postupem doby získávaly čím dál větší vliv nejdříve na vedení žup a později také na samotné hasičské sbory. Tím začala vznikat ucelená a centralizovaná hasičská organizace, ve které samosprávné sbory neměly příliš mnoho prostoru. A tak z jednotlivých hasičských sborů, které měly své odlišnosti a spravovaly se vlastními samosprávnými orgány, vznikla nejmenší unifikovaná součást Československého hasičstva.

Pohled na společenské funkce a praktickou činnost sborů je jedním ze základních cílů této práce, takže mu je věnováno nejvíce prostoru. Již samotný vznik sborů je zajímavý, protože příčinou zakládání spolků byla jednak potřeba ochrany místního obyvatelstva proti nebezpečným požárům, a stejně tak i výhodnost těchto sborů pro politické orgány a podnikatele, kteří by při požáru utrpěli velké ztráty. Sbory se také vyvíjely i z pohledu svého účelu, protože na počátku své existence měly na starost pouze ochranu proti ohni, ale postupem doby se do jejich povinností přesunula i záchranná činnost u všech možných živelných katastrof nebo nehod, na příklad vlakových. Dále měly povinnost především na vesnici konat přednášky, jak o požární problematice, tak na příklad s historickou tematikou pro členy i veřejnost. V obdobích nebezpečí státu získaly také dohled nad braným, protiletectvým či protichemickým výcvikem. Součástí sborů byly i samaritánské čety, které sloužily pro ošetřování zranění při zásazích. V práci je rozebrán administrativní postup při zakládání sboru.

Činností dobrovolných sborů tedy nebylo pouze zasahovat u požárů, ale staraly se o mnoho odvětví ochrany obyvatelstva, ale také o společenský život obce a v neposlední řadě se sbory snažily o podporu svých vlastních členů, kteří byli na příklad staří či se při výkonu jejich hasičských povinností zranili. V kapitole „*Požár a hasičský zásah*“ je popsán a zrekonstruován dobový zásah u požáru na základě zápisů z dochovaných zápisníků o požárech sborů Mokřý Lom a Dobšice.⁶³⁰

Pro podporu vzdělání členstva se zakládaly sborové knihovny, ve kterých se nacházely jak publikace z hasičského či lékařského oboru, tak také zábavná četba, většinou s tématem české historie. Nutné bylo, aby se mužstvo připravilo na případný zásah, takže se pořádala různá cvičení, a to buď pořadová, pro utužení disciplíny, nebo s výstrojí. Sbory samozřejmě nemohly pracovat s holýma rukama, takže se práce zajímá také o jejich technické či osobní vybavení, které bylo nezbytné při zásahu, ať se již jednalo o sborovou výstroj (stříkačku a hadicovou soustavu, háky, atd.), anebo o osobní výzbroj hasičů, o její odlišnosti podle zastávané funkce ve sboru.

Společenská aktivita sborů byla opravdu rozsáhlá, i když samozřejmě záleželo především na samotných členech a jejich činnosti. U všech sborů se konal v období Československé republiky hasičský ples, a v dřívější době se hojně pořádaly především u větších sborů různé věnečky či zábavy. Hasičské plesy byly velmi důležitou akcí pro sbory jak po stránce společenské, protože se zde mohly zviditelnit, tak i po stránce hospodářské, protože výnosy z těchto akcí nebyly vůbec malé a často se stávaly po zemských dotacích z Hasičského podpůrného fondu jejich nejlepším zdrojem příjmů. Součástí kapitoly o zábavných a vlasteneckých podnicích je i rekonstrukce pořádání venkovského hasičského plesu z 30. let 20. století. Kromě plesů se pořádaly koncerty, divadla, výlety po památkách, konaly se cesty na mše, ale také se sbory účastnily nejrůznějších akcí vlasteneckých či lokálních. Samostatnou kapitolou ve společenském životě sborů byly hasičské akce, do kterých se zahrnovaly župní, okrskové či zemské sjezdy a pohřby zesnulých členů hasičských sborů nebo jejich manželek.

⁶³⁰ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokřý Lom, sign. B1453, Inventární kniha a zápisník o požárech 1901–1941.; SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Zápisník o požárech 1911–1917.

Další oblastí zájmu této práce bylo členstvo dobrovolných sborů a jeho charakteristika. Zde jsou na prvním místě důležité podmínky pro přijetí člena, které se postupně měnily, přičemž je zajímavý vývoj věkové hranice, která kolísala především na spodní hranici mezi šestnáctým až osmnáctým rokem, zatímco horní věková hranice byla podstatně stálejší a pouze byla posunuta v průběhu doby z původních 50 na 55 let. Tato věková omezení ale byla stanovena pouze pro činné členy.

Tím se dostáváme k základnímu rozdělení členstva na činné, kteří zasahovali u požárů, přispívající a základající, kteří měli za povinnost platit příspěvky do sborové pokladny, a čestné, kteří neměli v podstatě žádné povinnosti, ale za svůj život se zasloužili o podporu hasičské myšlenky. Kromě těchto typů členství ještě byly sestavovány jinošské družiny, které se později vyvinuly do oddílů dorostu a žactva, nebo ženské oddíly.

V práci jsou využity dochované matriky členstva ze dvou různě velkých sledovaných sborů, a sice Mokrý Lom a Dobšice,⁶³¹ na jejichž základě je vypracován sociální a věkový rozbor členstva těchto sborů, který slouží jako předobraz pro ostatní venkovské sbory. Na tomto výzkumu je názorně vidět, především u většího sboru z Mokrého Lomu, postupné pronikání řemeslníků do venkovských sborů, v nichž byli dříve převážně zemědělci.

Další zajímavostí je, že vstupní věk člena záležel také na jeho rodinné příslušnosti, protože věk při vstupu u muže z hasičské rodiny býval výrazně nižší než u ostatních členů, kteří nepocházeli z těchto rodin. U těchto hasičských rodin je také patrné, že se místo ve sborech předávalo mezi generacemi z otce na syna. Důležitou součástí tématu o členstvu je také možný zánik členství, přičemž podmínky pro tento stav se měnily málo, takže dobrovolný hasič přestal být členem pokud zemřel, dále když se odhlásil, ale především z důvodů odstěhování nebo rozmíšek mezi členy. Také mohl být člen prohlášen za odešlého, pokud neplnil své povinnosti, především placení

⁶³¹ SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Pamětní kniha, Matrika členů 1899–1909.; SOKA České Budějovice, SPO – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453, Matrika členů 1909–1944.; SOKA České Budějovice, SPO – místní skupina Dobšice, sign. B908, Matrika členů z let 1907–1960.

příspěvků. Poslední možností bylo vyloučení člena, což se stávalo spíše výjimečně a pouze za hrubé porušení rozkazu, nechození na cvičení, či pokud byl odsouzen soudem.

Poslední část této práce se věnuje hospodaření dobrovolných sborů. Toto téma je zajímavé pro pochopení závislosti spolků na různých druzích finančních zdrojů a z druhé strany jejich vynaložení na řádný chod sboru. Spolky se mohly spoléhat na stálý zdroj příjmů z členských příspěvků, ale tyto částky ani zdaleka nemohly pokrýt finanční potřeby sboru. Proto na řadu přicházely příjmy mimořádné, které se dělily jednak na dotace od zemských úřadů, z Hasičského podpůrného fondu a od místních obcí. Pro důležitost tohoto typu příjmů je v práci zrekonstruován postup žádosti a vyplácení zemských dotací. Dále pak se mezi mimořádné příjmy řadily dary různé výše od širokého spektra osob, od císaře až po drobné živnostníky či zemědělce. Posledním typem příjmů jsou prostředky získané za nějakou sborovou aktivitu, ať už se jednalo o proplacení nákladů za hašení od pojišťoven, nebo o výnosy z kulturních podniků sborů, které byly pro sbor velmi důležité.

Výdaje sboru se dají také rozdělit na řádné a mimořádné, přičemž první jmenovaná kategorie musela být placena stále a patřily do ní různé daně a poplatky a náklady na kancelářské potřeby, které byly nezbytné pro vedení sborové agendy. Členské poplatky platily sbory župní jednotě jednou ročně a spolu s touto platbu se hradila i národní daň a hraničářský poplatek. Daň z obratu, vybíraná od konce 20. let, a autorské poplatky musely sbory platit, pokud konaly nějaké kulturní akce. Mimořádné náklady sborů jsou v práci rozděleny na nákup výstroje a výzbroje, stavbu skladišť, výdaje z činností, dary a dobročinnost a nákup hasičské literatury a jiných tiskovin. Zajímavé je srovnání vývoje nákladů na nákup stříkaček jako nejdražšího vybavení, a výstavbu hasičských skladišť s pasáží o průměrných cenách a mzdách v období Československé republiky, s nimiž byly tyto položky porovnány. K tématu budování hasičských skladů tato práce přináší detailní rozpisy nákladů na spotřebovaný materiál a práci, a to pro srovnání z let 1886 a 1928.

Práce si kladla za cíl komplexní shrnutí poznatků o českém dobrovolném hasičstvu na venkově, přičemž se blíže zaměřila i na zajímavé detaily z této široké problematiky. Další badatelských cest v tomto tématu je možno pozorovat hned několik. Jednou z nich by bylo vytvoření syntézy k problematice dobrovolného hasičstva v celých Čechách či ještě větším územním celku. Další možností je

zpracování a porovnání fungování německých a českých sborů jak komplexně, tak na příklad pouze na venkově, přičemž by jistě vystoupila na povrch jejich velká rivalita. Další cestu vidím pro menší práci i v porovnání městských sborů s těmi z venkova. V neposlední řadě by bylo zajímavé na příklad pomocí orální historie a dalších pramenů zpracovat každodenní život členů hasičských sborů a jejich zařazení do venkovské společnosti, čímž by vznikl velmi plastický obraz vesnice ve sledované době.

Seznam zkratek

C. k. – Císařský a královský

cm – centimetr

č. – číslo

č. p. – číslo popisné

ČZHZ – Česká zemská hasičská jednota

FF MU – Filozofická fakulta Masarykovi univerzity

FLCV - Feuerwerh Landes Central Verband für Böhmen

hal. – halíř

HS – hasičský sbor

inv. č. – inventární číslo

K – Rakousko – Uherská koruna

kart. – karton

Kč – Československá koruna

kr. – krejcar

l - litr

m – metr

MJPO – Místní jednota požární ochrany

MZHZ – Moravská zemská hasičská jednota

Nr. – Nummer (číslo)

PF JU – Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

roč. – ročník

ř. z. – Říšského zákoníku

s. – strana

Sb. z. a n. – Sběrka zákonů a nařízení

SČH – Svaz českého hasičstva v Čechách a na Moravě

SDH – Sbor dobrovolných hasičů

sign. – signatura

SOkA – Státní okresní archiv

SPO – Svaz požární ochrany

UK – Univerzita Karlova

ÚZHJ – Ústřední zemská hasičská jednota království Českého

zl. – Rakousko – Uherský zlatý, též Gulden

ZÚHJ – Zemská ústřední hasičská jednota království Českého

z. z. – Zemského zákoníku

Seznam literatury a pramenů

Prameny nevydané

Obecní úřad Doudleby

Kronika sboru dobrovolných hasičů Doudleby 1896–1940.

Obecní úřad Ledenice

Kronika sboru dobrovolných hasičů Ledenice 1877–1933.

Kronika sboru dobrovolných hasičů Ledenice 1933–1988.

Národní archiv Praha

České místodržitelství Praha - všeobecné

Sbor dobrovolných hasičů Doudleby, sign. 30/179/149, kart. 4032.

SOkA České Budějovice

Archiv obce Kamenný Újezd,

Hasičská problematika, sign. IV/4, kart. 8.

Archiv obce Ledenice,

Hasičská problematika, sign. D/6, kart. 39

Archiv obce Pašovice,

Hasičská problematika sign. B902, kart. 1.

Československý svaz požární ochrany – místní skupina Dobšice, sign. B908

Knihy zápisů z valných hromad 1907–1939.

Matrika členů z let 1907–1960.

Zápisník o požárech 1911–1917.

Pamětní kniha 1907–1937.

Československý svaz požární ochrany Pašínovice, sign. B908

Knihá zápisů ze schůzí 1930–1974.

Hasičský sbor Čtyři dvory, sign. B316

Pamětní kniha 1898–1956.

Fotoalbum k 50. výročí sboru 1898–1948.

Hasičský spolek Hluboké nad Vltavou, sign. B809

Řád o veřejném vystupování sborů dobrovolných hasičů 1908

Stanovy hasičské podporovací starobní pokladny z roku 1899

Stanovy pohřební pokladny činných členů sboru dobrovolných hasičů v Hluboké 1914

Knihá pohřební pokladny 1914–1951

Hasičský sbor Lhotka u Olešnice, sign. B1243

Stanovy sboru z roku 1936, kart. 1.

Stanovy sboru z roku 1939, kart. 1.

Stanovy sboru z roku 1940, kart. 1.

Hasičský sbor Velechvín, sign. B2306

Inventář sborové knihovny 1905–1920.

Nákup stříkačky 1939, kart. 1.

Reklamní materiály hasičského vybavení, kart. 1.

Hasičský sbor Vrcov, sign. B2394

Stanovy sboru z roku 1922, kart. 1.

Stanovy sboru z roku 1940, kart. 1.

Žádost o dotaci prezidenta republiky 1923, kart. 1.

Místní jednota požární ochrany Doubravice, sign. B1500

Kniha zápisů ze schůzí 1906–1954.

Okresní úřad České Budějovice

Potvrzení o získání dotace, inv. č. A1/1047, sign. 9/L, kart. 188.

Nevyplněný formulář stanov z roku 1899, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

Stanovy sboru Komařice z roku 1914, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

Stanovy dobrovolného sboru hasičského Vrabče z roku 1907, inv. č. A1/1048, sign.9/P, kart. 189.

Sbor dobrovolných hasičů Dolní Bukovsko, sign. B636

Pamětní kniha 1923–1932.

Sbor dobrovolných hasičů Hluboká u Borovan, sign. B824

Pokladní kniha 1895–1938.

Stanovy sboru z roku 1895, kart.1.

Kniha protokolů ze schůzí 1935 – 1952.

Správní kniha 1901–1913.

Sbor dobrovolných hasičů Chvalešovice, sign. B1002

Soupis osobní výzbroje, kart.1.

Inventární kniha 1922-1949.

Sbor dobrovolných hasičů Jankov, sign. B1008

Zápisy ze schůzí 1904–1963.

Pamětní kniha 1903–1953.

Sbor dobrovolných hasičů Komařice, sign. B1154

Kniha zápisů ze schůzí 1939–1967.

Sbor dobrovolných hasičů Něchov, sign. 1519

Stanovy sboru Něchov z roku 1939, kart. 1.

Sbor dobrovolných hasičů Nesměň, sign. B1537

Hasičské signály vydané ČZHJ 1924.

Stanovy sboru Nesměň z roku 1926, kart. 1.

Stanovy sboru Nesměň z roku 1939, kart. 1.

Sbor dobrovolných hasičů Rudolfov, sign. B1838

Kniha zápisů ze schůzí 1911–1923.

Kniha zápisů ze schůzí 1932–1937.

Kniha zápisů ze schůzí 1923–1931.

Kniha zápisů ze schůzí 1937–1950.

Sbor dobrovolných hasičů Vihlavy, sign. B2343

Výkaz o činnosti samaritánské stráže z roku 1936, kart. 1.

Žádost o podporu v roce 1934, kart. 1.

Stanovy sboru z roku 1940.

Sbor dobrovolných hasičů Zliv, sign. B2493

Kniha protokolů 1932–1967.

Svaz požární ochrany – místní jednota Branišovice – Mokrý Lom, sign. B1453

Pamětní kniha, Matrika členů 1899–1909.

Inventární kniha a zápisník o požárech 1901–1941.

Matrika členů 1909–1944.

Kniha korespondence 1899–1940.

Stanovy sboru z roku 1931, kart. 1.

Památník sjezdu a výstavy dobrovolného hasičstva Československého v Brně ve dnech 4.–8. července 1925.

Pokladní záznamy z let 1937–1939, kart. 1.

Vysvědčení o samaritánské zkoušce z roku 1932, kart. 1.

Soukromý archiv Jana Šimánka

Stanovy sboru dobrovolných hasičů Doudleby v roce 1911, kart. 1.

Vyúčtování výdajů za stavbu Hasičského skladiště v Doudlebech, fasc. 1.

Pokladní deník sboru dobrovolných hasičů Doudleby 1923–1934.

Sbor dobrovolných hasičů Doudleby – Reklamní materiály hasičského vybavení Hasičské nákupny z Prahy, kart. 1.

Sbor dobrovolných hasičů Doudleby – Reklamní materiály hasičského vybavení firmy Bohumil Mára - Tábor, kart. 1.

Sbor dobrovolných hasičů Doudleby, Zápisy ze sborových schůzí, kart. 1.

Prameny vydané

ČERNÝ, Václav, *Hospodářské instrukce: Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV. - XIX. století*, Praha 1930.

DUSIL, Václav – KLIMENT, Josef, *Spolky, shromáždění a politické strany podle práva československého*, Praha 1936.

FRÁNA, Augustín, *Výklad a poučení o všech daních přímých podle nového zákona ze dne 15. června 1927 čís. 76. Sb. z. a n. : pro potřebu všeho poplatnictva a úřadů finančních na podkladě zákona, důvodové zprávy a judikatury srovnávacím způsobem za přihlížení k právnímu stavu, platnému na celém státním území*, Praha 1927.

GRÓNSKÝ, Ján – HŘEBEJK, Jiří, *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa, Díl I. (1918–1945)*, Praha 2004.

JIREČEK, Josef (ed.), *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1878.

MACHÁČEK, Josef – MAREK, Karel, *Památník Sjezdu slovanského hasičstva v Praze 1928*, Praha 1928.

Městské řády požární, *Prameny ku dějinám hasičství v království Českém*, Roudnice nad Labem 1905.

PLIML, Josef, *Jak obec vykonává policii požární*, Praha 1933.

SEIDL, Adolf, *Statistika českého hasičstva v království Českém, dle stavu ze dne 31. prosince 1901*, Praha 1903.

SCHLEÉ, Fidelis, *Požární řády*, Praha 1933.

Dobový hasičský tisk: Hasičské listy, Hasičské rozhledy, Český hasič

Národní listy

Literatura

AMBROŽOVÁ, Kristýna., *Dějiny domu milosrdenství Vincentinum v Praze-Břevnově*, diplomová práce UK, Praha 2011.

BLAHYNKA, Milan, a kol., *Hasičský dům*, Praha 2005.

CALETKA, Jan, *Hasičská kronika okresu České Budějovice*, České Budějovice 2003.

TÝŽ, *Historie Sboru dobrovolných hasičů v Češnovicích 1935 - 2010*, České Budějovice 2010.

DRAŠAROVÁ, Eva, *Soupis právních předpisů a dokumentu ke spolčovacím právu z fondu Státního ústředního archivu v Praze od poloviny 18. století do roku 1918*, Sborník archivních prací 40, 1990, č. 2, s. 297 – 344.

TÁŽ, *Společenský život v Čechách v období neoabsolutismu – spolky padesátých let 19. století*, *Paginae historiae* 1, 1992.

DUBSKÝ, Antonín, *Paměti padesátiletí dobrovolného hasičského sboru v Hluboké nad Vltavou 1876-1926*, Hluboká nad Vltavou 1926.

FLÖGEL, Jaroslav, *Obecní zřízení v Čechách a na Moravě*, Praha 1948.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státnosti po současnost*, Praha 2005.

- KALNÝ, Adolf, *Zajištění požární ochrany v Jižních Čechách v období feudalismu*, Archivum Trebonensis 1986.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky 1918–1938, Díl I–III.*, Praha 2002.
- KOLEKTIV, *130 let českého dobrovolného hasičstva*, Příbyslav 1994.
- KOVÁŘ, Daniel, *Okres České Budějovice, z historie státní správy a územní samosprávy 1850-2002*, České Budějovice 2001.
- KOPÁČEK, Jiří, a kol., *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006.
- KRAUSOVÁ, Martina, *125 let Hasičského sboru v Týně nad Vltavou 1874-1999*, Týn nad Vltavou, 1999.
- KUBŮ, Eduard, – PÁTEK, Jakub, *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000.
- LAŠŤOVKA, Marek, *Pražské spolky. Soupis pražských spolku na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*, Praha 1998.
- MACKOVÁ, Iva, *Vývoj českých hasičských stejnokrojů do roku 1945*, diplomová práce, FF MU, Brno 2012.
- MALÍŘ, Jiří, – MAREK, Pavel, a kol., *Politické strany, vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004, Díl I.*, Brno 2005.
- MALÝ, Karel, *Dějiny českého a Československého práva do roku 1945*, Praha 2003.
- NOUZA, Josef, *100 let požárního sboru v Českých Budějovicích*, b.m. 1974.
- OLIVOVÁ, Věra, *Československé dějiny 1914–1939*, Praha 1991.
- PRŮCHA, Václav, a kol., *Hospodářské a sociální dějiny v Československu 1918-1992, díl 1.*, Brno 2004.
- TÝŽ., *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století*, Praha 1974.
- Mapový lexikon obcí ČSSR - Podle správního rozdělení 1. února 1967, Praha 1968.
- SCHELLE, Karel, a kol., *Protektorát Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin (vybrané problémy)*, Brno, 2010.

- ŠTĚRBA, Josef, *Vznik a vývoj českého dobrovolného hasičského hnutí na Českobudějovicku do roku 1918*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1987.
- ŠULCOVÁ, Lenka, *Požáry a činnost požární policie v Českých Budějovicích v letech 1919–1929*, diplomová práce, PF JU, České Budějovice 1996.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982.
- VALÍŠ, Jan, *100 let požárního sboru v Třeboni*, b.m. 1973.
- VESELÁ, Renata, *Spolkový zákon v praxi některých brněnských fakultních spolků (1919–1952)*, Brno 1995.
- VOREL, Petr, *Od pražského groše ke koruně české*, Praha 2004.
- ZÁLOHA, Jiří, a kol., *Dějiny požární ochrany okresu Český Krumlov*, b.m. 1987.
- ZÍKA, Rudolf, *Spolek pro zbudování mostu přes řeku Malši v Doudlebech*, bakalářská práce FF JCU, České Budějovice 2010.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Tabulky a grafy

Tabulka č. 1 Počty a rozdělení německých, slovanských a italských dobrovolných sborů v Rakousko-Uherské monarchii v roce 1907

Tabulka č. 2 Vývoj počtu členů Zemské ústřední hasičské jednoty v letech 1890–1907

Tabulka č. 3 Seznam Hasičských župních jednot na jihu Čech v roce 1901

Tabulka č. 4 Seznam Hasičských župních jednot v Okrese České Budějovice z roku 1914

Tabulka č. 5 Soupis knih sborové knihovny z Velechvína z let 1905–1920

Tabulka č. 6 Seznam doporučené literatury pro hasičské knihovny z roku 1902

Tabulka č. 7 Výše příspěvků členů Pohřební pokladny podle věkových kategorií a

Tabulka č. 8 Statistika dobrovolných hasičských sborů z vybraných jihočeských okresů z roku 1901

Tabulka č. 9 Seznam sborů a počtu jejich členů v Okrese České Budějovice, které žádaly o pojištění přípráže Okresní úřad z roku 1931

Tabulka č. 10 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Mokřý Lom

Tabulka č. 11 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Dobšice

Graf č. 1 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Mokřý Lom

Graf č. 2 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Dobšice

Tabulka č. 12 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Mokřý Lom

Graf č. 3 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Mokřý Lom

Tabulka č. 13 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Dobšice

Graf č. 4 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Dobšice

Tabulka č. 14 Seznam profesí členů Pohřební pokladny z roku 1908

Tabulka č. 15 Věkové rozvrstvení členů Pohřební pokladny z roku 1907

Graf č. 5 Věkové rozvrstvení členů Pohřební pokladny z roku 1907

Tabulka č. 16 Vývoj průměrného věku vstupujících členů do Pohřební pokladny v letech 1895-1907

Graf č. 6 Vývoj průměrného věku vstupujících členů do Pohřební pokladny v letech 1895-1907

Příloha č. 2 Obrazový materiál

Obr. č. 1 Formulář zápisů o požárech ze sboru Mokřý Lom, rok 1913

Obr. č. 2 Vysvětlivky k situačnímu nákresu pro zápisy o požárech, 1913

Obr. č. 3 Pracovní a slavnostní hasičský stejnokroj čamarového typu, 1925

Obr. č. 4 Druhy hasičských opasků a další záchranářské vybavení, 1939

Obr. č. 5 Technické nákresy a fotografie jedné z prvních automobilových stříkaček z Frankfurtu nad Mohanem, 1907

Obr. č. 6 Hadice a jejich příslušenství, 1939

Obr. č. 7 Samaritánské vysvědčení ze sboru Mokřý Lom, 1932

Obr. č. 8 Žebříkové cvičení sboru z Ledenic

Obr. č. 9 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Průvod

Obr. č. 10 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Vybavení

Obr. č. 11 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Hromadná cvičení

Obr. č. 12 Sjezd dobrovolného hasičstva Praha v roce 1928 - Průvod

Obr. č. 13 Sjezd dobrovolného hasičstva Praha v roce 1928 - Sekerková cvičení

Obr. č. 14 Plakát oznamující odhalení nové stříkačky sboru Netěchovice, 1929

Obr. č. 15 Hasičská smuteční píseň

Obr. č. 16 Formulář žádosti o podporu z hasičského fondu, 1930

Obr. č. 17 Žádost o subvenci směřovaná k prezidentu ČSR a následná odpověď, 1923

Obr. č. 18 Sazebník autorských poplatků, 1934

- Obr. č. 19 Pojistná smlouva sboru z Doudleb, 1928
- Obr. č. 20 Ukázka sborových razítek
- Obr. č. 21 Reklamní materiály firmy Smekal, 1882
- Obr. č. 22 Reklama firmy Smekal, 1896
- Obr. č. 23 Reklama firmy Smekal, 1906
- Obr. č. 24 Propagační materiály Ústřední hasičské prodejny v Praze, 1908
- Obr. č. 25 Nabídka motorové stříkačky firmy Bohumila Máry sboru Vrcov, 1934
- Obr. č. 26 Nabídka motorové stříkačky firmy Bohumila Máry sboru Velechvín, 1939
- Obr. č. 27 Soupis nákladů na stavbu hasičského skladiště v Ledenicích, 1886
- Obr. č. 28 Rozpis prací a materiálu využitých při stavbě skladiště v Doudlebech, 1928
- Obr. č. 29 Stavební nákresy skladiště v Ledenicích a jeho podoba po dostavění, 1910
- Obr. č. 30 Poděkování za dar na výstavbu památníku na Žižkově sboru z Hluboké u Borovan, 1931
- Obr. č. 31 Los věcné loterie na podporu českého hasičstva na Těšínsku a Hlučínsku

Přílohy

Příloha č. 1 Tabulky a grafy

Tabulka č. 1 Počty a rozdělení německých, slovanských a italských dobrovolných sborů v Rakousko-Uherské monarchii v roce 1907

Země	Sbory				
	Národnostní rozdělení			Počet	Množství členů
	Slovanské	Německé	Italské		
Bukovina		X		32	952
Čechy	X			3691	103979
Čechy		X		2345	110212
Dalmácie	X			5	302
Dalmácie			X	1	60
Dolní Rakousko		X		1390	50095
Halič	X			1586	53914
Horní Rakousko		X		561	33164
Korutany		X		282	10774
Kraňsko	X			149	4805
Kraňsko		X		24	648
Morava	X			1241	34190
Morava		X		524	22432
Přímoří	X			7	175
Přímoří		X		4	102
Přímoří			X	15	300
Slezsko	X			76	2491
Slezsko		X		272	12882
Solnohradsko		X		130	7470
Štýrsko		X		430	18855
Tyrolsko		X		359	24048
Tyrolsko			X	15	450
Voralberk		X		75	3440
			Celkem	13214	495740

Tabulka č. 2 Vývoj počtu členů Zemské ústřední hasičské jednoty v letech 1890–1907

	V roce						
	1890	1893	1894	1900	1901	1904	1907
Počet členů (zaokrouhлено na tisíce)	61000	65000	70000	79000	84000	90000	103000

Tabulka č. 3 Seznam Hasičských župních jednot na jihu Čech v roce 1901

Jméno	Číslo	Rok vstupu do zemské jednoty	Počet sborů	Počet činných členů
Na českém jihozápadě	4	1878	59	1785
Bechyňsko-Vltavotýnská	97	1898	18	450
Hlubocká	108	1899	15	197
Klatovská	5	1880	28	874
Milevská	70	1891	33	759
Na jihovýchodě českém	28	1880	38	1329
Pelhřimovská	18	1882	37	1338
Písecká	30	1884	21	557
Pošumavská	75	1894	17	540
První na českém jihu (Velešín)	26	1883	16	541
Rožmberk (Třeboň)	98	1898	23	643
Táborská	22	1887	57	1437
Trocnoc (Ledenice)	83	1895	26	682
Vodňanská	79	1894	23	554
Volyňská	86	1896	24	671

Tabulka č. 4 Seznam Hasičských župních jednot v Okrese České Budějovice z roku 1914

Název	Číslo	Rok založení	Počty	
			Sborů	Členů
První na českém Jihu	26	1883	15	511
Trhosvinenská-Trocnov	83	1895	17	428
Hlubocká	108	1899	17	581
Vltavská	117	1901	20	524
Lišovská	127	1905	18	642
Českobudějovická-Budivoj	134	1909	24	605

Tabulka č. 5 Soupis knih sborové knihovny z Velechvína z let 1905–1920

Knihy Odborné

Invent. číslo	Název knihy	Rok vydání	Jméno spisovatele	Cena (v K)	Datum zařazení	Způsob získání
1	Zařízení, správa a řízení sborů dobrovolných hasičů	1895	J. Jindra	1	1905	Zakoupeno
2	Služební řády, kroj a výzbroj	1898	J. Hubálek	1	1906	Zakoupeno
3	Cvičení pořadová, signály	1898	M. Mayer	1	1906	Zakoupeno
4	Zařizování župní podpory, řád o dozoru	1898	A. Seidl	1	1906	Zakoupeno
5	O stříkačce	1899	A. Seidl	1	1906	Zakoupeno
6	Cvičení se žebříky	1902	A. Seidl	1	1906	Zakoupeno
7	Hasičská zdravotní věda	1906	A. Seidl	1	1906	Zakoupeno

8	Hasičská zákonověda	1900	A. Seidl	1	1906	Zakoupeno
9	Hasičské básně	1912	O. Hubálek	2	1912	Zakoupeno
10	Hesla hasičská	1902	A. Seidl	0,8	1906	Zakoupeno
11	Hasičské rozhledy	1902	M. Mayer	4	1908	Předplaceny okresním výborem
12	Hasičské rozhledy	1907	M. Mayer	4	1908	Předplaceny okresním výborem
13	Hasičské rozhledy	1908	M. Mayer	4	1909	Předplaceny okresním výborem
14	Hasičské rozhledy	1909	M. Mayer	4	1910	Předplaceny okresním výborem
15	Hasičské rozhledy	1910	M. Mayer	4	1910	Předplaceny okresním výborem
16	Hasičské rozhledy	1911	M. Mayer	4	1911	Předplaceny okresním výborem
17	Hasičské rozhledy	1912	M. Mayer	4	1912	Předplaceny okresním výborem
18	Hasičské rozhledy	1913	M. Mayer	4	1913	Předplaceny okresním výborem
19	Prameny ku dějinám hasičství	X	J. Michálek	1	1910	Zakoupeno
20	Statistika hasičstva	X	A. Seidl	1,2	1912	Zakoupeno
21	hasičský sborník	X	A. Seidl	1,2	1912	Zakoupeno
22	Národní čítanka	X	B. Kočí	19,8	1920	Zakoupeno

Knihy Zábavného obsahu

Invent. číslo	Název knihy	Poznamenání	Jméno spisovatele	Datum zařazení	Způsob získání
1	Sebrané spisy Beneše Třebízského	Pod doškovými střechami I.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
2	V červácích kalicha	Díl II.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
3	V září kalicha	Díl III.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
4	Pobělohorské elegie	Díl IV.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
5	Pobělohorské elegie	Díl V.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
6	Z různých dob	Díl VI.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
7	Z různých dob	Díl VII.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
8	Z různých dob	Díl VIII.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
9	Z různých dob	Díl IX.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
10	Z různých dob	Díl X.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
11	Z různých dob	Díl XI.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
12	Z různých dob	Díl XII.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
13	Z různých dob	Díl XIII.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
14	Z různých dob	Díl XIV.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
15	Z různých dob	Díl XV.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
16	Královna Dagmar	Díl XVI.	Beneš Třebízský	1914	Zakoupeno
17	Hasičské feuilletony	Svazek II.	A. Seidl	1914	Zakoupeno
18	Den co den, rok co rok	Vazbu obstaral sbor	D. Panýrek	1909	Daroval zemský dozorce

19	Jařmo milionů	Vazbu obstaral sbor	A. Načásek	1914	Daroval starosta
20	Člověk a živočiřstvo	Vazbu obstaral sbor	B. Bauše	1914	Daroval starosta
21	Karel Havlíček Borovský	Vazbu obstaral sbor	A. Srb	1914	Daroval starosta
22	Dcera komediantova	Vazbu obstaral sbor	B. Mellanová	1914	Daroval starosta
23	Konec samostatnosti polské	Vazbu obstaral sbor	A. Müller	1914	Daroval starosta
24	Historické pohlednice	Vazbu obstaral sbor	E. Trojanus	1914	Daroval starosta
25	Malincí nepřátelé	Vazbu obstaral sbor	D. Panýrek	1914	Daroval starosta
26	Libuše Trnavská	Vazbu obstaral sbor	B. Brodský	1914	Daroval starosta
27	Hrdinové práce	Vazbu obstaral sbor	G. Tissandier	1914	Daroval starosta
28	v pavučinách	Vazbu obstaral sbor	O. Fasteř	1914	Daroval starosta

Tabulka č. 6 Seznam doporučené literatury pro hasičské knihovny z roku 1902

Název	Autor	Cena (v K)	Počet stran	Popis
Hasičská knihovna	A. Jindra	1	X	8 dílů
První hasičský běh	kol.	2	138	Přednášky zemské hasičské školy z let 1898 a 1899
Hasičská škola	kol.	2	202	Přednášky zemské hasičské školy z let 1898 a 1900
Zemská ústřední hasičská jednota král. Českého od r. 1894-1900	kol.	1	261	Vývoj dobrovolného hasičství v letech 1894 - 1900
Malý katechismus hasičský	E. Kormunda	0,1	22	Povinnosti dobrovolného hasiče
O činnosti sboru hasičského v jednotlivých měsících	V. Ježek	0,4	31	Vypracováno podle německé předlohy
Návod ku službě velitelské při sborech hasičských	V. Ježek	0,36	35	Vypracováno podle německé předlohy
Rok hasičského života	V. Ježek	0,48	39	Vypracováno podle německé předlohy
První mezinárodní hasičský kongres v Amstrdamu r. 1895	J. Hubálek	1	106	Vyšlo v České Třebové
Návod hasičským činnovníkům a obecním úřadům, jak vykonávají roční prohlídku, by se vypátraly vady ohněm nebezpečné	R. Gudrich	1	68	Vyšlo v Opavě
Návod pro zástupce sboru hasičského ku prohlídce požární	V. Píkl	X	10	Vyšlo v Chrudimi
Hasičská kronika	kol.	8	688	Dějiny dobrovolného hasičství na Moravě a Slezsku
Hasičství	F. Vejdělek	5	299	Cvičení pražského sboru
Dátě střež se světla!	V. Ježek	0,2	23	Přeloženo z němčiny
Nebezpečnost ohně v hospodářství	V. Ježek	0,2	22	Přeloženo z němčiny

Cvičení stříkačnickův	R. Englman	0,2	24	X
80 místních signálů z motivů národních písní	F. Waic	X	22	Vyšlo v Zábřeze na Moravě
Soustavy šroubení a spojek	A. Seidl	0,3	16	Vyšlo v Hasičské škole
Methodika signálův	A. Seidl	0,3	8	Vyšlo v Hasičské škole
Hesla, průpovědi a nápisy ku slavnostem, zvláště hasičským	A. Seidl	0,8	112	X
Nauka o hasičství	R. A. Smekal	3	151	Hojné ilustrace u soupisu stříkaček
V dýmu a plamenech	Č. Kalandra	2	327	Povídky
Hasičské feuilletony	A. Seidl	0,8	200	2 svazky
Čest hasičstvu	V. Ježek	0,8	54	Veselohra o 3 jednáních, přeloženo
Matka praporu	K. Hubálka	0,4	X	Veselohra o 1 jednání
Sestry koruny Svatováclavské	E. Kormundy	0,2	7	Divadelní hra
Tělocvik pro školy obecné i měšťanské a nižší třídy škol středních	J. Klenka	2,4	239	Cvičení na nářadí v příkladech
Methodika tělocviku sokolského	J. Klenka	0,4	42	Vyšlo r. 1898 v 5. svazku Knihovny cvičitelů sokolských
Sto příkladů cvičení prostných	F. Kožíška	0,6	121	
Cvičení s tyčemi	J. Klenka	0,5	43	Vyšlo r. 1892
Cvičení s kužely	J. Klenka	0,6	X	Vyšlo ve 4. svazku Knihovny cvičitelů sokolských

Tabulka č. 7 Výše příspěvků členů Pohřební pokladny podle věkových kategorií a

Třída	Věk nového člena	Zápisné		Roční příspěvky		Pohřební příspěvek (v haléřích) čítá-li pokladna členů nejméně			
		korun	haléřů	korun	haléřů	5000	10000	15000	20000
1.	18-25	2			80	4	3	2	1
2.	26-30	2	50	1		4	3	2	1
3.	31-35	2	80	1	20	4	3	2	1
4.	36-40	3	20	1	40	5	4	3	2
5.	41-45	3	50	1	60	5	4	3	2
6.	46-50	4		1	80	6	5	4	3
7.	51-55	4	50	2		6	5	4	3

Tabulka č. 8 Statistika dobrovolných hasičských sborů z vybraných jihočeských okresů z roku 1901

Sídlo sboru	Obec má dle posledního sčítání		Politický okres	Rok založení	Číslo župy	Počet členů			4 a 2 kolo- vých stříkaček		Počet metrů		Košků	Vozů	Žebříků			Bouracího náčíní	Svítlen a pochodní	Zdravotnické náčíní		Počet výzbroji mužstva	Cena inventární veškerého náčíní		Ležiště	Skladíště	Vzdělání			Činnost za rok 1901						
	čísel popisných	obyvatel				čestných	činných	příspív. a zaklád.	se savicí	bez savice	Hadic	Savic			posuvných a mechanických	opíracích, střešních	hákových			lékáren	nosítek		K	h			obsahu zábavného	Knihovna má svazků	Kolik hasičských časopisů odebrá sbor?	Počet						
																														schůzí (valných i výborových)	cvičení	stráží a hlídek	požárů		jiných prací záchrannářských	veřejných vystoupení
	místních	mimo místo																																		
Albrechtec	178	1175	TY	1890	30	1	38	16	1		100	6	14			2	2	7	1			40	1746	63		1		19	2	11	25	32	1		1	1
Besednice	180	1112	TS	1883	26	1	92	10	1		80	3	12			5	10	1				28	2000		1	2	2	1	8	12	6		1			
Borovany	150	988	TS	1895	83		35	15	1		120	4			2	4	2	5				30	1022	80	1		12	1	12	12	4	1			8	
Boršov	28	276	ČB	1900	83		20	10	1		60	4	6		2			1	1			21	2200		1		5	1	14	12	2	1			5	
Branná	68	505	TR	1897	98		31	3	1		120	4	8	1				2				32	1627		1		11	1	10	7			1		3	
Branšov	41	265	ČB	1894	108		23		1		150	6	12	3		1						27	2800		1		5	1	5	5		1	2		5	
Břeží	105	667	TY	1897	97		19	80	1		165	4			2	2	5	3				20	2503	40	1		10	1	9	10					7	
Bzí	83	627	TY	1897	97	4	38	16	1		100	8		2		2						33	2159	2	1	1	24	10	1	7	12	12	1	3		5
Čakov	35	260	ČB	1888	108		21	1	1		30	4	10			3						32	500		1		1	5	6	1		1			3	
Dasný	38	245	HL	1897	108		19	2	1		200	4	16	4		6		16	2			8	2148		1		8		3	2	60	1				
Domanín	60	371	TR	1896	98	2	37	2	2		190	7	10			2		2	1			37	3500		1	2	3	17	1	10	11	3	1			6
Doubravice	34	282	ČB	1899	83		23		1		95	3	12			1	1	2	1			23	2500		1		5	1	3	2						
Doudleby	85	503	ČB	1896	83		22	9	1		170	8	24			4	2	5	2			30	3794	48	1	1	8	4	1	5	15	32		2		3
Dříteň	67	598	HL	1897	108		33	37	1		195	6	53	1		3	2		4			36	2787	87	1	15	12	1	5	16		2	2		3	
Dubné	53	336	ČB	1893	108	1	45	6	1	1	90	7						1				45	2500		1		1	1	4			2				
Dunajovice	72	408	LI	1898	98		30	2	1		150	6				2						8	618	55	1	3		1	4	6					4	

Habří	44	282	ČB	1886	108		59		1		120	4	12			1	3		4			57	2630			1		12	1	8	14	7	1	1		3
Hamr	70	600	TŘ	1896	98	4	28	3	1		100	4	10				2	5	2			30	800			1			1	6	8	1	1		4	
Herda Majda.	60	744	TŘ	1897	98		21	54	1		80	4					2					21	682	39		1	260		1	4	4		1			
Hluboká n V.	270	2817	HL	1876	108		107	50	4		700	24	100	3	1	2	8	20	12	1		110	14700		1	1	30	120	1	4	8		1		2	
Hluboká u B.	149	905	TS	1895	83	1	18	11	1		75	4					3	3	3			17	900		1	1	5	1	1	3	5	15			3	
Hosín	73	500	HL	1897	108		17	16	1		20	6				1		4				18	2400			1			4	4				2		
Hrachoviště	48	310	TŘ	1897	98		24	4	1		140	6	8			1	2	6	2			24	1800			1	50	12	1	4	6	8			4	
Hrdějovice	66	582	HL	1897	108		15		1		40	6	6	2		2		4	3			15	2500			1	7		1	2	2					
Hůrky	70	489	LI	1890	83		52	18	1		150	4	6	1		4	2	12	8			45	2400			1	8	7	1	6	2	7		1	5	
Hůry	72	486	LI	1900	83		37	6	1		200	6		1			2					35	2335			1	3		1	5	8	1	1		2	
Chlum u Tře.	238	2051	TŘ	1885	98		33	30	2		400	9	4		1	1	5	6	2			51	3760			1		8	1	10	20	4		1	6	
Chlumeč	33	337	HL	1900	108		24	35	1		220	8	5			2	1		2			22	3108	56		1		2	1	10	13			2	2	
Chrášťany	56	366	TY	1898	97		22	11	1		100	4				2	1	4	2			21	2000			1	6	14	1	4	28	2		2	3	
Jílovice	89	616	TŘ	1894	83		29	24	2		130	8	10				2	2	1			27	3470		1	1	2	15	3	6	14	4			5	
Jivno	36	296	LI	1898	83		20	6	1		100	4				1			2			10	1800		1	1	2	7	1	7	36		1	4		
Kališně	23	142	LI	1899	83		14		1		100	4	13			2	2	3	2			5	1588		1	1		1	6	10				5		
Kam. Újezd	122	1246	ČB	1883	26		19	36	1	1	180	4	30	1		8	1	4	5			32	2500			1		7	1	10	8			2	4	
Klíkov	100	1151	TŘ	1896	98		18	3	1	1	180	6	6				3	3	2			29	3600			1	12	9	1	13	8	2	1	1	12	
Kojákovice	78	451	TŘ	1895	83		31	3	1		120	6	14					2				38	1976			1	4	8	1	4	6	1		1	3	
Koloděje	457	816	TY	1893	97	5	22	22	1		150	6	8			2	2	2	3			24	1800				4	8	1	12	16			1	4	
Komařice	150	1001	TS	1897	83		25	32	1		100	4	56			5		15	2			26	1369	52			8	8	1	4	4			2	4	
Koroseky	76	548	ČB	1901	83		34	7	1		80	4				1	9	2				21						1	10	15		1	1		2	
Kramolín	49	480	TŘ	1900	98	1	17	16	1		20	3										17	750		1	1		8	1	5	8	2			4	
Křemže čes.	119	941	ČK	1880	26		105	41	1	1	257	8	12	1		2	5		5			51	2068			1	1	12	1	6	2			1	1	10
Ledenice	222	1351	LI	1877	83	1	67	11	2		260	10	10	1		1	8		9			40	4000		1	1	3	47	2	5	8	2			7	
Lhota	47	260	TŘ	1896	83		15		1		60	6	10			4	2	4	2		1	18	1000	50		1			4	10	12				3	
Libín	52	265	LI	1897	83		23	3	1		100	4					2		1			25	2000			1	2	9	1	3	6			1	2	
Lipnice	42	258	TŘ	1897	83		20	7	1		80	4				2			1			21	1700			1		7	1	8	5	12			6	

Tabulka č. 9 Seznam sborů a počtu jejich členů v Okrese České Budějovice, které žádaly o pojištění přípráže Okresní úřad z roku 1931

Pořadové číslo	Sídlo sboru	Pošta	Počet členů	Župa	
				Název	Číslo
1.	Boršov	Poříčí u ČB	33	Budivoj	134
2.	Adamov	Rudolfov	23	Lišovská	127
3.	Bavorovice	Hluboká n. Vlt.	43	Hlubocká	108
4.	Besednice	Besednice	42	Trhosvinenská	83
5.	Borovany	Borovany	49	Trhosvinenská	83
6.	Branišov	Dubné	24	Budivoj	134
7.	Břehov	X	X	Hlubocká	108
8.	Buková	Olešnice	22	Trhosvinenská	83
9.	Čakov	Čakov	32	Budivoj	134
10.	Čejkovice	Hluboká n. Vlt.	38	Hlubocká	108
11.	Červený újezd	Lišov	12	Lišovská	127
12.	Čes. Budějovice	Čes. Budějovice	138	Budivoj	134
13.	České Vrbné	Čtyři Dvory	53	Budivoj	134
14.	Čtyři Dvory	Čtyři Dvory	31	Budivoj	134
15.	Dasný	Hluboká n. Vlt.	29	Hlubocká	108
16.	Dobrá Voda	Suché Vrbné	24	Budivoj	134
17.	Dobřejovice	Hluboká n. Vlt.	26	Hlubocká	108
18.	Dolní Lhotka	Besednice	X	Trhosvinenská	83
19.	Dolní Slověnice	Štěpánovice	31	Lišovská	127
20.	Doubravice	Čes. Budějovice	21	Budivoj	134
21.	Doudleby	Římov	32	Budivoj	134
22.	Dříteň	Dříteň	31	Hlubocká	108
23.	Dubné	Dubné	37	Budivoj	134
24.	Dunajovice	Štěpánovice	30	Lišovská	127
25.	Habří	Dubné	60	Budivoj	134
26.	Heřmaň	Kam. Újezd	14	Budivoj	134
27.	Hluboká n. Vlt.	Hluboká n. Vlt.	77	Hlubocká	108
28.	Hluboká u Bor.	Borovany	20	Trhosvinenská	83
29.	Horní Slověnice	Štěpánovice	25	Lišovská	127
30.	Hosín	Hluboká n. Vlt.	18	Hlubocká	108
31.	Hrdějovice	Hluboká n. Vlt.	39	Hlubocká	108
32.	Hůrka	Ledenice	20	Budivoj	134
33.	Hůrky	Lišov	47	Lišovská	127
34.	Hůry	Rudolfov	50	Lišovská	127

35.	Chlumeč	Purkarec	22	Hlubocká	108
36.	Jamné	Poříčí u ČB	13	Budivoj	134
37.	Jankov	Čakov	32	Budivoj	134
38.	Jaronice	Dubné	28	Budivoj	134
39.	Jaroslavice	Purkarec	15	Hlubocká	108
40.	Jeznice	X	X	Hlubocká	108
41.	Jivno	Rudolfov	35	Lišovská	127
42.	Kaliště	Ledenice	16	Lišovská	127
43.	Kam. Újezd	Kam. Újezd	30	Budivoj	134
44.	Keblany	Trhové Sviny	22	Trhosvinenská	83
45.	Kněžské Dvory	Čes. Budějovice	34	Budivoj	134
46.	Komáříce	Komáříce	24	Trhosvinenská	83
47.	Kostelec	Purkarec	18	Hlubocká	108
48.	Kroclov	Křemže	12	Budivoj	134
49.	Křenice	Dubné	28	Budivoj	134
50.	Ledenice	Ledenice	53	Lišovská	127
51.	Lhotice	Ševětín	30	Lišovská	127
52.	Libín	Štěpánovice	35	Lišovská	127
53.	Libnič	Lišov	17	Lišovská	127
54.	Lipí	Dubné	25	Budivoj	134
55.	Lišov	Lišov	50	Lišovská	127
56.	Miletín	Štěpánovice	28	Lišovská	127
57.	Mladé	Čes. Budějovice	30	Budivoj	134
58.	Mohuřice	Trhové Sviny	11	Trhosvinenská	83
59.	Mokrý Lom	Římov	46	Trhosvinenská	83
60.	Mydlovary	Zliv	33	Hlubocká	108
61.	Nákří	Dívčice	32	Hlubocká	108
62.	Něchov	Trhové Sviny	28	Trhosvinenská	83
63.	Nesměň	Besednice	48	Trhosvinenská	83
64.	Nová Ves	Ledenice	24	Budivoj	134
65.	Nové Homole	Poříčí u ČB	55	Budivoj	134
66.	Ohrazení	Ledenice	23	Budivoj	134
67.	Olešnice	Olešnice	28	Trhosvinenská	83
68.	Olešník	Dívčice	49	Hlubocká	108
69.	Opatovice	Hluboká n. Vlt.	23	Hlubocká	108
70.	Otěvěk	Trhové Sviny	17	Trhosvinenská	83
71.	Pištín	Pištín	45	Hlubocká	108
72.	Plástovice	Pištín	41	Hlubocká	108
73.	Plav	Kam. Újezd	18	Budivoj	134
74.	Pohůrka	Suché Vrbné	16	Budivoj	134
75.	Poněšice	Purkarec	18	Hlubocká	108

76.	Purkarec	Purkarec	46	Hlubocká	108
77.	Radostice	Borovany	29	Budivoj	134
78.	Rožnov	Čes. Budějovice	56	Budivoj	134
79.	Rudolfov	Rudolfov	36	Budivoj	134
80.	Růžov	Ledenice	25	Lišovská	127
81.	Římov	Římov	31	Budivoj	134
82.	Sirkárna Solo	Čes. Budějovice	24	Budivoj	134
83.	Slávče	Trhové Sviny	33	Trhosvinenská	83
84.	Slavošovice	Štěpánovice	20	Lišovská	127
85.	Srubec	Suché Vrbné	41	Budivoj	134
86.	Strážkovice	Komářice	21	Trhosvinenská	83
87.	Stropnice	Komářice	16	Trhosvinenská	83
88.	Střížov	Komářice	39	Budivoj	134
89.	Suché Vrbné	Suché Vrbné	109	Budivoj	134
90.	Sv. Ján	Velešín	19	Trhosvinenská	83
91.	Šindlerovy Dvory	Čes. Budějovice	28	Budivoj	134
92.	Štěpánovice	Štěpánovice	38	Lišovská	127
93.	Todně	Trhové Sviny	25	Trhosvinenská	83
94.	Trhové Sviny	Trhové Sviny	51	Trhosvinenská	83
95.	Třebče	Borovany	23	Trhosvinenská	83
96.	Třebolovice	Ledenice	24	Lišovská	127
97.	tupesy	X	X	Hlubocká	108
98.	Úsilné	Hluboká n. Vlt.	40	Lišovská	127
99.	Včelná	Poříčí u ČB	42	Budivoj	134
100.	Velechvín	Lišov	40	Lišovská	127
101.	Velice	Dříteň	21	Hlubocká	108
102.	Vidov	Čes. Budějovice	14	Budivoj	134
103.	Vlkovice	Štěpánovice	20	Lišovská	127
104.	Vrábče	Křemže	33	Budivoj	134
105.	Vrcov	Borovany	33	Trhosvinenská	83
106.	Zahájí	Zlív	34	Hlubocká	108
107.	Zahorčice	Poříčí u ČB	11	Budivoj	134
108.	Zaliny	Ledenice	30	Lišovská	127
109.	Zborov	Ledenice	24	Budivoj	134
110.	Zbudov	Dívčice	20	Hlubocká	108
111.	Zlív	Zlív	87	Hlubocká	108
112.	Zvíkov	Štěpánovice	35	Lišovská	127
113.	Žabovřezky	Dubné	59	Hlubocká	108

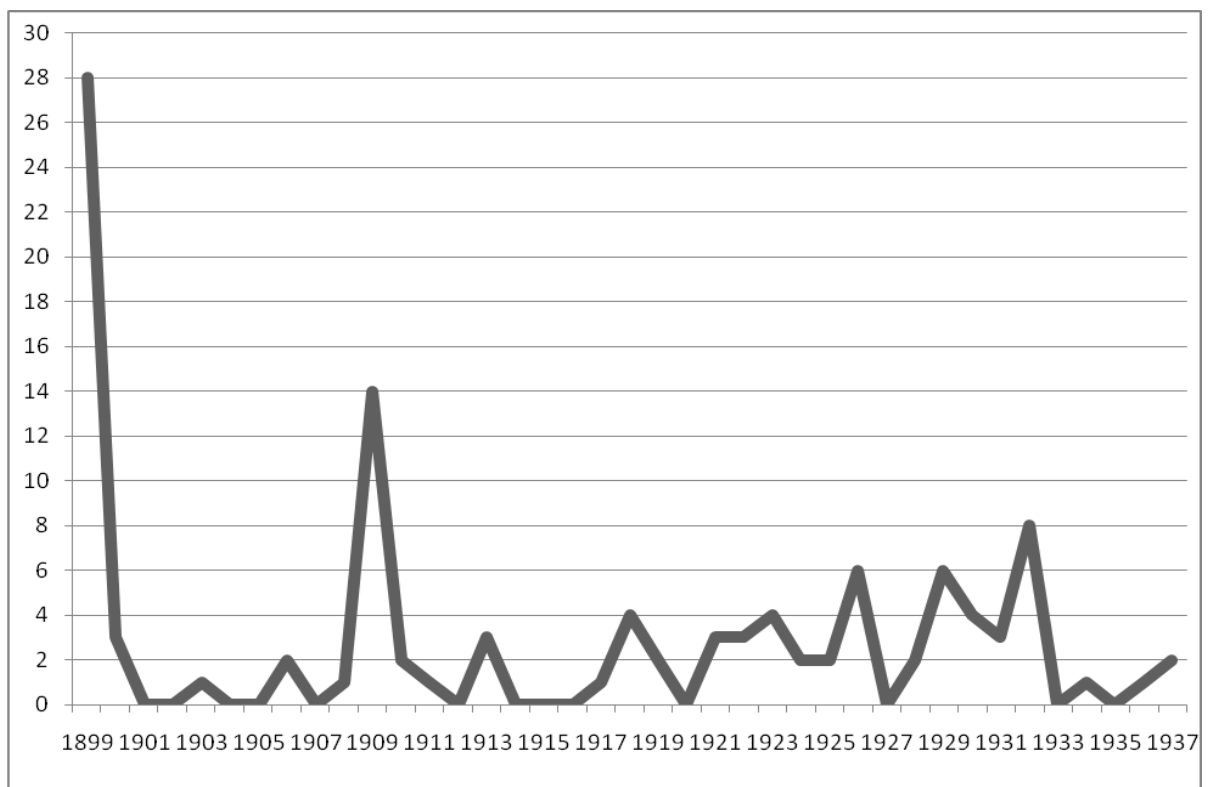
Tabulka č. 10 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Mokřý Lom

Rok	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Počet nových členů	28	3	0	0	1	0	0	2	0	1	14	2	1
Rok	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Počet nových členů	0	3	0	0	0	1	4	2	0	3	3	4	2
Rok	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Počet nových členů	2	6	0	2	6	4	3	8	0	1	0	1	2

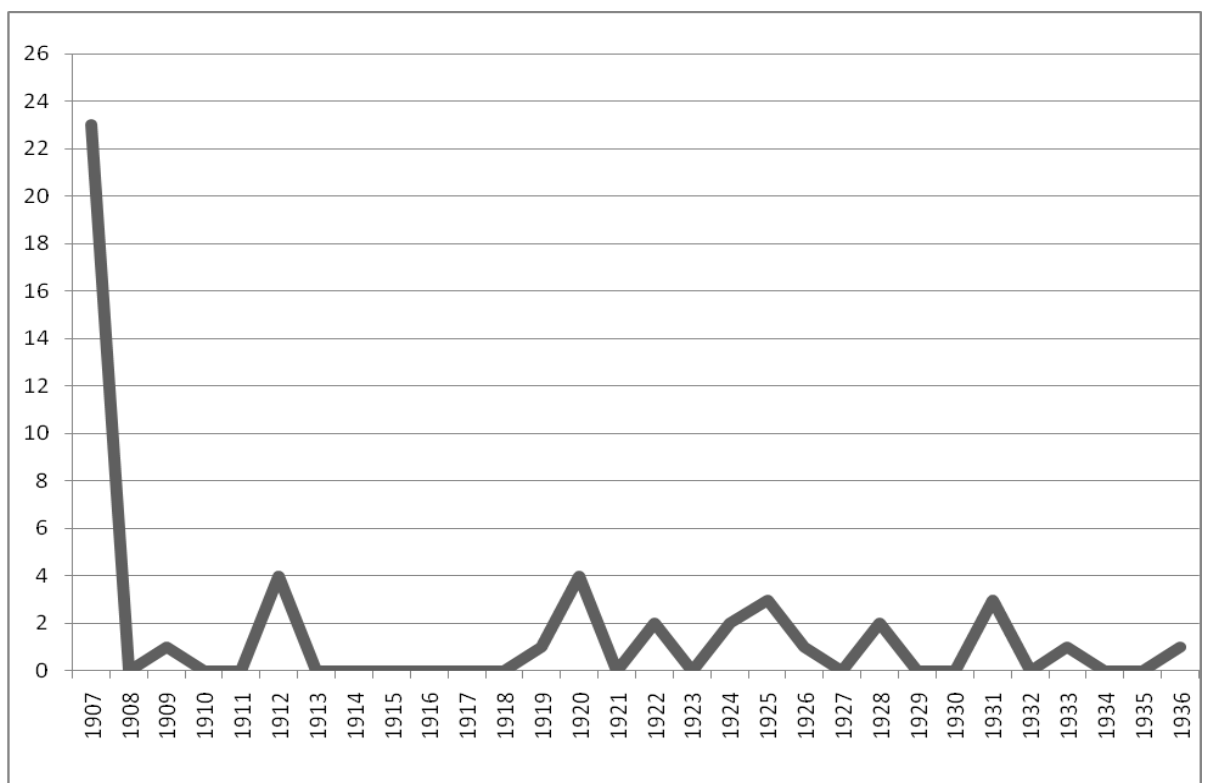
Tabulka č. 11 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Dobšice

Rok	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
Počet nových členů	23	0	1	0	0	4	0	0	0	0
Rok	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Počet nových členů	0	0	1	4	0	2	0	2	3	1
Rok	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Počet nových členů	0	2	0	0	3	0	1	0	0	1

Graf č. 1 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Mokřý Lom

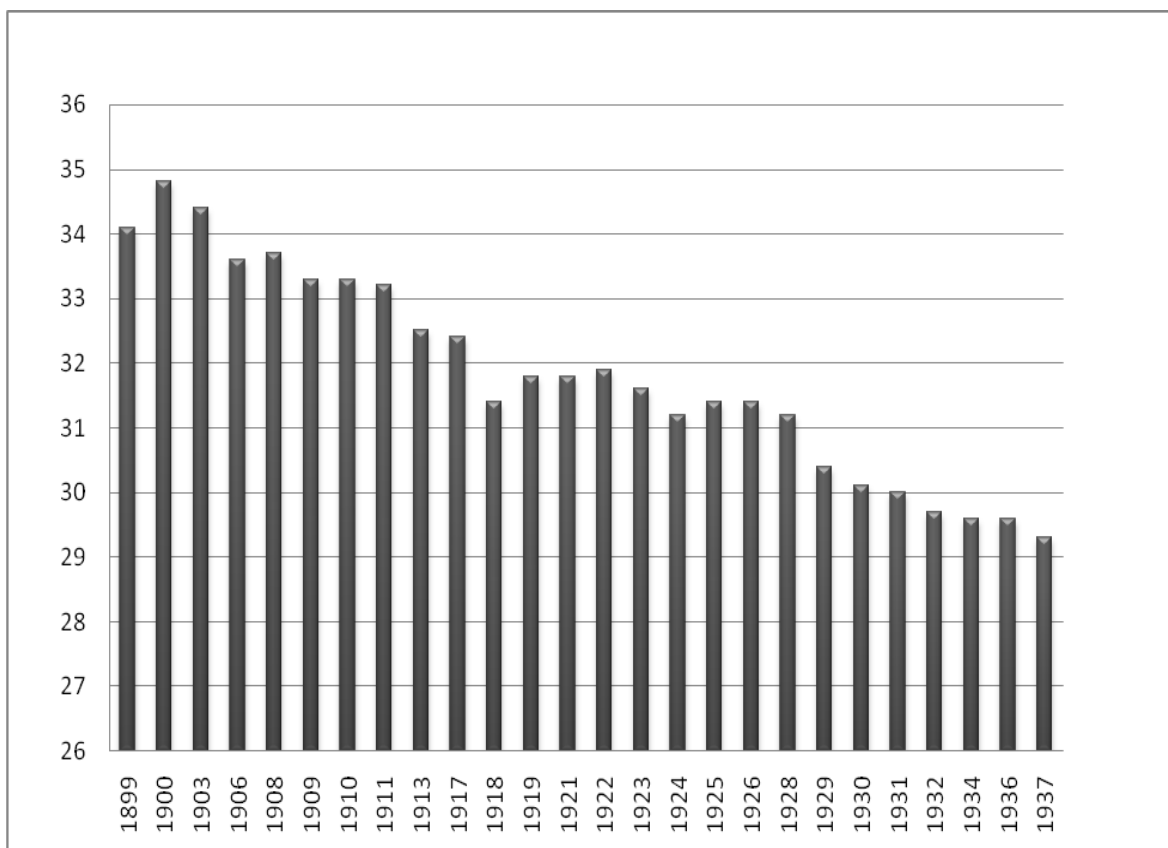
Graf č. 2 Vývoj počtu vstupujících členů sboru Dobšice

Tabulka č. 12 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Mokřý Lom

Rok	1899	1900	1903	1906	1908	1909	1910	1911	1913	1917	1918	1919	1921
Průměrný věk vstupujícího členstva	34,1	34,8	34,4	33,6	33,7	33,3	33,3	33,2	32,5	32,4	31,4	31,8	31,8
Rok	1922	1923	1924	1925	1926	1928	1929	1930	1931	1932	1934	1936	1937
Průměrný věk vstupujícího členstva	31,9	31,6	31,2	31,4	31,4	31,2	30,4	30,1	30	29,7	29,6	29,6	29,3

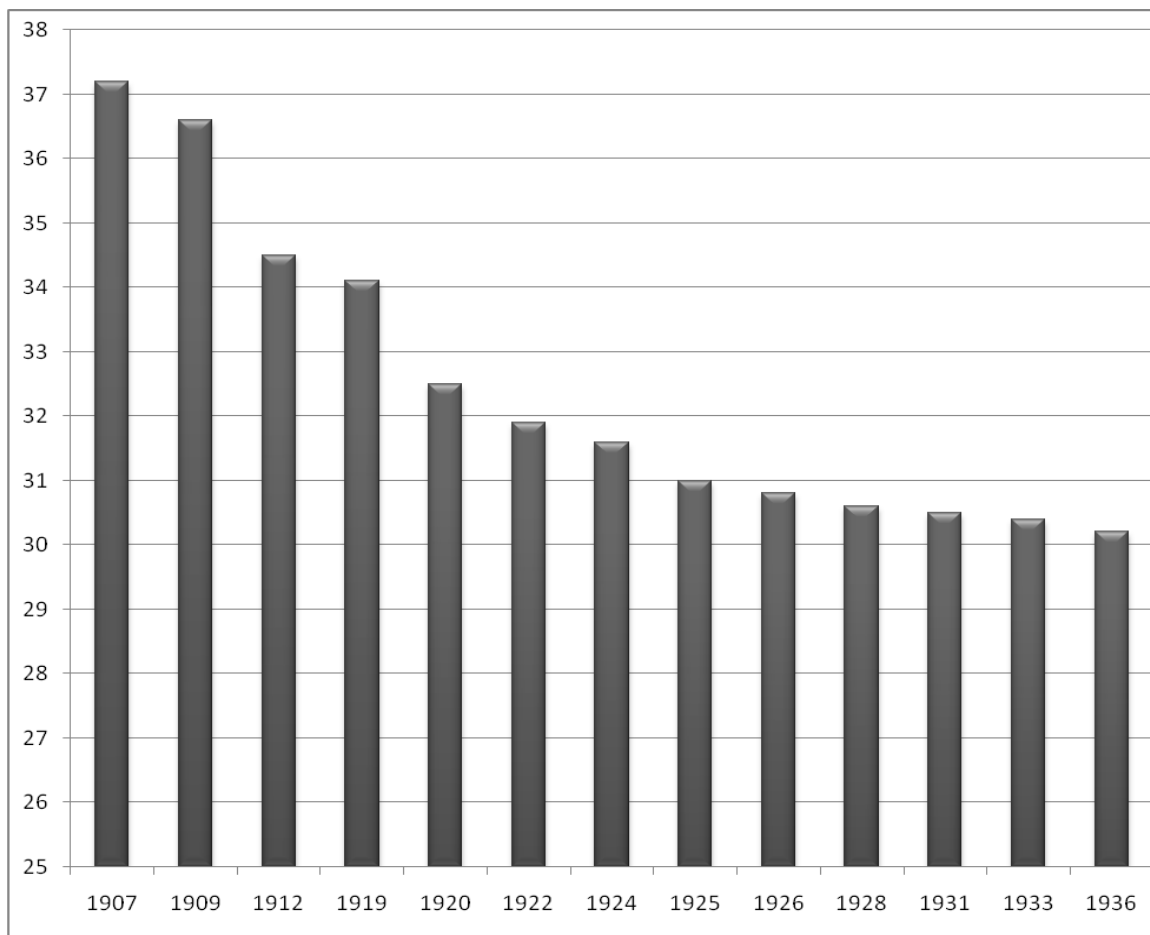
Graf č. 3 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Mokřý Lom

Tabulka č. 13 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Dobšice

Rok	1907	1909	1912	1919	1920	1922	1924
Průměrný věk vstupu	37,2	36,6	34,5	34,1	32,5	31,9	31,6
Rok	1925	1926	1928	1931	1933	1936	
Průměrný věk vstupu	31	30,8	30,6	30,5	30,4	30,2	

Graf č. 4 Vývoj průměrného věku vstupujících členů u sboru Dobšice

Tabulka č. 14 Seznam profesí členů Pohřební pokladny z roku 1908

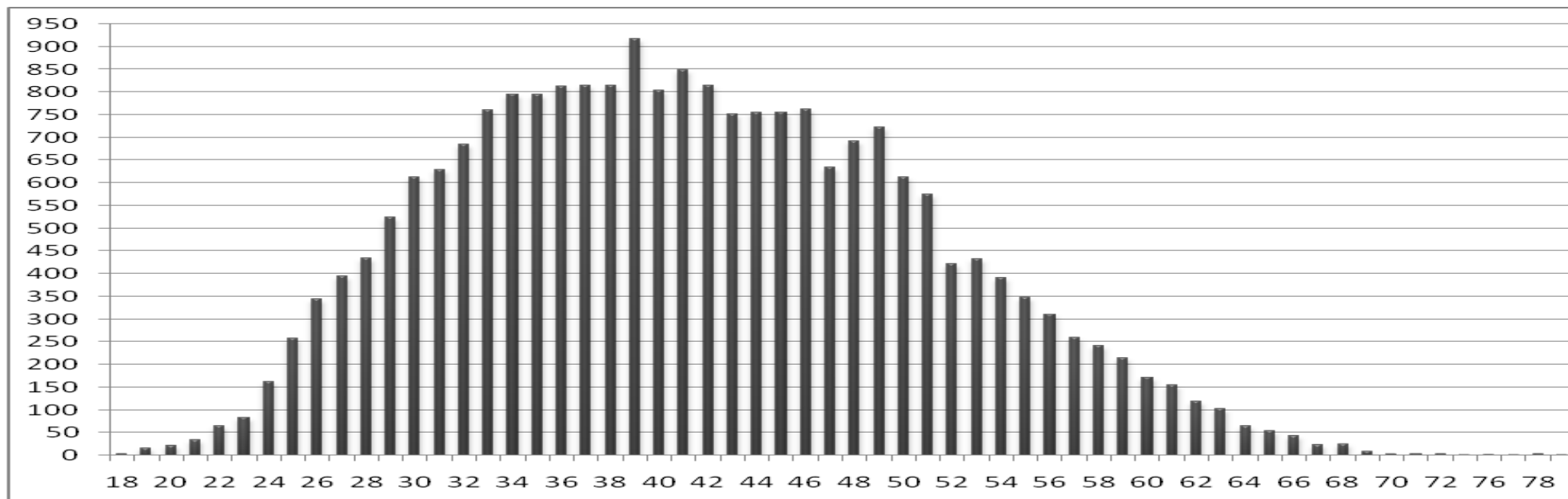
Povolání	Počet	Povolání	Počet	Povolání	Počet	Povolání	Počet
Rolník	2606	Soukromník	56	Vařič cukru	14	Převozník	3
Obuvník	1659	Hajný	55	Vrátný	14	Pumpař	3
Dělník	1474	Kožešník	55	Pasíř	13	Puškař	3
Zedník	783	Lékař	53	Jirchář	12	Sekerník	3
Tkadlec	664	Malíř	48	Kostelník	12	Speditér	3
Obchodník	658	Natěrač	42	Ponocný	12	Strojvůdce	3
Krejčí	657	Kamnář	41	Soukeník	12	Majitel tkalc.	3
Truhlář	593	Hodinář	39	Továrník	11	Valchář	3
Domkář	502	Povozník	39	Zelinář	11	Zřízenec elekt.	3
Učitel	492	Cvokař	37	Zlatník	11	Číšník	2
Hostinský	469	Barvíř	36	Apretér	10	Faktor	2
Kovář	432	Bednář	36	Lesní	10	Knoflíkář	2
Zámečník	417	Kloboučník	34	Mydlář	10	Plavmistr	2
Tesař	411	Sklenář	34	Hasič z povol.	9	Zvěrolékař	2
Horník	341	Hudebník	33	Půdmistr	9	Zubař	2
Úředník	327	Kotlář	33	Vážný	9	Cukrmistr	1
Řezník	253	Mlynářský	33	Lodník	8	Čistič litiny	1
Kolář	217	Provazník	33	Perlař	8	Majitel dolů	1
Pekař	208	Školník	31	Rybář	8	Figurant	1
Strojník	199	Cihlář	30	Montér	7	Chaffeur	1
Kameník	168	Knihář	30	Punčochář	7	Ředitel kůru	1
Hutník	153	Lamač kamene	28	Sít'ář	7	Myškař	1

Klempíř	145	Polír	27	Dlaždič	6	Ovčák	1
Soustružník	145	Kněz	26	Dýmkař	6	Písmolijec	1
Sedlář	132	Rukavičkář	26	Elektrotechnik	5	Pohřebák	1
Pokrývač	125	Koželuh	24	Hřebenář	5	Postříhač	1
Strážník	110	Stavitel	23	Inženýr	5	Pouzdrař	1
Slévač	107	Hrnčíř	21	Krupař	5	Rytec	1
Čeledín	97	Pilníkář	21	Lékárník	5	Studnař	1
Cestář	96	Šafář	20	Mědikovec	5	Šperkař	1
Sluha	88	Nožíř	19	Přádník	5	Šindelář	1
Kominík	85	Sládek	19	Sochař	5	Štětkář	1
Mlynář	85	Kartáčník	18	Vodák	5	Taneční mistr	1
Dozorce	81	Hrobař	17	Fotograf	4	Tkaničkář	1
Holič	79	Řezbář	17	Modelář	4	Vinař	1
Topič	72	Typograf	17	Nástrojař	4	Průvodčí vlaků	1
Košíkář	70	Mistr zedník	17	Pozlacovač	4	Zátkář	1
Zřízenec pošty	69	Zřízenec obce	17	Varhanář	4	Zvoník	1
Brusič	65	Pilař	16	Vzorkář	4	Kustos	1
Zahradník	64	Stávkař	16	Advokát	3	Kopytář	1
Drážní zřízenec	62	Mistr tesař	16	Čepičář	3		
Cukrář	61	Hokynář	15	Knihkupec	3		
Tovární mistr	57	Dílovedoucí	14	Plynomistr	3		

Tabulka č. 15 Věkové rozvrstvení členů Pohřební pokladny z roku 1907

Věk členů	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
Počet členů	4	16	22	34	65	83	162	257	344	395	435	524	612	629	685	761	794	795	812	815	815	918	803	849	814	751	755	756	763	635
Věk členů	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	76	77	78	79
Počet členů	692	723	613	574	422	432	391	348	310	259	242	214	171	155	118	102	64	54	43	24	25	9	3	4	4	1	2	1	4	1

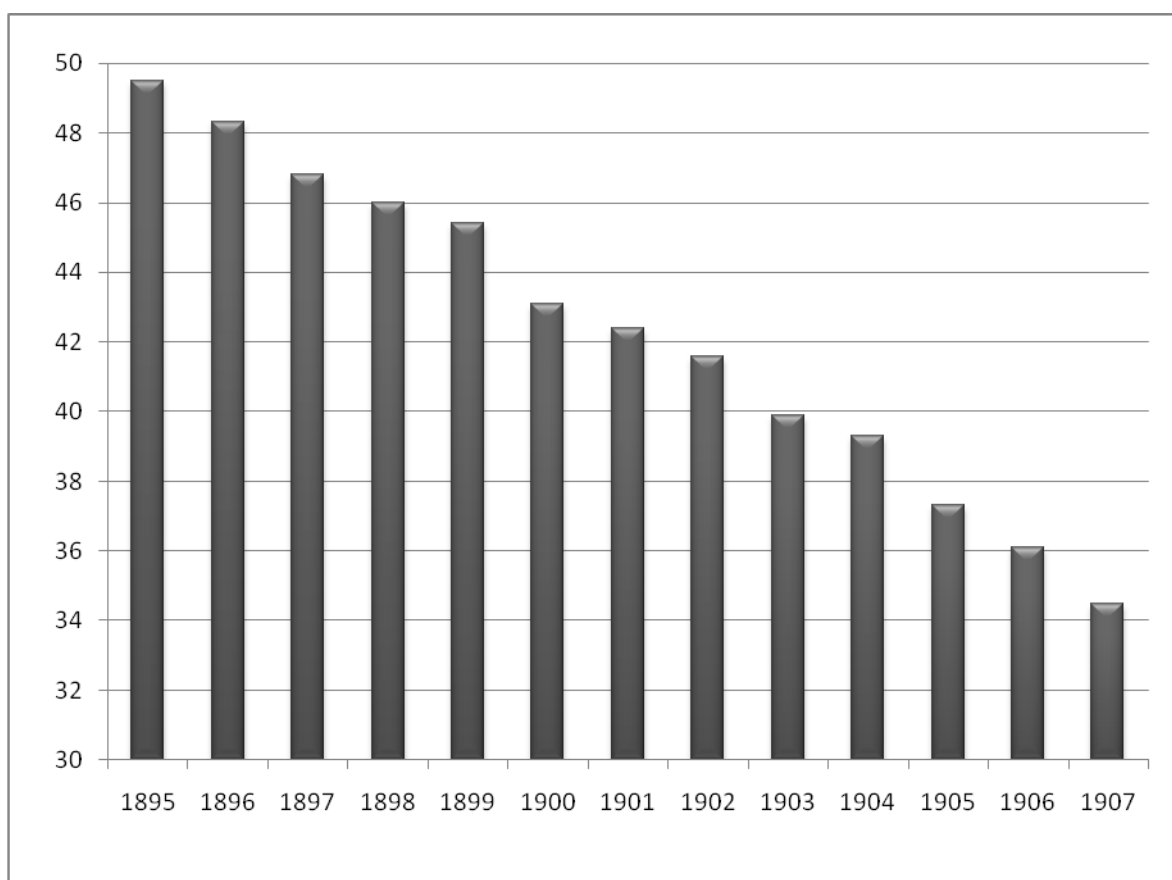
Graf č. 5 Věkové rozvrstvení členů Pohřební pokladny z roku 1907

Tabulka č. 16 Vývoj průměrného věku vstupujících členů do Pohřební pokladny v letech 1895-1907

Rok	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907
Průměrný věk	49,5	48,3	46,8	46	45,4	43,1	42,4	41,6	39,9	39,3	37,3	36,1	34,5

Graf č. 6 Vývoj průměrného věku vstupujících členů do Pohřební pokladny v letech 1895-1907

Příloha č. 2 Obrazový materiál

Obr. č. 1 Formulář zápisů o požárech ze sboru Mokřý Lom, rok 1913

Nástin požáru

dne 2. měsíce května 1913 v Mokřím Lomu

Popis požáru

dne 2. měsíce května 1913 v Mokřím Lomu

1. V kterou hodinu vznikl požár a u koho?	19h. 30 min. dopr. u polevka Fr. Pátle
2. Kdo upozoroval požár nejdříve, a jak byl učiněn poplach?	Přípolní listovní - rozsvícení zhas. signály
3. Která byla příčina požáru?	Neznámé
4. Popis budovy, v níž požár vznikl. (Číslo domu, druh budovy, druh stavby a krytu, co se nalezalo v budově.)	Rokem 1912 postavená kolna pěstá umíton pínaton • Ekvitatem. Pod stáškou pěkny byla pěstota pemy pod stáškou pěstota pěkny a kol postavaškie voreat a dřevěno oblétky pro dřevě.
5. Od koho dostalo se pomoci ohroženým osobám a věcem před příchod. hasičův?	Šedem mužstvi. bukov. to stáškou vyjítím pěkole náradí. pěkole. to pěkole voreat.
6. Popis okolních budov (jako u 4.).	To kama pěkole pěkny a pěkny v pěkny - pěkny Dřevěno pěkny v pěkny a pěkny v pěkny - pěkny Pěkny v pěkny a pěkny a pěkny v pěkny Pěkny pěkny v pěkny - pěkny.
7. Kdy (hodiny, minuty) dostavil se k ohni sbor?	9h 50m
8. Kam se rozšířil požár do příchodu sboru?	Do všech pěkny pěkny a pěkny v pěkny - pěkny • Ekvitatem. Pod stáškou pěkny byla pěstota pemy pod stáškou pěstota pěkny a kol postavaškie voreat a dřevěno oblétky pro dřevě.
9. Kterým předmětům hrozilo nebezpečí?	Ohrožen budovám pěkny a pěkny v pěkny - pěkny
10. V čem záležela hlavní úloha sboru?	Upraviti stáškou pěkny a pěkny v pěkny - pěkny nem. pak kama pěkny pěkny v pěkny a pěkny v pěkny
11. Byli zachráněni lidé, zvířata, cenné věci?	často

Vzor 7. - Nákladní sam. stát. has. jednoty vřad. Českého. - Tiskil Br. Pětinové v Hradci K. a. l.

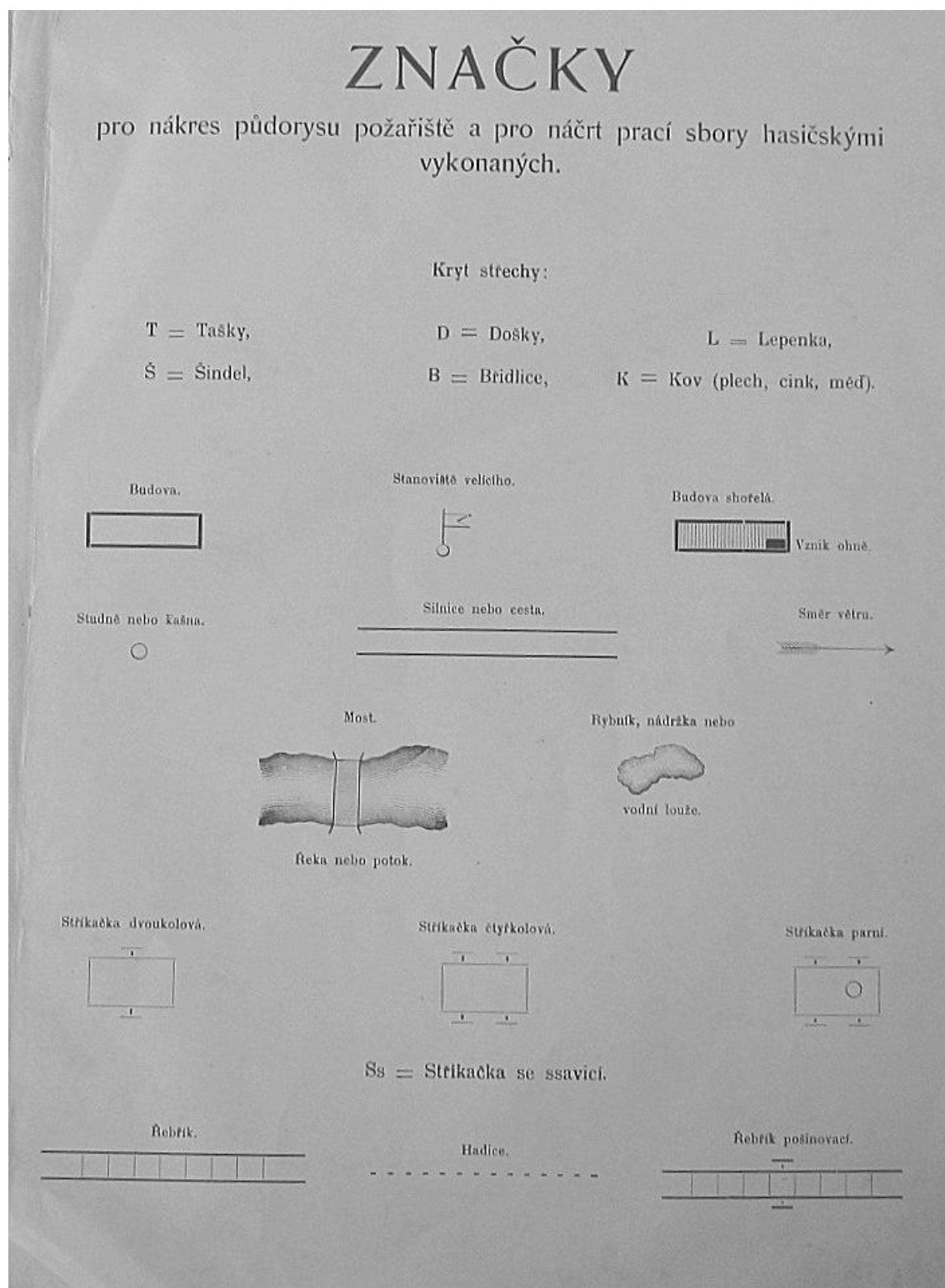
12. Jak byl podniknut útok? (Práce lezcův. Postavení stříkaček, práce stříkačnicků, kolik metrů hadic upotřebeno. Práce pořadatelův. Nahodilé změny v rozestavení členstva a náčiní. Postup neb ústup v práci.)	Práce lezcův nebylo mnoho nepotřební, na to činnost všech tří sborů stříkaček trvala bez přestávky do 5 hod. odpoledne při poměrně vysokém útlaku hadic, každá 130 až 140 m.								
13. Které jiné sbory dostavily se k požáru, kdy a která úloha jim byla přidělena? Kdo (jméno, hodnost sborová a od kterého sboru) byl vrchním velitelem?	Sbor Lučatovský a Řimovský. Veliteli velitelství Front. Fučík.								
14. Pomáhali také nehasiči a čím?	Léčjárním								
15. Kdy (hodiny a minuty) zamezeno další šíření se požáru?	V 10h 45 m.								
16. Kdy (hodiny a minuty) zastavena práce hasičů?	Dne 3. května o 7. hod. ráno								
17. Kdy (hodiny a minuty) opustil sbor požářiště?	" 9. " o 9. " večer								
18. Zpráva o členstvu, jež se účastnilo práce požární. (Kolik se dostavilo? Kdo velel? Kdo zvláště se vyznamenal? Potkala některého člena nehoda a která? Bylo upotřebeno zdravotní čety nebo lékárníčky hasičské?)	Dostavilo se 27 členů jimiž velel F. Fučík. Osoba a činnost všech členů byla vyšetřena. Front. jaroš - střežen mlohem. Řimovský sbor - lékařský nebylo třeba poskytnouti.								
19. Zpráva o nářadí. (Kterého se upotřebilo? Jak se které osvědčilo? Která škoda stala se na něm? Bylo použito k záchraně smyčky, lana nebo plachty?)	Použito pouze stříkačky, ta nebyla se osvědčila								
20. Výsledek práce. (Co bylo zachráněno? Kterou cenu mají zachráněné předměty? U které společnosti byly pojištěny?)	<table border="0"> <tr> <td>1. Stáj a příjma V. Hamburgce (příj. r. Frak. Hong. ma 20.000K</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Stáj a příjma V. Krbka</td> <td>2.000</td> </tr> <tr> <td>3. Oblutí stánu a příjma F. Václavě</td> <td>2.000</td> </tr> <tr> <td>4. Stáj a příjma V. Václavě</td> <td>7.000</td> </tr> </table>	1. Stáj a příjma V. Hamburgce (příj. r. Frak. Hong. ma 20.000K		2. Stáj a příjma V. Krbka	2.000	3. Oblutí stánu a příjma F. Václavě	2.000	4. Stáj a příjma V. Václavě	7.000
1. Stáj a příjma V. Hamburgce (příj. r. Frak. Hong. ma 20.000K									
2. Stáj a příjma V. Krbka	2.000								
3. Oblutí stánu a příjma F. Václavě	2.000								
4. Stáj a příjma V. Václavě	7.000								
21. Hlídka na požářišti. (Kolik členů ji konalo a od kterého sboru? Kdo byl vůdcem hlídky? Které nářadí sborové ponecháno na požářišti?)	Hlídka konala 10 členů jimiž velel Václav Václavě úter stříkačnická - vzhled od nási ho sbor								
22. Jméno a stav pohorelých.	Front. Dítě, Václav Hamburgce, ostatní.								
23. Kolik a které budovy lehly popelem? Které jiné předměty shořely? Kolik korun činí přibližná škoda? U které pojišťovny byly shořelé předměty pojištěny a na kolik korun?	jedna kolna, jedna stáj a čtyři stodoly a vzhleda pasová plachta a sena ta se kvůli potmě náhod. vzhled plachty, stodoly a hod. u Fr. Václavě celková škoda 16.000K bude kryta pojištěním asi 9.500K								
24. Zvláštní připomenuti. (Které vady byly pozorovány při požáru a jak by jim bylo lze odpomoci? Dostalo se sboru uznání? Bylo-li bouráno, kdo dal rozkaz k tomu?)	jak již u bodu 8. zmíněno odpovědná krytina " Členit tak rychle rozšíření požáru. Bouráno nebylo.								
25. Je v obci, v níž vznikl požár, vydán hasiči řád a bylo dle něho jednáno?	Ano.								
26. Kolik čísel domovních má řečená obec?	17								
27. Které náčiní hasiči má řečená obec, není-li v ní sbor hasičský?									
28. Dodatky. (Vypsání jiných pozoruhodných okolností.)									

V Mochovicích dne 15. měsíce května 1913

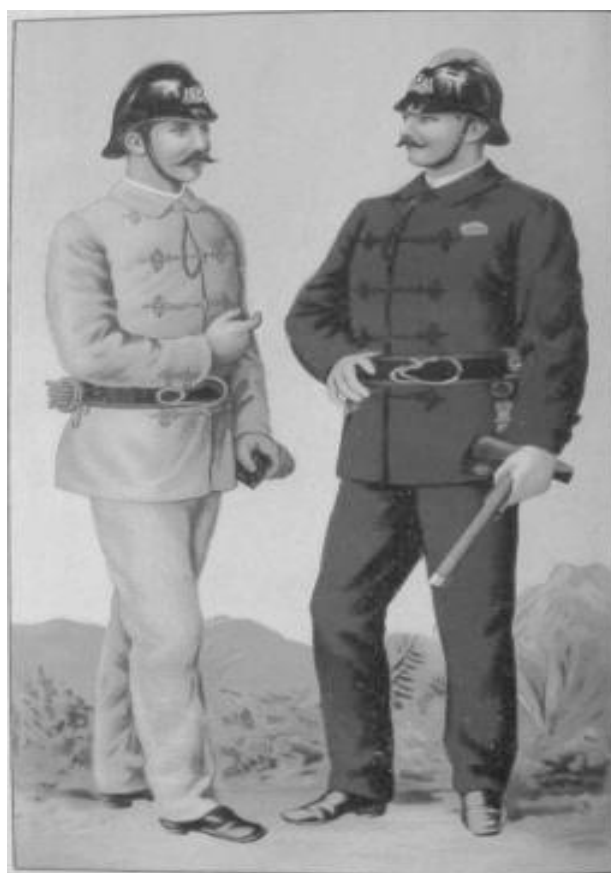
10/1-22 11 P

Velící u požáru:

Obr. č. 2 Vysvětlivky k situačnímu nákresu pro zápisy o požárech, 1913

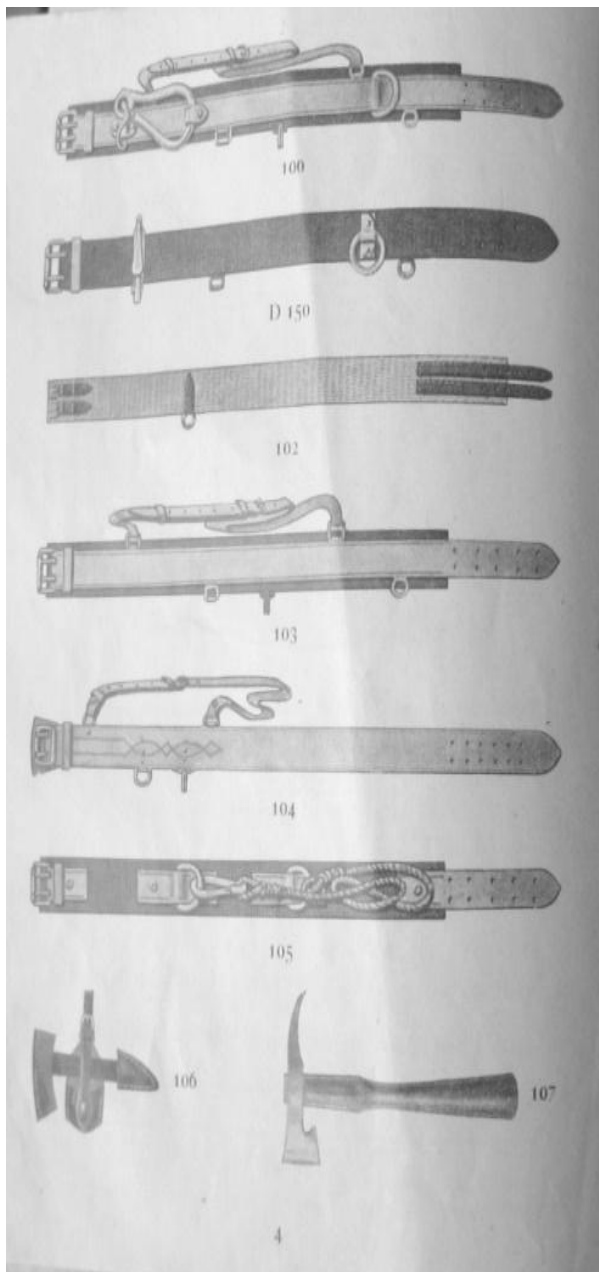
Obr. č. 3 Pracovní a slavnostní hasičský stejnokroj čamarového typu, 1925

Oprava vyobrazení stejnokroje.

Pracovní kroj plátěný jest též modré barvy a bez čamarových poušek (spodní zapínání), bez vrchních kapes a záklopek. — Náramenních distinkcí se ne-užívá; místo nich označení jsou činovníci plátenkami pravouhelnými, barvy bílé a červené, jež přásky jsou na levém rukávě vrcholem nahoru. — Odznak na čapky a na příbice není při žádostech za povolení stejnokroje předmětem žádosti. Členové organizování užívají odznaku Svazem dobrov. hasičstva československého jim vydaného dle povolení ministerstva vnitra. Zakázáno jest užívání odznaku jiného, nežli dodaného Svazem (prostřednictvím příslušných zemských hasičských jednot).

Obr. č. 4 Druhy hasičských opasků a další záchranářské vybavení, 1939

Čís.	Popis	K.
100	LEZECKÝ OPASEK z 1a jádrového řemene, s dvouzub. přezkou, ocelovou hruškovitou karabinou, podšíť popruhem, s kroužkem pro kabelku a s háčkem na zavěšení přilby, odborně a dobře vypracovaný. Nosný řemen přes rameno za příplatek	
101	LEZECKÝ OPASEK, 1½, avšak se stojatou ocelovou karabinou (pražský vzor)	
D150	LEZECKÝ OPASEK z 1a jádrové kůže, 85 mm široký, s dvouzub. přezkou, posuvnou stojatou neb hruškovitou karabinou, do 105 cm délky
Za každých dalších 5 cm délky lezeckého opasku	
102	OPASEK ČLENSKÝ z 1a popruhu, se dvěma přezkami, dvěma řemínky, kroužkem na kabelku	
103	OPASEK ČLENSKÝ z 1a jádrového řemene, s dvouzub. přezkou, podšíť popruhem, s kroužkem na kabelku a háčkem pro přilbici, s nosným řemenem přes rameno	
104	OPASEK PRO ČINOVNÍKY z hnědé kůže, s dvouzub. přezkou, s nosným řemenem přes rameno	
105	OPASEK ZÁCHRANNÝ z popruhu se silnou přezkou, dvěma kruhy, lanem a karabinou	
106	KABELKA kožená, otevřená, na sekerku	
D470	KABELKA k lezeckému opasku s pouzdem na záchran-
ný hřeb	
107	SEKERKA hasičská ocelová s polityrovaným toporem	
108	ZÁCHRANNÝ HŘEB ocelový	
109	LANO konopné k lezeckému opasku v délce od 10 m do
30 m s ocelovou karabinou v zapl. oku	

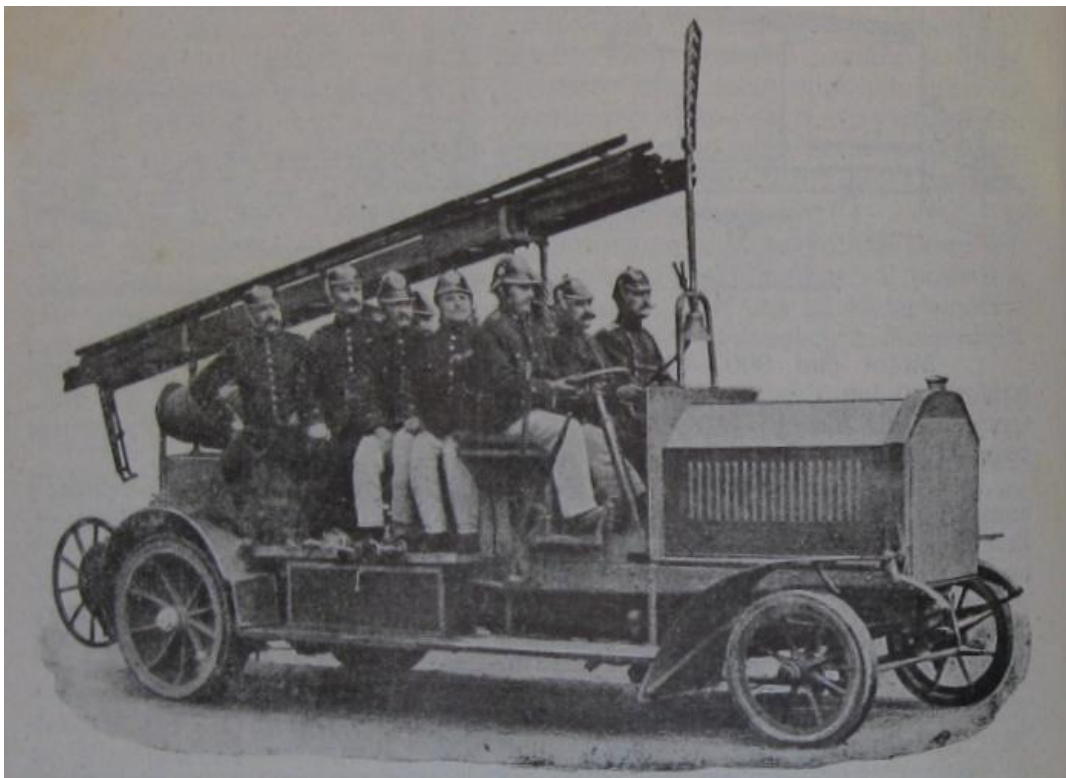
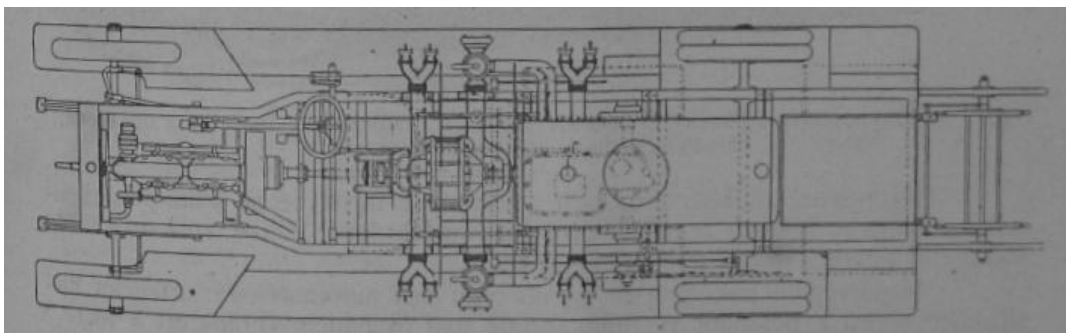
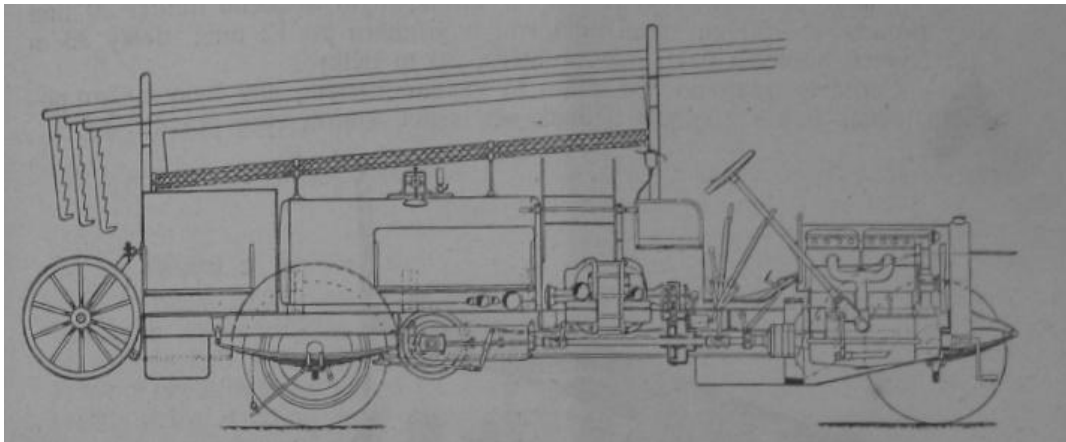
Jinā provedení výzbroje podle přání na zvláštní nabídku.

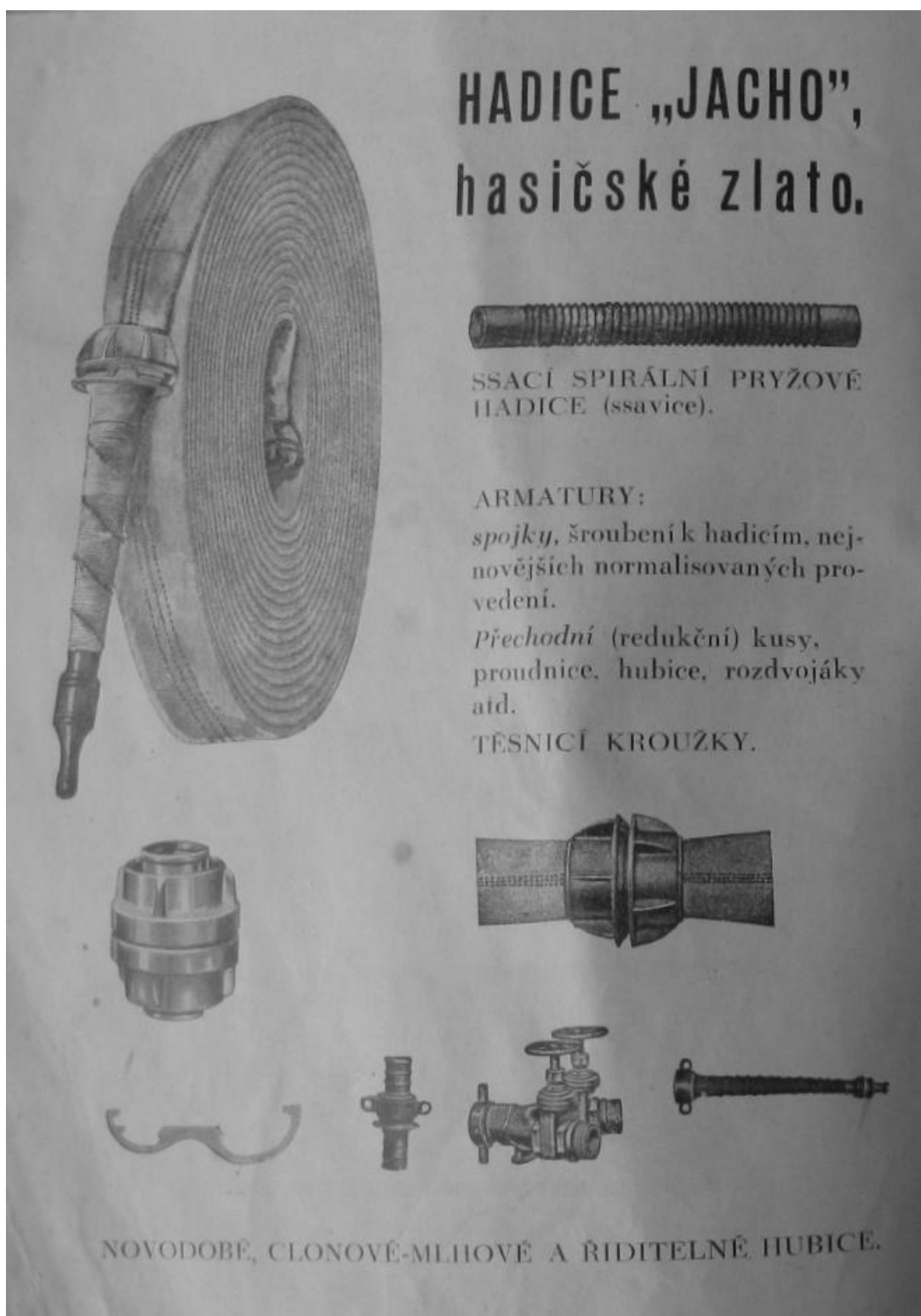
Ceny bezkonkurenční sdělíme na požádání.

Obr. č. 5 Technické nákresy a fotografie jedné z prvních automobilových stříkaček z Frankfurtu nad Mohanem, 1907

Obr. č. 6 Hadice a jejich příslušenství, 1939

Obr. č. 7 Samaritánské vysvědčení ze sboru Mokrý Lom, 1932

SAMARITSKÁ SLUŽBA ČSL. ČERVENÉHO KŘÍŽE

Číslo: 18353 *) Rok vydání: 1932.

VYSVĚDČENÍ O SAMARITSKÉ ZKOUŠCE.

Pan(i) Slečna *Hambazová Marie* povolání *pt. asst.*
narozný(á) dne *11/11* v *Mokrým Lomě*
příslušný(á) do *Mokelova Lomu*
absolvoval(a) samaritánský kurs uspořádaný *Čsl. Č. kř. v*
v *Resoluici*, v době od *10/6 1929* do *10/6 1929*
podrobil(a) se samaritánské zkoušce dne *10/6 1929* v *Resoluici*
a uznán(a) byl(a) způsobilým(ou) poskytovatí první pomoc před příchodem lékaře podle pravidel stanovených Samaritánskou službou Čsl. Červeného kříže.

V *Resoluici*, dne *1. února* 1932.

Handl
okresní lékař. předseda Míst. spolku Čsl. Červeného kříže.

Hauer Ed. star. *dos. Jettl*
lékař vedoucí kurs, starosta hasičské župy.

Hauer Ed. star. *Paul Kocmárek*
župní samaritánský instruktor, župní samaritánský dozorce.

Předloženo zemskému samaritánskému referátu.

V *Tran*, dne *23. června* 1932.

Za:

Mrus *Jrot*
zemský samaritánský referent, ředitel divise.

*) Číslo vysvědčení jest totožné s číslem referátu a vyplňuje je sám zemský samaritánský referent.

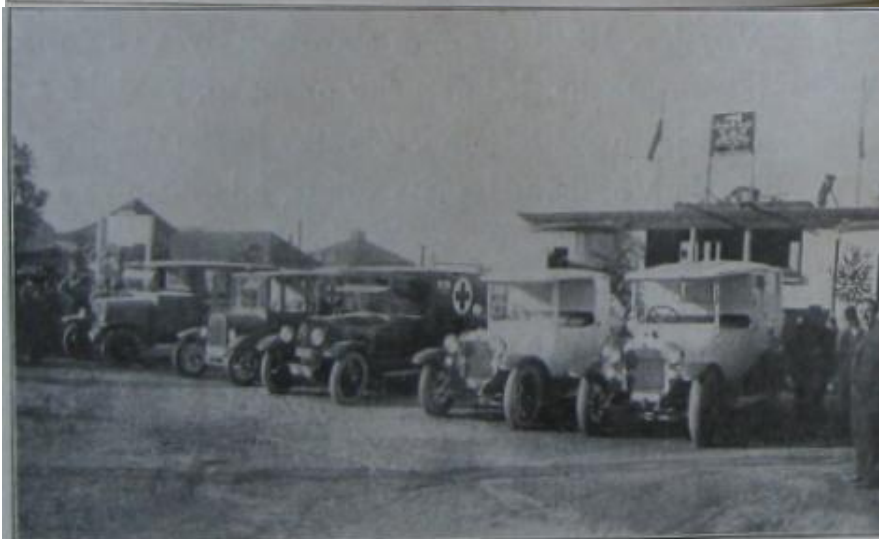
Obr. č. 8 Žebříkové cvičení sboru z Ledenic

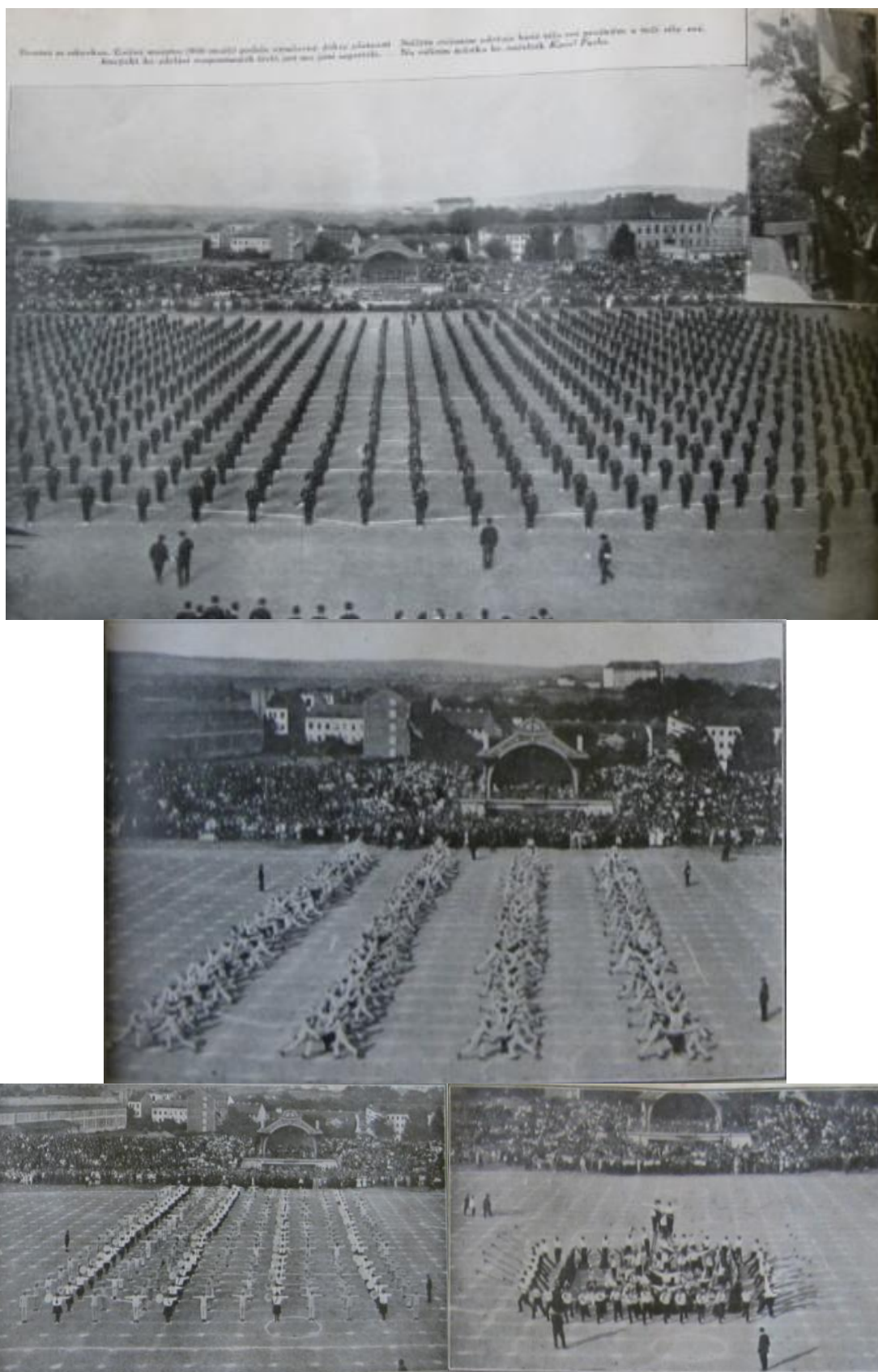
Obr. č. 9 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Průvod

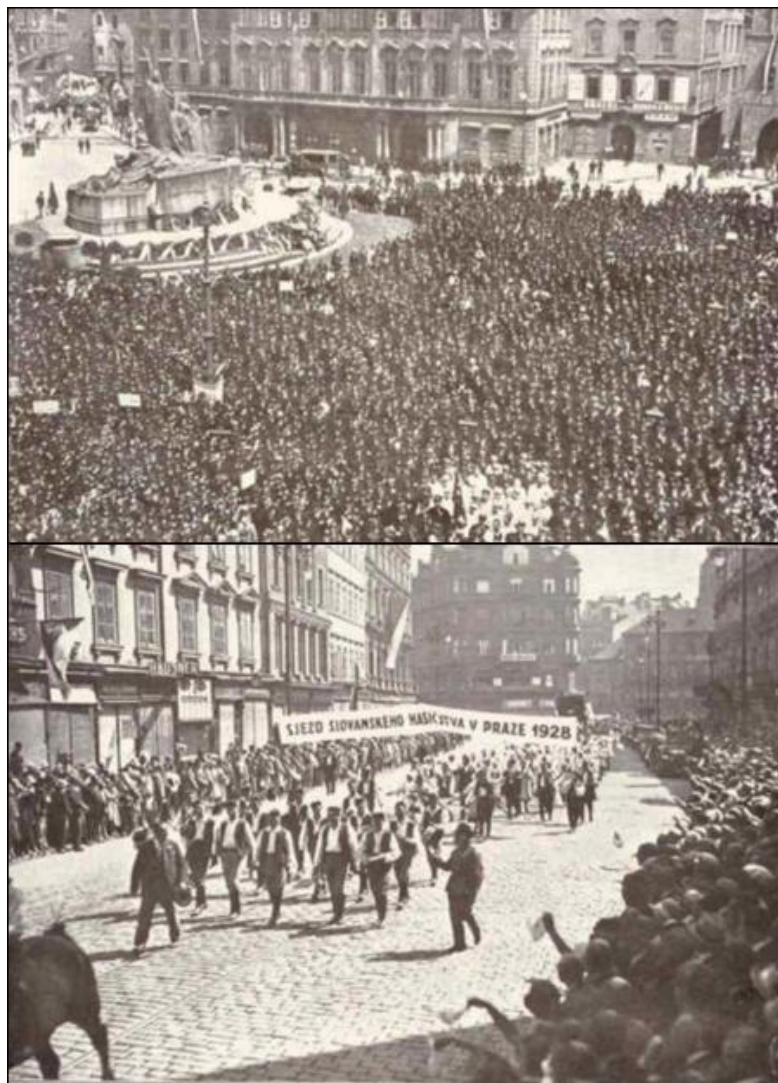
Obr. č. 10 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Vybavení

Obr. č. 11 Sjezd dobrovolného hasičstva Brno v roce 1925 - Hromadná cvičení

Obr. č. 12 Sjezd dobrovolného hasičstva Praha v roce 1928 - Průvod

Obr. č. 13 Sjezd dobrovolného hasičstva Praha v roce 1928 - Sekerková cvičení

Obr. č. 14 Plakát oznamující odhalení nové stříkačky sboru Netěchovice, 1929

V neděli dne 21. července 1929 pod protektorátem župy vltavotýnské pořádá se

SLAVNOST

odhalení dvouproudní motorové stříkačky
spojené s veřejným cvičením v Netěchovicích.

Pořad:

DOPOLEDNE: O 6. hod. ranní **budíček**. Od 8 do 9 h. **vítání hostů**. O půl 10 hod. **seřazení sborů**. O 10. hod. **slavnostní řeč** p. říd. uč. Vysypala. O 11. hod. **požární cvičení místního sboru, po cvičení koncert**. O 12. hod. **společný oběd** v hostinci př. Šocha Jana.

ODPOLEDNE o půl 2. hod. **seřazení sborů** u hasičského skladu a odtud **odchod** do zahrady velkostatku, kdež bude

ZAHRADNÍ VESELICE

O zábavu a občerstvení bude dostatečně postaráno.

Večer přátelský večírek v hostinci př. Šocha Jana.

Vstupné do zahrady 3 Kč, při věnečku 5 Kč včetně zem. d.

Hudba pana Kunta.

V pádu nepříznivého počasí koná se odpolední slavnost v hostinci př. Šocha Jana.

Přihlášky ku společnému obědu přijímá po 10 Kč jednatel Holšán Jos. nejdéle do 19. července t. r.

Za hasičskou župu vltavotýnskou:
Viktor Porkert, župní jednatel, **Emanuel Hálek,** župní starosta.

Za sbor dobr. hasičů v Netěchovicích:
Holšán Jos., jednatel, **Novák Vác.,** starosta, **Holšán Jos.,** velitel.

Obr. č. 15 Hasičská smuteční píseň

Dřinej tiše !.
Dřinej tiše v ramě klínu,
příteli a bratře náš,
slávověvec z dobrých činů,
na svém schladlém čele máš ;
Pán pokynul- musel's jíti,
opustiti přátel sbor,
tam, kde věčná záře svítí,
andělský kde pěje chor.

II.

Vřelá slza smutku kane,
na Tvůj posvěcený rov,
chybět budeš nám když vzplane,
shoubným zářem bližních krov;
neuslyšíš zvony lkáti,
ni hasičské trubky hlas,
klidně budeš v hrobě spáti,
na vždycky opustil's nás !.

III.

S Bohem s Bohem bratře drahý,
památka Tvá nezhyne,
i když věčného snu blahý,
závoj na ní spočine;
Sečte Tvoje dobré činy,
a odplatí světa Pán,
uvede Tě v život jiný,
poremský- když dokonán.

Obr. č. 16 Formulář žádosti o podporu z hasičského fondu, 1930

Místní obec: Sluboká Pošta: Borovany
 Osada: Osada: Trh. Sviny
 Sbor dobrov. hasičů: Sluboká Dne: 26. srpna 1930
 (Bez kulky dle t. p. 44. r.)

Hasičský fond.
 Žádost za podporu na věcné potřeby.

Zemskému správnímu výboru
v Praze.

Podepsaná správa sboru dobrovolných hasičů (správa obce) žádá podle zemského zákona ze dne 24. prosince 1884 č. 62 z. z. a prováděcích k němu nařízení ze dne 19. listopadu 1885, aby jí byla udělena podpora ze zemského hasičského základu pro potřeby věcné k uhrazení nákladu na tyto potřeby:

Cis. běžné	ROZVRH POTŘEB	Jednotlivě		Úhrnem	
		Kč	h	Kč	h
	Dluz za: <u>hadice od 3/6 1930</u>	751	-	751	-
	Nové náčinní <u>hadice další objednávka</u>	850	-	350	1000
	<u>náčinní na náčinní Polšín z Budy</u>			500	
	<u>náčinní a náčinní Polšín na náčinní eskal</u>	350	-	350	
	T. j. úhrnem	1951		1950	-

Pro udělení podpory mluví zvláště tyto závažné důvody:

Obec je nemajetná, a sboru málo přispěl.
náčinní je v části sítě, hadice poškoleny,
šrotovní má sbor pro nepotřebu

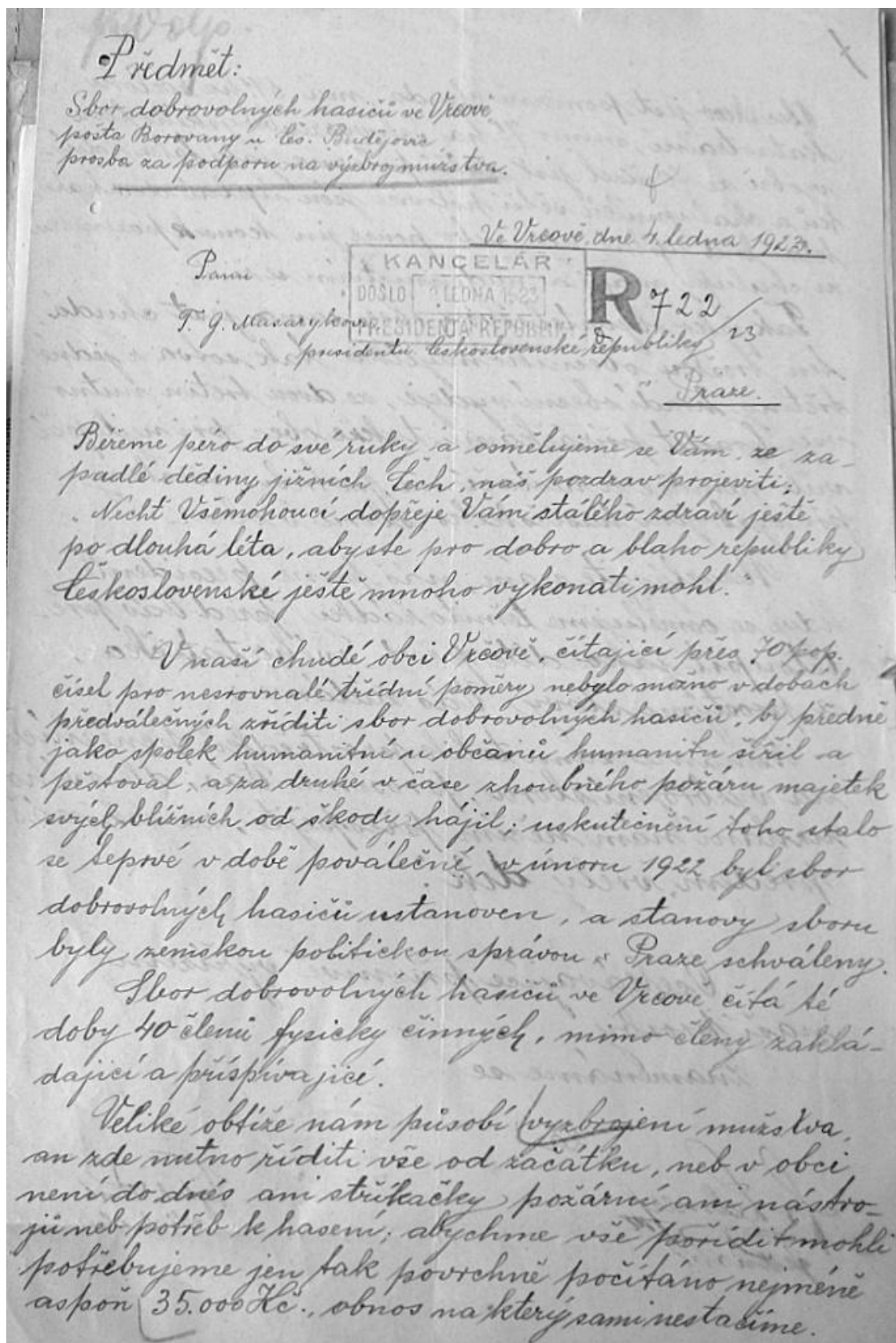
Dle odstavce VII. prováděcích nařízení připojují se tyto doklady:

Průběh: Žádost podávají se do konce července pro středním úřadím správní komise. Nepřipojuje se příloh účtů. Další podporu lze sbor dosti ve třídách třídních.

Vzor 6. - Nákladní list. zem. has. jednoty - 1928.

Trhové Sviny

Obr. č. 17 Žádost o subvenci směřovaná k prezidentu ČSR a následná odpověď, 1923

Obec Včkov jest poměrně chudá, má 511 ha pozemků katastrální, mimo 75 ha Schwarzenberského lesa, v obci se 70 čísel jest slabší polovina jakí také rolníků a chalupníků větší polovice jsou úplní domkáři kteří buď úplně nic, nebo pouze jen kousek pozemků a chalupy mají, a nádennictvím se žijí.

Tak jako obyvatelstvo obec sama jest chudá, ten trošku obecního majetku tak soba a jedné třetiny hradí obecní vydeje, ze dvou třetin nutno vše hradit přívázkami, takže obec při nejlepší vůli nemůže a nestačí na potřeby, všechny při vybavení hasičského sboru v obci.

Nezapomínejte nám, náš pane presidente když se omeňujeme těmito řádky, před Váš předstoupit jako dítě před svého tatička, a prostými slovy Váš žádáme:

"Nemáme sami tolik prostředků penězních na vybavení sboru, prosíme Vás, dle svého uznání nám něčím přispějte, za což náš předem, vřelý dík."

Očekávajíc příznivé vyřízení
naší prosby
znaménáme se

za
J. Lehner
jednatel

Vojtěch Štoko
velitel sboru

Zemská správa politická v Praze.

Toto označení spolu
světelnou příkazkou
dalším poštou a od-
povědí.

C. M. - 1618/2 - 1923

Č. z. sp. p. 57785

V Praze, dne 10. února 1923

Sbor dobrovolných hasičů ve Vrcově,
žádost o podporu na výbroj.

Přílohy

1.-

Lhůta:

Okresní správě politické

čís. Dudějoviů

Opříloze posílá se k datovanému
opatření žádost hasičského sboru
ve Vrcově za udělení subvence na
opatření výbroje, jež ministerstvem
vnitřka poskytnuta byla přípisem
kancláře presidenta republiky ze
dne 25. ledna 1923, č. R 722/23.

Ministerstvo vnitra sdělilo svým
výnosem ze dne 1. února 1923 č. 7123/23/16,
že žádosti této vyhověti nemůže,
jeřta nemá úvěrových prostředků,
z nichž by poskytnouti mohla subvenci
na účel toho druhu.

Za presidenta:

1923 II. 1923 - 17236

18/11

R

Vyhláška ministerstva školství a národní osvěty
ze dne 27. března 1934, č. 35.334/34.

o sazbě honorářů za provozování hudebních děl podle druhého odstavce § 30 autorského zákona.

Ministerstvo školství a národní osvěty schválilo výnosem ze dne 27. března 1934, č. 35.334—34, podle § 30 odst. 2 zákona ze dne 24. listopadu 1926, č. 218 Sb. z. a n., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském) sazbu honorářů Ochranného Sdružení Autorského Československých skladatelů, spisovatelů a nakladatelů, zapsaného společenstva s r. o. v Praze-Bubenci, ulice Dra Alb. Bráfa 20, které se tímto vyhláší s platností od 1. dubna 1934 do 31. března 1935.

I. Sazba provozovacích honorářů za produkce hlášené napřed.

Sazby uvedeny jsou v Kč za jednu produkci bez ohledu na trvání produkce a na počet provozovaných děl.

Velikost sálu co do počtu osob	Průměrné vstupné v Kč																			
	3	3 50	4	4 50	5	5 50	6	6 50	7	7 50	8	8 50	9	9 50	10	12	14	16	18	20
100	15	17	19	20	23	25	26	28	29	31	32	33	34	35	36	42	48	53	58	62
200	29	33	37	41	45	48	51	55	58	60	63	65	68	70	71	84	95	106	116	125
300	42	48	54	59	65	69	74	79	83	87	90	91	97	99	102	119	135	150	164	177
400	54	62	69	76	83	89	95	101	106	111	115	120	123	127	130	151	171	190	207	223
500	65	74	83	92	100	108	116	123	129	135	141	147	152	155	161	183	214	238	260	281
600	75	86	96	105	115	124	132	140	148	155	161	167	173	178	182	213	242	269	294	317
700	84	96	108	118	129	139	148	157	165	172	179	186	192	197	202	235	267	296	323	347
800	92	105	118	130	142	153	164	174	183	192	200	208	215	222	228	267	304	338	370	400
900	99	113	127	140	152	164	175	185	195	205	213	221	228	235	244	289	329	366	389	419
1000	105	120	134	148	161	173	185	196	206	215	224	232	239	246	252	294	333	370	403	434

Pro sály na více než 1000 osob a pro produkce s průměrným vstupným vyšším než 20 Kč vypočítají se sazby součtem sazeb tohoto sazebníku, a to tak, že se k poslední sazbě příslušného sloupce sazebníku připočte sazba, která by podle sazebníku připadla na průměrné vstupné nebo velikost sálu, ož tyto převyšují nejvyšší průměrné vstupné, pokud se týče velikost.

Produkce bez vstupného anebo se vstupným do 3 Kč jest pokládána za produkce se vstupným 3 Kč.

Ohlášením produkce rozumí se předchozí sdělení všech potřebných dat, velikosti sálu, nejvyššího a nejnižšího vstupného a hudebního programu.

II. Sazba provozovacích honorářů za produkce napřed nehlášené.

Sazby uvedeny jsou v Kč za jednu produkci bez ohledu na trvání produkce a na počet provozovaných děl.

Třída	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Počet obyvatel	do 500	do 1000	do 2000	do 5000	do 10000	do 20000	do 50000	více 50000
1. Hudební produkce po divad. představeních, v meziakti. Kinemato- gr. představení s hud.	24	40	45	58	74	96	106	140
2. Jakékoliv provo- zování hudby, jež nespadá do skupiny 1. neb 3.	36	65	71	90	115	130	150	200
3. Ples, slavnost neb velký koncert	72	130	142	180	230	260	300	400

Přípustné přírážky:
a) Praha, Bratislava, Brno, Karlovy Vary, Mariánské Lázně
v sálech do 500 osob až 100% v sálech od 500 osob do 1000 osob až 200%
v sálech od 1000 osob do 2000 osob až 300% v sálech od 2000 osob do 3000 osob až 400%

b) Plzeň, Liberec, Košice, Moravská Ostrava, Budějovice, Hradec Králové a ostatní lázeňská místa, kde se platí lázeňská taxa, až 50%.

III. Obecné předpisy.

Zadá-li dodatečně pořadatel o sazbu předestých sazebníků I. A. a B. musí tak učiniti nejdříve do 14 dnů ode dne konání produkce a oznámíti všechna potřebná data, velikost sálu, nejvyšší a nejnižší vstupné a příložit hudební program, jinak mu výhody těchto sazebníků nemusí býti přiznány. Ochranné Sdružení Autorské může žádost takovou vyříditi podle svého uvážení, jest oprávněno však připočísti si veškeré vzešlé výlohy zjišťovací a kontrolní.

Ochrannému Sdružení Autorskému je podle ustanovení autorského zákona a podle obecných ustanovení zákonných vyhrazeno stíhání nesprávná hlášení a vymáhání nedoplatky provozovacích honorářů tím vzniklé.

Ministr:
Dr. KRČMAR v. r.

Obr. č. 19 Pojistná smlouva sboru z Doudleb, 1928

Pojistník může kdykoliv na své útraty žádat opisy veškerých prohlášení, jež byla, hledíc ke smlouvě, učiněna jím, nebo za něho vůči pojišťovateli. (§ 10. z. o p. s.)
 Příspěvky za pojištění jsou splatny v Praze neb na místech platebních, jež ústav určí a žalovatelný u soudu v sídle sborového soudu první instance, v jehož obvodu je bydliště neb živnostenský závod neb zemědělský statek pojištěných.

Jednatelství: *Doudleby* Číslo *1077865*
 Pan *Pařískův* Celková záruka přes 40,000,000 Kč. Za

Pojistka.

HASIČSKÁ VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA V PRAZE

potvrzuje tímto, že pan *Boř Dobrovol. hasičů* pojistil do výše
 korun čsl. *dvanacti tisíc osm set*
 níže naznačené předměty o *Doudlebsk* čts. pop. *9* pošta *Pimov*
 soudní okres: *Budějovick* majetek *stavitel*
 proti škodám způsobeným ohněm a bleskem, jakož i výbuchem parních strojů
 neb kotlů ve smyslu čl. 38. stanov — na dobu *1* roků, *5* měsíců, *5* dnů,
 t. j. { od *20. března* 19 *28* } dvanácté hodiny polední. Pojištěnec podrobuje se
 všem závazkům stanov a pojišťovacích podmínek, po případě zvláštním, při uzavření smlouvy usta-
 noveným, zde připsaným podmínkám na základě vlastnoručně podepsané a předložené přihlášky.

Hasičská vzájemná pojišťovna.

PRAHA, dne *19. března* 1928

Ředitelství a kanceláře:
 Praha II.,
 palác „Lucerna“, Štěpánská čis. 57
 Telefon 27766
 palác „Hvězda“, Václavské nám. 42
 Telefon 24160
 Úřední hodiny ve všední dny od 8—14 hodin.

Poštovní stvrženka je zároveň dokladem
 o zaplacení premie.
 Kolek zapraví pojišťovna dle zákona ze dne
 31. prosince 1862 přímo.
 Zástupci ústavu jsou povinni vykázáti se na
 požádání plnou mocí.

Pojistné po srážce příslušných sled	Kč <i>29 h 60</i>
Správní poplatek	Kč <i>10 h 96</i>
2% zákonitý příspěvek hasičský	Kč <i>- h 60</i>
Slátní pojišťovací poplatek	Kč <i>1 h 64</i>
Celkem prvním rokem	Kč <i>42 h 80</i>
Náhradné — placeno	Kč <i>h</i>
Doplát — zbývá k dobru	Kč <i>h</i>

Lhůty po Kč *h*

Obr. č. 20 Ukázka sborových razítek

Dobšice 1907

Doudleby 1930

Hluboká n Vlt. 1914

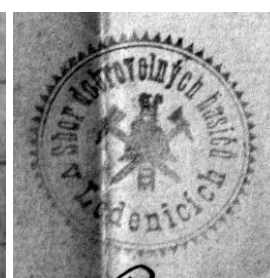
Kamenný Újezd 1904

Jankov 1904

Ledenice 1885

Lhotka u Olešnice 1930

Mohuřice 1930

Mokřý Lom 1899

Mokřý Lom 1931

Mokřý Lom 1940

Něchov 1937

Nesměň 1936

Nesměň 1940

Pašovice 1929

Rudolfov 1911

Rudolfov 1937

Rudolfov 1939

Velechvín 1905

Vlhlavy 1935

Vrcov 1939

Vrcov 1940

Obr. č. 21 Reklamní materiály firmy Smekal, 1882

ZMĚNA MÍSTNOSTI.

Dovoluji si P. T. obecnstvu, ctěným hasičským sborům a obcím slasné oznámiti, že
jsem desavařní svůj

sklad stříkaček a hasičského náčiní
v domě banky „Slavie“ v Praze se nacházející,

do nově zřízených

**továrních
místností**

na
Smichově
husová třída, č. 324
přeložil.

Zároveň odporučuji svůj hojný výběr dle nejnovějších soustav shotovených čtyř- a dvoukolových stříkaček, hasičských výbrojů, konopných hadic, košíků k hasení a všeho druhu pumpy. — Za veškeré stroje ručním po 5 roku. Správky v obor této sahající se přijímají a správně provedou.

F. SMEKAL,
továrna na stříkačky a hasičské náčiní.

Vesměre zakázky a dopisy zaslány buďtož do tovarny na Smichově Husová třída č. 324.

A. SMEKAL,
spolumajitel a samostatný zástupce
staroslovútné továrny
na stříkačky a hasičské výbroje
bratří A. F. Smekal-ových
v Čechách u Olomouce,

odporučuje P. T. ctěnému obecnstvu, zvlášť ctěným obcím a slavným hasičským sborům a zbroje, nepronikavé konopné hadice, košíky na vodu a vůbec všechny v obor hasičství spadající potřeby. Všechny výrobky se, jak již více než po 20 roků, vždy trvanlivě a co nejdokonaleji pod rukojemstvím dle nejnovější soustavy vyhotoví a ct. zakázky rychle vyřídí.

Centky se na požádání zdarma zašlou a ctěným obcím a sborům hasičským se dle dohodnutí ceny značně zmírň.

továrnám veškeré v této továrně shotovené stříkačky všech druhů, hasičské vy-

Obr. č. 22 Reklama firmy Smekal, 1896

Založeno roku 1820.

C. k. priv. továrna na stříkačky, čerpadla a hasičské nářadí
R. A. SMEKAL,
 Praha-Smichov. První Čechy u Prostějova.
 moravská tkalcovna hadic a výroba košů hasičských.

Odporučuje:
stříkačky parní
 vlastní soustavy, stříkačky čtyř a dvoukolové ruční nejlepších soustav, opatřené nejnovějšími patenty proti zamrznutí zámyček a ku snadnému okamžitému jich vyndání.
 Patent R. A. Smekal, vozy pro dopravu mužstva a nářadí.

Čtyřkolový mechanický žebřík posunovací (patent R. A. Smekal), a žebříky všeho druhu, výzbroje hasičské, jakož i veškeré druhy nářadí lezeckého, bouracího a zachraňovacího.
Konopné hadice na 6–20 atmosfér tlaku zaručené.

Parní stříkačka vlastní soustavy.
 Gumové spirální hadice. — Vozy pro vyvázení výkalů se vzdušnými čerpadly, zejména pro velkostatky velmi užitečné.
 Zřízení mechanické tkaloovny mohu jakostí i cenami hadic každé soutěži čestiti.

Obr. č. 23 Reklama firmy Smekal, 1906

Nejstarší odborný závod v Rakousku.
 ZALOŽEN r. 1820.

C. k. priv. továrna na stříkačky, čerpadla,
 - - hasičské a vzorné tělovičné nářadí

R. A. SMEKAL
PRAHA-SMÍCHOV

doporučuje:
STŘÍKAČKY
 parní - - -
 ruční - - -

nejrůznějších soustav s patenty proti zamrznutí zámyček a ku rychlému vyndání kuželů. **ŽEBŘÍKY** mechanické i jednoduché. **VÝZBROJE** hasičské dle předpisu sl. Z. Ú. J. H. král. Českého. Gumové **SSAVICE**. **HADICE** zaručené na tlak 6–14 atm. vlastní výroby. **Vozy fekální**.
Nářadí tělovičné.

Novinka v hasičství
 provedena nejdříve továrnou Smekalovou!

Stříkačka nové soustavy s pákovým přesazením.
 z obou stran ssací i výpustní, tak že možno z obou stran stříkati, po případě oboustranně současně.

● Při nedávné zkoušce u přítomnosti znalecké komise co nejlépe se osvědčila, i docíleno 33 proc. úspory pracovní síly čerpací. ●

Ilustrované cenníky a rozpočty zdarma a vyplaceně.
 Platební podmínky co nejmírnější.

Obr. č. 24 Propagační materiály Ústřední hasičské prodejny v Praze, 1908

Hasičské výzbroje

českého tvaru, podle ustanovení výboru sl. Zemské ústřední hasičské jednoty království Českého ze dne 15. dubna 1894: **Přilbice, opasky, sekýrky** pro hodnostáře i mužstvo. **Čapky** I. jakosti ze sukna stálomdrého. **Odznaky** dle předpisu sl. Ú. H. J. na přilbice a čapky. **Náprsní pásy** z bílého kovu s jehlicí. — **Plátna** na obleky pracovní, sukna na obleky slavnostní, **hodnostní spoje**, **poutka čamarová**. **Hotové obleky** pracovní i slavnostní. **Signálové nástroje**, **pišťalky** a k těmto potřebné **šňůry**. **Přístroje osvětlovací**: **svítilny** ku stříkačkám, **svítilny ruční** na svíčku, na petrolej, jakož i **acetylenové a elektrické**, **pochodné petrolejové, smojné, magnesiové**. — **Přístroje do kouře**. **Spolková razítka**. **Rukavice nespalné**, jakož i **nepromokavé**.

Velice praktické **hasičské lékárny**, s pouzdry koženými, k nošení na pás, jakož i ve skříni dřevěné. Nejchytřejší pomoc při úrazech než se lékají dostávají. — **Bourací a ochranné náčinní** atd. vše z nejlepších surovin a s největší pečlivostí zpracované, vlastní to výrobky českých továren dodává:

Ústřední prodejna
stříkaček, hasičských a tělocvičných potřeb
společnosti s ručením omezeným **PRAHA-SMÍCHOV.**
Rozpočty na požádání zdarma a vyplacené.
Výhodné platební podmínky.
Obsluha rychlá a solidní. Mírné ceny!

Nejstarší české odborné závody v Rakousku!

Ústřední prodejna

stříkaček, hasičských a tělocvičných potřeb
společnosti s ručením omezeným
PRAHA-SMÍCHOV
doporučíte
osvědčené vlastní výrobky svých továren :

Stříkačky: tračková, přenosná, džberová, pulsnová, stříkačky na květiny, **amfihlatory**, **extink-téry**, **hydranty**.

Berlovky

č. t. zv. **podpažnice** nejosvědčenější systém s proudem přerušovaným i stálo proudní, jakož i se ssacím ústrojím. — **Praktická železná svíradla** s gumovou vložkou, **spunky** z hadicové látky, **hodící se** pro každou velikost hadic, jakož i osvědčená **náplast** na správu porouchaných hadic. **Nejdokonalejší hadice** zaručené na tlak 6—14 atm. **vlastní výroby**. Upozorňujeme, že námi vyráběné hadice jsou ryze českým výrobkem, kdežto ostatní nabízené zboží jest výrobkem německým, nejím cizozemským.

Prosíme o podporu českého průmyslu

Armatury ku stříkačkám: **Šroubení**, **spojky přechodní**, **proudnice**, **hubice**, **dvojáky**, **koše ssací**, **kleště** a **držáky** na hadice, **hydrantové nástavce**, **zkoušební přístroje** ku zkoušení stříkaček. **Hasičské kovy** a **nádržky vodní**. **Kartáče** a **přístroje** na praní hadic. **Můstky** pro hadice.

Rozpočty a cenníky na požádání zdarma a vyplacené.

Hasičské náčinní

jako **Řebříky lezecké, střešní, podpěrací** přenosné s pojistnými

šrouby, **mechanické řebříky** dvou- a čtyřkolové, nejnovější soustavy. **Řebříky pro průmyslové závody**, na transmise, pro výkladní skříně, řebříky posunovací na pojízdném rámu, pro sály, kostely, nádraží. **Montážní řebříky** pojízdné na kolečkách, **montážní vozy úplně s přístroji** ku vyrovnání na nerovné půdě. **Záchranne přístroje** pro probouzení na ledě.

Plachty ku skoku a k spouštění. **Smyčky**, **lana**. **Nositka** polní a **dvoukolové vozíky** pro dopravu nemocných. **Ruční navijáky**. **Dvoukolové vozíky** na hadice ku stříkačkám ručním, k parním stříkačkám t. zv. **temdry**, jakož i ku postřikování ulic. **Hasičská leziště** železná, nejpraktičtější zařízení.

Dodává:

Ústřední prodejna
stříkaček, hasičských a tělocvičných potřeb
společnosti s ručením omezeným **PRAHA-SMÍCHOV.**
Nejstarší a jediné české odborné závody v Rakousku
Rozpočty a cenníky odešleme uctivě ku práni zdarma.
Příznivé podmínky platební a mírné ceny.
Obsluha rychlá a solidní.

Obsluha rychlá a solidní — Mírné ceny!

Obr. č. 25 Nabídka motorové stříkačky firmy Bohumil Máry sboru Vrcov, 1934

BOHUMIL MÁRA, TÁBOR

jihočeská továrna na požární motorové stříkačky

Telefon č. 263.

Tábor, dne 23. ledna 1934.

HADICE
nejlepší jakosti.

P. T.
Váženému

Obecnímu úřadu,

Vlhlavy.

VEŠKERÁ VÝZBROJ
hasičská dle předpisu Č. Z. H. J.

N a b í d k a na požární motorové stříkačky systém - M Á R A - :

Povšechný popis : *oproti staršímu (pneumatikám)*

Podvozek: dvoukolový kola ~~dvoukolový s ocelovými a elastickými~~ *oproti staršímu (pneumatikám)* dobře perovaný, perý dlouhými ocelovými a elastickými. Rámová konstrukce řádně vyztužená jest ze silného profilového železa, vpředu s okem pro připnutí za přední vůz a vzpěrou, která se může dle terénu ustavit. Stroj umístěn jest na rámové konstrukci a šrouby upevněn. Nad strojem je stabilní plechový kryt tvaru automobilového. Pod krytem umístěna jest nádrž na benzin a **skříňka**. Vpředu jest ssací koš, hadicový naviják na cca 80-100 m hadic, a **skříňka** na nářadí a klíče k provozu potřebné, po stranách je úprava pro ssavice. Celý podvozek i stroj jest řádně na červeno olakován a opatřen nápisem dle přání.

Motor:

Benzinový, speciální pro hasičské stříkačky, vlastní konstrukce a výroby, čtyřtákní, zapalování elektromagnetické, splynovač nejnovějšího typu na stříkovec. Přívod benzínu opatřen jest čistěčem, takže do motoru nemůže přijít žádná nečistota. Mazání motoru jest tlakové, samočinné, cirkulační, poháněné ozubeným čerpadlem a jest stále kontrolováno olejomerem. Olejová nádrž umístěna jest ve spodku motorové skříně, má dvojité stěny, jimiž protéká chladicí voda pod tlakem z čerpadla, čímž jest zabráněno spalování oleje, který zůstává chladný. V nádrži jest zařízení pro samočinné čistění oleje. Chlazení jest vodní pod tlakem z čerpadla, potrubí má měděné, též vydatně chlazený jsou i válce motoru, které mají hlavy snímatelné /Ricardo/. Hřídele a všechny namáhané součástky vnitřní jsou zhotoveny přesně z chromikové oceli nejlepší jakosti, hřídele uloženy jsou na silných kuličkových ložiskách. Motorová skříň jest ze speciálního konstrukčního hliníku. Velmi lehké spuštění motoru klikou v lete i v zimě zaručeno! Výfukové roury motoru jsou též vydatně chlazený!

Čerpadlo:

Centrifugální, vysokotlaké, celobronzové, vlastní výroby i konstrukce. Plášť čerpadla i všechna vnitřní kola jsou zhotovena z fosforové bronze nejlepší jakosti. Čerpadlo má výtlaky oboustranné a může se jimi po rozdvojení stříkati na více proudů. Opatřeno jest manometrem a vakummetrem. Chromiková hřídel z Ia nerezavějící oceli uložena jest na silných ložiskách kuličkových a s hřídelí motoru spojena jest v jedné ose přímo bez jakýchkoliv převodů. Čerpadlo má speciální kovoasbestové ucpávky!

Vývěva :

Celobronzová, pístová rotační naprosto spolehlivá umístěna jest kolmo nad hřídelí čerpadla a ssaje zaručeně z hloubky až přes 8 m.

C e n a :

Požární dvoukolová stříkačka na pneumatikách s krytem a motorem 32 HP speciálním hasičským, vlastním, 4válcovým, s čerpadlem o výkonu cca 1300 l v 1 min., celobronzovým, s vývěvou, vše řádně olakováno, dle uvedeného popisu s normálním příslušenstvím, a

Dvoukolový přední povoz,

se sedadly pro 6 mužů, řádnou brzdou, 2 svítilny vpředu vzadu se zařízením pro připojení dvoukolové stříkačky, další provedení normální, řádně olakovaný,

Dvoukolová stříkačka a přední povoz dvoukolový jest za....Kč 26.000.---

BOHUMIL MÁRA, TÁBOR

jihočeská továrna na požární motorové stříkačky

Telefon č. 263.

Tábor, dne 23. ledna 1934.

HADICE
nejlepší jakosti.
VEŠKERÁ VÝZBROJ
hasičská dle předpisu Č. Z. H. J.

P. T.

Normální příslušenství v ceně stříkačky zahrnuté :

6 m spirálních pryžových ssavic, šnurou ovinutých se
šroubením Ia Ia mosazným a těsněním gumovým po 2 m,
1 ssací koš mosazný s měděnou vložkou,

- 1 konopná smyčka s karabínou,
- 2 díly konop. hadic uvnitř gumovaných se šroubením Ia mosazným a těsněním,
- 2 proudnice měděné s mosaznými armaturami,
- 5 hubic,
- 1 gumová hadice odpadní,
- 1 olejníčka,
- 1 nálevka,
- 1 konev na olej,
- 1 konev nabenzin,
- 1 krabice vaseliny,
- 1 manometr na stroji,
- 1 vakumetr na stroji,
- 1 olejomanometr na stroji,
- 2 návody,
- 1 klika roztáčecí,
- 1 svíčka k motoru rezervní,
- 1 navíják ruční na dvoukolce,
- 1 sada komoletních klíčů k motoru,
- 1 klíč univerzální francouzský,
- 1 klíč na ssavice,
- 1 klíč na hadice,
- 1 klíč nshubice,
- 1 klíč na matky kol.
- 1 hustilka, 2 montovací páky,
- 1 šroubovák,
- řemeny k ssavcím,
- rezervní těsnění gumové k čerpadlům,
- 1 vzpěrná tyč,
- 2 svítilny u předvozku.

Hadice :
250 m konopných hadic Ia Ia vysokotlakých, 10 cm. široké p. dvojitkané,
nepromokavé se šroubením mosazným lisovaným Ia Ia, s gumovým těs-
něním, řádně uvázané a zatmelení za cenuKč 5.000.--

Výzbroj:
1 přilba pro velitele, 1 přilba pro náměstka velitele,
20 přileb pro mužstvo, 22 přilbových svazových odznaků,
2 opasky pro velitele a náměstka velitele, lakové s niklov. sekyrkami
ozdobnými,
10 opasků pro mužstvo poruhových, s koženou pochvou a ocelovou sekyrkou,
10 opasků pro mužstvo poruhových bez sekyrky a pochvy,
2 povelky se řemínky, /1 mosazná, 1 niklovaná/,
1 hračovka se šnurou lad A /mosazná 2x točená /
Uvedená výzbroj za cenu celkemKč 3.300.--

Na zakoupený stroj obdržíte řádný certifikát od Č. Z. H. J.

Záruka na stroj tři roky. Dodací a jiné podmínky dle osobní dohody.

BOHUMIL MÁRA, TÁBOR

jihočeská továrna na požární motorové stříkačky

Telefon č. 263.

HADICE
nejlepší jakosti.
VEŠKERÁ VÝZBROJ
hasičská dle předpisu Č. Z. H. J.

Pokračování nabídky :
P. T.

Tábor, dne 23. ledna 1934.

Doufám že dáte tomyto stroji přednost před výrobky
jiných firem, neboť žádný jiný stroj nevyznačuje se
tolika důležitými a vynikajícími přednostmi. V přípo-
jeném dopisu dovolil jsem si je stručně vyjmenovat.

Ujišťuji, že věnujete-li mi svoji důvěru a zakázku
tuto mi udělíte, že přičiním se abych získal si naprostou Vaši spokojeno-
nost v každém směru, abyste mi činili reklamu v celém Vašem kraji a
všude mohli mě co nejlépe doporučit.

Prosím sdělte mi laskavě den, kdy by se Vám nejlépe
hodilo, abych Vás navštívil, v záležitosti projednání koupě a podrobných
informací, a vysvětlivek. Návštěva moje jest zcela nezávazná a bez výloh
pro Vás a těším se proto na Vaše brzké pozvání.

Znamenám se

s projevem bratrské úcty a oddanost

BOHUMIL MÁRA TÁBOR
JIHOČESKÁ TOVÁRNA NA POŽÁRNÍ
MOTOROVÉ A AUTOSTRIKAČKY.

Obr. č. 26 Nabídka motorové stříkačky firmy Bohumil Máry sboru Velechvín, 1939

TOVÁRNA NA POŽÁRNÍ MOTOROVÉ STŘÍKAČKY · HADICE · HASIČSKÁ VÝZBROJ
BOHUMIL MÁRA, LÁZNĚ PODĚBRADY
Telefon č. 316 — Telegramy: Mára stříkačky Poděbrady — Bežný účet: Obč. záložna Poděbrady — Stanice dráhy: Poděbrady Lázně

Naše značka: **AM.** LAZNĚ PODĚBRADY, dne **24./X.** 193**9.**
Věc: P. T. Vážený
Hasičský sbor
Velechvín,
p. Lisov.

Obdržel jsem Vás ct. dopis, kterým žádáte nabídku na požární motorovou stříkačku, a oznamuji Vám zduřile, že dovolím si Vás v záležitosti koupě motorové stříkačky navštívit ve středu, dne 1. listopadu,

a prosím, abyste mi svolali schůzi na tento den na 7 hodin večer. V této schůzi podám Vám všechna potřebná vysvětlení, jak o vynikajících vlastnostech našich motorových stříkaček, tak i o všech náležitostech souvisejících s koupí stříkačky pokud se týče úřadu a Č.Z.H.J.

V příloze dovoluji si Vám zaslati nabídku na naše spolehlivé a osvědčené dva typy požárních motorových stříkaček, 32 HP a 35 HP, a při osobním jednání bych Vám tyto ceny ještě dle možnosti upravil.

Dále dovoluji si Vás upozornit na pana Slance, který zastupuje firmu Stratílek, a který dělá obchody tím způsobem, že při jednání nechá si podepsati objednávku, zatím co tvrdí sboru, že jest to pouze nezávazná nabídka, zatím jest to však objednávka. Na mnohých místech se toto stalo a kupující, kteří důvěřovali p. Slancovi a jeho ujistění že podpísal nabídku, v tomto přesvědčení listiny mu podepsali, pozdě poznali, jak chybili a že podepsali objednávku, a může proto dojít i ke sporům. Na toto jednání se můžete informovati u Hasičského sboru v Dobřejovicích u Hluboké n/Vlt. kde se jim podobný případ stal. Tomuto sboru jsem dodával letos stříkačku a můžete se tam informovat na naše stříkačky motorové. Jakmile kupující něco podepíše pamatujte si že jest to objednávka a na výmluvy agenta nedejte. Píši Vám toto ve Vašem vlastním zájmu, ježto je pravděpodobné, že Vás tato firma také navštíví.

Prosím, abyste vyčkali na moji návštěvu a do té doby se s koupí neukvapovali, neb moje návštěva a cenné informace, budou Vám jen ku prospěchu. Přijedu k Vám sám osobně a prosím, abyste mne očekávali.

Všechny hasičské sbory, které mají naše stříkačky, jsou s nimi velmi spokojeni, hlavně pro spolehlivost, praktičnost a vynikající kvalitu a chválí si je pro jednodušost ovládní a spouštění, mohutný výkon, a spolehlivost. Naše motorové stříkačky

Naše značka: **AM.** LAZNĚ PODĚBRADY, dne **24./X.** 193**9.**
Věc: Pokračování dopisu
osvědčily se vždy znamenitě u tisíců požárů, kde úspěšně pracovaly, a získaly si svoji úspěšnou protipožární činností nejlepší jméno a pověst ve veřejnosti. Naše stříkačka Vám vyhoví nejlépe za všech okolností a můžete se na ni vždy spolehnouti.

Je velmi pečlivě zhotovena z nejkvalitnějšího materiálu a dává na ně nejvyšší záruku.

Jen na Česko-budějovickém okresu mám motorových stříkaček téměř 30 to jest nejvíce ze všech firem, a to již samo mluví o tom, že naše stroje jsou z nejlepších. Nejbliže u Vás mám stříkačky motorové v Chotýčanech, Dobřejovicích, v Hrdějovicích, ve Hluboké n/Vlt. a v mladém které se těší jako ostatně všechny stroje na se nejlepší pověsti.

Prosím, abyste dbali mého upozornění a vyčkali na moji návštěvu. Znamenám se

v přátelské úctě a oddanosti
BOHUMIL MÁRA
TOVÁRNA NA POŽÁRNÍ MOTOROVÉ STŘÍKAČKY
LÁZNĚ PODĚBRADY.

1 nabídka,
1 fotografie.

Obr. č. 27 Soupis nákladů na stavbu hasičského skladiště v Ledenicích, 1886

	Kráj městi. Peněžitéj obnos		52	
	jedno- blatí mady	dohro- mady	jednotli- ce	
			dohro- mady	mady
			zl.	h.
<u>Látka k práci zedničské</u>				
4 Čet. M ^o kamene v Lomí - a 12l. 20kr			4	80
špiřovos a 12l -			4	.
2800 kusů cihel učebny i spározem a 142l. -			39	20
10 Čet. páma u hře i spározem			10	.
20 For. písku			2	.
pošičnou pletěnou síťou přes klenuti u Vrat				80
2 Kusy oka pro křivice k vratem				
			76	80
<u>II^{he} Součet látek zedničské</u>				
<u>Tešarčoka práce</u>				
<u>1° 2° čt^o silni dívo na kros</u>				
poradnič jsou dohromady dlouhé		10 00		
travní		15 00		
		<u>Dohromady</u>	25 00	
Na 1 ^o čt ^o m 1 ^o 2 ^o čt ^o silni dívo ovesat, svázat, vytahnout post. oit, dodání světlého náčiní desáři a 18kr.			3	75
<u>1° 3° čt^o silni dívo na kros</u>				
stělice a sloupi dohromady dlouhé		14 00		
Za 1 ^o čt ^o m 1 ^o 3 ^o čt ^o jak shora uoceno desáři a 12kr.			1	68
<u>1° 6° čt^o silni dívo na kros</u>				
střovi dohromady i roperaty		35 00		
Za 1 ^o čt ^o m 1 ^o 6 ^o čt ^o jak shora desáři a 10kr			3	50
<u>Látování střechy</u>				
tu sama měči 0 m		20 00		
Za 1 ^o m látování na 2 ^o čt ^o vzduli desáři a 5kr			1	.
Za rozšíření starých Vrat				80
			10	73
<u>III° Součet tešarčoké práce</u>				
			100	89

Návrh útrat

přesť vystavení nové kůlny, při školní budově v městysi Lednici

	jktky metry		povširky obnos	
	číslo	číslo	číslo	číslo
<u>Práce nádeničské kopání základu</u>	jedno- blise	dohro- mady	jednot- ně	dohro- mady
			zl.	kr.
Fundament jest dohromady dl. 700	3.50			
srovnaná šířk 0.50	0.80	2.80		
hloubka				
Do 1 lůž. jkt. kopání země v základu, zem na vykazání místo od- straní, k této práci potřebného náčiní namítka a 60 kr.			1	68
<u>Vyřívání základu skamenem</u>				
Obvrah této práce rovná se obvahu základu		2.80		
nadzákladem výši 0.32 čm čini		2.04		
Dohromady		4.84		
Do 1 lůž. jkt. kamené zádi základu sdoctáním všech polí tého náčiní namítka a 50 kr			2	42
mstl. a 50 kr			1	45
<u>Cihelní zádi nadzákladem</u>				
dvo 48 čm silné zádi	4.50			
šířk 0.48	0.48	2.16		
, 32 čm				
hloubka 5.00	5.00	1.60		
šířk 0.32				
Dohromady obvrah	3.76			
výška	2.25	8.46		
Do 1 lůž. jkt. nadzákladem s obvrah stran maltou nálo. Dit, zhmčovat, bílit, jaké s doctání potřebného skruží na ob- nutí vrat, lešení, koniční 2 dny potrami zhotovit se klucni zádi jest shora' uocedeno namítka a 40 kr			5	92
mstl. a 40 kr			3	38
<u>3/2 čm římsa</u>				
Ta sama měry klesu				
slatky 13.50				
šířky 0.32		1.38		
výšky 0.32				
Za 1 lůž. jkt. 3/2 čm římsa hůlkelnu vyložit, vyřívání s doct. ním zátknu jest shora' namítka a 40 kr			9	6
mstl. a 40 kr			5	5
1 Součet práce ředničské a nádeničské			16	36
Gmáčka				

Látky k práci tesárské

		Kusy metrůch		Povrchový obsah čt.	
		se dy	jednotlivé se dy	al. čt.	al. čt.
		<u>První část</u>			103 39
25 kusů v 121 cm silni stěží křížej	a	30 čt.		7 50	
11 kusů v 119 cm	a	7 čt.		1 75	
	a	25 čt.		3 50	
25 kusů v 126 cm	a	8 čt.		1 12	
	a	15 čt.		5 25	
25 kusů v 126 cm	a	4 čt.		1 40	
25 kusů v 126 cm	a	25 čt.		10 35	
	a	2 čt.		50	
200 , ladomích řebíku	-	-	-	1 20	
100 , holopukemíkn	-	-	-	70	
10 , namíchých	16 cm křížej dlouhý a 6 čt.	-	-	60	
2 , piken k rozěření štít	-	-	-	1 40	
nader na vrata a barvit	-	-	-	1 30	
IV Součet za látky tesárské					32 77

Práce pokrývačská

Plocha krytá rooná se ploše latsování		200		
za 11 m dojmíst pokrýt stěchy štěpni šar a rích šar				
maly položít pokrývači a 10 čt.			12	
podávoči a 5 čt.			5	
V Součet práce pokrývačské				3 -

Látky pokrývačské

1200 kus. Tašek učihelny jakoží hřozem a 17 čt.		20 70		
18 , háku spirozem		1 44		
Na mahovile vylohy se mize vjet		2		
VI Součet za látky pokrývačské				23 84
<u>Dobromady</u>				103 20

v ledniciích dne 3^{ho} dubna 1886.

V. Procházkář
stavětel, mtr.

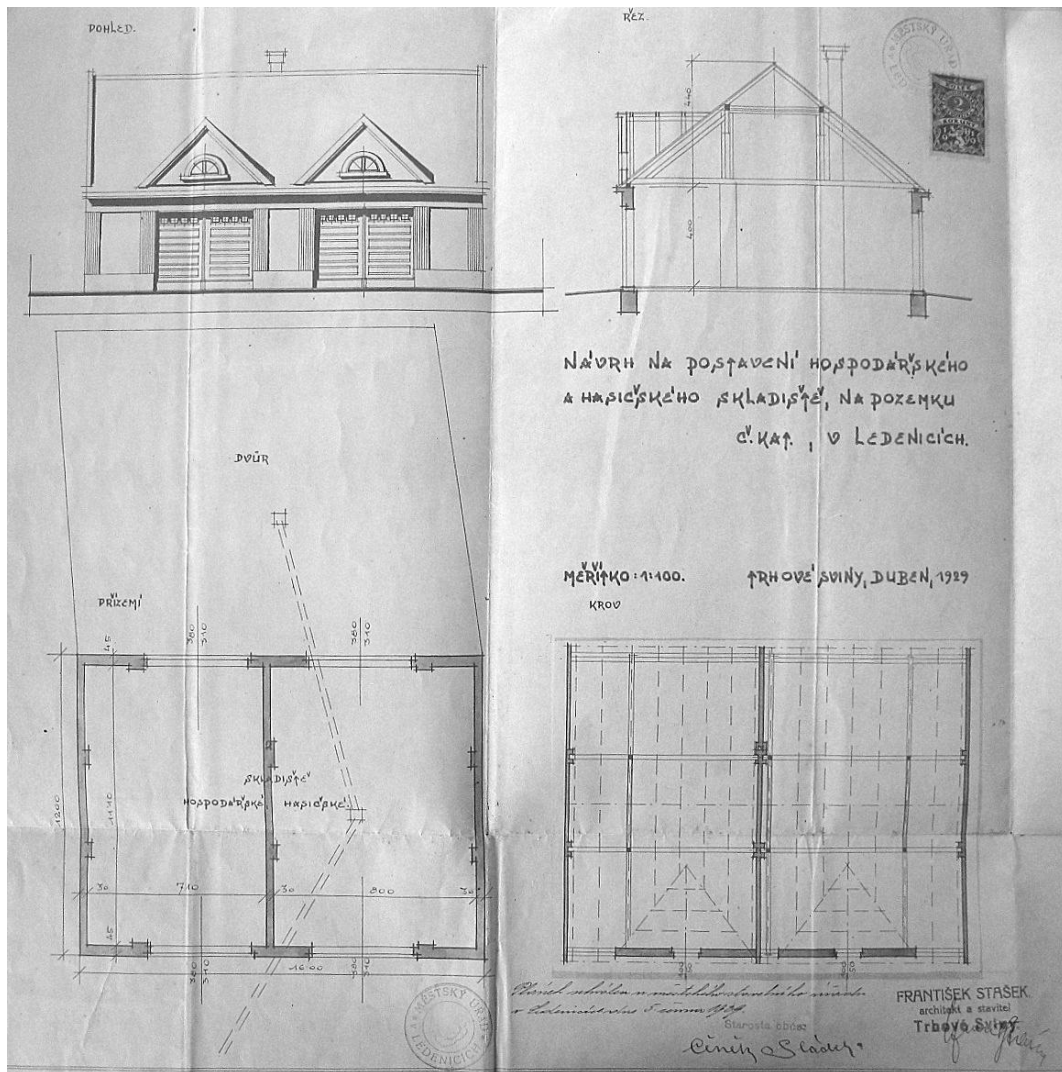
na kopytina žele se silkem 32/77.

Obr. č. 28 Rozpis prací a materiálu využitých při stavbě skladiště v Doudlebech, 1928

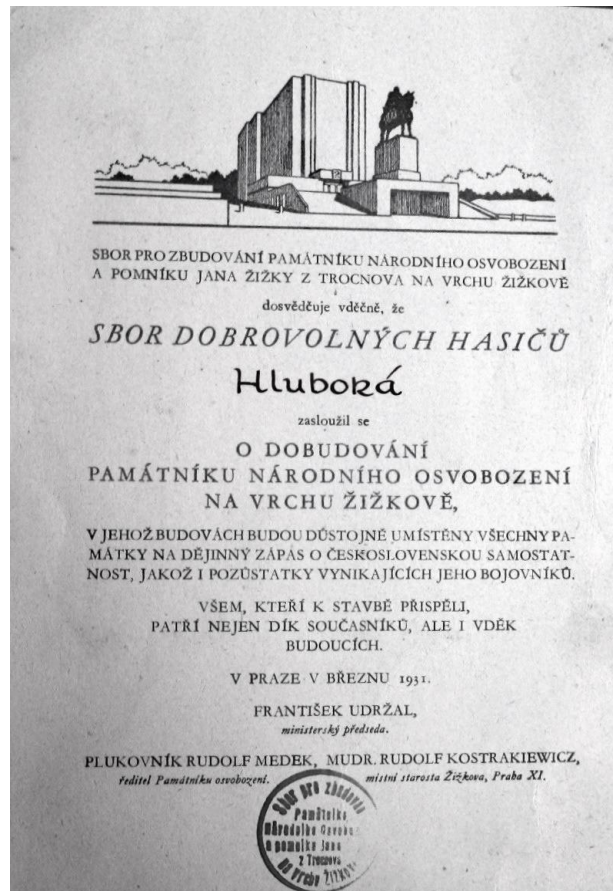
	Fr.	h.
Za plány	115	-
• vykopání jámy na vápno	10	-
• hašení vápna	20	-
Tyto 3 položky jsou raičtovány v roce 1928	145	-
Za práci nádenickou, nakládní cihel a stěly	120	-
" kolky na dlouhopisy na 15.000 Kč.	61	-
• práci rednickou 32/V	1000	-
" " " 28/V	1600	-
" " " 5/VII	1300	-
" " " 27/VII	500	-
" " " 3/VIII	800	-
" " " 10/VIII doplatek	2350	-
celkem	7550	-
• hašení vápna	10	-
• výlohy při krytí střechy	25	30
• latě na skladiště	179	-
• práci tesářskou	240	-
• práci nádenickou při vorění pískem	120	-
• cihly	3282	-
• cement	478	-
• hrábky	30	-
• práci nádenickou Fr. Zedkovi 1 3/4 dne	35	-
• práci nádenickou Janu Šimáňkovi 3 3/4 dne	75	-
• práci pokrývačskou	50	-
Poplatek mistrů tesářskému p. startkovi	56	-
Za práci pokrývačskou (oradoba štítu)	150	-
• barvy, nátěr a ra hani. matek	100	-
• cement 50 kg.	23	50
• vápno 1 q. s dovozem	33	-
• dovoz přežitků (hrábenáčů)	40	-
• 600 přežitků	735	60
• vápno v kampaňce 25 1/2 q.	632	50
Převod	13160	80

Průvod			
Za nosiče (bravory)		13.160	20
" 9 q. vápna v Budějovicích á 28 Kč.		633	90
" 3 " " " " 32 "		252	-
" 7 1/2 " cementu		96	-
" 1 auto cihel s pívozem		338	-
" 4 q. vápna s pívozem		285	60
" 1 auto cihel s pívozem		138	-
" 1 auto cihel s pívozem		285	60
Výplaceno		15.169	90
Odečtení proni zálohy 145 Kč.			
Výplaceno celkem č. 15.014 90			
Práce			
Václav Zdrha na 1 den		20	
1. nádeník nakládání pískem		20	
Frant. Menšík na 3 dny		240	
Zastlení oken		55	60
práce kovářská		33	10
Za špalety na pískem k těžení přístavbě has. sklad.		63	-
Odečtení proni zálohy		21	-
Celkem vyplaceno		15.681	60
Odečtení proni zálohy		145	-
Zbývá		15.536	60
		15.681	60
Za 100 špalet na opravu has. skladu		90	-
celkový náklad		15.771	60

Obr. č. 29 Stavební nákresy skladiště v Ledenicích a jeho podoba po dostavění, 1910

Obr. č. 30 Poděkování za dar na výstavbu památníku na Žižkově sboru z Hluboké u Borovan, 1931

Obr. č. 31 Los věcné loterie na podporu českého hasičstva na Těšínku a Hlučínku

